له لومړی کمون څخه
تر کمونیزم پوری

محسن خپرندویه
http://mohsinpubs.blogspot.com

د محسن خپرندویه
Mohsin Publications

له لومړی کمون څخه تر کمونیزم پوری

ژباړه او چاپ: د محسن خپرندو ه - د
مارکسیستی آثارو خپرونکی په افغانستان کی
بر ښنا لیک: mohsinpubs@gmail.com
و ښلاګ: www.mohsinpubs.blogspot.com
د ېخپر دو نیټه: تله ۱۳۹۰ – سپتامبر ۲۰۱۱

ې

ي

لړلیک

سریزه

داکتـاب ایرانـی مارکسیسـت لنینیسـتانو دمحمدرضاشـاه دویرجنې غمیزې پـه کلونـو کې برابـر کـړی وو ترخـو دلومړنیـو او زلمیو ملګرو لپاره دیوه هراړخیـز، لنډ او سـاده ژبـې دآسـانه زده کړې په ډول ترګتې اخیستنې لانـدې ونیـول شـی. څرنګـه چې پـه خپله لیکوالو ملګرو هم ګوته نیولی ده داکتاب ځینې نیمګړتیاوې لری چې مونږ دنیمګړتیاوو دلرې کولو په پرتله دا کتاب مخکی پـه دری ژبه او اوس په پښتو ژبه بیاځلې چاپ کول غوره وګڼل.

په داسې شرایطوکې د امریکا د امپریـالیزم او بنسـټپالی او غیربنسټپالی سپو ترو لکی لاندې دمارکسیست لنینسـتانو پخـوانی نســل ډلــه ډلــه د ارتــداد، دخیانتــه ډکــې سیاســی بــدلمنی او دامپریالیزم د اړونده سپو په وړاندې خوله په خـاورو مښلوته مخـه کـړې او ځوانـان دلیونوپـه شـان او پـه ډیـرې آسـانی د انجوګـانو او ګوډاګی دولت له خوا دمارکسیزم او هرډول انقلابـی سیاسـت ضـد ترسې (امالې) لاندې نیول کیږی، هیلـه ده د «لـه لـومړنی کمـون څخـه تـر کمـونیزم پـورې» او ددی پـه شـان نـورو آثـارو چاپونـه دمارکسیزم-لنینیزم-ماوتسه دون اند په لارکې او دهغه دستر بیرغ داوچت ساتلو په لارکې یو کوچنی ګام وګڼل شی.

دمحسن خپرندویه

۱۳۹۰تله

لومړی څپرکی

دځمکې، ژوند او انسان پیدایښت

دځمکې پیدایښت

له ډېرو پخوا زمانو راهیسې، هغه وخت چې په لومړي ځل دهیأت (نجوم) نظریې منځ ته راغلې، پوهانودځمکې پیدایښت دڅرنګوالي په اړه سوچونه کول اوپه دې اړه یې ډول ډول نظریې ورکولې چې ټولو په بشپړه توګه ناسم او خیالي اړخونه درلودل. یواځې په اتلسمه پیړۍ کې کانت او لاپلاس دلومړي ځل لپاره په دې اړه نسبتأ علمي او دمنلو وړ څرګندونې وکړې. دغه پوهان په دې باور ؤ چې لمر، او ټولې هاغه سیارې چې په ګردچاپیریې راګرځي، دیوې ځلېدونکې سترې سحابي غونډۍ (وریځنۍ ستورى) څخه منځ ته راغلي دي. ددغې سترې وريځنۍغونډۍ څخه چې په بې پايې فضاکې ګرځېدله، ورو ورو په ځانګړي ډول ځینې برخې ببلې شوې چې د مرکز په شاوخوايې خپلو ګرځېدلوته دوام ورکړ.

دغوببلوشوو ټوټو وروسته له ډېرو بدلونونو دټاکلو ګُرو بڼه غوره کړې (دلمریزې منظومې سیارې) اوددغې سترې وريځنۍ غونډۍ مرکز چې په ویلې شوې او ځلیدونکې بڼې پاتې شوې ده هماغه لمردی. تر ډېرو وختو پورې دکانت او لاپلاس څرګندونې

بشپړې ښکاریدلې، لاکن دنجوم علم او ځمکې پېژندنې په برخوکې هغو ستروپرمختګونو چې په نولسمې او په تېره بیاشلمې پېړۍ کې ترلاسه شوي انسان ته ددغو څرګندونو دناسموالي امکان ورکړ. وروسته له هغې څخه هم دځمکې دکُرې او لمریزې منظومې دنورو سیارو دپیدایښت په اړه ډېرې څرګندونې شوې دي چې هرې یوې یې په خپل وارسره نیمګړتیا وې درلودلې او سپړل یې په دې لنډ بیان کې ناشونی دی.

شوروي پوه، اتواشمیت، دځمکې د پیدایښت په اړه نوې څرګندونه وکړه. نوموړی په دې باور ؤ چې ملیاردونه کاله پخوا کله چې لمر په فضاکې ګرځېده هاغه لړې، ګرز او ګازونه یې دځان خواته راکښل چې دسیارو ترمنځ توکي یې جوړول او په پای کې له نوموړو موادوڅخه جوړې سترې وربځ ډوله غونډۍ دلمرخواوشا ونیوله. ددغې سترې غونډۍجوړوونکې ذرې هرلورته دخپلو ګرځېدلو او د بې شمیره ناڅاپي پېښو په لړکې دیوبل سره ونښتلې، ورو ورویې نورې ذرې هم ځانته راکښلې او دډېرو اوږدو وختونو په لړکې یې په ډېرو لویو ټوټو بدلون ومونډ او په دې ډول یې دلمریزنظام کُرې منځ ته راوړې چې پرشاوخوایې ګرځېدلو ته دوام ورکوي. ددغو کُرو له ډلې څخه یوه هم زمونږ کره، ځمکه ده چې دوه ډوله ګرځي. یویې دلمر په شاوخوا ګرځېدل (انتقالي حرکت) چې کال ترې منځ ته راځی او بل یې دخپل لټ (محور) پر شاوخوا ګرځېدل (وضعي حرکت) چې شپه او ورځ جوړوي.

کانت او لاپلاس په دې باور ؤ چې په پیل کې دځمکې کره دویلې شوي خوړلن په بڼه وه او کله چې په کرار کرار سړه شوه پرشاوخوایې پوټکی جوړشو چې دوخت له تېرېدلو سره پریړشو. لاکن دځمکې پیژندنې ترلاسه شوي دلیلونه په دې هکله دنورو پوهانو دڅرګندونو پخلئ کوی چې وایي ځمکه په پیل کې سړه وه.

د اشمیت دځرګندونې له مخه دځمکې کره په پیل کې سره وه چې د دننیو رادیواکتیف کړو وړو (فعل او انفعالاتو) له امله په کرار کرار په ویلې شوې بڼې واوښته او یواځې باندینۍقشر (دځمکې پوټکی) کلک او ټینګ پاتې شویدی. خوپه هرصورت دځمکې د کُرې د وروستیو بدلونونو په اړه دپوهانو ځرګندونې داسې دي چې دځمکې باندینی پوټکی کرار کرار پرېړشوی او دملیونونو کالو په لړکې دسوریو، ګونجو لکه (چُملکی) کېدلو، داورغورځوونکو ویلې شوو موادو دتویېدلو (چې دځمکې په پخوانیو پېرونو کې ډېر زیات ؤ) له امله په ورو ورو دځمکې پرمخ ډېرې لوړې ژورې جوړې شوې چې هماغه غرونه او سترې کندې دي چې وروسته یې سمندرونه منځ ته راوړل، خوپه هغې زمانې کې په دغوکندوکې لااوبه نه وې ځکه په هغه وخت کې دځمکې دتودواوبو درجه دابشېدلو اوبو دتودوخې له درجې څخه لوړه وه. خو کرار کرار دځمکې پرشاوخواکې شته آکسیجن او هایدروجن څخه اوبه منځ ته راغلې چې په زرګونو کاله یې دبخار د ورېځې دډېرې سترې غونډۍ په بڼه دځمکې شاوخوا نیولې وه.

ځمکه دزرګونو کالو په ترخ کې کرار کرار سړه شوه او نوموړی بړاس (بخار) دسیل ډوله بارانونو په بڼې راتویه شواو کندې یې ډکې کړې (سیندونه او سمندرونه) او همدارنګه ډېر زیات رودونه او نهرونه یې جوړ کړل چې په خپل وارسره یې دځمکې دپوټکي په وینځلو او بدلونونوکې مرسته وکړه خو بیابه هم ډېر ځله دغه ابشېدلې اوبه دبړاس (بخار) په بڼه بدلېدلې. په پای کې، ملیونونه کاله وروسته دځمکې دهواحالات لږلږ دښه توب په لور ولاړل او ددریابونو ابشېدلې اوبه سړې شوې. کولی شو تېرې شوې خبرې داسې رالنډې کړو چې دځمکې کره لکه دشمسي

نظام دنورو سیارو په ډول، د لرې او ګرز له هغو ذرو څخه جوړه شوې ده چې په تشه (فضا) کې موجودۀ.

پوهان توانېدلي دي چې په طبيعت کې دشته ټولو موجوداتو او توکو دشننې څخه دهغه جوړوونکي مواد کشف کړي. دغه جوړوونکي مواد له هغو یوسل او څو موندل شوو بېلا بېلو مادي عناصرو پرته بل څه ندي.

ټول بوټي، ژوي یانورڅیزونه که ترشننې لاندې ونیول شي په پای کې به ددغوعناصرو له ترکیب څخه پرته بل څه نه وي. دغه عناصرلکه اکسیجن، هایدروجن، نایتروجن، او سپنه، سلفر، مس، قلعي، سرپ او نور دځمکې دټولې کُرې اونورو بېلا بېلو آسماني کُرو، لمر او نورو جوړوونکي دي. ددغو عناصرو لوستنه ۲۵۰۰ کاله پخوا پیل شوې ده. دالتون د شننه نه منونکي یعنې اتوم یوناني کلمې په مرسته دعناصرو جوړوونکې ذرې توضیح کړې. اګر که پوهېږو چې اتوم پخپله له کوچنیو ذروڅخه جوړشوی دی خو لاهم په دې باور یو چې اتوم هاغه ترټولو کوچنۍ ذره ده چې دیوه عنصرکیمیایی اوفزیکی خاصیتونه ورپورې تړلي دي.

د ژوند پیدایښت

د سیندونو او سمندرونو د جوړښت او ځمکې د کُرې د سړښت او د هغې د شرایطو د ښه والي نه وروسته ژښت زیات بدلونونه پیښ شول چې د ډېر ستر اوښتون پیلامه وه. د سمندرونو او سیندونو اوبه د مالګو، بېلابېلو مالیکولونو او بې شمېره عناصرو نه ډکې وې. د زرګونو کلونو په موده کې دمالېکولونو او اتومونو له ترکیب نه دمادې ډېر راز راز او پېچلې ډولونه منځ ته راغلل. په پای کې ددې مادو وروستنیوبدلونونو، د

مادې پېچلې بنې منځ ته راوړې چې د نوو ځانګړتیا وو، لکه د خوځښت، تغذيې (جذب او دفع)، تنفس او د بنې زيږول (تولید مثل)، لرونکي ؤ. د پېچلې مادې دغې نوې بنې ته له هغو ځانګړتیاوو سره چې یادونه یې وشوه په اصطلاح کې «ژوند» وايي چې په لومړي سر کې په ډېره ساده او لومړنۍ بڼه یعنې د یو یوژوندینکو (حجروي) موجوداتو په بڼه ؤ.

په دې اساس هغه لومړني ژوي چې په سیندونو او سمندرو کې منځ ته راغلل بدن یې یوازې له یوې حجرې (ژونکې) څخه جوړ شوئ ؤ. ژوندینکه (حجره) د ګیاوو او ژوندیو موجوداتو دجوړښت واحد دی. د ساري په توګه د انسان بدن د ملیاردونو ژوندینکو (حجرو) له یوځایښت څخه جوړ شوی دی او یوه وړه ګیاه هم په خپل جوړښت کې په زرګونو ژونکې (حجرې) لری. په دې ډول د «ژوند» ډېره لومړنۍ بڼه لومړی په او بو کې پیل شوه. د زرګونو کالو پرمختیا او بشپړتیا وروسته له دغو یوکوره کی (یوحجروي) ژوو څخه نور ژوي د پیدایښت ډګر ته راووتل چې بدنونه یې له ډېرو ژوندینکو (حجرو) څخه جوړ شوي ؤ لکه چینجي چې په بیالوژی کې د ډېر کوره کي (چندین حجروی) نوم ورکړ شوی دی، او وروسته بیا دغو ډېرکوره کي ژوو د خپل چاپېریال او شرایطو (رڼا، تودوخه، د اوبو فشار او نورو) په پرتله زښت راز راز ډولونه او بڼې ځانته غوره کړې. ډېر دغه ژوي چه منځ ته راتلل د چاپېریال سره د نه سازښت او ځواکمنۍ د نشتوالي له کبله له منځه تلل. او هم د ډېرو په بدنونو کې بدلونونه منځ ته راتلل او په یو کیفي ټوپ سره به یې نوي ډولونه پیدا کېدل. چې د خپل ژوند د نوو شرایطو سره یې ځانونه سمولی شول. په دې ډول راز راز چنګابښ، په خیټې کې ښویې لرونکی، بېلابېل پاسته بدني ژوی، په ښوکې بند لرونکی لکه لړمان او نور

منځ ته راغلل. په پای کې د کبانو او ملاتیر لرونکو (مهره داران) لومړني ډولونه د ژوند ډګر ته راووتل. په وچه کې هم د شرایطو سره سم د ګیاوو لومړني ډولونه د شومبړۍ یا اوبړۍ په بڼه او یو کوره کي (یوحجروی) او ډېرکوره کي (ډېرحجروي) ګیاوو ډېر ساده ډولونه منځ ته راغلل او بشپړتیا یې وکړه. د سیندونو او سمندرونو په ډکېدو سره ورو ورو ځینو ژوو چې په اوبو کې یې پوره خواړه نه موندل د سیندغاړې خوا ته مخه کړه او دې چار، چې په لومړي سر کې یې ناخاپي اړخ درلود، د وخت په تېرېدلو سره د ژوو نوي ډولونه منځ ته راوړل، چې هم یې په اوبو کې ژوند کولی شو او هم په وچه کې (دوه ژوندی). ځینو دغو ژوو په وچه کې د ښو شرایطو په موندلو سره د سیندونو چاپېریال یومخ پرېښود.

د ژوند په نوو شرایطو کې، ژوو په چټکتیا سره د پراختیا او بشپړتیا په لور مخه کړه او زښت زیات ډولونه یې منځ ته راغلل چې ډېری یې ژوند ته د دوام ورکولو د بشپړو شرایطو د نشتوالي له کبله پوپنا شول او هغوی چې د بدن بدلون یې نوو شرایطو سره جوړښت کاوه، خپل شتون ته دوام ورکړ. په پای کې د ذومعیشتینو (دوه ژوندو) له ودې څخه د څښیدونکو (خزندګانو) او الوتونکو (لومړیو حشراتو او نورو) ډولونه منځ ته راغلل. د وچې مخ د ځنګلونو په ډېرو ګڼو سیمو کې ګیاؤ او بیلابیلو ژوو ونیو چې پخپله د زرګونو بدلونونو او اوښتونونو سره مخ ؤ. داسې بدلونونه چې په پای کې یې د ژوو نوی او نسبتأپرمخ تللي ډولونه منځ ته راوړل چې (تي لرونکي) ؤ. په دې ډول زښت زیات ژوي چې اوس هېڅ ورته والی سره نلري، په اصل کې د یو ګډ نیکه لرونکي دي چې له یوې چینې یعنې د یوې ژونکې له بشپړتیا څخه منځ ته راغلي دي. نو په لنډ ډول د یو ژونکو له تکامل څخه ډېرکوره کی

(پاسته بدني يعنې چينجيان) او پاستو بدنو له ودې څخه کلک پوټکي (حلزون، چنګابس او نور) او په پای کې شمزې (ملاتير) لرونکی (کبان) منځ ته راغلل.

د دغو ژوو د بشپړتيا له دوام نه دوه ژوندی او خزندګان او په پای کې الوتونکي او تي لرونکي پيدا شول او د تي لرونکو د يوې ډلې له ودې نه لومړني شادوګان منځ ته راغلل چې د دوی د زرګونو کالو بشپړتياله امله په پای کې انسان وزمه شادوګان د شتون ډګر ته راووتل.

اوس بده نه ده دا پوښتنه وکړو چې آيا مونږداسې دلايل لرو چې وکولی شو په ځمکه کې د لومړني ژوند د بڼو د پيدايښت او څرنګوالي واقعيت او د هغه د بدلون او او ښتونونو اوږد تاريخ په سمه توګه وپېژنو؟ هو، د ځمکې پېژندنې ډير ډاډمنه لاسوندی (مدارک) شته چې هغو ته فسيل وايي.

فسيل څه شی دی؟: ښه پوهېږو هغه بېلابېل ژوي چې په سيندونو او سمندرونو کې ژوند کوي او راز راز ګياوې چې پر ځمکه يا سيندونو کې ټوکيږي دخپل ژوند له ختمېدو نه وروسته د اوبو له بهير سره په سيندونو، سمندرونو او د ځمکې په کندو او ژورو کې غورځيږي او ورو ورو ختې، چقړې او خاورې يې پټوې. دهغوی پستې برخې په کراره کراره له مينځه ځي خو کلکې برخې يې په زرګونو کاله د دغو ختو او چقړو لاندې خوندي پاتې کيږي او ورو ورو په ډبرو بدليږي او د ګياؤ پاتې شوني هم په سکرو اوړي. په دې ډول د ژوو ډبرو شوو پاتې شونو او د ګياوو سکرو شوو ته فسيل وايي. پوهان د دغو فسيلونو له ډولونو او هغو خاورو اوختو طبقې د پنډوالي څخه چې ددغو فسيلونو مخ يې نيولی کولی شي دهغوی د تاريخ اټکل وکړي او هم هغه بدلونونه چې په زرګونو زره کاله د ځمکې دکُرې په پوټکي او موجوداتو کې

تېر شوي په ښه توګه انځور کړي. پوهانو د فسیلونو په کتنې سره د ځمکې په پوټکي کې د راغلو بدلونونو ډېر اوږد تاریخ په بېلابېلو دورو، مرحلو او پړاوو باندې وېشلی دی چې د ځمکې پېژندنې په کتابونو کې یې په مفصله توګه لوستلی شو.

د انسان پیدایښت

د ژوند پیدایښت او د هغه بشپړتیایي خوځښت ته په پام سره داروین او نورو پوهانو ثابته کړې ده چې انسان هم د نورو ټولو ژوو په څیر د ځان نه دټیټ یو ژوی یعنې انسان وزمه شادوګانو څخه چې د نورو ټولو ژووڅخه یې ډېره وده موندلې وه، منځ ته راغلئ دئ. ډیر دلایل شته چې د نورو ژوو او په تېره بیا، شادوګانو سره د انسان خپلولي ثابته او انسان یو راز بشپړتیا موندونکی ژوی وښیي. د انسان بدن په ټول جوړښت کې له ډېرو اړخونو لکه لاسو، پښو، سترګو، سر، د هاضمې جهاز، د وینې دوران، تنفس، د بدن ثابتې تودوخې او لنډه دا چې د ټولو ژوو په تېره بیا تي لرونکو ژوو له دغې جملې نه شادو سره د دووسوو نه لا زیات نور ګډ وجوهات لري. دشادوګانو ظاهري جوړښت، حجروي ورته والی له انسان سره او نور ګډ اړخونه لکه د امیدوارۍ دوران، د وینې جوړښت، ان په شادوګانو کې ځینې شته عواطف (لکه ژړا، خندا، د ژووپه وړاندې یو له بله دوه اړخیزملاتړ او نور) د شادو نه د انسان بشپړتیایي فرضیه ورځ په ورځ لا پسې ځواکمنه کړه.

د داروین د مکتب پلوي پوهانو (داروینستانو) په تېره بیا د شوروي اتحاد ژوند پېژندونکو د دې علمي حقیقت د اثبات لپاره ډېرې هڅې کړې دي. دوی د ځمکې په مختلفو طبقاتو کې د کیندنو او پلټنو په لړ کې بریالي شول د فسیل د هډوکو هغه برخه چې د انسان او دهغه د نیکونو شادوګانو په منځ کې بېلېدونکې

پوله ده او ترڅو مودې وړاندې لا نه وه ښکاره شوې، بیا مومي (ومومی). په دې ډول د داروین د ورکې شوې کړۍ په هکله (دهډوکو یوه برخه چې د انسان وزمه شادوګانو د هډوکودلړۍاو انسان تر منځ لا تر اوسه نه وه ښکاره شوې او د داروین د ورکې شوې کړۍ په نوم یاده شوې ده) د داروینیزم د مخالفینو تش په نوم جوړ کړی شور او ځوږ بې اغیزې کړی شو. البته باید وپوهیږو چې اوسني انسان وزمه شادوګان د انسان نژدې نیکونه ندي بلکه انسانان او دا شادوګان د ګډو نیکونو لرونکي او له یوې تنې نه بېلې شوې څانګې دي. نن ورځ که د انسان وزمه شادوګانو هډوکي او بیا د بېلېدونکې کربښې شادوګانو هډوکي او ورپسې د شادو وزمه انسان او په پای کې د نني انسانانو هډوکي په ترتیب سره یو خوا په خوا کېږدو په ښه توګه به هغه بدلونونه د خپلو سترګو په وړاندې انځور کړو چې په سلګونوزروکالو کې منځ ته راغلي او په پای کې د نني انسان په پیدایښت سره سرته رسېدلي دي. اوس انسان ته د انسان وزمه شادوګانو د کرارکرار تکامل بهیر په لنډ ډول تر ژورې څېړنې لاندې نیسو.

انسان وزمه شادوګان (د انسان نیکونه): اټکلن څو ملیونه کاله پخوا د ودې موندلو شادوګانو ډلګۍ یعنې د لومړني انسانانو نیکونو، شتون درلود. دغو انسان وزمه شادوګانو، ونو ته د ختلو په وخت کې نېغه ښه نیوله. د دوی د مړوندونو (مچ دست) هډوکو ورو ورو د داسې خوځښتونو سره عادت وکړ چې توکي به یې پرې نیولی شول. وروسته بیا دشرایطو په بدلون سره ورو ورو دغه ډلګۍ اړې وې چې د ونو نه راکوزې شي او د ځمکې پر مخ نوئ ژوند پیل کړي. لږ لږ نېغ ودرېدل او سم په لاره تلل یې عادت شول. او کولئ یې شول په بشپړه توګه خپل لاسونه د توکو اوچتولو، د خوړو راټولولو او ځان نه دساتنې او غلیمانو سره د

مبارزې لپاره په کار واچوي. د دوی د لویو ځانګړتیاوو څخه یوه په لاره د نېغ تګ سره جوخت د سر د کوپړۍ (جمجمې) چټکه وده وه. دا راز د انسان تر ټولو نږدې نیکونو یعنې انسان وزمه شادوګانو لا زیاته پراختیا او بشپړتیا و موندله.

د انسان په منځ ته راتګ کې دکاراغېز (اوزار جوړول، فکر کول، خبرې کول، د اور څخه ګټه اخیستل): انګلز، د انسان وزمه شادوګانو د کیفي بدلون اساسي علت او په پایله کې د انسان د پیدایښت، د ورو ورو ودې بېلابېل پړاوونه کشف کړي دي. ده د لومړي ځل لپاره دې حقیقت ته پام وکړ چې هغه څه چې انسان یې د ژوو له نړۍ نه بېل کړئ، د ده ټولنیز کار دئ. انسان وزمه شادوګانو د خوړو تیارولو، د نورو ژوو په وړاندې د دفاع کولو لپاره د طبیعي آلاتو څخه د ګټې اخیستنې په بهیر کې خپل لاسونه د لارې تللو له کړاو څخه وزګار او په کارېې واچول. د کار په پایله کې د لاسو دنده د پښو له دندې څخه ځانګړې او بېله شوه او لاسونه د کار سرته رسولو دپاره ځانګړي شول او په هغوی کې ورو ورو مهارت، ځواکمني او هم غبرګ پیدا شوه. کار، د نېغ دریدلو وضعیت او په لاره تګ د نورو بدلونونو سره جوخت د بدن د نورو غړو لکه دماغزو، تنفسي نظام، حنجرې، ستوني او نورو د پرمختیا او بشپړتیا لامل شو.

اوزار جوړونه: د لومړیو انسانانو نیکونو په لومړي سر کې د خپلو اړتیاوو پوره کولو د پاره د طبیعي آلاتو او اوزارو لکه لرګي، ډبرې او هډوکي څخه چې په واک کې یې لرل ګټه اخیستله. په ډېره اوږده موده کې د دغو اوزارو او آلاتو څخه منظمه او پرله پسې ګټه اخیستنه، د هغو بدلونونو سره جوخت چې پورته یې یادونه وشوه، سبب شوه چې دانسانانونیکونه ورو ورو په دغو اوزار او آلاتو کې بدلون راولي او د بېلابېلو چارو سرته رسولو لپاره یې

چمتو کړي. د ساري په توګه لومړی یې هغه ډبره چې لاس کې نیول یې آسان ؤ، بیا موندله او په بله ډبره یې ورله څنډه تېره کوله، او دهغې د تېرې څنډې نه به یې د غوښې پرېکولو، د هډوکي ماتولو او کوتک جوړولو یا د لرګي د څوکې تیره کولو لپاره ګټه اخیستله. په دې ډول ؤ چې زمونږ نیکونو اوزار جوړول پیل کړل. د کار د وسایلو جوړولو ځواکمني هغه بنسټیز توپیر دی چې د انسانانو نیکونو د ژوو سره درلود. دوی د کار د وسایلو په جوړولو سره بیا هم د ژوو څخه لا ځانګړي او بېل شول او ورځ په ورځ یې هغې ته پراختیا او بشپړتیا ورکړه ترڅو نني لوړ کیفیت ته ورسېدل.

تفکر (فکرکول): د شادوګانو عصبي دستګاه یعنې دماغ او اعصابو لړی د نورو ژوو نه لا زیاته وده کړې وه. د ځانګړو بشپړتیایي شرایطو پر بنسټ او په تېره بیا دا چې انسان وزمه شادوګان د خپلو اړتیاوو پوره کولو لپاره د پوره طبیعي آلاتو د لرلو څخه بې برخې ؤ، دې ته اړ شول چې خپل دماغ لا زیات په کار واچوی. له دې کبله د شادوګانو په یوه څانګه کې د عصبي دستګاه بشپړتیا لا چټکه سر ته ورسېده. د طبیعي قانون پر بنسټ چې د هر یو غړي په کار اچول د هغه د لا زیاتې بشپړتیا لامل ګرځي، انسان وزمه شادوګانو د خپل بدن د دغه زښت ځواکمن غړي څخه د اړتیا پر اساس زیاته ګټه اخیستله نوځکه دعصبي دستګاه لا زیات په کار اچول د دغو شادوګانو په یوه څانګه کې بیا هم د وروستنی لا زیاتې بشپړتیا لامل شو. تر ټولو مهمو عواملو له جملې څخه چې د دې بشپړتیایي بهیر سره یې مرسته وکړه د انسان وزمه شادوګانو د ژوندانه او ډله ایز کار په بهیر کې د طبیعي اوزارو او آلاتو څخه ګټه اخیستل ؤ. انسان وزمه شادوګانو د طبیعي اوزارو او آلاتو څخه په ګټې اخیستنې سره لږلږ وکولی

شول چې ځینې ژوي ښکار کړي او غوښه یې په خپل مخکني خوراک توکو باندې چې وابښه، د الوتونکو هګۍ او نور ؤ ورزیات کړي. د غوښې رژیم د بدن، په تېره بیا دماغ لپاره، په زړه پورې غذابرابره او دلا بشپړتیا سره یې مرسته وکړه. د انسان د نیکونو دماغ د خپل چاپیریال د ښکارندو (پدیدو) او توکو د اغیزو راټولولو او دغو اغېزو ته د ارتباط اوعامتیا ورکولو او د اوږدو پېړیو په موده کې د لا زیاتو تجربو د زېرمه کولو په پایله کې، یو ځانګړی کیفیت وموند چې وتوانېد د خپل چاپېریال له نړۍ نه لا زیاته پوهه لاسته راوړي او د خپلو کړو په اړه اټکل وکړي. دماغزو وده او بشپړتیا د انسان د نیکونو د کار پراختیا او بشپړتیا سره مل وه. کار، نه یوازې اندامونه او دغې جملې نه لاسو ته بشپړتیا ورکوله بلکه د ماغزو دستګاه ته یې هم بشپړتیا او ځواکمنتیا وربخښله ترڅو په انساني پړاو کې دپوهې او ټاکلې موخې له مخې کار وکړي. دې نوي کیفیت چې سوچ (تفکر) نومېږي د انسان د ژوندانه په وروستیو بشپړتیایي پړاوونو کې ډېر لوی اغیز درلود او لري یې.

تکلم (خبرې اترې): انساني منظمې خبرې اترې د کار په بهیر کې منځ ته راغلې دی. کار، تل یو ټولنیز فعالیت ؤ. هېڅ انسان نشو کولی او نه به وکړی شي په یوازې توګه کار کولو سره او خپل ژوند ته دوام ورکړي. د انسان نیکونه د کار (د ښکار، د مېوو او د الوتونکو د هګیو او نورو خوراکي توکو د راټولولو، طبیعي عواملو د داړونکو ژوو سره د مبارزې کولو او داسې نورو) په بهیر کې اړشول چې یو له بل سره خبرې اترې وکړي. په لومړي سر کې یې د ژوو په شان د خپلو حنجرو نه آوازونه راایستل. د کار په بهیر کې د دغو آوازونو زښت تکرار لږه لږه یوه ځانګړې بڼه ونیوله او د هغوي له ترکیب څخه د وخت په تېرېدو سره کلمې منځ ته راغلې چې د هغوی په مرسته یې کولی شول خپله موخه په ښه توګه

بیان کړي. دغه کلمې چې د هر عمل یا توکي لپاره په ځانګړې بڼه منځ ته راتلې یاد ته سپارل کېدلې. دغه چار په خپل وار سره د حنجرې او ستوني د جوړښت له بدلونونو سره مل ؤ او ورځ په ورځ یې لا بشپړتیا موندله، ترڅو په انساني پړاو کې د خبروکولو منظمې بڼې کیفیت منځ ته راوړي. خبرې کول د کار په بهیر کې د انسان دکړووړو له ورو ورو هم غږي کولو سره مرسته وکړه چې یو بل ته او راتلونکو نسلونو ته د انسانانو د تجربو د لېږد د پاره یو مهم عامل پېژندل شویدی.

د اور څخه ګټه اخیستنه: د انسان نیکونه په لومړی سر کې د اور څخه وېرېدل نو ځکه به یې د اور غورځوونکو سیمو او ځنګلونو د اور اخیستنې څخه تېښته کوله. لیکن ورو ورو د تجربې په بهیر کې وپوهېدل چې کولی شي ورځنې ګټه واخلي او د داړونکو ژوو او یخني له ضرره ځان وساتي. بیایې لږلږ د غوښې په پخولو کې د اور څخه ګټه اخیستنه پیل کړه. دوی په لومړي سر کې اور تل بل ساتلو. بیا د کار په بهیر کې وپوهېدل چې یو له بل سره دځینو ډبر وا ویا د دوو ټوټو وچو لرګیو په وهلوسره کولی شي اور منځ ته راوړي. دانسان نیکونو د اور په کار ولو د طریقې په زده کولو سره بیا هم له ژوو څخه لا توپیر ومومند.

په دې ډول دا پایله ترلاسه کېږی چې د شادوګانو بشپړتیا یی بهیر، په بدني جوړښت کې داسې بدلونونه منځ ته راغلل لکه نېغ په لاره تلل، د سر د کوپړۍ چټکه وده، د لاسو وزګارېدل او د کار لپاره له هغو څخه ګټه اخیستل. د ملیونونو کالو په موده کې، دغو بدلونو نو چې دملیونونو کالو په لړکې را منځ ته شول، خپله ځانګه د نورو شادوګانو څخه ببله کړه. کار هغه بنستیز عامل دئ چې بیایې هم له دغو بدلونونو سره مرسته وکړه. د کار په بهیر کې اوزار جوړونه، فکرکول، خبرې کول او له اور

څخه ګټه اخيستنه او داسې نور د دې سبب شول چې انسان وزمه شادوګان، چې د ډلو په بڼه يې يو له بل څخه جلا ژوند کاوه، په خپل پراختيايي او بشپړتيايي بهير کې د پورتنيو بدلونونو سره جوخت، نيمه ټولنيز پړاوونه يو په بل پسې ووهي او په پای کې د بشپړ ټولنيز انسان پړاو کې پل کېږدي. په دې توګه د لومړنيو انساني ټولنو د پيدايښت سره جوخت د توليد لومړنۍ طريقه هم ډګر ته راووتله.

ددې فصل په شاوخوا کې د پراخې مطالعې لپاره ملګري کولی شي د لاندې کتابونو څخه ګټه واخلي :

۱-په عالم کې د ژوند پيدايښت اوخپرېدنه

۲-د انسان پيدايښت

۳-د نسلونو پيدايښت

۴- شادو څخه د انسان پيدايښت کې د کار اغېز

دویم څپرکی

تولید

تولید

د مادي ارزښتونو تولید، د ټولنې د پرمختیا او بشپړتیا اصلي عامل

د ټول تاریخ په اوږدو کې، انسانانو د بشري ټولنې د پرمختیا او بشپړتیا بنسټیزو علتونو په هکله فکرونه کړي او په دې برخې کې یې راز راز نظریې څرګندې کړې دي. ځینو، د طبیعت نه بهر ځواکونه، نورو جغرافیایي حالات یا د نفوسو زیاتوالی او په پای کې یو شمېر نورو، د اتلانو رول، دانساني ټولنې د بشپړتیا بنسټیز عامل ګڼلئ دئ.

پرطبیعت برلاسی ځواکونه: د بېلابېلو مذهبونو استازو تل دعوا کوله چې دغه ټول بدلونونه د طبیعت نه بهرځواکونو په خوښه او بنې منځ ته راځي. خو ازمیښتونو او علومو ثابته کړې ده چې د طبیعت نه بهر هېڅ ځواک نشته. یواځې طبیعت او د هغه قوانین واکمن دي او د ټولنې بدلونونه هم دخپلو ځانګړو قوانینو پر بنسټ سر ته رسېږي.

جغرافیایي شرایط: د بورژوازي (پانګوالی) ډېر پوهان باور لري چې د انساني ټولنې پرمختیا او بشپړتیا د جغرافیایي چاپېریال یعنې اوبو، هوا، خاورې، کانونو، ځنګلونو او نورو د اغېز و

معلـول دي. شـک نشـته چې جغرافیـایي چاپېریـال یعنـې هغـه طبیعت چې د انسان شاو خوايې نیولې د انسان د ژوند لپاره اړیـن شرط دی خو د ټولنې د پرمختیا او بشپړتیا ټاکونکی عامـل نـدی. څکه د ساري په توګه د اروپا په لوېدیز کې د دریو زرو کالو په مـوده کې ټولنیز نظام درې وارې او د اروپا په مرکز او ختیځ کې ان څلور وارې بدلون موندلی دی په داسې حال کې چې د دغې لویې و چې جغرافیـــایي بدلونونـــه دومـــره نامحسوســـه دي چـــې جغرافیـــه پېژندونکي یې په شمېر کې هم نه راولي. اوډېرلیدل شوي دي چې په یوهېوادکې پـر تـه لـه دې چې جغرافیـایي لـوی بـدلون مـنځ تـه راشي ټولنیز سـتر بدلونونـه پـیښ شـوي دي لکـه د فیـوډالي چـین بـدلون پـه سوسیالیسـتي چـین بانـدې، پـه داسـې حـال کـې چـې جغرافیـایي بـدلون پـه دې هېـواد کـې نـدی راغلـی. پـه دې اسـاس جغرافیـایي شـرایط د ټـولنې د پرمختیـا او بشـپړتیا بنسـټیز عامـل کېدای نشي.

د نفوسـو رول: د ټـولنې شـتون د انسـاني وګـړو د ټـاکلې کچې پرته ممکن ندی. داسې چې، که په یوه سیـمه کـې د انسـاني وګړو شمېر دومره نه وي چې یو د بل په مرسته خپـل کـار او ژونـد ته دوام ورکړي، یوه ټولنه منځ ته نه راځي. خو د دې چـار نـه بایـد دا پایله وانه اخیستل شي چې د نفوسـو ګڼـوالی د ټـولنې د بـدلون اساسي عامل دئ. څکه داسې ډېر هېوادونه شته دي چې لږ او ډېر ورته نفوس لري لکه امریکا او شوروي، خو پـه بېلابېلـو بشـپړتیایي پړاوونو کې دي. داسې هېوادونه هم شته چې نفـوس یـې لـږ خـو د ډېر نفوس لرونکو هېوادونو نه پرمختللي دي لکـه شـمالي کوریـا او البانیا چې نفوس یې د هندوستان دنفوس په پرتلـه لـږدی. نـو بیـا نفـوس او دهغـه ګڼـوالی د ټـولنې د پرمختیـا او بشـپړتیا د بـدلون بنسټیز عامل نشی ګڼل کیدلی.

د اتلانـو رول: ځینـې هـم د ټـولنې پرمختیـا او بشـپړتیا یوازې د وتلو شخصیتونو (اتلانو، سترو سردارانو او داسې نـورو) د ارادې معلول ګڼي. څنګه چې تاریخي تجربې او علـم ثـابتوي دغـه شخصیتونه په رښتیا سره کولای شي تاریخي یـون ګړنـدی کـړي - لکه په شوروي اتحاد کې لنین - او یا یې د ځنډ سره مخامخ کـړي - لکه په آلمان کې هټلر، په ایران کې خاین پاچا- خـو هـېڅ کلـه د ټولنې د پرمختیا او بشپړتیا یون ته بدلون نشي ورکولی.

نو بیا د ټولنې د پرمختیا او بشپړتیا اصلي عامل څه دی؟ مارکس لومړنی کس ؤ چې د ټـولنې د پرمختیـا او بشـپړتیا بنسـټیز عامل یې کشف او ثابت کړ چې د مادي نعماتو تولید او بدلونونـه ، دبشـري ټولنـو د بـدلونونو، پرمختیـا او بشـپړتیا اصـلي عامـل دی. مارکس وایي، انسانان د دې لپاره چې خپل ژونـد تـه دوام ورکـړي لازمه ده خواړه، پوښاک، کور او دژوندانه نور مادي وسایل په واک کې ولـري او د دغـو وسـایلو لاس تـه راوړلـو لپـاره بایـد دی، هغـه تولید کړي. دوی باید کار وکړي ځکه هغه ټولنه چې خپل تولیـد و ځنډوي له منځه ځي. له دې کبله انسانان اړ دي د خپلو اړتیاوو د پوره کولـو لپـاره، هغـه تولیـد کـړي. د دې د پـاره چـې وکـولی شي تولید وکړي بایده دي دغه وسایل ولري او هم هغه په کار واچـولی شي. د دې تولید په بهیر کې انسانان په ډله ایزه توګه کـار کولـو تـه اړ دي ځکه هېڅ انسان نشي کولی خپلې اړتیـاوې یـوازې پـه خپلـه پوره کړي او له دې کبله (د ډله ایز کار او دکار دوېش په بهیر کې) یو له بل سره په یو راز ټاکلو اړیکـو کـې ورننـوزي. انسـانان د خپـل ډله ایز تولید په بهیـر کـې پـه پرلـه پسـې توګـه د کـار اوزارو او خپلـو تجربو ته وده ورکوي او تل پـر طبیعـت او هـم یـو پـر بـل بانـدې لا زیـاتې اغېـزې پرېـږدي. لـه دې املـه تولیـد د هرڅـه نـه مخکـې د انسـانانو د کاروسـایل پـه پرلـه پسـې توګـه د ودې پرخـوا بیـایی او

ورسره انساني ټولنه هم خامخا وده مومي. په دې اساس، د مادي نعماتو تولید د ټولنیز ژوند بنسټ او دهغه د بدلونونو، پراختیا او بشپړتیا بنسټیز عامل دی.

تولید څه ته وايي؟

تولید: تولید په لنډه توګه، د انسان د فعالیتونو ټولګه یا مجموعه ده چې د طبیعت څخه یې د خپلو اړتیاوو پوره کولو لپاره، د کار د اوزارو او خپلو تجربو په مرسته،سرته رسوي. تولید دوه اړخونه یا دوه خواوې لري چې په بشپړه توګه یو تر بله تړلې او مربوطې دي. او دا دواړه مولده ځواکونه او تولیدي اړیکې دي.

مولده ځواکونه دادي: ۱- د تولید د وسایلو ټولګه ۲- انسانان چې د خپلو تجربو په مرسته دغه وسایل په خوځښت راولي او خپلې اړتیاوې پرې پوره کوي.

۱- د تولید وسایل: پخپله د دوه برخو څخه جوړ دي : لومړی د کار وسایل چې عبارت دي له ماشین آلاتو، لوازمو، اسبابونو، اوزارو، هغو ودانیو څخه چې په تولید کې ورنه ګټه اخیستل کېږي، د لېږدرالېږد (حمل ونقل) وسایلو، ارتباطي وسایلو، لارو، ځمکو او داسې نورو او د ټولو نه مهم د کار اوزارو څخه. ځکه چې په تولید کې د انسانانو ځواک، د کار د اوزارو په ډول پورې تړلی دی چې په واک کې یې لري. دوهم دکار موادچې عبارت دي له هغو ټولو توکو څخه چې انسان پکې د کار د وسایلو په مرسته بدلون راولي اوپه دې توګه د خپلې خوښې تولید منځ ته راوړي، لکه اومه مواد، لومړني مواد او داسې نور. د ساري په توګه انسانان د پنبې (خامو موادو) څخه د ماشین آلاتو په مرسته سپړسي جوړوي اویا د سپړسي (لومړنی مادې) نه ټوکر او بې. دلته پنبه اوسپړسي دکار مواد دي.

۲- انسان: د خپل کار د ځواک په مرسته د تولید او د کار د وسایلو او اوزارو برابرلو اصلي عامل دی. (د کار لپاره د انسان استعداد اود فکري او جسمي ځواک ټولګه، دانسان دکارځواک بلل کیږي) .

تولیدي اړیکې: وګړي، په ځانګړي او جلاجلا کار سره د مادي ارزښتونو په تولید لاس نه پورې کوي بلکه دغه چار د ټولنیزو بېلابېلو ډلو په بڼه په ډله ایز کار سره سرته رسوي. د ساري په توګه د څپلو جوړولو یوه نوې کارخانه په پام کې ونیسئ، دلته یو شمېر وګړي یو د بل په مرسته د پلورتوکو په تولید یعنې څپلو جوړولو په چارو بوخت دي، په سلګونو او کله په زرګونو نور وګړي ددغې کارخانې لپاره د ماشین آلاتو، څرمنو، سپڼسیو او ستنو د تیارولو په چارولګیا دي. پلانئ بزګر په خپلې وړې کروندې کې هم د خپل چاپیریال له نړۍ نه بېل په یوازې سر تولید یعنې کر کیله نشي کولای، نوموړی بزګر یوې یا تراکتور ته اړتیا لري چې د صنعتګر په لاس یا په یوه کارخانه کې جوړیږي، دئ دغه راز مالګې، اورلګیت، صابون او نورو ته اړ دی چې دنورووګړوپه وسیله منځ ته راځي. په پایله کې ګوروچې وګړي د مادي ارزښتونو د تولید په بهیر کې عملاً یو د بل سره یو ډول متحداوتړلي دي. په دې اساس، تولیدي اړیکې، د تولید په بهیر کې یو تر بله د وګړو ټولنیزې اړیکې دي. (دغو تولیدي اړیکو ته اقتصادي اړیکې هم وایي).

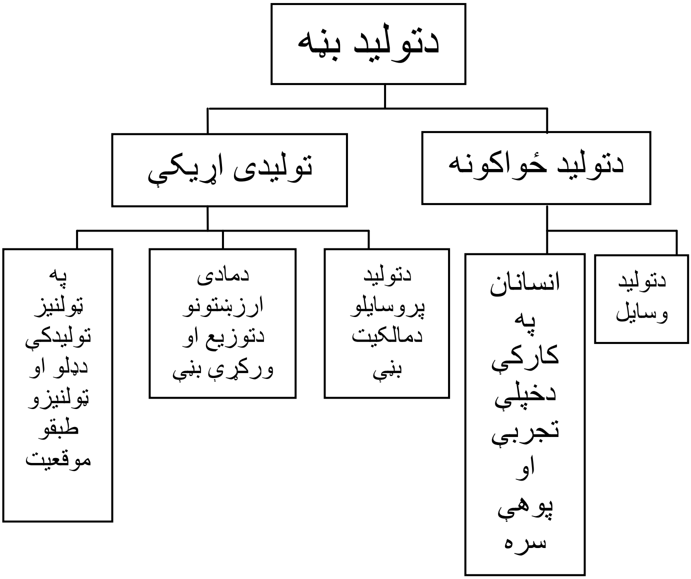
تولیدي اړیکې له دریو یو تر بله تړلو او مربوطوبرخوڅخه جوړیږي. په دې ډول: ۱- د تولید د وسایلو د مالکیت بڼه؛ ۲- په تولید کې د طبقاتو او ډلو موقعیت؛ ۳- د تولید شوو مادي ارزښتونو د تقسیم او وېش بڼه.

١- د تولیدی وسایلو د مالکیت بڼه: کېدای شې چې د تولید په بهیر کې د وګړو اړیکې د دوه اړخیزې همکارۍ او مرستې په بڼه وي، داسې چې هیڅ یو سړی، د بل سړي زبېښناک و نه کړي. او یا د یو وګړي څخه د بل وګړي د زبېښناک په بڼه وي. دغه دواړه په دې پورې اړه لري چې څوک د تولید د وسایلو څښتن دی. که چیرې د تولیدوسایل دټولنې په ټولووګړوپورې اړه ولري په دې صورت کې د انسان زبېښناک د انسان په وسیله نشته، او په داسې حال کې چې دغه وسایل په ټولو پورې اړه ونلري، بلکه په یو شمېریا ټاکلي ډلې پورې اړه ولري داسې اړیکې ټینګېږي چې د تولید د وسایلو لرونکي نورخلک په کار اچوي او د دوی د لاس ګټه لوټوي. له دې کبله چې کارګران په پانګواله ټولنه کې د تولید د وسایلو نه بې برخې دي په پانګوال باندې د خپل کار څواک له پلورلو (استثمار کیدلو) پرته بله لارنلري. په داسې حال کې چې په کمونیزم کې د تولید وسایل په ټولو پورې اړه لري نوځکه د انسان څخه د انسان زبېښناک به بالکل موجود نه وي.

٢- په تولید کې د ټولنیزو ډلو او طبقاتو ځای: د تولید د وسایلو د مالکیت بڼه ، د تولید په بهیر کې د وګړوځای ټاکي. په داسې حال کې چې خصوصي مالکیت شتون ولري، د وګړو یو ټاکلی شمېر د تولید د وسایلولرونکي وي اوپه وړاندې یې یوزیات شمېر د تولید وسایلو نه بې برخې دي. دې چار په پایله کې د ټولنې وګړي په بېلابېلو ډلو او طبقو باندې چې هریو یې ټاکلی موقعیت لري، وېشل کېږي. د ساري په ډول، پانګواله ټولنه کې کارګران د تولید د وسایلو نه بې برخې او د ټولنې د مادي ارزښتونو د تولید اصلي عامل دی. خو پانګوال د وسایلو څښتنان دي، تولید په خپل لاس کې نیسي او واکمني کوي.

۳- د مادي ارزښتنو د ورکړې او وېش بڼه: څنګه چې مومخکې وويلې، د توليد د وسايلو د مالکيت ځرنګوالی په توليد کې د وګړو ځای (مقام) ټاکی. د توليد شوؤ توکو د ويش بڼه هم د توليد د وسايلو د مالکيت له څرنګوالي نه منځ ته راځي. د ساري په توګه پانګواله ټولنه کې، چې پانګوال د وسايلو خاوندان دي، د کارګرانو په لاس ټول توليد شوی توکي ځان ته اخلي په داسې حال کې چې کارګران له دې امله چې د توليد وسايل نلري ډېرئ يې په لوږه او نيستي کې ژوند کوي. په کمونيستي ټولنه کې چې د توليد وسايل په ټولو خلکو پورې اړه لري د ټولنې ټول غړي کولی شي د خپلې اړتيا سره سم د توليد شو و توکو څخه ګټه واخلي. څنګه چې په ټولنيزو بېلابېلو رژيمونو کې د مالکيت ډولونه يوتربله توپيرلری، نو په دي اساس دټولنې د وګړو او ډلو په منځ کې د مادي ارزښتونو او ټولنيزو شتمينو ورکړه او ويش هم بېلابېل ډولونه لري.

د توليد بڼه يا طريقه: مولده ځواکونو او توليدي اړيکو ته يو ځای د توليد طريقه وايي چې لنډيز يې داسې انځورولی شو:

بېخبنا او مخبنا: وموويل، وګړي دتولید کولو دپاره اړ دي چې یو تر بله ټاکلې اړیکې اومناسبات ټینګ کړي چې دغولړیکو ته تولیدي اړیکې وایي. تولیدي اړیکې د ټولنیز رژیم تـا داو او بنسـټ جوړوی چې په اصطلاح کې بېخبنانومېږي. هغـه څـه چې د دغې بېخبنا پرمخ ځای نیسي مخبنا بلل کیـږي چې سیاسـي، حقـوقي، اخلاقي، ښکلا پېژندنه، مذهبي، فلسفي نظریات او افکار او هـم په هغو پورې اړونده سازما نونه او موسسـات پکښې شـامل دي، لکـه دولتي دستګاه، اداري سازمانونه، پوهنتونونـه. . . او داسې نـور. د

ټولنې د مولده ځواکونود بشپړتیا سره یو ځای هرومرو بېخبنا او مخبنا دواړه بدلون مومي.

فرماسیون یا اقتصادي- ټولنیزه بڼه: د مادي ارزښتونو د تولید طریقه چې د مولده ځواکونو او تولیدي اړیکو له یووالي څخه منځ ته راغلې د هغې د اړونده مخبنا سره یو ځای شکل بندي یا اقتصادي - ټولنیز فرماسیون جوړوي. د بشر په ټول تاریخ کې پنځه اقتصادي- ټولنیز فرماسیونونه پېژندل شوی دی. لومړی کمون (اشتراکي ټولنه)، مریيتوب، فیوډالیزم (ځمکوالي)، پانګوالي او کمونیزم (سوسیالیزم د کمونیزم لومړی پړاو دی). د دغو اقتصادي- ټولنیز و بڼو هره یوه یې په ځان پورې د اړوندې بېخبنا او مخبنا لرونکې ده. د ټولنې د بشپړتیا بهیر د هغې د لومړنی ساده بڼې یعنې کمون څخه پیل شوې اود لوړو بڼو پرلور بشپړتیاومومي. په دې ډول چې کمون له منځه و لاړ، مریيتوب راغی او د مریتوب په له منځه تللو سره فیوډالیزم او ورپسې پانګوالي او پای کې سوسیالیزم د شتون ډګر ته راووت. چې د کمونیزم یعنې د انساني ټولنې تر ټولو لوړې بڼې پرخوا روان دی.

دریم څپرکی

د لومړني کمون ټولنيز نظام او دهغه پرمختيا او بشپړتيا

د کمون جوړښتيز پړاو

په لومړي څپرکي کې مو په لنډ ډول د انسان پيدايښت، اوزار جوړونه، خبرې او فکرکول وڅېړل او وموويل چې له دغو بدلونونو سره چې په سلګونو زره کاله يې ونيول انسان منځ ته راغی. د انسان لومړني اوزار لاسي تبرګي، تېره څوکي لرګي او کوتک ؤ. لومړنيو انسانانو له دغو اوزارو څخه د ښکار شوو ژوو د غوښو پرېکولو، د هډوکو او لرګيو ماتولو او يا دوابنو د ريښو (جرړو) را ايستلو او نورو د پاره ګټه اخيستله. په دې ډول لومړني انسانان دخپلو ساده اوزارو په مرسته زرګونو کاله طبيعت سره دمبارزې په حال کې ؤ او ورو ورو د توليد او خپل ډله ايز ژوند په بهير کې د بشپړتيا پرخوا تلل. دغو اوزار جوړولو سره جوخت د انسان بدن او د ده د غړو هم غبرګ يو څه پرمختيا موندله. دغه بهير څه دپاسه نيم مليون کاله وخت ونيواو په دې ټوله موده کې لومړنيو انسانانو د ډله ايز کار او توليد په بهير کې خپلې بشپړتيا ته دوام ورکاوه. په دې اوږده دوران کې يو له مهمو پړاونو څخه د کنګل نيولو زمانه

وه چې نېږدې سل زره کاله پخوا پیل شوه. په دې دوره کې د ځمکې شمالي نیمې کرې اوبه او هوا سخت ساړه شول او یوه لویه برخه یې، د کنګل سترو ټوټو، لاندې کړه. په دې بدلونونو کې زیاتره ګیاوې له منځه لاړې او د دغو سیمو ژوي یا له منځه ولاړل او یا یې استوایي سیمو ته کډه وکړه. خو د دغو سیمو انسانانو د اور او خپلو تجربو او د کار د اوزارو نه په ګټې اخیستنې سره او نورو پاتې شوو ژوو او واښو چې طبیعي نوو شرایطو سره یې ځانونه عیار کړي ؤ وکولی شول خپل ژوند او بشپړتیا ته دوام ورکړي.

د کار طبیعي ویش: د کار د اوزارو او د وګړو د تجربو پرمختیا او په ځانګړې توګه د کار نوؤ اوزارو پیدایښت لکه سانګه (نېزه) ، غښی او نورو دا امکان منځ ته راوړ چې د وګړو هره ډله د تولیدي کار یوه برخه په غاړه واخلي. په دې وخت کې وګړو کولی شول د نسبتاً اوږدې مودې لپاره په یوې سیمې کې استوګن شي. له دې کبله د ښځو او نارینه ؤ او دزړو او ځوانانو تر منځ د کار طبیعي ویش منځ ته راغی. سړي چې وجود یې غښتلی ؤ او د ماشومانو ساتلو او د کور نیوچارو سر ته رسولو ته یې اړتیانلرله، ښکاریان شول. د ټولنې د غړو لپاره یې غوښه، څرمن او نورڅیزونه تیارول او ښځې دمېوو او سابو په راټولولو، د جونګړې په جوړولو او د کور په چارو بوختې وې. د پاخه عمر خاوندانو چې زیاتې تجربې یې ترلاسه کړې وې اوزارونه جوړول او ماشومانو به له درې کلنۍ نه د میندو سره په چارو کې مرسته کوله. په دې ډول د کارطبیعي ویش د جنس او عمر سره سم منځ ته راغی او دا چار په ټولنه کې د مولده ځواکونو د لا پرمختیا سبب وګرځېد. ځکه چې د کار حاصل ورکونه او د تجربې لاسته راوړنه یې زیاته کړه. په کار کې دغه ساده همکاري ورو ورو په لا مهمې همکاري

او وېش بدله شوه داسې چې ځینې کسان ورو ورودهغوچاروسرته رسولوته ځانګړي شول چې زیات مهارت یې پکې درلود.
د تېر (کلان) پیدایښت: د مولده ځواکونو بشپړتیا انسانانو ته په ټاکلو سیمو کې دمیشت کیدلو امکان ورکړ. او دغه چار سبب شو چې دځو پخوانیو ګڼ شمېره ډلو پر ځای د کورنیو نه نسبتاً ثابته ټولنه منځ ته راشي. د خپلوانو دغې ټولنې ته کلان یا تبر وایي. په دې ډول لومړنی انساني ټولنې (لومړنی کمون) ځانګړې بڼه غوره کړه. له دې وروسته د انساني ټولنې پرمختیا او بشپړتیا د ټولنیزو قوانینو سره سم، چې د بشري ټولنې ځانګړتیا ده، سرته رسېدلې ده. او مونږ په دې کتاب کې په وار سره بشري ټولنې په لنډه توګه لولو.

لومړنی کمون او بشپړتیا یې

دکمون مولده ځواکونه - د نوو اوزارو منځ ته راتګ: له ۱۴ نه تر ۱۳ زرو زیږدیز (میلاد) نه مخکې کالو په واټن کې د مولده ځواکونو بشپړتیا دوام وموند او ډبرین اوزار بشپړ شول. انسانانو د ډبرو په صیقل (سولولو) او سوري کولو سره نسبتا سپک اوزار او توکي لکه ډبرین چاقو، تبرګي، سومبه (نېزه) او نور جوړ کړل. د ساري په توګه د چخماخ ډبره یې تېره کړه د لرګي یا د هډوکي د میلې په څوکه پورې یې و نښلوله اوسومبه یا نېزه یې ورنه جوړه کړه. د دغه دوران تر ټولو لویه اختراع غشی (تیر) او لینده وه. دې وسلې، دښمنانو او وحشي یاځناورو ژوو سره په مقابله کې د انسانانو ځواک ډېر پیاوړی کړ ځکه چې دوی کولی شول د هغې په وسیله د نسبتاً لرې واټن نه دښمن ته ګوزار ورکړي.

اوس نو انسان کولی شول د خپلې اړتیا لویه برخه لکه غوښه، څرمن، د وسلې او اوزار جوړونې لومړني مواد لکه ښکر او هډوکي د ښکار څخه لاس ته راوړي. د جال، سومبې (نیزې) او د هډوکو د کونډو (چنګک) منځ ته راتګ د کب نیونې اقتصادي اهمیت پسې لا زیات کړ. د نوو اوزارو نه ګټې اخیستنې د کار ګټورتیا لاپسې زیاته کړه. انسانانو کولی شول د خپلو لومړنیو اړتیاوو څخه لږ زیات څه ترلاسه کړي. اوس یې کولای شول د ښکار نه ترلاسه شووڅېزونو څخه یوه اندازه، د سختو، وربښت ناکو او سړو ورځو لپاره، وساتي. د ختو او لرګیو د لوښو منځ ته راتګ د زیاتې مودې د پاره د خوړو زېرمه کولو او پخولوامکان برابرکړ. دې ټولو، انسانانو ته په یوې سیمه کې دلا اوږدې مودې دپاره دپاتې کیدلو امکان برابر کړ. ځکه یې د لرګیو څېزونو او نورو نه د کورونو په جوړولو پیل وکړ او ورو ورو یې کډوالي پرېښوده.

د کرکیلې پیدایښت: هغه قبیلې چې په حاصل ورکوونکو سیمو کې اوسېدلې د خوراکي نباتاتو څخه د ګټې اخیستنې په بهیر کې پوه شوې چې کولی شي دغه نباتات وکري. جوته ده چې دغه کار په لومړي سر کې زیاتره د ښځو په وسیله چې په قبیله کې به پاتې کېدلې او دنده یې د سابو او میوو راټولول ؤ، سرته رسېده. انسانانو لومړی د ږدنو په کر لاس پورې کړ. ځکه بیکاره ګیاوې د دغه بوټي د ودې خنډ کېدلی نشول. ورپسې یې ورو ورو د جودرو، غنمو، وربشو او نور و کر زده کړ. د تجربې په بهیر کې یې زده کړ چې ګیا ه د ځمکې اړولو په صورت کې لاښه وده کوي، له دې کبله یوه (قلبه) منځ ته راغله چې په لومړي سر کې په کوږ سرو لرګیو سره چې لوغړند کول یې، سرته رسېده. وروسته یې دلرګیو په سرونو کې د چخماخ ډبرې تړلې او بېل به یې ورنه جوړاوه او د لوکولو د پاره به یې د لرګي د لور په څوکه پورې د

چخماخ وړې ډبرې نښلولې او په دې لومړنیو وسایلو سره کرکیلې بنه ونیوله.

د مالداری پیدایښت: د کرکیلې پرمختیا سره جوخت، مالداري هم منځ ته راغله او پراخه شوه. په دغه زمانه کې د ژوو ښکار زیاتره په دې ډول ؤ چې د ژوو رمې به یې په ډله ایزه توګه د هغې ایسارې سیمې پر لور چې مخکې به یې تیارې کړې وې، ځغلولې. څنګه چې د تولید وسایل دپخواپه پرتله پرمختللي ؤ او کولی یې شول تر یوې اندازې پورې خپلې اړتیاوې پوره کړي، د ښکار شوو ژوو څخه به یې یو شمېر نه وژل او د هغو ورځو لپاره به یې ساتل چې پکې ښکار نشو کېدی. د دغو ژوو څخه ځینوبچې راوړل او شیدې به یې کولې او کورني کېدل. په دې ډول د ژوو کورني کولو مسله منځ ته راغله او مالداري پیل شوه. انسانانو د ژوو له غوښو، څرمنو، وړیو او شیدو نه ګټه اخیستله او ورو ورو یې داسې ژوي لکه پسونه، غواوې، وزې، سرکوزي او سپي کورني کړل او د ځان په چوپړ کې یې راوستل.

د لومړني کمون پرمختګ او تولیدي اړیکې: د لومړني کمون تولیدي اړیکې، د هغو وګړو تر منځ اړیکوته ویل کېږي چې ټولوپه ګډه سره اودیوبل دپاره کار کاوه. د کمون ټولو غړو په تولید کې برخه اخیستله او هغه څه چې یې تولیدول،عملابه یې ټولنې ته ور سپارل. هرڅېر په یوې ټاکلې سیمې کې ژوند کاوه. د دغې سیمې ځمکه او ټوله شتمني د تولید اصلي وسایل ؤ او په ګډه سره به ورنه ګټه اخیستل کېده. یعنې د کمون په ټولو غړو پورې یې اړه درلوده. د تولید په بهیر کې پیښو شوؤ بدلونونو د انساني ټولنې په سازمان کې لا زیات بدلونونه منځ ته راوړل. په یوه سیمه کې په ورو ورو میشت یا تم کېدلو، د کامونو په منځ کې پخوانۍ اړیکې پیاوړې او نوې اړیکې یې هم منځ ته راوړلې. اقتصادي او

تولیدي اړیکو ټینګښت مونده، ګاونډی کامونه د وحشی ژوو په وړاندې د دفاع، دخپلو خوراکي زېرمو او دپردیو کامونو له بریدونو څخه دځان ساتنې د پاره یو تر بله سره یوموېکېدل. دکامونو تر منځ نږدې اړیکې او پیوستون د قبایلو د منځ ته راتګ سبب شو. په پایله کې په پخوانیو تولیدي اړیکو (په هرکام یا ټبر پورې اړوند تولیدي وسایلو باندې ګډ مالکیت) سربېره، قبیله ایز مالکیت او شتمني رامنځ ته شوه.

په هغه سیمه کې چې د یوې قبیلې وګړي پکې استوګن ؤ، ښکار به یې کاوه او په کب نیونې او نورو به بوخت ؤ او هم ټولې اړوندې طبیعي سرچینې د قبیلې شتمني او مالکیت ګڼل کېده. سیندونو، غونډیو، غرونو او ځنګلونو دسیمو د طبیعي پولو په حیث، قبایلو پورې اړه لرله. (البته باید په پام کې ولرو چې په دې زمانه کې د ونې (قد)، وزن او بدني ځواک له نظره د وګړو د بدني توپیر له امله شخصي اوزارو درلودلو ته اړتیا پیدا شوې وه،که څه هم د تولید بنسټیز وسایل لا تر اوسه مشترک ؤ.)

د طایفو یو ځای کېدل، د بشر د پرمختیا د پاره یو لوی ګام ؤ. ځکه په دې ډول د دوی اختراعات او تجربې په چټکۍ سره بدلېدلې او هم د کامونو یو ځای کېدل او د قبیلو جوړېدل، ورو ورو داوږدو زمانو په موده کې په هره قبیله کې د یوې لهجې او یوه کلتور او تمدن د منځ ته راتلو سبب وګرځید.

د کمون مخبنا

<u>موروواکي:</u> د کار په طبیعي وېش سره ورو ورو د ښځو کار د ټبر (قام) د اړتیاوو پوره کولو د پاره په یوه ډاډمن فعالیت بدل شو، په داسې حال کې ښکار (د سړو کار)، اتفاقي اړخ درلود او

ځکه خو د ډېر لپاره د خوړو پوره کولو ډاډمنه سرچینه نه ګڼل کېده، دې چار لړلړ دښځې اقتصادي رول دډېر په ژوندکې پیاوړی کړ او هغې ته یې د کامونو د ریاست مقام کې ځای ورکړ. استوګنځي او یا هغې ته نږدې د ښځې همیشني ژوند د دغه کارد ټینګښت سره مرسته وکړه.

د ډله ایز و ودونو منځ ته راتګ چې په هغه کې یوازې د اولاد مور معلومه وه په کام (کلان) کې د ښځې رول پیاوړی کړ. ښځه یوازې د ډېر نیا ګڼل کیده. د کورنۍ مشره، او داسې مرکزیت ؤ چې د قام (ډېر) غړي د هغې په شاوخوا باندې راټول شوي ؤ. دې ټولو د مور ټولنیز رول او اغیز لاپسې زیات کړ. د کمون دغسې ډېر ته چې په هغې کې ښځه د طایفې او قبیلې مشره وه، د مورواکي کمون وایي.

مورواکي د کار طبیعي وېش او تولیدي ځواکونو له پرمختیا وروسته منځ ته راغله او اوږدې مودې د پاره پر ځای وه او بیا ورو ورو د څو کامونو د یو ځای کېدو نه وروسته چې قبیلې پیدا شولې او لابشپړ ټولنیز سازمان جوړ شو، دښځورول هم کرار کرار دکمیدلو پر لور مخه کړه.

<u>قبیله یي سازمان</u>: د څو طایفو یووالي سره قبیله یي سازمان منځ ته راغی. د قبیله یي سازمان د پیدایښت سره جوخت ورو ورو د نارینه وو رول او اقتصادي واک ډېرېده او په دغه نوي ټولنیز سازمان کې، طایفو هم تر ډېرې مودې خپله خپلواکي ساتله. د قبیلې ټولې چارې د طایفو د لویانو او مشرانو د شورې په وسیله چې د کمون د غړو عمومي ټولنه کې ټاکل کېدل، سرته رسیدلې. هرې قبیلې او کام یو مشر درلود، د رییس یا د ډلې د مشر اغیز د ده په فردي ځانګړتیاوو، تجربو، په ښکارکې ځواک او مهارت، په جګړه کې زړورتیا او عقل او پوهې پورې تړلی ؤ.

د جګړې پر وخت بـه دجګـړې مشـر ټاکـل کېـده اولـه جګړې وروسته به ګوښـه کېـده. مشـرتوب میراثـي نـه ؤ او د مشـر شتمني د نورو سـره څـه تـوپیر نـه درلـود. پـه دې ډول ګـورو چې، دلومړني کمون پـه نظـام کې، دولـت تـه ورتـه موسسې شـتون نـه درلود، او یو راز طایفه یي ډیموکراسي ټینګـه وه. یعنې پـه اړونـد و چارو کې د ټولنې د ټولو غـړو نـږدې یوشـانته ګډون. دغـه ټـولنیز سازمان (مخبنا) د اړوندو تولیدي اړیکو (بېخبنـا) سـره پـه ټـولیزه توګه سمون درلود.

<u>د کمون کلتور (د بشري تمدن او کلتور پیل انځورګري):</u> انسانانو، چې د تفکر ځواک یې پرمختیا موندلې وه، اوس یې کولی شول د طبیعت څخه خپل انځورونـه پـه یـوه ځـانګړې بڼه واړوي. لومړني انسان هڅه کوله دهغو توکو او ښکارندو یا پدیـدو بڼه چې پېژندله یې د ماتوکرښو (دندانه ها) په مرسته چې یـو لـه بـل سـره یې نښلول، وکاږي. د تولید او طبیعـت سـره د مبـارزې د لا زیـاتې پرمختیا په بهیر کې انسانانو د تجربې او مهارت په لاس تـه راوړلـو سره وکولی شول دراز راز شیانو لږ او ډیر ې کره بڼې انځـور کـړي. دوی د نورو انسانانو د بڼو، د ښکار د ځرنګوالی،دژوودبڼوانځورونـه د غـارونو پـه دیوالونـو یـا ډبـرو بانـدې کښـل او د معـدني (کـاني) مالګونه یې د رنګونې د پاره ګټه اخیستله.

البته دغه لـومړنی انځـورګري (نقاشي) سـاده کرښې وې چې یوازې یې د توکو او ښکارندو یا پدیدو باندېنۍ او ظـاهري بڼې یې ښکارولې. خو د کمون انسان د پوهې کچې اجازه نـه ورکولـه د توکـو ریښـتیانۍ اصـل او د دوی د ننـنۍ او متقـابلې اړیکـې او تـړاو انځور کړي.

<u>پـه کمـون کـې د مـذهبی افکـار و پیدایښـت:</u> د کمـون د ټولنې پرمختیا، بشپړتیا او پراختیـا انسـان د طبیعـت پـه تېـز فکـره

سیلاني بدل کړ. ده زیارایسته طبیعت او لاملونه یې وپېژني خو د طبیعت په هکله یې تجربې او اطلاعات بشپړ نه ؤ. له دې امله د طبیعي پېښو لکه توفان، اورشیندنې، د ځنګلونو سوزېدنې، سیلاو او وچکالۍ په وخت کې دې پایلې ته رسېده چې طبیعت نه باندې وېر وونکي ځواکونه شته چې د طبیعت پر ټولو ښکارندو (پدیدو) باندې واکمني کوي او له دې کبله د طبیعی په دې ډول دهغو طبیعی ځواکونو په اړه چې دانسان په ورځني ژوند یې ستر اغیز درلود، دکمون انسان ناسم او تېر وتنو څخه ډک اند پایله، دمذهبی باور پیدایښت ؤ. ځواکونو په هکله یې ناسم خیالات لرل. په دې ډول په دغه وخت کې مذهبي اندونه (عقاید)، د طبیعت دریښتینو ځواکونوپه اړه، د انسان په فکر کې د سهوو نه ډکو خیالونو را ټولېد ل ؤ چې د دوی په ورځني ژوندیې واکمنی درلوده.

<u>د روح په شتون باور:</u> انسانانو په خوب کې بېلابېلې پېښې لیدلې او له هغو وګړو سره په خوب کې مخامخ کېدل چې له دوی لرې یا مړه شوي ؤ. او هم یې خپل غلیمان په خوب کې لیدل چې پر دوی برید کوي اویایې کړوي. د خوبونو په ریښتنې وجه د نه پوهېدوله امله دې پایلې ته رسېدل چې هر څوک یو روح لري چې له بدن نه یې ببله ده، د خوب په وخت کې په لنډمهاله او د مرګ په وخت کې په همیشنۍ توګه له بدن نه جلاکیږی. ببله شوې اروا د ارواګانو سره خبرې کوي او کله چې بېرته بدن ته راستنه شي، انسان ویښیږي. انسانانو باور درلود چې د دوی د قبیلو او طایفو د مشرانو، پلرونو او نیکونو ارواګانې د دوی قبیلې سره نږدې اوسیږي او د دوی ساتنه کوي. له دې کبله یې د سختې او کړاو په وخت کې او هم یې د لاښه ژوند د برابرولو لپاره د ارواګانونه مرسته غوښتله چې خپله غوښتنه یې دمذهبي

بېلابېلو دودونو په ترسره کولو او د قربانیو او سوغاتونو په ورکولوسره څرګندوله.

ورو ورو انسانان د هرڅه، ان د خدایانو لپاره هم په اروا قایل شول لکه د توفان، ځنګل، اوبو اوپیریانو اروا او د نیکۍ او بدۍ، ګټورو او زیان رسوونکو ځواکونو متضادې ارواګانې او داسې نور. د ارواګانو د ولکه کولو لپاره سحر او جادو پیدا شول او هم د خدایانو د څرګندېدنې (تجسم) او د دوی د لمانځنې لپاره بت لمانځنه منځ ته راغله.

د کمون ټولنیز نظام د ړنګېدو بهیر

د فلزي اوزارو منځ ته راتګ: انسانانو د کار اوزار وجوړولوهڅه کوله او د پرله پسې کیندنو په لړکې یې طبیعي مس وموندل، داسې فلز چې د چخماخي یا ډبرین تبر تر ګوزار لاندې یې په آسانۍ سره خپله بڼه بدلوله. انسانانو د مسو ددې ځانګړتیاو څخه ګټه واخیستله، تبر، چاقو، غشۍ، لېنده او دنیزې سروکۍ یې د مسو څخه جوړه کړه او بیایې قلعي وموندله. دمسو او قلعي له ګډولو نه یې یو الیاژ لاس ته راوړ (برونز) چې له دغه الیاژ څخه یې خپل اوزار جوړول. دې اختراعاتو سره یو ځای د لرګیو څخه دلومړنیو سترو کورونو جوړول هم پیل شول. انسان زیار وکښلو د خپلو لاسو خوځښت تر ټولو ساده ماشیني دستګاه ته ولېږدوي اوپه دې ډول دکولالۍ څرخ او د اوبدلو تر ټولو ساده کارخونه یا دستګاه ډګر ته راووته. د اوسپنې د کشف او ویلې کېدو د طریقې یادولو نه وروسته، د بېلابېلو اوسپنیزو اوزارو لکه لور، بېل او د کرکیلې نور اوزار او داسې نوروشیانو جوړونه پیل شوه. خو ددې فلزي اوزارونه د ګټې اخیستنې سره سره د لرګیو، ډبرو، د ژوو له ښکرو او نورو نه جوړ شوي اوزار لا هم د ګټې وړ ؤ. د فلزي آلاتو د

پیدایښت نه مخکې د تولید حاصل ور کونه لږه وه. د فلزي اوزارو او انسانانو د تجربو په کار وړلو سره تولیدي چارې (کرکیله او مالداري) په چټکۍ سره زیاتې شوې.

د کرکیلې پراختیا: د فلزي اوزارو نه ګټې اخیستنې د کرکیلې په پراختیا کې زیاته اغېزه درلوده او انسانانو ته یې امکان ورکړ په هغو سیمو کې چې کرکیلې اوبو ته اړتیا درلوده، پټو ته د اوبو رسولو لپاره کانالونه (ویالې) د نوو اوزارو په وسیله جوړې کړی او هم یې په دې فلزي وسایلو سره وکړای شو بندونه جوړ کړي او دکرنې لپاره د غرونو او دبرو ترمنځ داوبو زېرمې جوړې کړې. د کرکیلې تجربو د انسانانو سره مرسته وکړه ترڅو نوې سیمې د کښت لاندې راولي داسې چې په ځینو سیمو کې کرکیله دکمون دځینو قبیلو اصلي دنده وګرځېدله.

د مالدارۍ پراختیا: په هغو سیمو کې چې د کرکیلې لپاره طبیعي شرایط برابرنه ؤ، مالداري پراختیا ومونده. انسانانو زیات شمېر ژوي کورني کړل او دسوداګرۍ او کار د وسایلو په پرمختیا سره یې وکولی شول د ژوو له غوښو، څرمنو، وړیو او شیدو څخه بېلابېل محصولات منځ ته راوړي. په ځینو سیمو کې مالداري د ځینو قبیلو اصلي تولید وګرځېد. په دې سیمو کې زیاتره څاروي ساتونکي (مالداران)، دکوچیانو په توګه کیږدیو کې اوسېدل، دوی د اوږدې مودې لپاره تر هغه وخته پورې چې څړځایونه یې د ګټې اخیستلو وړ ؤ په اړونده سیمه کې پاتې کېدل. ځینې وختونه مالدارې قبیلې د بزګرو قبیلو سره ګډېدلې. د مالدارۍ او بزګرۍ پراختیا د بشریت په بشپړتیا کې یو لوی ګام ؤ.

د کمون په بېخبنا کې راغلي بدلونونه:

١- د کار لومړنيټولنيزو بېش: د مالدارۍ اوکرنې پراختيا سبب شوه چې د کمون بېلابېلې قبيلې دخپل ژوند او چاپېريال د شرايطو سره سم د دغو دواړو څانګو نه په يوې کې مهارت ترلاسه کړي. د قبيلو وېش په بزګرو او مالدارو قبيلو باندې د بشر په تاريخ کې د کار لومړنيټولنيز وېش ؤ. مالدارو قبيلو د خپلو تجربو او مهارتونو په زياتېدلو سره مالدارۍ ته په پراختيار ورکولوخپل حاصلات زياتول. بزګرو قبيلو هم د کرکيلې طريقو په ښه والي سره لا زيات حاصل لاس ته راوړ.

د کار دويم ټولنيز وېش (دکسبګرو پيدايښت): د مولده ځواکونو لا پراختيا،په اوزار جوړولو کې د راز راز فلزاتو څخه د پراخه ګټې اخيستنې سبب شوه. د فلزي اوزارو نه په ګټې اخيستلو سره د نورو توکو جوړولو لکه لوښو، د لرګيو څخه جوړشوي توکي، د کولالۍ خرخونو، او انسان د پاره نورو لازمو وسايلو پراختيا ومونده، د دې چارو سرته رسولو د پاره ضروري وه چې ځانګړې ډلې رامنځ ته شي. د نسبتأ پېچلو وسايلو اختراع داغوښتنه را منځ ته کړه چې بايد د فلزاتو ويلې کېدلو په تېره بيا اوسپنې او نورو لپاره د ټولنې د وګړو يو ټاکلی شمېر، چې په دغه چارو کې مهارت ولري، د ټولنې د نورو وګړو نه ځانګړي اوبېل شي. دغه وګړي کسبګر (د لاسي صنايعو خاوندان) ونومول شول.

په دې اساس لومړني کسبګر هغه وګړي ؤ چې د نورو د پاره به يې بېلابېل توکي او لوازم برابرول. د دغواستاذانوزامن زياتره د دوی شاګردان شول او دغو چارو کورنی اړخ ومونده. د لاسي صنايعو لومړنی څانګې د فلزاتو ويلې کولو، فلزي اوزارو توليد، لوښو جوړولو، او بدلو او د ژوند د نورو وسايلو د برابرولو څخه عبارت وې. په دې ډول د کار دويم ټولنيز وېش له يوې خوا

د کرنې او مالدارۍ او له بلې خوا د لاسي صنايعو په منځ کې منځ ته راغی.

درا‌کړې ورکړې (مبادلې) پيل: د کار لومړني ټولنيز وېش دوه ډوله اقتصاد يعنې مالداري او بزګري منځ ته راوړه. مالدارو قبيلو د خپل لګښت څخه زيات ژوي، څرمن، وړۍ، غوښې او نور حيواني محصولات درلودل، په داسې حال کې چې بزګري محصولاتو ته يې ډېره اړتيا لرله او بزګرو قبيلوهم د دوی برعکس. دې چار د بېلابېلو بزګرو او مالدارو ټولنو په منځ کې د توليداتو دمبادلې اړتيارامنځ ته کړه. په دې ډول، مبادلې چې مخکې يې تصادفي اړخ درلود، ځانګړې بڼه غوره کړه. د کار دويم ټولنيز وېش، مبادله، لا پراخه کړه، ځکه حرفوي کسبګرو د خپلومحصولاتو ستره برخه د مبادلې د پاره تيارولـه نه دځان د لګښت دپاره. مبادلې دمولده ځواکونواوبشري ټولنې په پراختيااو بشپړتياکې مهم رول لوبولی دی.

په مخبنا کې راغلي بدلونونه:

پلارواکي: د کار لومړنی ټولنيز وېش د کمون د ټولنې په ژوند کې لوی بدلون منځ ته راوړ. دغه بدلون لومړی په مالدارو ټولنو کې راغی. سړي زياتره ښکاريان او شپانه ؤ، له دې امله دسړو کار په مالدارو قبيلو کې ورو ورو داقتصادي پلوه اهميت ومونـد او دکمون د مادي ارزښتونو د توليد اصلي سرچينې بڼه يې غوره او د سړو موقعيت يې بدل کړ. په بزګرو ټولنو کې دغه چار ډېر سست او وروسته پېښ شو. کله چې بزګري د قبيلې اصلي دنده شوه، غښتلي وګړي يعنې زياتره سړي د بزګرۍ په ډېروسختو چاروبوخت شول. له دې امله بزګران ډېر ژر دکرنيز توليد داصلي ځواک په توګه رامنځ ته شول. د يوې په منځ ته راتګ سره چې په کار وړلو

یې زیات بدني ځواک غوښت، په پای کې کرنه هم دنارینه ؤ په ولکې کې راغله. اوس نو د ښځو کار زیاتره د کور په چاروپورې رالنډ شو او دویمه درجه اهمیت یې درلود. سړي ورو ورو د قبیلې او ټبر مشران شول او په دې ډول پلارواکي منځ ته راغله چې د مورواکۍ ځای یې ونیوه. د پلارواکۍ په لومړي پړاو کې هم توکمیزه دیموکراسي وه چې مخکې یې توضیحات ورکړل شو.

د لومړني کمون په ښخبنا (تولیدي اړیکو) کې بحران

د اضافي تولید پیدایښت: د مولده ځواکونو پرمختیا او د کار لومړني او دویم ټولنیز وېش په منځ ته راتګ سره د کار حاصل نسبتاً ډېر زیاتوالی وموند. له دې امله دکمون غړو، نه یوازې خپلې لومړنۍ اړتیاوې پوره کولې، بلکه د دې وس یې درلود چې پر خپلو اصلي اړتیاوو یوه اندازه زیات توکی لاس ته راوړي. هغه توکي چې دتولیدکوونکي اودده د کورنۍ دژوندد پایښت د پاره دکم تر کمه لازمې اندازې نه زیات تولیدېږي، اضافي تولید نومېږي. داضافي تولید د منځ ته راوړلو د پاره لازم کار ته اضافي کار وایي چې البته په کمون کې دغه اضافي تولید د انسانانو د ساده اړتیاوو په پرتله حسابېږي.

د تولیداتو په وېش کې بدلونونه: د مولده ځواکونو پراختیا او د حاصل ورکونې وده داسې کچې ته رسېدلې وه چې انسانان اړنه ؤ د زیاتو ډلو په بڼه او په ګډه کار وکړي. په تولیدي چارو کې مهارت او د کار د اوزارو نه شخصي ګټې اخیستلو د دغو سترو ډلو له منځه تلل او ړنګېدل ګړندي کړل. څنګه چې د قبیلو غړو په تولید کې بېلې بېلې دندې سرته رسولې، د دوی د کار محصول هم توپیر درلود له دې امله په تولید کې د وګړو د کار اهمیت یو د بل سره توپیر مونده او ځکه یې دبیې ټاکنې هم

یوتربله توپیرکاوه. ددغسې شرایطو لاندې د تولیداتو د مساوي وېش اصل چې مخکې موجود ؤ له منځه لاړ. اوس، چا چې زیات تولید کاوه، زیات څه به یې ترلاسه کول. نوځکه دبرابر ویش اصل ګډوډیدلو ته مخه کړه. په دې شرایطو کې د وېش دغې بڼې مترقي اړخ درلود. ځکه، انسان یې هڅاوه چې لا ډېر فعالیت سرته ورسوي او زیاته ونډه لاس ته راوړي. دا پخپله د تولید، مولده ځواکونو او پای کې د ټولنې د پرمختګ لامل شو.

پلارواکې کورنۍ: د تولید نوې بڼې یعنې په کمون کې د وګړو ځانله ځانله تولید، په تولیدي اړیکو او په پای کې د کمون په مخبنا کې بدلون منځ ته راوړ. قبیلې او طایفې چې نور یې ګډ کار ته اړتیا نه درلوده په کوچنیوکوچنیو ډلو وشیندل شوې او د پلارواکۍ د کورنیو په بڼه منځ ته راغلې چې د دې کورنیو هره یوه په خپلواکه اقتصادي واحد باندې بدله شوه. پخوانۍ قبیله یي او طایفه یي اړیکې په زیاته کچه له منځه لاړې. او نو ې اړیکې د پلارواکۍ په کورنیو کې چې د اقتصادي پلوه خپلواکې وې منځ ته راغلې. د کمون ټولنه د سیمه ایزوګاونډیوټولنوپه بڼه واوښته، چې اقتصادي موخوسره یوموټی کولې.

دنووتولیدي ځواکونو او زړو تولیدي اړیکو تر منځ تضاد:

د مولده ځواکونو پرمختک داسې کچې ته رسېدلي ؤ چې د کمون یوې کورنۍ کولی شو د نورو کورنیو له مرستې پرته خپلې اړتیاوې تر یوې اندازې پورې پوره کړي. د ساري په توګه په کرکیلې کې د بوې (قلبې) او بیل نه ګټې اخیستلو د کمون دزیات شمېر غړو ډله ایز کار ته نوره اړتیا نه درلوده او ان دا چار ځینې وخت عملي هم نه ؤ. خو بیاهم په کمون کې پخوانۍ تولیدي اړیکې په عام ډول واکمنې وې. یعنې نږدې هرڅه په ټولو پورې اړه لرله.

اوس چې ګډ کار په پخوانۍ بڼه له منځه تللی ؤ د کمون کورنیو جلا جلا تولید کاوه. ګډ مالکیت د یو له بله جلا کورنیو نږدې خپلواکه تولید سره تضاد وموند. په دې ډول د زړو تولیدي اړیکو او نوؤ مولده ځواکونو منځ کې تضاد تېز شو. لازمه وه نوې تولیدي اړیکې د زړو تولیدي اړیکو ځای ونیسي.

د شخصي مالکیت پیدایښت: د کمون په ټولنه کې راغلو بدلونو سره سره پخوانۍ تولیدي اړیکې هم تر یوې اندازې پورې پاتې وې. په دې ډول چې ځمکو، ځنګلونو،سیندونواوپه ټولیزه توګه دتولیداصلي وسایلو مشترکه بڼه درلوده. په بزګرو قبیلو کې هرې کورنۍ یوه ټاکلې اندازه ځمکه کرله او ځانګړي شخصي لوازم او کور یې هم درلود. په مالدارو کورنیو کې ګلې (رمې) ورو ورو د کورنیو د مالکیت برخه ګرځېدې. او س هرې کورنۍ ځان له ځانګړی تولیدي کار کاوه چې د هغې څښتنه وه خو په عین حال کې څنګه چې مو پورته وویل د تولید پر اصلي وسایلو ډله ایيزمالکیت لا پاتې ؤ. د یوې کورنۍ مالکیت، د تولید د وسایلو، څاروو، کوراو د قبیلې اشتراکي ځمکې له یوې ټوټې څخه جوړېده. د تولید دغه بڼه په کمون کې دننه د کورنیو تر منځ د مبادلې (راکړې ورکړې) د پیدایښت سبب شوه. د کورنیو شخصي مالکیت، د ټول کمون ګډ مالکیت سره په تضاد کې ؤ. د شخصي مالکیت پراختیا، اشتراکي مالکیت لږلږ له منځه وړو. او دا پخپله د شتمنو او نېستمنو کورنیو د پیدایښت لامل ګرځېده.

د مریيتابه پیدایښت: کله چې د تولید وسایل ړومبني او ساده ؤ د کمون غړو په خپل ډله ایز کار سره یوازې کولی شول خپلې ساده لومړنی اړتیاوې په سختۍ (کړاو) تولید کړي. په دغه وخت کې د انسان زبېښاک د انسان په واسطه ممکن نه ؤ. له دې امله ؤ چې د قبیلو تر منځ جګړو کې به یې زیاتره بندیان وژل. خو

اوس یې بندیان څکه نه وژل چې د خپلو لومړنیو اړتیاوو نه یې زیات تولیدکولی شو. دوی یې کارته اړوېستل او دومره خواړه یې ورکول چې یوائې ژوندي پاتې شي او د دوی د اضافي تولید نه په ګټې اخیستنې سره یې زېبېښل. دغه بندیان په مریانو بدل شول. دغو لومړنیو مریانو هیڅ راز حق نه درلود. دوی به یې یوائې تر هغه وخته پورې ساتل چې اضافي تولید یې کولی شو. په دې ډول د لومړني کمون د نظام له بنسټیزو ځانګړتیاوونه یوه بله له منځه لاړه یعنې د تولیدکوونکو وروګلویزې همکاري پر بنسټ ټولنیز کار له منځه لاړ. مریانو د کمون د نورو غړو سره اوږه په اوږ ه کار کاوه خو د ټولو انساني حقوقو څخه بې برخې ؤ. او ددوی د زیار اصلي برخه د نورو د پاره د اضافي تولید په منځ ته راوړلو کې لګېده چې دکمون لپاره یې شتمنی منځ ته راوړله. په لومړي سرکې مریان دټولې قبیلې شتمنی ګڼل کیدل خو د پلار واکي د ځواکمنو او شتمنو کورنیو پیدایښت ددې لامل شو چې مریان ا و دقبیلې نورې ګدې (اشترکې) شتمنۍ ورو ورو د دوی په ولکې کې راشې.

د طبقاتو پیدایښت: په هغو ټولنو کې چې د تولید د وسایلو اشتراکی یا ګډ مالکیت پر بنسټ جوړې او خپلو کې یې ورور ګلویزې اړیکې لرلې، درې ډلې پیدا شوې چې هرې یوې ډلې په ځانګړې بڼه د تولید د وسایلو سره تړاو درلود، په دې ډول:

الف- د مالکیت د ټولو حقو قو نه بې برخې مریان، چې پخپله د څښتنانو یعنې دمریي والو د مالکیت یوه برخه وه.

ب- د مریي لرونکي یامریی وال، چې د تولید د وسایلو او مریانو څښتنان ؤ او دوی یې څښېښل.

پ- آزاد وګړي، چې د وړو مالکیتونو لرونکي او په خپل محدود کار یې ډېره لګولې وه.

ورو ورو دغـه آزاد وګـړي یـا وړو کـي مـالکین کـور ګـډي اوتاواني کېدل او په مریـانو اوښـتل چې د کمـون د غـړو لـږ شـمېر مریی وال پرې لا شتمن کېـدل او د مریـانو شـمېر یـې زیاتېـده. د کمون په قبیلو کې دغـو بـدلونونو د ټـولنې د جوړښـت او د ژونـد د ټولو برخو په حالت کې داسې بدلونونه منځ تـه راوړل چې شـتمنې ډلې ورو ورو د ټولنې پر ټولو چارو باندې واکمنې کېدې او د قبیلې د ځواکونو د لاربښوونې زمه وارې هم شوې. او هر څه یـې د خپلـو شخصي ګټو (نه د کمون د ګټو) لپاره په کار اچول او خپـل مریـان یې لا زیاتول. د کمون نظام ورو ورو د خپل زوال وروستني پړاو ته رسېده او د مرییتابه اقتصادي او ټولنیز نظام د پیدایښـت پـه حـال کې ؤ. د قبیلو تر منځ جګړې او په ټولنه کې د نسیتمنو وګړو پرلـه پسې پیدایښت د نوو مریانو د لاس ته راوړلو اصلي سـرچینه وه. د مریانو شمیر ورځ په ورځ لاپسې زیاتېده او په پای کې داسې وخـت راورسېد چې د ټولنې د تولیداتو لویـه برخـه مریـانو مـنځ تـه راوړه. دکمون اړیکو پایښـت نـور د مرییتابـه د ودې خنـډ نـه ؤ او پـه دې ډول د کمون ټولنیز نظام ځای، مرییتابه ونیوه.

خلورم څپرکی

د مریيتابه نظام
او پراختیا او بشپړتیاېې

دمریتابه نظام بېخبنا

مولده ځواکونه: په کار کې د وګړو د تجربو د پراختیا او بشپړتیا سره جوخت فلزي اوزارو هم پرله پسې پرمختک کاوه. په کرکیله کې دپالې او بیل او نورو وسایلو په بڼه د فلزي اوزارو په کار وړل د کرکیلې د لا پراختیا او بشپړتیا سبب شو. کسبګرو تل د کار اوزار او نوي څیزونه جوړو ل. د هغوی تولیدي تجربې لاپسې زیاتیدلې او راز راز کسبونه يې منځ ته راوړل ټوکراوبدل، لوهاری (آهنګري)، ټټاری (مسګري)، بیړی جوړونه، خټګری (بنایي)، څرمنې جوړونه، بنیبنه جوړونه او داسې نور منځ ته راغلل. په ځینو سیمو کې د خښتو جوړونه هم پیل شوه. لومړني ساده ماشینونه جوړشول. د لیرد را لیرد لپاره ځانګړې وسیلې، له دغې ډلې نه د ډبرو د لیرد را لیرد لپاره وسیلې، منځ ته راغلې (لکه هغه وسیلې چې د مصر اهرامونو جوړولو لپاره په کار وړل کېدلې). داوبو لګولوسیستم، بندونوجوړول، کانالونو او د اوبو سترو زیرمو جوړول دا ټول په دې دوره کې د کرنې د پرمختیا نښې دي. د

پلورتوکو د مبادلې د پراختیا او د سوداګرۍ په منځ ته راتګ سره بېلابېلې ځمکنۍ او سمندري لارې منځ ته راغلې. د سمندري مسافرتونو پيل د لويو او کوچنيو بېړيو د جوړولو اړتيا پيدا کړه. پوځي تخنیک پرمختیا وکړه، جګړه ییزه عرادو او فلزاتو نه د جوړو شوو نورو وسلو نه په پراخه توګه ګټه اخیستل کیده.

<u>توليدي اړيکې:</u> د مريیتابه نظام په توليدي طريقه کې د مريانو خاوندان، د توليد د وسايلو، توليد شووتوکو او پخپله د مريانو څښتنان ؤ (دوی حق درلود چې مريان ووژني، و يې پلوري او يا يې راونيسی). خو مريانو هېڅ راز د توليد وسايل نه لرل او د هغه څه نه چې توليدول يې، يوازې دومره ورکول کېدل چې ورباندې ژوندي پاتې شي او د ډېرو لومړنيو انساني حقونو نه هم بې برخې ؤ. د مريیتابه د قوانينو سره سم د بل سړي له خوا د مريې هر راز بدني ځورونه داسې ګڼل کېده چې د هغه ژوی ځورول شوی وي او لږه جريمه يې درلوده. د بل چا د مريي وژلو په بدل کې به وژونکي خپل مريې ورکاوه. د مريې کورنۍ په هېڅ ډول مطرح نه وه.

دمريي رانيولو او پلورلو لپاره هيڅ بنديز نه ؤ. مريي يې د ډالۍ په توګه نوروته وربخښلی شو او ديوه مريي وال مريان به دهغه زامنوته ميراث کېدل. هرمريی به د ژوو په څېر دخپل خاوند په نخښې (نشان) داغل کېده. هغه چاته به کلکه سزا ورکول کېدله چې د مريي لرلو په قانون به يې تېری کاوه لکه د مريي غلاکوونکي او يا تښتېدلي مريي ته پناه ورکوونکي ته داعدام سزا ورکول کېدله.

دمريي والۍ په توليدي اړيکو کې دآزادو کرونده ګرو کوچنيو مالکيتونو، کسب ګرو او سوداګروهم شتون درلود. سره

ددې چې دغوکسانو دمريي والی له پراختيا سره پرله پسې خپله خپلواکي دلاسه ورکوله او دمريانو په لښکرګډېدل خو بيايې هم دمريي والی په توليدي اړيکو کې دخپل شتون لړاوډيره ساتنه کوله. هغوی په شخصي کار او يا دتوليداتو په راکړې ورکړې خپل ژوند ته دوام ورکاوه. داضافي توليد، دپلورتوکو مبادلې (راکړې ورکړې) او مريانو سره، مريي وال نظام دود وموند. دپلورتوکو – پيسو دراکړې ورکړې، سوداګری او نغدي پانګې پربنسټ ښارونه منځ ته راغلل.

دپلورتوکو راکړه ورکړه (مبادله)

د پلورتوکوتعريف: په واقعيت کې پلورتوکي هغه تو ليد دی چې دشخصي لګښت لپاره نه بلکه دراکړې ورکړې (بدلولو) لپاره توليد شوي وي او ځکه ددغوتوليداتو راکړې ورکړې يابدلولو ته دپلورتوکو راکړه ورکړه وايو.

دپيسو پيدايښت: دلومړني کمون په نظام کې دپلورتوکو راکړه ورکړه په استثنايي ډول ترسره کېده خو په مريي والي کې يې پراخه بڼه وموندله. کله چې راکړه ورکړه پراخه شوه دهرې سيمې له حال احوال سره سم، يوډول پلورتوکي دنورو پلورتوکو له منځه ټاکل کېدل، داسې چې نژدې ټول پلورتوکي ورسره بدلېدلی شول په دې ماناچې دټولو پلورتوکو ارزښت دهمدغو پلورتوکو له مخه ټاکل کېدل او دغه پلورتوکي داقتصاد په اصطلاح کې د ارزښت عمومي انډول نومېږي چې په حقيقت کې هماغه پيسې دي. په پيل کې پوستکي، خز (خز)، څاروی، غنم، مالګه، پيلغاښ (عاج) او نور دپلورتوکو عمومي انډول ټاکل کېدل. کله چې فلزات وموندل شول له اوسپنې، مسو او په پای کې سپينو او سرو زرو څخه دارزښت دعمومي انډول ياپيسو په توګه ګټه اخيستل کېدله.

په پیل کې له دغو فلزاتو څخه دشمش په بڼه کار اخیستل کېده دصنعت له پرمختیا سره یې لړلړ دسکې بڼه ونیوله. په دې ډول پیسو دارزښت دعمومي انډول په توګه یعنې د تولیداتو د بدلولو لپاره دیوې وسیلې په توګه ټاکلې بڼه وموندله. دمريي والي له پرمختګ سره دپیسو استعمال ورځ په ورځ پراختیا وموندله. له دې امله پیسې ټاکلي پلورتوکي دي چې له ټولو نورو پلورتوکو سره د راکړې ورکړې لپاره په کار وړل کېږي. پیسې له خپلې لومړنۍ بڼې یعنې یوه ډېر لګښتیزپلورتوکي لکه پوستکي، خړ (خز)، څاروي او نورو څخه پیل شوی او پرله پسې دبشپړتیا په لور درومي.

دسوداګرو پیدايښت: دراکړې ورکړې له پراختیا سره دخلکو داسې ځانګړې ډله پیداشوه چې پخپله یې تولید کې ونډه نلرله او دنده یې دبېلابېلو سیموترمنځ یواځې دپلورتوکو اومریانو بدلول یعنې سوداګري وه. اوله دې لارې یې دتولید شوو توکو څخه خپل ځانته ونډه بېلوله، دغه ډله سوداګرنومېدل او دسوداګرۍ په ځانګړتیا سره په واقعیت کې دکار دریم ټولنیزوېش منځ ته راغی.

سوداګریزې اړیکې: په پیل کې سوداګریزې اړیکې په هغوټولنوکې منځ ته راغلې چې ددریابونو او رودونو غاړې ته پرتې وې. دوه زره کاله مخکې له زېږدیز څخه فنیقیانو دمدیترانې ددریاب پرغاړه ښار جوړکړ چې داوسېدونکو اصلي دنده یې سوداګري وه. هغوی دکوچنۍآسیا، قبرس، یونان او دمدیترانې سیند له نورو هېوادونوسره سوداګریزې اړیکې ټینګې کړې وې. دسوداګرۍ پراختیاتـه داړتیا او نورو سیمو او هېوادونو ته دسوداګریزو اړیکو غزولو پر بنسټ دسوداګرۍ لپاره دریایي او ځمکنۍ لارې منځ ته راغلې چې لرې هېوادونه یې دیوبل سره

نښلول. دبېلګې په توګه پخوانۍ لار چې چین یې دمنځنۍ آسیا له لارې ایران او دمدیترانې هیوادونو سره نښلوه جوړه شوه. چینیانو فلزونه، پوستکي او په ځانګړې توګه ورېښم له دې لارې لېږدول او ځکه خودغه لار د «ورېښمولار» په نوم یادېدله. دسوداګرۍ پیدایښت او دبېلابېلو ټبرونو او هېواد ونو ترمنځ دسوداګریزو اړیکو پراختیا دبشریت له هراړخیز پرمختګ سره ډېرې مرستې وکولې اوله بلې خوا دلږشمیر کسانو (لږکي) په لاس کې دډېرۍپانګې راغونډېدلو لامل شو او په ټولنې کې یې شته توپیرونه لاپسې زیات کړل.

دښارونوپیدایښت: دسوداګرۍ له پراختیاسره، داستوګنې نوې سیمې جوړې شوې چې کسب ګراو سوداګرپکښې اوسېدل او ببلې ببلې معاملې هلته ترسره کېدلې، دغه سیمې چې دلاسي صنایعو او سوداګرۍ مرکزونه ؤ، ښار و نومول شو. ښارونه معمولا پوځي قلاګانو، د پاچایانو او هغوی پورې اړونده چارواکو داستوګن ځایونو چاپېریال، دقبایلو په همیشني استوګن ځایونو، مذهبي مرکزونو ته نږدې، دچینو پرغاړه اویا دسوداګریزولارود پریکندو (تقاطع) په سیموکې جوړېدل.

دنغدې پانګې (سودپانګې) پیدایښت: دمریي والي او پلورتوکو دراکړې ورکړې پراختیا په ټولنې کې دوګړوترمنځ اقتصادي توپیرونه زیاتول، بې وزلانو د یوې مړۍ ډوډۍ ترلاسه کولو لپاره ډېرځله له شتمنوڅخه دکاراوزار، پیسو، غنمواو نوروشیانو پورکولو ته اړتیا موندله. ددغو پورونو نه ستنول دپوروړي (دمریي والي پور) دمریي کېدلو مفهوم درلود چې دې ټکي پخپله دمریانو شمېر ورځ په ورځ لازیاتوه. هغه کسان چې پیسې یې په پور ورکولې له دې لارې لاشتمن کېدل او په حرفه ای سودخورو بدلېدل چې اصلي دنده یې دپیسو په پور ورکول او

سود اخیستل ؤ. او په دې ډول دنغدې پانګې لومړنۍ بڼه رامنځ ته شوه.

د مریيتابه نظام مخبنا

په مريیتابه کې، ټولنه د لومړي ځل لپاره په طبقاتو وویشل شوه. د لومړني کمون د ړنګېدو په لړ کې مو ولېدل چې په طبقاتو باندې د ټولنې د وېش اصلي لامل، اقتصادي عامل ؤ، یعنې د خصوصي مالکیت او اضافي تولید پیدایښت او په پای کې د تولیدي اړیکو بدلون. اوس د مريیتابه ټولنې د طبقو د څېړنې نه مخکې ګورو چې طبقه څه شی دی؟

طبقه (پوړ): د یوې ټولنې د خلکو سترې ډلې ته وایي چې د دغې ټولنې په تولیدي نظام (اقتصاد) کې ورته او ټاکلی ځای ولري. دغه ځای د لاندې عواملو سره سم ټاکل کیږي:

١- د تولید وسایلو سره ددوی دتړاو بڼه.

٢- د تولید په ټولنیز نظام کې د دوی ځای.

٣- د هغې ونډې کچه چې دلاس ته راغلو تولیداتو څخه یې اخلي.

اوس به وګورو چې د مريیتوب په ټولنه کې دغه طبقاتي وېش په کومه بڼه ؤ.

اصلي طبقې: په مريیتابه کې دوه اصلي طبقې عبارت دي له مريي والو او مریانو څخه. مريي وال د تولید دوسایلو او خپله د مریانو خاوندان ؤ. دوی په تولید کې ونډه نه اخیسته خو له هغه څه څخه به یې لویه برخه ترلاسه کوله چې د مریانو د زیار له کبله لاس ته راتلل. مریان د دوی پر خلاف، د هر راز تولیدي وسایلو نه بې برخې ؤ او ټول تولیدي کړاوونه د دوی پر اوږو پراته ؤ. په حقیقت کې ټولې ټولنیزې شتمنۍ او د ژوند اسباب دوی منځ ته

راوړل خو ډېر لږ څه به دوی ته ورکول کېدل تر څو دلوږې نه مړه نشي او ژوندي پاتې شي.

غیراصلي طبقې (قشرونه یا ډلې): د مریيتابه نظام کې پر دوو اصلي یاد شوو طبقو سربېره د آزادو پرګنو (د وړوکوځمکوالو، وړوکو مالدارانو، کسبګرو، سوداګرو او لومړنیو وړوکو پانګوالو) ډلې موجودې وې. دغو ډلو ته ټولنیزقشرونه هم وایي. دغه ډلې په حقیقت کې د هغو طبقو منځ ته راوړونکې وې چې په وروستنیو رژیمونو (فیوډالیزم او پانګوالي) کې د شتون ډګر ته راووتلې.

طبقاتي مبارزه او اهمیت یې: د طبقاتو دپیدایښت راهیسې، د بشریت تاریخ تل د طبقاتي سختو او پرله پسې مبارزو شاهد دی. د داسې مبارزو چې پایله یې د یوې طبقې د واکمنۍ پای او دبلې طبقې واکمنۍ ته رسونه وه. دغو طبقاتي مبارزو په مریيتوب کې بڼه نیولې او په بېلابېلو بڼو به په نړۍ کې د کمونیزم تر وروستنۍ بریا پورې دوام ومومي. په مریيتوب (لکه په وروستنیو طبقاتي رژیمونو) کې د طبقاتي مبارزو بنسټ په ټولنه کې د اقتصادي وضعیت پرزښت زیات توپیر، د ژوندانه پر څرنګوالي او تر ټولو لا مهم پر خصوصي مالکیت ولاړ ؤ. مریان د ټولو انساني حقونو نه بې برخې ؤ او په ظالمانه توګه استثمارېدل اوپه خپله هم د مریي والو د مالکیت برخه ګڼل کېدل او په خپل ټول وجودسره د موجود وضعیت یعنې د مریيتابه نظام دله منځه تللو غوښتونکي ؤ. له دې امله په حقیقت کې یوه بشپړه انقلابي طبقه وه، داسې چې د دوی د طبقاتي مبارزو څخه د اتلوالۍ او سختوسربښندنونه ډکې کیسې په یادګار پاتې شوي دي. د مریيتابه په ټولنه کې، آزادو کروندګرو، کسبګرو او نورو اقشارو د مریي والو د ظلم او زبېښاک ضد د مریانو په انقلابي مبارزو کې فعالانه ونډه درلوده. ځکه چې دغه ډلې هم د مریي والو د ظلم لاندې وې.

د دولت پیدایښت: په طبقاتو باندې د ټولنې وېش او د طبقاتي مبارزو په منځ ته راتګ سره د مریانو د مبارزو او انقلاب څخه د مخنیوي لپاره او هم د دې د پاره چې دوی کار کولو او د مریې والو اطاعت کولو ته اړ باسي یوې همیشنۍ او ځواکمنې دستګاه (نظام) ته اړتیا وه. ددې دستګاه نوم دولت ؤ چې د مریانو په وړاندې دمریي لرونکو د ګټو ساتلو لپاره منځ ته راغی. د دولت پیدایښت هم د هرې یوې بلې پدیدې په څېر په یو وار سرته نه دې رسېدلی بلکه څو بشپړتیايي پړاوونه یې وهلي دي.

د دولت دندې: د واکمنې طبقې (مریي وال) ځواک، د مریيتابه په دولت کې غونډېده. د دولت لومړنۍ بنسټیزه دنده د واکمنې طبقې د ګټو ساتنه او د هغو بلو اوو غلي کول ؤ چې د دوی پر ضد سر ته رسېدل. د دولت دوهمه دنده د نوو مریانو لاسته راوړل او د ځان لپاره په سورسات (باج) ورکوونکو باندې د نورو قومونو اړول ؤ چې د ګاونډیو سیمو د نیولو له لارې د خپلې واکمنۍ د سیمې (قلمرو) دغزولوپه وسیله یې سرته رسوله. څنګه چې مو وویل دولت د خپلو موخو سرته رسولو لپاره بېلابېلې دستګاوې منځ ته راوړې. د دولتونو د موخو سرته رسولو له اصلي وسایلو څخه یو هم جګړه ییز ځواک (اردو) ؤ.

جګړه ییز ځواک (اردو): د لومړني کمون پوځي ځواک د طایفې د ټولو غړو څخه چې د جګړې وس یې درلود، جوړېده په داسې حال کې چې په مریيتوب کې نوی پوځي ځواک منځ ته راغی. دغه ځواک له خلکو څخه جوړ شو خو د دوي په وړاندې ودرېد. دغه ځواک، د مزدورو پوځیانو څخه جوړشوی ؤچې د مریي والو ځانمنی (خودخواهانه) او لوټمارۍ له ګټو څخه یې دفاع کوله.

مونږ دلته د مريې والو دولتونو ځينې بڼې تر څېړنې لاندې نيسو:

دقبيلو پيوستون (د دولت لومړنۍ بڼه): دقبيلو پيوستون ددولت لومړنۍبڼه وه. او د مريیتوب زياتره دولتونه له دغه پړاو نه تېر شوي دي. تر ټولو ځواکمنې او ګن شمېره قبيلې د دغه يووالي زړي وې. د قبيلوپيوستون معمولاً يو تر بله د دوی د مشرانو د توافق پر بنسټ منځ ته راتلو او نورې قبيلې به يې هم پر هغوی باندې په بري موندلو سره يووالي يا تبعيت ته اړ وېستلې. د سوبمنو (بريمنو) او غښتولو قبيلو مشرانو ورو ورو خپل نفوذ او واک ميراثي کاوه. دغه موروثي واکمنان پاچاهان ونومول شول.

د مريیتابه استبداد (د دربار پيدايښت): قبيله ييز يووالی يوازې د دولت پيلامه وه. د قبيلو د مشرانو او پاچاهانو د واک ورو ورو زياتيدنه او د هغوی د دستګاوو غښتلتيا او پراختيا ددې سبب شوه چې قبيله ييز يووالی د مريې والو په ځان خوښي (خودکامګي) او استبداد باندې واوړي. پاچاهانو کرار کرار خپل واک او نفوذ زياتوه او اوږدې او سوروړې (پلنې) دستګاوې يې ځان ته جوړې کړې. پاچاد دولتي واکمنۍ په سر کې ځای درلود. دغه راز دولتونو کلک تمرکز درلود. ټولې مقننه، اجراييه، قضاييه او مذهبي قواوې د باچاهانو په واک کې وې. هغه ټولې اوږدې او پلنې دستګاوې چې پاچا او د ده په څنګ کې د واکمنې طبقې د ګڼو نورو ساتندويانو د ځان لپاره جوړې کړې وې، دربار نومېد. باچاهان او د دوی کورنۍ، ملايان، مجلسيان، ساتندويان، ليکوالان، ماليې اخيستلو ماموران او د دولتي دستګاه نور کسان د دربار جوړوونکي ؤ. پاچاهانو دواکمن پلاوی دنورو عناصرو په مرسته د چارو داداری لپاره اداری دستګاوې منځ ته راوړې وې.

د مریيتابه فرهنګ او ایډیالوژی

د مذهب رول: که څه هم مذهب په بېلابېلو سیمو او قومونو کې راز راز بڼې درلودې او ډېرې راز راز مذهبي افسانې پیدا شوې وې، خوبیا هم د هغوی د ټولو زده کړو اصل (ماهیت) یو شان پاتې شوی او هغه داچې له قهرجنوخدایانو څخه چې تل خارنه کوي ترڅو دسرغړونې په صورت کې ګناهکاران په ژوند یاله مرګ نه وروسته سزاکړي، د ډارولو له لارې زیارکښې پرګنې اطاعت ته اړباسي. په ډېرو مذهبونو کې داسې زده کړې او اصول لیدل کیږي چې په عامه توګه دخدایانو له خوا، له مرګ نه وروسته دنیا کې دسرغړوونکو کسانو لپاره ددوزخ دسزاګانو څرګندونه کوي او د «جنت» زېری د هغو کسانو لپاره چې په دې دنیا کې کړاوونه او عذابونه زغمي. په ټولو مذهبونو کې «روحانیونو» د ولسونو د قانع کولو او غاړې ایښودلو لپاره بېلابېلو وسایلو ته لاس اچاوه ترڅو په دوی ومني چې د لوړو طبقو واک، برلاسی او لوړتیا یو خدا یي چار دی. څنګه چې مو وویل د قبیلو تر منځ شخړې او نور بېلابېل عوامل د دولتونو د پیدایښت او د زورواکه پاچاهانو د منځ ته راتګ لامل شو چې په یوه لویه خاوره باندې مطلق واکمن ؤ. په ټولنه کې د مطلق واکمن پیدایښت دا فکر د مذهبونو په پیروانو کې منځ ته راوړ چې په خدایانو کې دیوه لوی اوتر ټولو لوړ خدای شتون لازم دی. له څو خدایانو (پلي تییزم) نه یو خدای یا توحید (منوتییزم) ته د دغو مذهبي عقایدو کرارکرار لېږد په ډېری بشري ټولنو کې، په یو متمرکز څواکمن دولت باندې چې په سر کې یې پاچا یا امپراطور ؤ، د سیمه ایزو حکومتونو د بدلیدلو سره پر یو وخت کې منځ ته راغلی دی. د پاچا د مطلقه واکمنی د ساتلو لپاره لازم ؤچې د یو ستر خدای شتون، چې په نورو خدایانو باندې

لاس بری وي، د خلکو په ذهن کې پیاوړی شي او پاچا د ځمکې پر مخ د دغه ستر ځواک دغبرګون په څېروښودل شي.

د علمي نظریاتو پیدایښت او وده: د انسانانو مادي اړتیا؛ د مولده ځواکونو پرمختیا؛ د متقابلو اړیکو پراختیا؛ د تجربو لېږد د یوې ټولنې د خلکو ترمنځ او هم د بشري بېلابېلو ټولنو په منځ کې د راز راز علمي نظریاتو منځ ته راتګ لامل شو. دغه نظریې په لومړي سر کې ساده او محدودې وې او ورو ورو پراخېدلې او د تولید او انسانانو د تجربو له پرمختګ سره جوخت لا پراخه او ژورې شوې او په پرله پسې توګه یې خپلې بشپړتیا ته دوام ورکړی او ورکوي یې. د ساري په توګه په لومړي سر کې د زیرمو یا محصولاتو د شمېر ساتلو، دخاروود شمېرلو او نورو لپاره دانسانانواړتیاوو، حساب منځ ته راوړ. د ځمکې د ټو ټو اندازه کولو او د هغې د وېش څرنګوالي او یا د بېلابېلو مصنوعاتو د بڼې انځورولو او کچ کولو او نورو اړتیاوو هندسه منځ ته راوړه. حساب او هندسې دواړو د دغې زمانې لومړني ریاضیات تشکیلول. په سیندونو کې د بېړیو چلولو او سمندري لا رو پېژندلو ایجابوله چې د لارو موندلو د پاره د ستورو او هم د لمر او سپوږمۍ له حرکت څخه مرسته وغواړي او ورځ، میاشت، فصل او کال د کرکیلې لپاره وټاکي. په دې ډول د نجوم (جنتري یاکلیزې) ډیرې لومړنۍ بڼې منځ ته راغلې. د فلزي آلاتو جوړېدو، د تول (میزان) او مقاومت د اندازې کیدو، د فلزاتو دویلې کېدو درجې او په هغو کې بېلابېلو بدلونونو او نورو د فزیک او کیمیا لومړني قوانین بشر ته وښودل. په دې ډول علوم په ساده او لومړنیو بڼو سره پیل او دانسانانود اړتیاوو سره سم یې ورو ورو پراختیا او بشپړتیا ومونده.

لیک: څنګه چې مو ولیدل د لومړني کمون په دوران کې، انځورګري منځ ته راغله چې لومړی په ډېره ساده بڼه وه، او کرار

کرار یې بشپړتیا ومونده. انسانانو دځینو موضوعاتو ثبتولوته داړتیاله امله دخپلو متقابله اړیکو دپرمختګ په بهیرکې لومړی دهغه څه بڼه انځورولـه چې بایـد لیکل شوي وی. ددغه چار پراختیا او بشپړتیا دانځوري (تصویري) لیک دپیدایښت سبب شوه چې په هغه کې هرانځور دیومطلب یاتوري نښه وه. او دغه لیک په پیکتوګراف (انځورلیکنې) باندې شهرت موند. دمرییتابه په څرګندېدو، پراختیا او بشپړتیا سره انسانانو د قوانینو ثبتولو، د شتمنۍ د کچې، د مبادلې وړ محصولاتو کمیت او کیفیت او یا هغه څه چې زېرمه کېدل او داسې نورولپاره لیکلو ته ډېره اړتیا درلوده. له دې کبله یې انځوري لیک ته پراختیا او وده ورکړه او کرارکرار یې د هر مطلب یا توري لپاره یوه قراردادي نښه جوړه کړه. دغه نوي لیک ته ایدیوګراف (نښه لیکنه) وایي. په پای کې د هغه د پراختیا او بشپړتیا په پایله کې فنیقیانو د لومړي ځل لپاره الفبې اختراع کړه چې د یوناني او کلداني الفبې سټه ده. ننۍالفبې د یوناني او کلداني الفبې د پراختیا او بشپړتیا نه منځ ته راغلې ده، مېخي لیک د ایدیوګراف د لیک یو ډول دی. د لیک بشپړتیایي یون (تګ) داسې لنډو لی شو:

لومړنۍ ساده انځورونې ← انځوري لیک ← (پیکتوګراف) نښه ییز لیک (ایدیوګراف) فینقي الفبې یوناني او کلداني الفبې ننۍ لیک.

د مرییتابه په دوران کې ادبیات او هنر: مریي والو د خپل ځواک ښودلو او د چارواکو ستایلو، چې د دوی د ګټو ساتندوی ؤ، په تیره بیا د پاچاهانو د ځواک او د هغه د اتلوالیو او پرغلګریو ستایلو لپاره د مقالو لیکنه، تاریخ لیکنه، شعرا و نثر منځ ته راوړ. مریانو هم د خپلې غم لړلې وضعې د انځور او د موجوده وضعې د غندلو او د نورو ملاتړ د را جلبولو لپاره له خپله منځه شاعران او

لیکوالان منځ ته راوړي ؤ. او په دې ډول راز راز نظم او نثر او لومړني سبکونه (طریقې) په ادبیاتو کې په عامه توګه منځ ته راغلل. د مریيتابه په دوره کې ادبیاتو یوه ځانګړې بڼه ونیوله او ورځ په ورځ پسې د پراختیا او بشپړتیا پر لور روان ؤ. د بشر د تاریخ په هر دوران کې هرې یوې طبقې خپل ځانګړي سبکونه منځ ته راوړي دي او دغه بشپړتیايي یون تر ننه پورې چې د پرولتاریایي مخکښو ادبیاتو پرتمینه زمانه ده ادامه مونډلې او همدغشان خپلې بشپړتیا ته دوام ورکوي.

انځورګري (نقاشي): څنګه چې خبرې کولو، لیکلو او لوستلو د انسانانو ټولې اړتیاوې نه پوره کولې انځورګري پراختیا او وده موندده. انځورګري چې د کمون په دوران کې د لومړنیو ډیرو ساده بڼو نه پیل شوې وه د بشر د ژوندانه بېلابېلو دورو د پیداینښت سره جوخت د بشپړتیا پر لور روانه ده او په هره دوره کې د انسانانو د حالاتو او عواطفو بیانوونکې او د اړونده دورې د ژوندانه ښکارندویه ده. انځورګري د مریيتابه په دوران کې زیاتره د پاچاهانو د ماڼیو، معابدو او قبرونو دښایست لپاره په کارېده او زیاتره د مریيتابه ټولنې د ایډیالوژي انعکاس ورکوونکې وه.

موسیقي اوبت جوړونه: موسیقي او بت جوړونه هم د ژوندانه د اړخونو څرګندولو او د انسانانو د احساساتو او عواطفو بیا نولو یوه بله وسیله ده. موسیقي د ډیرو ساده آلاتو یعنې شپېلۍ نه پیل شوې او ورو ورو یې وده موندلې ده. د بت جوړونې نه هم د پاچاهانو او امپراطورانو د ماڼیو او معابدو د ښایست لپاره ګټه اخیستل کېده. لکه چې لیدل کېږي ادبیات او هنر د مریيتابه په دوره کې د واکمنې طبقې په وسیله د امپراطورانو او شتمنو د ملاتړ او ولکې زیاتولو د پاره په کاروړل کېدل. ډېرۍ شاعران، لیکوالان او هنرمندان د ټیټې طبقې له منځه راوتلي وو لیکن

خپل ژوند ته ددوام ورکولو لپاره يې ځانونه دواکمنې طبقې په واک کې ورکړي وو خودواکمنانو دېرتمين ژوند او ځواک ستايلو سره جوخت يې هم د محکومې طبقې بېوزلي او بدمرغي څرګندوله، او ځينو يې هم په واکمنې طبقې نيوکې کولې او هر يو يې په يو ډول د مرييتابه ټولنې سره مبارزه کړې ده.

ايډيالوژي: دسياسي، فلسفي، قانوني، اخلاقي، هنري او مذهبي او نورو نظريو او مفکورو مجموعې ته ايډيالوژي وايي. ايډيالوژي د مخبنا برخه ده او له دې کبله چې په هره ټولنه کې د انسانانو د اقتصادي اړيکو زېږنده پديده ده، هر طبقه ځانګړې ايډيالوژي لري. په طبقاتي ټولنو کې، طبقاتي مبارزې د ايډيالوژيکو مبارزو سره مل دي. ايډيالوژي ممکنه ده په ځينو شرايطو کې نوې او د ټولنيزو پديدو علمي او ريښتونی انعکاس ورکوونکې او په نورو شرايطو کې زړه او غيرعلمي يا غيرواقعي انعکاس ورکوونکې وي. د مرتجع طبقو ګټې غيرواقعي (دروغجنه) ايډيالوژي روزي خو مخکښه انقلابي طبقې د واقعي او علمي ايډيالوژي جوړښت سره مرسته کوي. د مرييتابه په نظام کې هم د مريانو څښتنا نو او مريانو هريو ځان ته ځانګړې ايډيالوژي درلوده، يعنې د خپل موقعيت سره سم يې د سياسي، فلسفي، اخلاقي، مذهبي او نورو مسايلو په اړه ځانګړي فکرونه او ايډيالوژي درلودلې چې يو د بل ضد وې. خو په ټوليزه توګه، څنګه چې مريي وال واکمن ؤ، تل يې هڅه کوله خپله ايډيالوژي واکمنه کړي. له دې امله د مرييتابه د ټولنې واکمنه ايډيالوژي دمريي والو ايډيالوژي وه.

د مرييتابه د ړنګېدو بهير

د مولده ځواکونو پرمختيا: څنګه چې پوهېږو مولده ځواکونه تل پرله پسې خپلې بشپړتيا ته دوام ورکوي. د مرييتابه په

وروستیو کې هم د تولید په چارو کې د انسانانو د تجربو له پرمختیا سره یو ځای، اوزار جوړونې لا زیاته پراختیا وموندله. اوزار جوړونې د صنعت او کرنې په ټولو څانګو کې بشپړتیا وموندله. راز راز نوي فلزي اوزار په کرکیله او صنایعو کې په کار واچول شول. دغه چار دانسانانو د تجربو د پراختیا په ملتیا سره د کرنې او صنعت د پرمختګ سبب شو. د صنعت په پرمختګ سره تولیدکوونکو په مختلفو فنونو کې زیاتې تجربې لاسته راوړې. بېړۍ چلولو (دریانوردي)، سوداګري او علمي نظریاتو پرمختګ د تولیدپه پراختیا او وده کې ستر رول لوباوه. لویې کارخانې منځ ته راغلې چې په هغو کې به کله له سلو نه زیاتو مریانو کار کاوه. په دې ډول لومړني صنعتي کوپراتیفونه (۱) پیدا شول. بېلابېل صنایع لکه ټوکراوبدنه (نساجی)، بېړۍ جوړونې، خټګری، د فلزاتو ویلې کېدنې او د کانونورا ایستنه د مریانو د کار نه په ګټې اخیستلو سره منځ ته راغلل. دتاریخي سترو ودانیو جوړول چې د هغو د جوړولو لپاره په زرګونو مریان په کارګمارل کېدل، د مولده ځواکونو د پرمختګ څرګنده نښه وه. په کرنه کې هم د مریانو د کار نه په ګټې اخیستلو اود بېلابېلو دستګاوو په مرسته د اوبولګولو لپاره د لویو بندونو او سترو کانالونو جوړېدل ممکن شول.

د مریيتوب نظام تولیدی اړیکې د ړنګېدو په حال کې: د مولده ځواکونو پراختیا او و دې او د کار لا زیات تولنیز وېش، مبادلې اود نغدې پانګې پیدایښت د مریيتوب ټولنې د وګړو ترمنځ توپیرلازیات کړ. د مولده ځواکونو پرمختګ تولید یو لوړ پړاو ته ور سوه او دې چار سوداګري ته وده ورکړه. د بېلابېلو ټولنو تر منځ سوداګري اړیکې او ددوی په منځ کې د تجربو مبادله د ښارونو د پراختیا سبب شوه. دغو ټولو عواملو د ټولنې د وګړو نا انډولتیا لا

سخته کړه. هر څومره چې د تولید وسایلو پرمختک کاوه او تولید ډېربده دغه وسایل د شتمنو په لاس کې لا زیات راغونډېدل. په مقابل کې نیستمن پسې لا نیستمن کېدل او زیاتره اړکېدل چې د پور رانیولو د پاره شتمنو ته مخه کړي. اقتصادي پراختیا په پراخه کچه د مریانو په مالکیت باندې ولاړه وه. په دې اساس د تولیدپر وسایلو او مریانو باندې مالکیت او د ډېرۍ تولیدونکو بې برخې کېدل له هغه څه نه چې پخپله یې تولیدول د مریيتابه د ړنګېدو پړاو کې د مریيتابه د تولیدي اړیکو اصلي ځانګړتیاو څخه ؤ.

(۱) داسې کارخونې چې په هغو کې په لسګونو مریانو په خپل ګډکار سره دټاکلو مصنوعاتو په تولید لاس پورې کاوه.

د مریيتوب په مخبنا کې راغلي بدلونونه

د مریيتابه الیګارشي: دمریي والو ډلې، چې د ټولو سیاسي حقوقو څخه برخمنېوی (واکمن حکام، قاضیان، لوی ملایان، درباریان او نور) د مریيتابه په ځینو ټولنو کې کرار کرار د واکمنۍ ځواک ځانته ځانګړی کاوه. دوی د مریانو او آزادو وګړو د ایل (تابع) ساتلو په موخه هر راز غیرانساني سلوک کاوه. کله به یې د یاغي مریانو د لویو ډلو په عام وژنې لاس پورې کاوه ترڅو د ټولنې نور وګړی و ډار کړی. د مریيتابه دغه ډول حکومتونو ته چې د مریي والوداشرافوډله، د نفوذ او واک خاونده وه، د مریيتابه الیګارشي ویل کېږي چې د متنفذینو د حکومت په مانا ده.

د مریيتابه ډیموکراسي: د مریيتابه په ځینو حکومتونو کې د هېواد چارو د ادارې لپاره جرګې منځ ته راغلې چې واکمنان او پاچاهان اړ ؤ، د چارو په اداره کې، د دوی سره سلا وکړي. د دغو مجلسونو غړي یوازې د مریي والو ډلو، ځمکوالو، نغدې پانګې خاوندانو، ځینو لویوصنعتګرانو او کسبګرو څخه ټاکل کېدل او

دوی به د چارو د اجرا لپاره عامې ټولنې جوړولې چې په هغو کې به سیاسي، پوځي او اداري چارې مطرح کېدلې. د مریيتابه دغه ډول حکومتونو ته د مریيتابه ډیموکراسي وايي.

د ښکېلاک پیدایښت: د مریيتابه ټولنو اشرافو، واک یو په بل پسې ځان ته ځانګړی کاوه او دهرې سیمې ټولې ځمکې به یې ضبط کولې، له دې کبله ډېر آزاد وګړي مجبورېدل خپلې ځمکې پرېږدي. د لویو کار ځایونو په منځ ته راتګ، چې د مریانو د کار نه پکښې ګټه اخیستل کېده، آزاد صنعتګران ماتې ته راکښل کېدل. وړوکي او منځکوره مالکین هم د مریي والو طایفه ییزې ارستوکراسي (مریي وال) نیستمن کول. ډېر سوداګر، چې د لا زیاتو ګټو تر لاسه کولو د پاره یې لرې او اوږده سفرونه کول، د پورتنیو یاد شوو ډلو سربېره چې وطن یې پرېښودلو په نورو سیمو کې چې لاتر اوسه پکښې متمرکز حکومتونه منځ ته نه وو راغلي، مېشت کېدل. د ځان لپاره یې ښارونه جوړول او کرار کرار یې د دغې سیمې وګړي ترخپلې ولکې لاندې راوستل. دغو خپلواکه حکومتونو د خپل هېواد د پلازمېنې سره کلکې سیاسي او اقتصادي اړیکې درلودلې او ډېریو یې مرکزي حکومتونو ته مالیه او قلنګ ورکوه. دغو ودانو شوو سیمو ته به یې، چې دځواکمنو حکومتونو تر ولکې لاندې وې، مستعمرې ویلې. په دې توګه د مریيتابه په دوران کې د زاړه ښکېلاک لومړنۍ ساده بڼه منځ ته راغله.

کلتور د مریيتابه د ړنګېدو په دوران کې:

د ادبیاتو او هنر پرمختګ: په مریيتابه کې د ادبیاتو او هنر پرمختګ، په ټولنه کې د تولید د پرمختګ او شته تضادونو د سختوالي غبرګون ؤ. دغه چار د دې سبب شو چې شاعران او لیکوالان منځ ته راشي، د زبېښاکګرې طبقې د ظلم او ستم سره

په مخالفت راپاڅي او د مریانو په لیکه کې د مریانود خاوندانو ضد مبارزه وکړي. دغه شاعران او لیکوالان د ولسونو له منځه راوتلي او یاهغه بډایان ؤ چې د بېلابېلو عواملو او لاملونو له کبله د خپلې طبقې نه شړل شوي ؤ. هغې الفبې چې په مریيتابه کې منځ ته راغلې وه، ادبیات او هنر یو نوي پړاو ته اوچت کړل. سرودونه، ښکلي شعرونه او مختلف نثرونه چې ډېری یې د ټولنې د ژوندانه او د مریانو د طبقاتي مبارزو غبرګون ؤ، د شتون ډګر ته راووتل. په معماري (ختګری)، بت جوړونې او انځورګري (نقاشي) کې نوي سبکونه پیدا شول. ځینو لیکوالانو د خپلې او تېرې زمانې تاریخ ولیکه، متضاد هنري او ادبي سبکونه چې هر یو یې د دښمنو ډلو په چوپړ کې ؤ، منځ ته راغلل.

د علمي نظریاتو پرمختګ: علمي نظریات د مولده ځواکونو د پرمختګ سره یو ځای پیدا شول او پرله پسې یې پراختیا موندله. دهغه مهال علوم لکه ریاضیات، نجوم او طب منځ ته راغلل. ریاضي پوهانو داسې مسلې مطرح کولې چې علمي ارزښت یې درلود او د تولیدي تجربو او د فنونو او صنایعو د پرمختګ نه یې سرچینه اخیستلې وه. علمي فرضیې د نجوم په ځانګه کې چې ځمکه او آسماني اجرام یې کُروي ګڼل، پیدا شوې. کلیزې ځانګړې بڼه ونیوله چې کال یې په ۳۶۰ ورځو ویشلو. سقراط او نورو پوهانو په طبیعي علومو (له دغه جملې په طب) کې خپلې تجربې او کتنې ولیکلې.

د فلسفي مکتبونو پیدایښت

ماټریالیزم او ایډیالیزم: د مریيتابه په نظام کې فیلسوفان په دوو ډلو وېشل کېدل. هغوي چې باور یې درلود نړۍ او دهغې ټولې پدیدې مادي دي او روح هم د مادې څخه منځ ته راغلې ده

د ماتریالیزم د مکتب پیروان ؤ او برعکس هغه کسان چې باورېې درلود نړۍ د روح (خدای) په وسیله جوړه شوې ده او روح ماده، نړۍ او دهغې پدیدې منځ ته راوړي، د ایډیالیزم د مکتب پیروان ؤ. د ایډیالیزم او ماتریالیزم اندونه (افکار) د ډېرو پخوا زمانو څخه موجودې ؤ. هغو انسانانو چې یو وخت د ساري په توګه په سیلابي سیمو کې مېشت ؤ، د سیلاب د راتګ عامل دطبیعت څخه لوړ ځواکونه (خدایان، روح او نور) ګڼل (ایډیالیزم). خو د مولده ځواکونو پرمختګ د طبیعت د ځینو قوانینو د موندلو (کشف) لاره هواره کړه. له دغې جملې نه انسانانو د سیلاب د راتګ عوامل پیدا کړل او د مخنیوي لار یې وموندله (ماتریالیزم). په دې ډول ایډیالیستی او ماتریالیستی نظریات په دوو ځانګړو مکتبونو کې ښکاره او څرګند شول. لومړنیو ماتریالیست فیلسوفانو باور درلود چې نړۍ د لومړنیو څلور ګونو عناصرو اوبو، باد، خاورې او اور څخه منځ ته راغلې ده.

ډیالکتیک او میتافزیک: د مریبتابه په سیستم کې د ماتریالیزم او ایډیالیزم د مکاتبو پیدایښت سره یو ځای دوه متضاد نړۍ لیدونه پیدا شول. هغوی چې نړۍ اواړونده ښکارندې یا پدیدې یې د خوځښت او بدلون په حالت کې ګڼلې او دغه بدلون او خوځښت یې په پدیدو کې دننه د متضادو عواملو پایله ګڼله، دیالکتیکي فکري یون (طرز تفکر) او هغوی چې د نړۍ پدیدې یې بې حرکته او بې بدلونه ګڼلې میتافزیکي فکري یون یې درلود.

د ډیالکتیک ماتریالیزم فلسفه او نړۍ لید د ټولنې د مخکښې او مترقي طبقې مدافع وه. د مریبتابه دورې انقلابیانو په دغو معتقداتو او نړۍ لید سره د خدای یا روح لپاره هیڅ ځای پرې نښود. او باور یې درلود چې د مریبتابه ټولنه باید بدلون ومومي او د مریانو د خاوندانو باداري همیشنۍ نده او د بدلون وړ

ده. او د مريـي والـو موقعيـت خـدای مـنځ تـه نـدی راوړی بلکـه د واکمنې طبقې دزور او ظلم زېږنده ده. د دغو باورونو پلويان زياتره د مریانو پاڅونونو سره يوځای شول او غوښـتل يـې چې د انقـلاب له لارې نه اوضاع بدله کړي. د ماټرياليزم د فيلسوفانو نه يو هم تر ټولود وتلي فيلسوف، هراکليت نوم يادولی شو. سقراط او افلاطون هم د نامتو ايډياليست فيلسوفانو څخه ؤ.

د مریيتابه د سيستم په ښېخبنا کې ګډوډی

د مولـــده ځواکونـــو او توليـــدي اړيکـــوترمنځ د تضـــاد سـختوالی: څنګـه چې مـو وويـل د مريیتابـه پـه دوران کـې مولـده ځواکونـو ډېـر پرمختـګ وکـړ او دغـه پراختيـا او بشـپړتيا همغشـان روان وو. ليکن د مريیتابه دولتونو واکمنـي او برلاسـی د مريـانو پـر ظالمانه زبېښناک ولاړ ؤ چې د ټولنې ډېری یې جوړوه. په دې ډول د مریانو په کار پورې تړلي اقتصادکې داسې اړيکې واکمنې وې چې د مولده ځواکونو د زيات پرمختګ خنډکېدل. مريې پـه هـېڅ ډول د خپل زيارد پايلو سره مينه نه درلوده او د کـار اوزارو د سـمون او د خپل مهارت ښه والي او تجربو سره يې هـېڅ علاقـه نـه ښـودله. سرښېره پردې دخپل کارد توليد ي وسايلو نه يـې سـاتنه نـه کولـه. له دې کبله ده ته د توليد قيمتي وسايلو د سـپارلو د پـاره تضـمين موجود نه ؤ. د مریيتوب د حد نه زياته پراختيا، سرښېره پر دې چې آزاد و بزګرو د پاره زيان رسوونکې وه، ورو ورو يـې د آزادو کسـبګرو د کار مخه هم نيوله. د مریانو د ډله ايز کار څخـه ګټـې اخيسـتنې، آزاد بزګـران او کسـبګر مـاتې تـه تېـل وهـل چې دا پخپلـه د مولـده ځواکونو د پراختيا او بشپړتيا په لار کې خنډ ؤ.

د فکري او بدني کـار تـرمنځ تضـاد: د مريـانو د شـمېر پـه زياتېدو سره داسې وخت راغی چې نږدې ټول بدني کارونـه هغـوي

سرته رسول. دې چار د آزادو وګړو، (آزادو بزګرانو، صنعتګرانو او نورو) په ذهن کې دا احساس پیدا کړی ؤ چې بدني کار د آزاد سړي د شان نه ټیټ او سپک دی. آزادو وګړو هم خوښول چې لکه مریي والو او دوی پورې تړلو کسانو په څېر یوازې اداري، هنري، حقوقي، علمي او نورې چارې سرته ورسوي. په دې ډول، فکري او بدني کار، یوتربله بشپړ جلا شول او ددغو دواړوتر منځ تضاد پراخه شو. دغه فکری یون (د فکري کار لومړیتیا په بدني کار) چې دمرییتابه سیستم زېږنده ده، په ټولو اقتصادي او ټولنیزو دورو کې چې انسان څخه د زبېښناک پر بنسټ ولاړدي، پاتې شو.

د مرییتابه نظام دننه د فیوډالي عناصرو پیدایښت: همغه شان چې د مرییتابه اړیکې د لومړني اشتراکې نظام دننه څرګندې شوې، فیوډالي اړیکې هم کرارکرار د مرییتابه په نظام کې پیدا شوې. ځینې مریی وال چې د مرییتوب اړیکو د شتون له امله د تولید نه پرمختګ ته متوجه شوي ؤ، خپل مریان یې په نسبي ډول آزاد کړل. په دې ډول چې د خپلې ځمکې یوه وړه ټوټه به یې مریانو، نیستمنو او آزادو وګړو ته په اجاره ورکوله. د دغو وړو ځمکو اجاره دارانو حق درلود چې د لاسته راغلو محصولاتو یوه کمه برخه ځانته واخلي او پاتې نور یې مریي والو ته وسپاري. له دې امله دغو کسانو د مریانو په پرتله په زیاتې مینې او لېوالتیا سره د ځمکې کرکاوه. رومیانو دغه کسان د کولون په نامه بلل. دغه راز املاک په حقیقت کې د راتلونکي فیوډالي املاکو بېلګه وه. دغشان، نوی تضاد د واکمنې طبقې (مریي والو) د ننه کې منځ ته راغی: د هغو مریي والو چې خپل کار یې بدل کړی او مریانو ته په ځمکې ورکولو سره یې په حقیقت کې دوی آزاد کړي ؤ (نوي

فیوډالان) او د هغه شمېر مریي والو ترمنځ تضاد چې نه یې غوښتل په هېڅ ډول د مریانو دزبېښاک زړې بنې نه لاس واخلي.

بهرني یرغلونه: د مریيتابه د متمرکزو دولتونو د ټینګښت نه وروسته، هغوی چې د زیاتې پراختیا او و دې شرایط یې درلودل لاغښتلي شول او د منظمو لښکرو او ځواکمنو دولتي دستګاؤ د جوړونو نه وروسته یې نورو هېوادو ته د یرغل لاس ور وغځاوه. له دغې جملې نه په ایران کې د مریيتابه سترې امپراطوري چې هندوستان او نننی مصر یې د خپلې ولکې لاندې راوستی ؤ، پر یونان باندې، چې په دغه وخت کې یې پخپله یوه لویه امپراطوري جوړه کړې وه، یرغل ور وړ. له هغه وخته وروسته، جګړو د مریيتابه د یو دولت د ړنګېدو او له منځه تلو او دبل په ځواکمن کېدو کې ستر رول درلود، خو د هغه دولت د پاره چې په جګړو کې بریالی کېده، دمنفي اغېزو څخه هم تش نه ؤ. ځکه دغه رازجګړو او یا د نورو یرغلونو په وړاندې دفاع، د عسکرو سترې ډلې ساتنې اوپالنې ته اړتیا درلوده چې پخپله یې د تولید په کار کې برخه نه اخیستله. خو ټولنه مجبوره وه د ژوندانه ټول وسایل او لازم جګړه ییز آلات او نور دوی ته برابر کړي او دغه چار پر مریانو باندې د زبېښاک فشار زیاتوه. د مالیاتو پېټې چې زیاتره د آزادو وګړو په اوږو پروت ؤ، ورځ په ورځ پسې لا دروند او د وس نه وته. او له دې کبله د مریيتابه نظام د نړېدو لپاره یو مهم عامل ګڼل کېده. خو باید یادونه وکړو چې له بل پلوه دغو جګړو د مختلفو دولتونو په منځ کې مثبته او د پام وړ اغېزه درلودله چې د علمي تجربو د تبادلې او دتمدن او کلتور د پرمختیا مسله وه. د دغو جګړو له کبله ؤ چې د یونان په تمدن او کلتور کې لاسته راغلي پرمختګونه ختیځ ته رامات شول او پخپله دا تمدن هم د ختیځ د فرهنګ او تمدن د بریاوو تر سختې اغېزې لاندې راغی.

د طبقاتي مبارزو سختوالی او ټولنیز بحران: د تضادونو او طبقاتي مبارزو سختوالی او د مریيتابه نظام د ټولنيز بحران لا ژوروالی داسې لنډولی شو:

الف- د مریانو او مریي والو تر منځ د تضاد سختوالی، ځکه هغه ظلم او ستم چې د مریانو دخاوندانو له خوا پر مریانو باندې کېده د هغوی ناراضتیایې خپل اوج ته رسوله او انقلاب ته یې چمتو کول.

ب- د کسبګرو او آزادو کروندګرو د تضاد سختوالی د مریي والو سره، ځکه د دوی پرځای دمریانو کار کول، دوی له ماتې سره مخ کول.

پ- په ښارونو کې تضاد، د بډایانو (مریي والو) او بېوزلو (ټیټو طبقو، بې طبقې ډېرې ګړو) په منځ کې، چې د دغې ډلې د لا زیاتې نیستۍ له کبله یې ځانګړی شدت موند.

ت- د فیوډالي نوې بڼې تولید او مریيتابه تر منځ د تضاد سختوالی، یعنې د هغو چې د خپل تولید بڼه یې بدله کړې (فیوډالانو) او د مریي والوترمنځ.

ث- د دښمنو ایډیالوژیو تر منځ تضاد چې هره یوه یې د ځانګړې طبقې ملاتړې وه، سختوالی وموند.

ج- د مریيتابه د دولتونو په منځ کې تضاد (بهرني یرغلونه) چې د مریيتابه ډېرې دولتونو د راپرزېدو مهم عامل ؤ.

پورته ټول یاد شوي تضادونه او نور تضادونه په دوو بنسټیزو قطبونو کې راټول شوي ؤ. یو خوا ته، انقلابي پرګنې (مریان، آزاد وګړي، وړوکې بورژوازي، کسبګر، آزاد بزګران او فیوډالان) بل پلو ته، د مریانو خاوندان او د مریيتابه د زاړه سیستم مدافعین. د مریيتابه په ډېرو هېوادونو کې ستر پاڅونونه

پېښ شول چې یو له هغو نه د اسپارتاکوس نامتو پاڅون ؤ چې په هغه کې مریانو د نړېدونکي مرییتابه نظام د له منځه وړلو او د غلامۍ له شر نه د ځان د خلاصون لپاره سترې سربښیندنې او قرباني کړي دي.

د مرییتابه نړېدل: د پورتینو علتونو او عواملو له کبله، د مرییتابه امپراتورۍ د زوال خوا ته لاړې، له دغې جملې نه تر ټولو ځانګړي یې د مرییتابه د سترو امپراتوریو لکه یونان، ایران او مصر ړنګېدل او دروم د لویې امپراتوري وېش ؤ په دوو ختیځو او لویدیزو برخو باندې. د فیوډالي املاکو تولیداتو د متمولو مالکانو اړتیاوې په ښه توګه پوره کولی شوې. خو د مرییتابه تولیدي اړیکو د تسلط له سببه یې د و دې او بشپړتیا امکان نه درلود. د مریانو و ګړنیزو پاڅونونو پرله پسې دمرییتابه امپراتوریو ستنې لړزولې. د ماتې خوړلو او ترولکې لاندې ملتونو د مریانو انقلابي غورځنګونو او د امپراتورانو پرله پسې جنګونو په پای کې د مرییتابه سیستم ړنګ او پر ځای یې فیوډالي نظام منځ ته راووړ.

پنځم څپرکی

فیوډالي سیستم

د فیوډالي سیستم د پیدایښت بهیر

الف- د مریيتابه په سیستم کې د فیوډالي تولید وده:
څنګه چې یادونه وشوه د مریيتابه سیستم پراختیا او بشپړتیا د مریانو د ظالمانه زبېښاک پر بنسټ ترسره کېده. د کار د وسایلو سمون او ساتنې، پوره پاملرنې ته اړتیا درلوده خو مریانو، چې د ډېرو سختو شرایطو لاندې ژوند کاوه، نه یوازې داچې د کار اوزارو او وسایلو ساتنې سره مینه نه درلوده، هغه به یې ماتول او له منځه وړل. په پایله کې داسې پړاو راورسېد چې د مریيتابه تولیدي اړیکو د مولده ځواکونو د ودې مخه نیوله او له همدې امله د مریيتابه سیستم ګډوډۍ پیل شوه. دغه ګډوډۍ (بحران) د تاریخ نسبتاً اوږده دوره رانغاړي. ځینې مریې وال د مریانو د پاڅونونو تر فشار لاندې، او په حقیقت کې د خپلو ګټو د ساتنې په موخه، اړ شول چې مریانو ته څه امتیازونه ورکړي. له دې کبله یې د زبېښاک نو ې بڼې منځ ته راوړي. دغو مریې والو خپلې پراخه ځمکې، چې د مریي په کار پورې تړلې وې، ورو ورو په وړو وړو ټوټو ووېشلې او مریانو ته یې، چې او س په نسبي توګه آزاد شوي ؤ، په باړه (اجاره) ورکولې. دغه آزاد شوي مریان دکولون په نوم بلل کېدل. په دې ډول مریي والو خپلې ځمکې کولونانو ته

سپارلې څکه کولون په زیاته مینه سره کار کاوه او مریي والو ته یې، چې اوس په فیوډالانو بدل شوي ؤ، زیاته ګټه رسوله. د پراخه ځمکو د وېش سره جوخت د آزادوشوو مریانو شمېر هم زیاتېده. کولون د مریي سره ډېر توپیر درلود. هغه یو بزګر ؤ چې یوه ټوټه ځمکه یې درلوده او تر مرګه پورې یي له هغې نه ګټه اخیستلای شوه. کولون مجبور ؤ چې یوه اندازه پیسې یا محصول د دغې ځمکې په عوض کې فیوډال یا ارباب ته ورکړي، خو هغه آزاد باړه وال (اجاره وال) نه ګڼل کېده بلکه په ځمکه پورې تړلی ؤ او پرېښودلای یې نشوه. کولون یا سرف به دځمکې سره یوځای پلورل او رانیول کېده. په دې ډول د مریيتابه زاړه سیستم د ننه دفیوډالي نوي تولید عناصر منځ ته راغلل.

د انقلاب دوران، فیوډالیزم ته د مریيتابه اوښتون: د مریيتابه په سیستم کې دننه، د فیوډالي تولید زیاتوالی سره جوخت، د دې سیستم ګډوډی زیاتېده څکه د مریيتابه سیستم، د فیوډالي تولید طریقې دپراختیا او بشپړتیا، خنډؤ او د غې تولید طریقې یواځې پخپله، د نوموړي سیستم د ړنګېدو توان نه درلود. له دې امله د مریيتابه سیستم له منځه وړلو لپاره یو انقلابي ټوپ اړین ؤ. د مریيتابه د تولید طریقه، په خپله خېټه کې د نه پخلاکېدونکو تضادونو په لرلو سره، د نابودۍ په لور روانه وه. د دغو تضادونو تر ټولو لوی عامل د مریيتابه زبېښناک ؤ چې تل یې د ټولنې اصلي مولده ځواکونه، یعنې مریان، له منځه وړل. له دې کبله مریانو، کولونیانو او نورو زیارکښانو د فیوډالي عناصرو په مرسته د مریيتابه سیستم پر ضد بلوا کوله. په پای کې د دغو پاڅونونو او انقلابونو ګوزارونو د مریيتابه رژیم د قدرت ستنې ونړولې او د فیوډالیزم نوی سیستم یې منځ ته راوړ.

د فیوډالي سیستم ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا

مولده ځواکونه: په فیوډالي سیستم کې مولد ځواکونه د خپلې پراختیا او بشپړتیا لوړې کچې ته ورسېدل. په دې دوره کې یې زیاتره بېل بېل اوزار داوسپنې نه جوړ او بشپړ کړل. سپکې او درنې قولبې (یوې)، اوسپنیزبیل، کوډر (کج بیل)، د اوسپنې یو ډول کلنګ، د اوسپنې لور او نور له هغواوزارو څنې دي. په دې دوره کې د کرکیلې نوې څانګې لکه ترکاري، تاک کاري او نور مینځ ته راغلل او یا یې وده وکړه او په پایله کې شراب جوړونې هم وده وکړه. مالداري او دمالداری اړونده څانګوکې - لکه: لبنیات، څرمنې او نور- پرمختګ وشو. بادي ژرندې و پېژندل شوې او ګټه اخیستنه یې پیل شوه او د اوبو ژرندې، چې د مریيتابه په زمانه کې هم ورڅخه ګټه اخیستل کېدله، په دې وخت کې بشپړې شوې. د کرکیلې تخنیک، ورو ورو د چمتوکولو (دبار ورکولو په موخه دځمکې شاړه پرېښودل) او دوه کروندیزه طریقو په شاته پرېښودلو سره دری کروندیز سیستم منځ ته راوړ.

په لومړي سرکې به بزګرانو د ځمکې د کر لپاره بوټې او ونې سوزول او د ونو ستېې به یې کشولې ترڅو لوټې پرې ماتې کړی، اوبیا به یې ځمکه په مختلفو وسایلو اړوله او تخم به یې پکښې شینده. جوته ده چې دغې طریقې زیات زیارګاللو او وخت لګولو ته اړتیا لرله. پردې سربېره د پرله پسې کرکیلې له امله ورو ورو د پټي خاوره بېخي کمزورې کیده نوځکه به یې دغه ځمکه پرېښوده او په نورې ځمکې پسې به ګرځېدل ترڅو دغه ځمکه د څو کالو نه وروسته د لمر وړانګود لګېدو، ورښتونو او نوروعواملو له امله بیا د کر وړ وګرځي. د کرکیلې دغه طریقه دځمکې دچمتوکولو په نامه یادیدله.

ورو ورو د تولید د وسایلو لـه ودې او دتولیـدي تجربـو لـه زیاتېدو سره به یې ځمکه په دوو برخو وېشله په یوې برخې کې بـه یې تخم شیند او بله برخه به یې په اصطلاح ځملوله ترڅـو بیـازور واخلي. د کردغې طریقې ته یې دوه کروندیز سیستم وایه.

د تولیدي تجربـو لاپرمختـګ وکـړ، دا ځـل یـې ځمکـه پـه دریو برخو وېشله، لومړۍ او دوهمـه برخـه بـه یـې پـه ترتیـب سـره پسرلني او ژمني کرته ځانګړې کوله او دریمه برخه به یې ځملولـه، د کر دغه طریقه درې کروندیز سیستم بلل کېده.

جوته ده چې چه د وه کروندیز سیسـتم کـې نیمـه او درې کروندیز سیستم کې د ځمکې یو پر دریمه برخه لـه ګټـې اخیسـتلو پـاتې کېدلـه، لـه دې کبلـه درې کرونـدیز سیسـتم پـر دوه کرونـدیز سیستم باندې غوره او په کرهنې کې دانسـاني تجربـو د پرمختـګ نښه ده. په دې دوره کې د کسبګرو وسایل او طریقـې سـمې شـوې او کسبګرو لا زیـات مهـارت ترلاسـه کـړ. پـه دې تـرڅ کـې د وسـلې جوړونې تولیدي صنایعو، چاکو، کلپ (قفل)، ګاولې (پښې)، زیـن او نورو جوړولو، بشپړتیا بیاموندله.

دفیوډالی سیستم تولیدي اړیکې (بېخبنا): ځمکه پـه دې دوره کې د تولید ترټولوبنسـټیزه وسـیله او د فیوډالانـو پـه مالکانـه انحصار کې وه. هرې سیمې په یو فیوډال پورې اړه درلوده. فیوډال به معمولاً د خپلو پراخـو ځمکـو پـه مرکـز کـې ځـان تـه اربـابي کـلا جوړوله چې لوړلوړ دیوالونه بـه یـې تـرې چـاپېرول. د فیـوډال او د مباشـرینو کورونـه، دغلودانـو او نـورو تولیـداتو زېرمـې، غـوجلې، د چرګانو کوډکۍ او داسې نورټول په دغې کلاکې ځای پرځای کیدل. د کلا په شاوخوا کې د سرفانوداستوګنې کلي لیدل کېـدل. دکـر وړ ټولې ځمکې په دوو نا انډولو برخو وېشل کېـدلې، د اربـاب کرونـده او د بزګرانـو وړې وړې کرونـدې. د اربـاب (مالـک) د ځمکـو ټـول

محصولات به د ده زېرمو ته لېږدول کېدل. په دې ترخ کې هر سرف به خپله ځمکه پخپله کرله. ځنګلونو، څړځایونو، سیندونو، رودونو او نورو ټولو په ارباب پورې اړه لرله. خو بزګرانو هم کولی شول د ارباب په اجازه او د ځانګړو ترونونو سره سم ورځنې ګټه واخلي. بزګر ته ښایي د ارباب د ځمکې نه د ګټې اخیستلو په وړاندې ځینې چارې سر ته ورسوي: لومړی د هغه ځمکه وکري (ډېرځلې داسې پېښیده چې د ارباب په ځمکه د کار کولو وخت کې، باد او باران د ده د شخصي ځمکې محصولات له منځه یوسي). دوهم مجبور ؤ چې ځینې نورې چارې (بیګار) لکه د ارباب د کور، بانډواوزېرمو جوړول، د ارباب د ډنډونو (حوضونو) پاکول او داسې نور هم پرته له مزدوری سرته ورسوي. پردې سربېره مجبورؤ چې د خپلو تولیداتو یوه برخه لکه شات، د چرګو هګۍ، کوچ او نورهم ارباب ته ورکړي. ارباب په سرفانو باندې راز راز زور زیاتی کاوه، یوازې د هغوی د وژلو حق یې نه درلود خو هر وخت چې خپله ځمکه یې خرڅوله ټول سرفان به هم ورسره یوځای پلورل کېدل. د دې سره سره سرف د مریې خلاف یوه وړه ټوټه ځمکه او د کار وسایل، بار وړونکي او نور څاروي په واک کې درلودل، د نسبي آزادي څخه برخمن ا و د کورنۍ خاوند ؤ. په دې ډول تولیدي اړیکې یا د فیوډالي ټولنې بېخبنا، پر ځمکې، د فیوډال خصوصي مالکیت او په اصلي تولیدکوونکو یعنې سرفانو د ده محدود مالکیت باندې ولاړه ؤ. البته د سترو فیوډالانو د مالکیت تر څنګ د بزګرانو او کسبګرو خصوصي مالکیت هم وجود درلود. دوی پر ځمکه او تولیدي وسایلو باندې مالکیت درلوداو په خپل کار متکي ؤ. سره له دې چې طبیعي اقتصاد په فیوډالیزم کې ترډېرې مودې پورې برلاسی درلود د مولده ځواکونو پرمختګ د تولیدی اړیکو د پراختیا سبب وګرځېد. په پایله کې اضافي تولید لا

ځانګړې بڼه نیوله، سوداګري غوړېدله او صنایع له کرهڼې نه بېل شول او دغه عوامل په فیوډالي سیستم کې د ښارونو د جوړېدو او پراخېدو لامل وګرځېدل.

طبیعي اقتصاد: په فیوډالي سیستم په تېره بیا د هغه د ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا په پړاو کې د فیوډالانو او د دوی دمباشرینو، درباریانو او خدمتګارو د کورنیو ټولې اړتیاوې د سرفانو یا د رعیت له وس نه وتلي زیار پرمټ برابرېدلې. سرفانو په خپلو هماغه لومړنیو وسایلو سره کورونه، د کار اوزار او د ژوندانه وسایل جوړول په داسې حال کې چې د هر فیوډال په سترو املاکو کې کسبګرو سرفانو په شته کارځایونوکې کار کاوه. ددوی دجامو او خوراک اړتیاوې هم سرفانو لرې کولې. دغه راز زیاتره هغه توکې چې د فیوډالانو په املاکو کې تولیدېدل پرته د مالګې، اوسپنې او داسې نوروڅخه چې د نورو سیمونه واردېدل همدلته مصرفېدل. له دې کبله د مختلفو سیمو تر مینځ ډېرې لږسوداګریزې اړیکې ټینګېدلې. دغه راز اقتصاد ته چې په هغه کې مولده ځواکونه خواره واره او یو تر بله جلا وي او هر واحد خپلې ټولې اړتیاوې پخپله پوره کړي، طبیعي اقتصاد وایي.

لازم تولید او اضافي تولید (فیوډالي زبېښناک): هغه ټول توکي چې د فیوډال په ملک کې تولیدیدل د سرفانو د مستقیم کار پایله وه. کولی شو فیوډالي تولید پر دوو برخو ووېشو: ۱- د تولید هغه برخه چې د سرف او د هغه د کورنۍ د ژوند تېرولو یا لږ تر لږه د ژوند پایښت د پاره لازم ؤ، په مصرف رسېده. ۲- د تولید لویه برخه چې فیوډال ترلاسه کوله. لومړۍ برخه چې د بزګر او دهغه د کورنۍ د ژوند د پایښت (د کارد ځواک پایښت) لپاره لازمه وه، لازم تولید او دوهمې برخې ته یې اضافي تولید وایي. پر دې

اساس فیوډالي زبېښاک د فیوډالانو له خوا د سرفانو د اضافي تولید بې عوضه لاسته راوړلو څخه عبارت دی.

فیوډالي ټېکه داری: اضافي تولید ته چې فیوډال د ځمکې او د کار د وسایلو د ورکولو په بدل کې له سرفانو نه اخیست فیوډالي ټېکه داری وایي. دباړې (اجارې) نر خونو په بېلابېلوجغرافیایي سیمو او بېلابېلو زمانو کې یوتربله توپیر کاوه. په لومړي سر کې سرفان مجبور ؤ چې خپل زیات وخت د ارباب ځمکه کې په کار کولو تېر کړي. دغه چار په واقعیت کې د کار په بڼه د باړې ورکول ؤ. وروسته د کار د محصول په زیاتېدو سره فیوډالانو خپلې ګټې په دې کې لیدلې چې باړه زیاتره د جنس په توګه واخلي او په پای کې د څه مودې وروسته د نغدې باړې ورکړه دود شوه، ځکه هر فیوډال په خپل ملک کې د تولید شوؤپلورتوکو سربېره د بهرنیو پلورتوکو سره مینه ښودله. له دې امله د تاریخي ترتیب له مخې په فیوډالیزم کې درې ډوله اجارې (ټېکې) وجود درلود: د کار په بڼه ټېکه، جنسي ټېکه او نغدې ټېکه. سربېره پر دې سرفان زیاتره ناچاره ؤ د خپلو اربابانو د پاره دلازمو استحکاماتو جوړولو په کار کې او هم دمحصولاتو د حمل و نقل (لیږدرالیږد) او په مختلفو صنعتي چارو کې د پیسو ترلاسه کولو پرته برخه واخلي. دغه راز کارونو ته بیګار وایي. په لومړي سرکې د دې ډول بیګار کچه زیاته وه خو کرار کرار د سرفانو د مبارزو له کبله را ټیټه شوه.

کرهنې نه د صنایعو بیلیدل: لکه چې یادونه وشوه سرفانو د خپلو اړتیا وړ اوزارو برابرولو ته پخپله اقدام کاوه خو ټوکر او بدلو، دغتې قولبې جوړول او نورو، هم زیات وخت او هم د کار اوزارو، تجربو او مهارت ته اړتیا درلوده داسې چې د ځمکې د کر سره په یوه وخت کې د هغوي برابرول د سرفانو د پاره عملاً

ستونزمن او غیرممکن ؤ. له دې کبله یو شمېر سرفانو د کرکیلې د پاره لږ وخت درلود او تقریباً د حرفوي صنعتګرانو په بڼه واوښتل. په پایله کې هر کلی د پښې، ترکاڼ، چرمګر، کولال او داسې نورو ځانګړو کسبګرو څښتن شو. لکه چې ځینو سرفانو خپله باړه ټوله د جوړو شوؤ توکو په توګه تحویلوله. دغو صنعتګرانو کله کله د نورو سرفانو اړتیاوې هم پوره کولې او ورو ورو وتوانېدل چې یو اندازه پیسې هم د ځان لپاره زېرمه کړي. دغه صنعتګران سره د دې چې کرهڼه د دوی دژوند تېرولو یواځنۍ لار نه وه سرف ګڼل کېدل. لومړي سرکې د صنایعو بېلتون د فیوډال د ملک په چوکاټ کې پیل شو.

دفیوډالیزم په بشپړتیایي پړاوکې فیوډالانو معمولاً کلیوالو صنعتګرانو ته اجازه ورکوله چې دبازار په ورځې، چې د اخترونو او مختلفو جشنونو او نورو په مناسبت د کلاګانوپه چاپېر او عامه ځایونو کې جوړېدل، ګډون وکړي او خپل جوړکړي شیان وپلوري. خو دغه راز فرصتونه په استثایي ډول پېښېدل او له دې کبله د صنعتګرانو په لاس جوړو توکو کله کله د پلورتوکو اړخ پیدا کاوه. زیاتره وخت ټول هغه څه چې صنعتګرانو جوړول په کلیو کې پوره نه پلورل کېدل او هم دوی زیاتره د فیوډالانو د سخت زبېښاک او د واکمنې ډلې له خوا راغلو فشارونو له کبله د خپګان احساس کاوه. له دې امله په کلیوالو صنعتګرانو کې داسې انګېزه موجوده وه چې دوی یې دفیوډالي املاکو پرېښودلوته اړایستل، ترڅو داسې ځای ته لاړشي چې هلته د فیوډالانو د ظلم پرته ددوی په لاس جوړشوی محصول د پلورلو امکان موجود وي. په ماهرو صنعتګرانو سربېره، هغو بزګرانو هم چې د خپلو اړتیاؤ د پوره کولو لپاره یې وخت ناوخت صنعتي کار ته لاس اچاوه،کرار کرار کلي پرېښودل. په دې توګه د ټولنیز او عمومي کار وېش د کرهڼې او

صنایعو تر منځ ورو ورو بشپړتیا وموندله. او دې چار دفیوډالي ښارونوله پیدایښت او پراختیا سره مرسته وکړه.

په فیوډالي دوره کې د ښارونو پراختیا: هغو سرفانو چې له کلیو څخه تښتېدل او یا دمالکانو په اجازې یې کلي پرېښودل، هڅه کوله په داسې سیمو کې مېشت شي چې د اړتیا وړ خامو موادو سرچینې او ددوی د لاس محصول د خرڅلاو امکان موجود او په نسبي توګه د خطر څخه خوندي وي. ګرځنده صنعتګرانو به لومړي سر کې د خپل کار د اوزارو صندوق پر اوږو اخیستی ؤ او د پېرو دونکې دموندلو په تمه له یوې سیمې نه به بلې سیمې ته تلل. خو دغه کسبګر هم ورو ورو پوهېدل چې پورتني یاد شوي شرایط د پاچاهانو، امیرانو، روحانیونو او نورو برجورو لوړو کلاګانو چاپیرکې موندلای شي. له دې کبله تښتېدلي سرفان، صنعتګران، ګرځنده پلورونکي، سوداګر او کسبګر په خپله خوښه د دغه راز مرکزونو په شاوخوا کې مېشت شول. او یا دا چې د سوداګریزو او سمندري لارو پرسرپرتو کاروان سرایونوکې استوګن شول. د پلورتوکو مبادله په دغو ځایونو کې، زیاتره د مختلفو سیمو د سوداګرو ترمنځ هم سر ته رسېده. سوداګرو دغو سیمو ته په تګ راتګ سره زیاتره د صنعتګرانو د لاس محصول اخیستلو او هم پخواني سرفان به یې دبار وړونکي او بېړۍ چلوونکي او په نورو نومونو مزدوران کول او په پای کې ورو ورو د دغه ډول کډوالوکسبګرو، استوګن ځایونو د نوؤ ښارونو بڼه ونیوله. د دغو ښارونو کسبګرو او استوګنو د دښمنانو د یرغلونو او فیوډالانو د تېریو څخه د ځان ساتلو لپاره د کډوالو د استوګن ځایونو (ښارونو) چار چاپېر کندې کنستلې او د یوالونه به یې جوړول. د ښارونو پراختیا د فیوډالیزم د پراختیا او بشپړتیا نښه وه چې د

کسبګرو د کار ځایونو، ټولګیو یااصنافو د جوړښت، سوداګري او نورو د پراختیا او بشپړتیا سره یې مرسته وکړه.

د کسبګري کارخونې: په فیوډالي ښارونو کې لومړی ماشین او یا کارخانې نه وې. مختلف پلورتوکي چې په بازار کې پلورل کېدل د کسبګرو په وړو کار ځایونو کې د لاس او ساده اوزارو په مرسته جوړېدل. کسبګرو په اوږده موده کې مهارت او تجربه تر لاسه کوله. معمولاً دهرصنعتګر زامنو ته دپلار دکار اوزار او دکسب رمزونه په میراث پاتې کېدل. د کسبګري د کار ځای اصلي غړی د کار استاذ ؤ چې د کار ځای، د کار اوزار، او خامو موادو خاوند او د پلورتوکو مالک ګڼل کېده. ورپسې د ده مرستیال راتلو چې د کار ځای د هیڅ ډول وسایلو څښتن نه ؤ خو په نوموړي کسب کې د مهارت له امله د کار د استاذ ښی لاس ګڼل کېده. شاګرد د کسبګري د کار ځای وروستنی غړی ؤچې د کار زده کوونکي په توګه یې په کار ځای کې کارکاوه. د کار استاذ سربېره پر لومړنیو کارونو چې په کار ځای کې به یې د زده کوونکي په غاړه اچول، هغه به یې مجبورولو چې د ده په کور کې هم کار وکړي. البته خواړه او د خوب ځای یې دکاراستاذ برابرول، خو مزدوري به یې نه ورکوله. د کار ځای د مرستیال حالت هم کله د شاګرد د حالت نه څه ښه نه ؤ. دی مجبور ؤ د سهار نه تر ماښام پورې په کار ځای کې کار وکړي او د دغو ټولو کړاوونو په بدل کې ډېرې لږې پیسې واخلي. لیکن مرستیال دا هیله درلوده چې یوه ورځ دکاراستاذشي او کار ځای جوړ کړي. او دغه مرستیالان څنګه چې وویل شول زیاتره د کارداستاذ زامن یا نږدې خپلوان ؤ.

د ټولګیو جوړښت: هغه ټول کسان چې په هرښار کې په یو ټاکلي کسب بوخت ؤ د نوموړي صنف په نامه پېژندل کېدل. لکه داوبدونکو (جولاګانو) آهنګرانو (پښانو)، مسګرانو، انځورګرو،

ډېره توګونکو، بت جوړوونکو او داسې نورو صنف. هغه سازمان چې د خپل عصر فیوډالي وړ وکي پلورتوکیز تولید سره یې سمون درلودصنفي سازمان ګڼل کیده. د صنف دغه سازمان د ډله ایزې ادارې د اصولو سره سم رهبري کېده او په خپل صنف پورې د تړلو چارو د تنظیم دنده یې په غاړه درلوده. په دې ډول چې د ساري په توګه د یو توپ ټوکر، د خامو موادو کیفیت، د مرستیالانو د پیسو اندازه، د توکو پلورلو قوانین، د کالو بیه او نور یې ټاکل. په عین حال کې ټولګي د مرستندویه یا تعاوني ډلو په بڼه ؤ او زیاتره مذهبي اړخ یې هم درلود. داسې چې هر یوه څانته د لمانځه ځای، څانګړې ورځې، مذهبي جشنونه او نور درلودل. په دې ترڅ کې هر صنف د یوې پوځی ډلې بڼه درلوده چې غړو به یې، د جګړې په وخت کې، د صنف د استاذانو تر مشرتابه لاندې وسله په لاس کې اخیستله. زیاتره ښارونو داسې قوانین درلودل چې د ښار صنعتګران یې مجبورول د خپل اړوند صنف غړیتوب تر لاسه کړي. که څوک به د هېڅ یو صنف غړی نه ؤ په اړونده څانګه کې یې د کارکولو حق نه درلود. دهر ښار پلورتوکي به په هماغه ښار کې د پلورلو وړؤ. او اصنافو اجازه نه ورکوله چې د نورو سمو پلورتوکي د دوی په ښار کې وپلورل شي. په لومړي سرکې اصنافو مترقي ماهت درلو د او صنعت‌ګرانو سره یې د مختلفو کسبونو د چارو په سرته رسولو او ددوی دحقوقو لاسته راوړلو دپاره مبارزه کې مرسته کوله. اود تولدي تجربو حاصلولو، لېږدولو او پراخولو د پاره نوه وسله وه. خو وروسته یې دخپل ماهت پر بنسټ، دمولده ځواکونود پرمختګ او نوؤ اختراع‌ګانو اواکتشافاتو دمنځ ته راتګ مخنیوی وکړ.

سوداګر، د فیوډالزم په پېر (دوره) کې: فیوډالانووزځ په ورځ دپخوانه لازیات د بازارسره تړاو پیدا کاوه. څکه بازار داسې

ځای ؤ چې دوی د خپلې اړتیا وړ جوړ شوي توکي هلته پېرودل او یا یې دخپلو املاکو تولیدات پکښې پلورل. سرفانو هم ورو ورو ځینې محصولات دبازار څخه رانیول. غلې او نورو کرنیزو تولیداتو ته د ښار د استوګنو اړتیا سبب شوه چې دپلورتوکو راکړه ورکړه د ښارونو او کلیو تر منځ را پیدا شي.

تیولنز تولید په دوو برخو، کرنیزې او صنعتي باندې، ووېشل شواو په ترڅ کې یې تولیدي محصولاتو په لازیاته کچه پلورتوکیزه اړخ پیدا کړ. په دې ډول دفیوډالیزم ددورې سوداګرو دصنعتګرانو تولیدات پېرودل اوپه بازارکې به یې پلورل.

په فیوډالیزم کې دسوداګري پراختیا او دپیسو رول: په فیوډالیزم کې پیسې دمرتیوب په شان دراکړې ورکړې دپاره یوه وسیله وه چې فورمول یې ؤ: پل-پ-پل (لمړي پلورتوکي- پیسې- دوهم پلورتوکي) څخه،خودسوداګري په پراختیاسره ورو ورو دګټې لاسته راوړلو او پانګې راغونډولو دپاره یوه وسیله وګرځېده. البته ددغې وسیلې شتون دا مانا نه درلوده چې پانګوالي اړیکې په بشپړه توګه ښه نیولې او منځ ته راغلې وه. ځکه دپانګوالي اړیکو منځ ته راتګ لپاره ضروري ده چې دکار ځواک دپلورتوکوښه نیولې وي. دسوداګري موخه دا وه چې سوداګرو،پیسې دلازیاتې ګټې لاسته راوړلوبوه وسیله ګڼله چې دتوکو په پلورلو سره له هغو پیسو نه چې اخیستل یې وربانډې کړي دي، زیاتې پیسې وګټي. دغه بهیرد پ - پل- پ په فرمول سره په ښه توګه بیانولی شو چې په هغه کې "پ" (دوهمې پیسې) دلومړنیو پیسو نه ډېرې دي. په دې توګه دسوداګري په بشپړتیا سره پیسې ورو ورو د خپلې مخکنۍ دندې (دمبادلاتو دپاره یوه وسیله) پر سرته رسولو سربېره دپانګې راټولولو دپاره یوه وسیله شوه.

پـه فـوډالـزم کـې د سـودپانګې رول، دلومړنـو بـانکونو (صـرافانو) پـدابښـت: دپـسـو درول پـه زیـاتوالي سـره نـه یـوازې زيارکښه پرګنې بلکه فـوډالان هم وپوهېدل چې دپيسو پور کولو تـه لاډېره اړتـا لري. دغه بهير د يو داسې قشر د پيدابښت لامـل شـو چې غړويې پرېمانه پسې راټولې او دګټې په بدل کې يې ببلو ببلـو خلکـو تـه پـه پـور ورکـولې. ددغـې نـوې پـانګې دګرځېدوراګرځېـدو (ګردش) بهـر فرمول د "پ - پ " په بڼه ښودلای شو چې په هغه کې "پ" دوهمې پسې دلومړیو نه ډېرې دي. زیاتره سوداګرو هـم دپـور اخسـتلو نـه پرتـه دسـوداګري تـوان نـه درلـود. لـه دې املـه اعتبـاري او ګـروي معـاملاتو پراختـا وموندلـه اولـومړني بانکونـه (صرافي) منځ تـه راغلـل. بانکونـه د لـومړي ځـل لپـاره پـه ۱۳او۱٤ پېړۍ کې دانټالیا په شمال کې، چې پلورتـوکیز- پـسـو اړیکـو زیاتـه پراختـا موندلې وه، منځ ته راغلل. د بانک د کلمې ریښه، انټالـايي لغت "بانکا" څخه اخیستل شوې ده چې دصراف څوکۍ مانا لري.

دفـوډالي سـستم مخبنا:

ټولنـزې طبقې اوقشرونه: سره له دې چې مخکـې هـم د فـوډالي سـستم دټولنـزو طبقو اواقشارو په هکله بحث شوی دی، دمسألې دلاښې پوهې لپاره په لنـډه توګـه پـه دې برخـه کـې بیـاهم ورته ګوته نيسو:

فـوډالان: فـوډالان دفيوډالي سـستم د دوو اصـلي طبقـو نه یوه طبقه وه. دغه طبقه دځمکې او نورو تولیدی وسـابلوڅښـتنه وه او په سرفانو يې محدود مالکت درلود. فـوډالانو واکمنه طبقـه جوړوله اود ټـولنې د مـادي شـتمنيو پـه وېش کـې يـې لویـه ونـډه ترلاسـه کولـه. یوشـمېر فـوډالانـو هـم، روحـاني اړخ درلـود چـې دفـوډالانو لا ارتجاعي قشر يې جوړاوه.

ځمکه پورې تړلي بزګران (سرفان): دفـوډالي سسـتم دوهمه اصلي طبقه بزګرانو جوړوله. بزګـران ځمکې پـورې تړلـي ؤ (یعنې دفـوډال دملـک دپربښـودلو حـق یـې نـه درلـود او دځمکې سـره یوځـای پېـرودل او پلـورل کېـدل) اود واکمنـې طبقـې یعنـې فـوډالانـو دزبېښـاک لانـدې ؤاو کلـه یـې ـوه وړه ټوټـه ځمکـه او دکرکلي اوزار هم درلودل چې د فـوډالانو له خوادووی په واک کې ورکول کېدل او په بدل کې یې اجاره یا باړه ورکوله. په عامـه توګـه سرفانو دفـوډالانو سره نه پخلاکېدونکی تضاد درلـود اولـه همـدې کبلـه د فـوډالي پـرتـاریخ، پـه کراتـو کراتـو د بزګروپرګنـو دپراخـه پاڅونونو شاهد دی.

کسبګر: کسبګر هغه ډله کسان ؤ چې کوچني تولـد سـره یې سراو کار درلود، دکار داوزارو او کار ځای خاوندان ؤ او پـه خپلـه څانګه کې یې نوډول مهارت درلـود. دفـوډالـزم دتکامـل پـه بهـر کې دکاراستاذانواومرستیالانوترمنځ توپیر، ورو و رو ډېرېده اوداسې حد ته ورسېد چې هرې ډلې، ځانته ځانګړې ټولنـزې ډلې جـوړې کړې. خو زیاتره استاذانو په نـدرت سـره ټولـو مرسـتیالانوته اجـازه ورکوله چـې استاذشـي. دکاراسـتاذ کېـدل یـوائې ددوی زامنـو او نږدې خپلوانو ته ځانګړي شوي ؤ. له دي کبلـه ډېرومرسـتیالانو د استاذ کېدو هیله د لاسه ورکولـه او دیـوی ټـولنیزی ډلـی پـه توګـه دتش لاسو ښاریانو سره یو ځای کېدل.

سوداګر: څنګه چې مخکی یادونه وشـوه، سـوداګر هغـه کسا ن ؤ چې د پلورتوکو راکړه ورکړه یـې دښـارونواو کلیـو پـه مـنځ کې او دښارونواو مختلفو هېوادونوپه منځ کې سرته رسوله.

دسـوداګری دتجربـو او چـارود پراختیـا او بشـپړتیا سـره، سوداګرو داسی کسان پـه کارګمـارل چـې د دوی سـوداګري چـارې یې سمبالولې. ورروسته بیا دغه کسان کارمندان ونومول شول.

پـه فیوډالي سسـتم کـې طبقـاتي مبـارزې: دفـوډا لانولـه خوا بې پایه زبېښاک چې په تو لـد کوونکو (بزګرانو) اونورو ټولنیزو ډلو لکه دسوداګریزو موسسو کارکوونکو او دښـار تـش لاسـو کسـانو او نورو یادشووډلو باندې تر سره کېـده، ددې لامـل شـو چـې دوی ټول دفیوډالانو پر ضد مبارزې کې بزګرانو سـره هملاسـي (متحـد) شي.

د سرفانو فـوډا لـي زبېښـناک او ظلـم ضـد مبـارزې،ددې لامل وګرځېدلې چې سرفان دتېښتې پرځای، وسـله والـو پـاڅونونو ته مخه کړي. دسرفانوپه خپل سـراو غـر منظمـو پـاڅونو نـو نشـو کولی برى ته ور سېږى. خو د دوى پر له پسـې مبـارزو، فـوډا لان مجبورو ل چې پر بزګرانو باندې د ډېرو زیـاتیو او لوټولـو څخـه ډډه وکـړي. پـه ټـولـزه توګـه دفــو ډالـي سسـتم لـه ټـو لـو سـاسـي سازمانونوڅخه د پرګنو د ځپلو د پا ره کاراخیستل کېده. سـترو مـا لکا نو د خپلو پـو ځـي ډلـو نـه دبزګـرو دپـاڅونونو ځپلـو دپـاره ګټـه اخستله اوهم سلطنتي ځواکونو، چې پـه ټـولـزه تـو ګـه دفـوډالې طبقې ملاتړګنـل کېـدل، ددغـو پـاڅونونو پـه ټکولـو کـې وروسـتنی ځواک جوړاوه.

لومړني نغدي پانګوا ل یـا سـودخوړو نکـي: هغـه کسـان ؤ چې دپام وړ نغدې پیسې یې در لودې او د سو د اخیستلو پـه بـدل کې یې په پور ورکولې. په دې ترخ کـی یـې خپلـه پانګـه د مختلفـو پیسو د راکړې ورکړې په چارو کې په کاراچوله ا و غتې ګټې یې لا سته راوړلې.

تش لاسي ښاریا ن: پور ته یاد شووو طبقـو او اقشـارو تـه پــه پــاملرنې ســره معلــومېږي چــې مرســتیالانو، زده کوونکــو، کارمندانو، او غیر متخصص زیارکښا نو او نورو، دتش لاسو ښاریانو قشـر جـوړاوه. تـش لاسـو تـل د فیـوډالی طبقـې اوښـاري بـډایانو

(شتمنوسـوداګرو، سـودخوړونکو، ښـار میشـتو فیوډالانـو د صـنف استاذانو او نورو) ضد مبـارزه کولـه او کلـه چې بزګرانـو پـه پـاڅون لاس پـورې کـاؤ ددوی پـه مـلا تـړ راپاڅېـدل او دفیوډالانـو ضـد مبارزې کې یې ددوی دهم‌لاسو رول لوباوه.

دولت په فیوډالی سیستم کې: فیـوډالي دولتونـه لـه پیـل څخه د واکمنې طبقې (فیوډالانو) دګټو سـاتندوی ؤ. لـه دې کبلـه دفیوډالیزم په لومړیو وختونو کې دمریتـا بـه پـر پـاتی شـونو بانـدې دفیوډالي اړیکو د بشپړې غلبې دپاره فیوډالي متمرکز دولتونه منځ ته راغلل چې مخکښ اړخ یې هم درلود. ددغو دولتونو په سرکې د سـیمی تـر ټولـو لـوی فیـوډا ل ؤچې پاچـانومول کېـده. دفیـوډالی طبیعی اقتصاد پرمختګ او دسیمه‌ایزو فیوډالا نو د پیـاوړی کېـدلو له امله پاچا هان اړشول چې په بېلوبېلوسیمو کې خپل ډېر واکونـه فیوډالانـو تـه ورکـړې. اوکلـه داسې پېښـېدله چـې دغـه فیـوډالان دخپـل واک د زیاتېـدلو او دمرکـز ي حکومـت دکمـزوری کېـدو لـه امله دپاچاهانو دتابعیت څخـه غـاړه وغـړوی. نومـوړو فیوډالانـو پـه خپلو اړوندوسیمو کې قضایي، اداري، مالیاتي، دپوځي ډلـو مشـري او دداسې نورو چاروسمبالتیا په خپل واک کې درلود ې. دغه چـار فیـوډالي مرکـزي حکومـت کمـزوری کـړ او د فیـوډالیزم ملـوک الطوایفي (فیوډالي بې اتفـاقي) یـې مـنځ تـه راوړه. دغوسـیمه ایـزو فیوډالانـو دځمکـو نیولـو او یـا دیوبـل د تـابع کولـو پـر سـر پـه ډیروجګړو، وژلو او لوټلو لاس پورې کاوه. وروسته دفیوالي سیستم دننه دپانګوالي اړیکو پـه ودې سـره متمرکـز (دیسـپوتیزم) فیـوډالي حکومتونه منځ تـه راغلـل چـې دفیـوډالیزم پـه ړنګېـدو کـې بـه یـې روښانه کړو.

دفیوډالیزم دبوړیـو یـا مرتبـولړی: هرسـترفیوډال، پـه دې موخـه چـې دوړوفیوډالانـو دپـوځي چوپړتیاونـه ګټـه واخلـی دخپلـو

ځمکو یوه برخه هغوی ته وربښله. هغه مالک چې د ځمکې اصلي څښتن ؤ په "سینیور" مشهور شو او واړه فیوډالان چې له هغه څخه به یې ځمکه نیوله دده "واسالان" (پوځي گمارل شوي) گڼل کېدل. پاچا د هېوا دد ټولو فیوډالانو په سر کې ؤ. دساري په توگه، لویدیزه اروپا کې دفیوډالي پوړیولړۍ په لاندې توگه ښودلای شو:

پاچا ← دوک او کنت ← بارون - شوالیه

ددغو مقامونو هریو یوازې دخپل واکمن تابع ؤ.

دفیودالي ټولنې فرهنگ اوایډیالوژی: فیوډالي طبقې دزبېښناک او سیاسي ظلمونو دلارې په زیارکښو طبقو باندې خپله واکمني ساتله او په دې بهیرکې ایډیالوژ یکي کړاو،د دوې تر ټولو زوروره وسیله وه. مذهب او روحانیت د فیوډالي دولتونو د ملاتړدپاره ریښتونی ایدیالوژیک ځواک ؤ. دواکمنې طبقې په لاس مسخ شوي مذهب، دځمکې دکړاوونوپرځای جنت کې دهمیشنۍ نیکمرغۍ ژمنې ورکولې اوپه دې توگه یې ولسي پرگنې دفیوډالانو ضد مبارزې نه راگرځولې او هڅه یې کوله په داسې حال کې یې وساتي چې دخپلو مالکانو د پاره گټورې وي.

فرهنگ د فیوډالزم دټنگښت، پراختیا او بشپړتیا په موده کې، په ژوره توگه دمذهب تر اغېز لاندې ؤ. مذهبي اصولو، دلرغونې زمانې مخکښه یا مترقي فلسفه په ټولزه توگه څنډې ته کړي وه، رياضات او طبيعي علوم چې لرغونې زمانې کې یې له فلسفې سره ډېرې ټینگې اړیکې درلودې، ببخي محدود او ادبات هم دسپېڅلو کسانو دژوند په ستاینې باندې بدل شوي ؤ. تاریخ هم یواځې هغو پېښوته، محدود شوی ؤ چې روحانونوثبتولې. شعر، موسقي او نورو هنرونو د مذهب خدمت ته ملاتړ لي وه. په فرهنگ باندې د مذهب ځواکمني دوراز مسالمت آمیزې اوآرامې

پراختیا اوبشپړ تاپابله نه وه بلکه دغه ځواکمني، ولسي پرګنو اومترقي متفکرینوسره د فیوډالانو اوددوی ملاتړوروحانیونو ترمنځ دیوې سختې مبارزې په بهیر کې منځ ته راغلې وه. مذهب اوروحانیت هغه کسان چې روحاني ضدولسي عقاید یې درلودل او یایې ولسي هنر وړاندې کاوه،په بېرحمي سره ربړول او تنګول.

فیوډالي ضد ایډیالوژي: په ایډیالوژي کې د ایډیالستي او مذهبي عقایدو لاس بری د مخالفو جریاناتو د نشتوالي په مانا نه ؤ. دفیوډالیزم پیر دمتضادو ایډیالوژیو د سختې مبارزې پیردی. په فیوډالي ټولنه کې دسختو فشارونو اوبندیزونو سره سره د ابن سینا، ابن رشد، سي ژر، ببرابینسکي اونوروپه شان مترقی عناصرو شتون درلود چې دماتریالستي فلسفې پیروان ؤ. فیوډالانو سره دښاري اشرافو، سرفانو اوتش لاسو بزګرانو مخالفت، دمذهب پرضدددوی دمبارزوسره نیږدې اړیکې درلودې. دمذهب څخه سرغړونو چې دطبقاتي مبارزې یوه ایډیالوژیکه بڼه وه زیاتره فیوډالي ضد وسله وال پاڅونونه له ځانه سره درلودل. ځینې وختونه په سرف پرګنو او تش لاسو بزګرانوباندې زورزیاتي سره مخالفت، له ځواکمن مذهب سره دنوې مذهبي زده کړې دمخالفت په جامه کې وړاندې کېده (لکه په ایران کې دبابک زده کړې).

په فیوډالیزم کې دایډیالیزم او مذهب ددښمنانو مبارزې په نوو پېړیو کې د ماتریالیزم دځرګندېدولاره پرانستله.

شېرم څپرکی

دفیوډالی سیستم ړنګېدل

سره له دې چې دفیوډالي سیستم ټولنیز ځانګړتیاوې، دفیوډالیزم دړنګېدو په پړاوکې هم همغشان ځواکمنې وې، خوبیاهم دغو ځانګړتیا وو دفیوډالیزم دننه دنووعناصرو او پر هغو پورې اړوند دمخبنایي عناصرو پیدایښت له امله د پام وړبدلونونه وموندل. په فیوډالیزم کې دننه دپانګوالي تولید طریقې د پیدایښت او ودې په پای کې دغه رژیم پای ته ورسېد چې په لاندې توګه یې تر لنډې څېړنې لاندې نیسو.

دمولده ځواکونو پر مختګ: دمولده ځواکونو پراختیااوبشپړتیا دفیوډالزم دننه دپانګوالي اقتصاد دپیدایښت اصلي عامل ؤ. پراوبو ګرځېدونکي څرخ څخه ګټه اخیستنه دمرستابه عصر کې دود وه خووروسته دغه څرخ په بشپړه توګه داوبو منځ کې ولګول شو. پخوانو ژرندو کې پر اوبو ګرځېدونکی څرخ موجودؤچې دژرندې ددرنو پلونو په ګرځولو کې ترې کار اخستل کېده. ددې دپاره چې دغه پَلونه په خوځښت راشي، نوموړی څرخ به پې داسې ودراوه چې دهغه دکښتنۍ برخو دپرو پر مخ داوبو نو ځواکمن بهرتوبېده. وروسته بیا داسې څرخ جوړ شو چې د پورتنۍ برخې دپرو پرمخ داوبو توبېدو له کبله په خوځښت راته. په دې ډول چې د سیند نه ببلې شوې وړې ویالې د څرخ ترپورتنو برخو پورې غزېدلې. ددغه څرخ دګرځېدو له کبله هغه

مله (داب) هم په خوځښت راتله چې په دې خرخ پورې نښلول شوې اودکارځای ددننني (داخلی) دېوال نه تېرېدله. ددغې ملې دگرزېدو له ځواک څخه دفلزاتو د را ایستلو اوولې کولواودکاغذ جوړونې په کارخانواوکانونو او نورو چارو کې هم گټه اخستل کېده. دلومړی بټۍ (دم) له اختراع وروسته مخانکي بټۍ چې په نوموړي اوبو گرزېدونکي څرخ سره په خوځښت راتلې، دعمل ډگر ته راووتلې. د بټۍ له اختراع نه مخکې به یې فلزات د لاسي بټو (دم) په مرسته دټینگې خمرې په بڼه اړول. په داسې حال کې چې له دې وروسته یې فلزات دمایع په بڼه اړول اودایې شونې کړه چې د منډکی یا ریخته ګري (قالب) له لارې نه مختلف اوزار جوړکړي. فولاد، لومړنی فلز ؤچې له دې لارې نه ولې او چاڼ شو. دغو اختراع گانو داوزارو اووسائلو دسمون امکان برابرکړ. په دې ډول دتو ړلو څرخ، مته (برمه) او دژرندې، ماشین هم اختراع شو. دساده ماشینونوڅخه دکانونو په کیندنو کې هم ګټه اخیستل کېده. دنساجي په صنعت کې داوبدنې نېغه دستګاه په پرتې دستګاه بدله شوه چې تولید یې زیات ؤ.

دفلزي ټوټو نه ګټې اخیستنې د مدرنو بېړیو د جوړونې امکان برابر کړ چې زیات بارونه یې لرې واټنونو ته لېږ دول. په دې ترخ کې لورښود (قطب نما) هم بشپړ شو، چاپ بشپړ او لومړني کتابونه چاپ شول. په کرنې کې مولده ځواکونو له هغه څه نه چې په صنعت کې وویل شول سته (کرارکرار) ګامونه اخیستل. دکرلاندې ځمکې پراخه او حاصلا ت یې زیات شول او دکرکیلې طریقې سمې شوې. څو کروندیز سیستم او په چمتو ځمکو کې دوابنو کر پیل شو. دصنعت دبشپړتیا له امله وړیو، څرمنو، پنبې اودمالداري او نورو کرنیزو محصولاتو ته غوښتنه زیاته شوه. له

دې املـه د فیـوډالیزم د ړنګېـدو پـه پړاوکې مالـداري، فـالیزواني، بڼوالي او تاک کاري ډېر پر مختګ وکړ.

<u>په تولـدي اړیکـو کې راغلـي بدلونونـه:</u> مولـده ځواکونـه دفیوډالـزم دړنګېدنې په پړاو کې داسې کچې تـه ورسـېدل چې پـه فیوډالي اقتصاد کې پانګوالي اړیکـو دپـام وړ پراختـا وموندلـه. دغـه چار دبورژوازي اوپرولتاریا، نوو طبقو دپیداښت سبب وګرځېد. پـه مختلفو څـانګو کې دصـنعت او کرنې پراختـا او بشـپړتیا، دبزګـري څخه دصنعت دلا زیات جلاتوب او نووصنعتي طرېقو دخرګندېدلو لامل شو. دکار ټولنـز وېش بـا هـم پـر مختـګ وکړ او هـره سـمه دځـانګړي محصـول برابرولـو تـه لاځـانګړې شـوه. داسې سـمې موجودې وې چې محصولات اوکورني ځاروي یې زیـاتره د بـازار د پـاره روزل، دسـاري پـه توګـه هالنـد یـانو دغواګـانو پـه سـاتلو اودلبنـاتو پلورلـو کې تخصـص درلـود. او یـا د اسپانې پـه ځنـو سمو کې زیـاتره وګـړي د مرینـوس پسـونو پـه سـاتلو اود وړیـو پـه پلورلـو او داسې نـورو بوخـت ؤ. دغـه چارطبعتـأ دپلـور تـوکیزې راکړې ورکړې، یعنې په فیوډالـزم کې د سوداګریزو اړیکو دبشپړتیا سبب شـو. پخـوا، بـازاري معـاملات تقریبـاً پـه یـوې ټاکلې سـمې پورې تړلی ؤ، خو په دې وخت کې ورو ورو ټولو هېوادونو ته پراخـه شول. په نوو شرایطو کې د سوداګري پراختیا او بشپړتیا د کوچني تولـدد کرار کرار له منځه تللو اوپانګوالي اړیکـو د راتللـو او پراختـا سره مرسته وکړه.

<u>سـاده کوپراتیـف او مـانوفکتور:</u> دصـنعت پـه برخـه کې دپانګوالي تولـد لومړنۍ ګام دسـاده کوپراتیـف (تعـاوني) پیدایښـت و. ساده کوپراتیف، دکسبګري پراخه شوی کار ځای ؤ چې په هغـه کې زیات شمېر اجـرو کـارګرانو (هماغـه پخوانیـو کسـب ګـرو) کـار کاوه. دغو وګړو دخپل کار ځواک، دکوپراتیفـو یـو خاونـدانو بانـدې

پلوره (دکوپراتـفو نو خاوندان عبارت وولـه سوداگرو، سودخوړونکو، دټولگیو یا صنف شتمنواستاذانو اوداسې نورو څخه). دپانگوالي په دغو لومړنـو کار ځایونو کې دکار وېش، شتون نـه درلـود. یعنې هـر کـارگر دیـو پلورتـوکي دتولـد، اړونـدې ټـولې چـارې پخپلـه سـرته رسولې. په یوه کارځـای کې دزیـات شـمېر کـارگرانو راغونډیـد نـې، دکسبگري دکوچني کارځای په پرتله، دکار د لاس تـه راوړنـې کچـه لـوړه بوتلـه، پـه دې ډول چې دکـار گـرو مـنځ کې ترټولـو ښـه کـار دمزدوری ټاکنې دمقـاس په توگه او دکارپه ځای او دسوون مـوادو دسپماپه اړه دسیالۍ منځ ته راوړل ؤ، دغو پانگوالو ته د غټو گټو ترلاسه کولو امکان ورپه برخه شو.

وریـسې گـام، دپـانگوالي پـه پراختـا او بشـپړتیا کـې د مانوفکتور پیدایښت ؤ. مانوفکتور داسې کار ځای ؤ چې دکار وېش پکښې وجود درلـود خودلتـه هـم دلاسـي کـار د طریقـې څخـه گټـه اخیستل کېده. (مانوفکتور له دوو لاتـني کلمـو، "مـانو" دلاس او" فکتور " دجوړ په مانا، څخه اخـستل شوی چې ددوام‌ړوبوځای مانا، په لاس جوړده). دمانو فکتورونو خاوندانو، وسایل اولازم خام مواد برابر او لـوی کارځایونـه یـې مـنځ تـه راوړل چې پـه هغـو کې ټولـو اجـرو کارگرانو یو ځای دیوچت لاندې کارکاوه. دتو لـد دغـې نـوې بڼې دپانگوالي اړیکو دپاره ترټولو مناسبه زمـنه برابره کړه.

دپـانگې راغونډېـدلو شـرطونه: دپـانگې د څرگندېـدنې او راغونډېدنې دپاره لازم شرائط په دې ډول ؤ:

الـف - پلورتـوکیز تولــد نسـبتأ پراختـا ومونـده چـې دسوداگرو، سود خورو، دمـانو فکتـو ر خاونـدانو اونوروپـه لاس کـې یې د زیاتو پسو راغونډېدنه (تجمع) شونې کړه.

ب - دهغو پرگنو شتو ن چې دخپل کار ځواک دپلورلو لـه نظـره آزاد او دتولــد وســایلو دلرلـو نـه بـې برخـې وې. دغـه دوه

شرطونه دپانګې راغونډېدنې بنسټېزعلتونه وو. په دې ډول لومړنو پـانګوالو دتولـد دوسـائلو اوپـانګې پـه لرلـو او داجـروکـارګرو پـه استثمارولو سره ورځ په ورځ خپله پانګه زیاته کړه. خو باید دپانګې دلومړنۍ راغونډېدنې، چې په زور سره دبزګرو او کسبګرو دمالکـت دسـلبولو او دولتـي پورونـو (۱)، دکورنـو صـنایعو نـه ملاتـړ اودمستعمرو دلـوټ لـه لارې مـنځ تـه راغلې اودپـانګې دوروسـتنۍ راغونډېـدنې تـرمنځ چـې بـوزاې دکـار ځـواک دزبېښـاک لـه لارې ترسره شوه، توپیر وشي. موږ دلته دپانګې لـومړنۍ راغونډېـدنې راز راز طریقې بیانوو:

۱-بزګـرو او کسـبګرو نـه پـه زور سـره د دوی د شـتمنی (مالکیت) اخیستل:

دفیوډالـزم دړنګېدنې په بهـرکې، دپلورتوکیز تولـد دکچې پرمختـا، دفیوډالانو دتمې سترګې دبزګرو ځمکې او دکسبګرو دتـو لـد وسائلو ته ور واړولې. له دې کبله دوی دکلـو دځمکـو پـه زوره نیولـو (ضـبطولو) او د خپلـو ځمکـو نـه دبزګـرو پـه شـړلو او ددوی پرځمکوخپېته اچولـو (غصـبولو) اودکسـبګرو دتـو لـد دوسـائلو پـه ضبطولو پیل وکړ. هغه بزګران او کسبګر چې په دې ډول دخپلې ځمکـې اوتولـد وسـائلو نـه بـې برخـې کېـدل، جبـراً دپـانګوالې مانوفکتورونو کې مزدران کېدل.

<u>۲-دولتي پورونه او دمالې د سستم رغاونه:</u>

دنوؤمـالـو اخسـتنه اودولتـي پورونـه، دلـومړنۍ پـانګې دراغونډېدنې (تجمع) یوه وسیله ګڼل کېده. ځکه فیوډالي دولت د اردو او اداري دستګاه دساتلو لپاره تـل پیسـو تـه اړتـا درلـو ده او معمولا دغه

<u>(۱) دمالیاتی سیستم رغاونه.</u>

اړتیاوې دمالیې له لارې نشوای پوره کېدلې. له دې کبله فیوډالي دولت زیاتره دسودخورو اوسوداګرو نه

د ډېرې ګټې په بدل کې پورکاوه. ډېر ځله دپورتنیو اړتیاووسربېره دعیاشیو اودرباري جشنونو لګښتونه داسې کچې ته رسېدل چې پاچا به اړشو دبوې اندازې تاکلو پیسو په عوض کې (معمولا دغه پیسې دهغو دمالیاتو سره برابرې وي چې بو بادوه کاله وروسته باید اخیستل شوې وی) دمالیې اخستل په ټیکه ورکړي. د مالیې ټیکه دار به ددولتي سرتېرو په مرسته دخلکونه په زوره مالیه ترلاسه کوله چې زیاتره به یې دعادی کچې نه دوه درې برابره زیاته وه. په پایله کې نوموړي اجاره دار به له هغو پیسو نه چې دربار ته یې په پور ورکړې وې لاډېرې پیسې لاسته راوړلې.

دکورنیو صنایعو ملاتړ: د فیوډالي دولت دړنګېدلو دپړاو د ځانګړو صفتو نو څخه یو هم دکورنیو صنایعو ملاتړ ؤ. فیوډالي دولتونو په وارداتي پلورتوکوباندې درنې مالیې تړلې او د اومو موادو او خوراکې توکو دصادرېدلو مخنیوي یې کاوه. دغو حکومتونو دخپل هېواددسوداګرو اومانوفکتورونو خاوندانو ته مالي مرستې، جایزې اونورامتیازونه ورکول. ځکه دصنایعو او سوداګري په پرمختګ پسې، دمالیې او داسې نورو کچه هم زیاتېده اودواکمنو فیوډالانو شتمني ډېرېدله.

<u>دمستعمرو لوټمار</u>: دپلورتوکو- پیسواړیکو پراختیا اوبشپړتیا د اروپایې فیوډالانولیوالتیا، دلاډېروشتمنیوراټولولوته، زیاته کړه. دبورژوازي اقتصادي پرمختګ اوپه پایله کې اومو موادو اوبازار ته اړتیا هم دمهمو عواملوله جملې څخه ؤ چې دپورتني عامل (دپلورتوکو- پیسو اړیکو پراختیا اوبشپړتیا) سره یوځای دنوؤلوبووچو د موندلو لامل شوه. دامریکې وچه، آسترالیا، د

اندونیزیااو فلیپین جزیرې او نور. د جغرافـایـې سـمو مونـدل پـه حقیقت کې داروپایـې دولتو نو دنیواکګری ساستونو پیل ؤ.

هره نوې کشف شوې سمه سملاسي دهغې د موندونکی او اړوند دولت تر واکمني لاندې راتلله. دهرې سمی لـه مونـدلو وروسـته دسـوداګرو، سـودخورو، حریصو اوتمـه لرونکـو فیوډالانـو سـیلاو دغې سـمې تـه مخـه کولـه. پـه لـومړي سـرکې نیـواکګرو دناانډوله سوداګري نه ګټه پورته کوله، یعنې خپل پلورتوکي به یې په ډیره ګرانه بـه ترنیواک لاندې (مستعمرو) بازارونو کې پلـورل او دخپلې اړتـاوړاومـه مـوادیې پـه ډیـره ارزانـه بـه رانـول. نیـواکګرو دوخـت پـه تیریـدو سـره کـرار کـرار ورځ پـه ورځ زیاتیـدونکې کچـې دیوځي ځواکونو څخه دفشار دپاره ګټه اخیستله اومستعمرې یې نیغ په نیغه دخپلو لاس لاندې هیوادونو په بڼه راوستلې.

دمسـتعمرو دشـتمنـو لـوټ تـالان او اروپـایـې هیوادوتـه ددغـو شـتمنـو راماتیـدل، دفیـوډالي سـسـتم دننـه دپـانګوالي پـه پراختـیا او بشـپړتیا کـې ډیـر لـوی عامـل ؤ. داسـې چـې دپـانګې دلومړنۍراغونډیدنې له ډولونه یوهم دمستعمرولوټ ګڼل کیده.

د فیوډالي سستم په مخبنا کې راغلي بدلونونه:

دنووطبقو پیدایښت: دصنعتي تولـد دپراختـا اوبشـپړتیا سره، په فیوډالي فرماسون کې، نوې طبقې پیداشوې. ددغو طبقو څخه یوه بورژوازي اوبله دهغې ضد پرولتاریـا یـا داجـر وکـارګرانو طبقـه وه. بـورژوازي طبقـه د سـوداګرو، سـودخوړونکو، د شتمنواستاذانو له ټولو قشرونو او د فیوډالانو د هغې ډلې دبشپړتیا څخه چې په بورژوازي تولدکې یې هم ګډون درلود او د پرولتاریـا دکارځواک څخه یې ګټه اخیستله، منځ ته راغله. پانګواله طبقـه د تولـد د وسائلو خاونده اودپرولتاریا زبیښونکې وه. پرولتاریا دتولـد

دوساتلو نه بې برخې وه. په فیوډالي شرائطو کې دبورژوازي اوپرولتاریا تر منځ تضاد دفیوډالي ټولنې داصلي تضاد په پرتله نعنې دواکمنې طبقې، فیوډالانو او دو ی پورې دتړلو کسانو په وړاندې دزیارکښو پرګنو اوترټولو لاډېردبزګرو تضاد، په دوهمه درجه کې ځای درلود. بورژوازي او پرولتاریا دواړه دفیوډالانو تر کلک فشار لاندې ؤ له دې کبله دغو دواړو طبقو دفیوډالزم دراپرځولوپه برخه کې یوشانته فکر درلود. وړاندې به وګورو چې ډېرځله پرولتاریا دبورژوازي تر مشرتابه لاندې په فیوډالی ضد ولسي انقلاب لاس پورې کړ.

<u>په بېلابېلوقشرونوباندې دبزګروشننه:</u> په پلورتوکیز- پیسو اړیکو کې، دبزګروګډون، دځمکې په مالکیت اوله ځمکې څخه دګټې اخیستنې په بڼه کې بدلون، دبزګرو په منځ کې داقتصادي ناانډولي دودې سبب شو. دفیوډالزم دړنګېدنې په پړاوکې بزګروکولی شول خپله ځمکه وپلوري اونوره راونسي، ګرویې کړي او په پای کې هغه څه یې چې زړه غوښتی وي، دخپلې ځمکې په هکله وکړي اوهم بزګر مجبورؤچې دخپلې ځمکې درنه مالیه ورکړي. خومعمولا ډېری بزګرودخپلو ځمکو مالیه نشوه ورکولای، ځکه هم ډېر پېښېدل چې بېوزلو بزګرو خپله ټوله ځمکه یا دهغې یوه برخه دلاسه ورکوله. تنګ لاسوبزګرو خپل جائداد په سودخوړونکو ګرو (ګاڼه) کوله او په ډېری وختونوکې، ملاماتوونکی سود ددې خنډ ګرځېده چې بېرته خپله ځمکه لاسته راوړي. بډاېو بزګرو له دې موقع نه ګټه اخیستله او د نیستمنو ګاونډیانو د ځمکو لاسه ته راوړلوکې یې کار هغه ځای ته ورساوه چې ځنې وختونه به یې دځمکې پراختیا دمعمولی بزګر دځمکې څوچنده زیاته وه.

په دې ډول، بزګران په دریو قشرونو ووېشل شول:

۱- تش لاسي بزګران چې هېڅ ډول ځانی شتمنی یې نلرله اودبډایو بزګرو اوفیوډالانو دپاره یې کارکاوه. دا ډله دکلیو دپرولتر اونیمه پرولتر په نوم پېژنو.

۲- منځکوره بزګران چې ځمکه اوڅاروي یې درلودل اودخپل ژونددبرابرولو وس یې درلود اوکله به یې تش لاسي بز ګران هم زبېښل.

۳-دکلي بورژوازي (کولاک)، چې شتمن بزګران ؤ، اوتش لاسي اوکله به یې منځکوره بزګران هم زبېښل.

دبزګرانو فیوډالي ضدمبارزې:بزګرو دفیوډالانو دبېرحمانه زبېښاک په وړاندې په کلک مقاومت اوبلوالاس پورې کاوه. په فیوډالیزم کې دبزګرو پرګنود طبقاتي مبارزې ګډ اړخ پر ځمکه پورې دتړلتابه اودفیوډالي ټولوبندونو نه، دځان دآزادولو لپاره ددوی لیوالتیاوه. دفیوډالیزم دړنګېدنې په پړاو کې ډېرې بزګري غورځنګونه پېښ شول چې زیاتره دتش لاسو ښاریانو دملاتړ څخه برخمن اوموخه یې دولسي پرګنو د ژوند دکچې لوړول ؤ. بزګري غورځنګونو مخکښ رول درلود او دانقلابي بزګرانو د هیلوغبرګون ؤ. دبزګرانو شخصي هیلې معمولا دځان آزادولو، دیوې ټوټې ځمکې لاسته راوړلو، دفیوډالي مالیې نه دځان خلاصولواو داسې نوروله پولې، نه تېرېدل.

داسې چې په ځینو غورځنګونو کې بزګرانو د ټولو ټکسونو او فیوډالي مالیې دلغو کولو دغوښتنې جرئت هم نه درلود اوسوازې د کمښت غوښتنه یې کوله. هغوی غلط فکر کاوه چې ددوی ټاکلې غوښتنې به ددغو امتیازاتو لاسته راوړولو ضامن وي. دمنظمو سازمانونو نشتوالی او دبلوا ګرو منځ کې بې اتفاقي چې دبزګري تولید دخواره واره تولید له خاصو ځانګړتیاووڅخه وه، دتجربه لرونکي مشرتابه اوپه ټولنزه توګه دبزګرو د پوهې نشتوالي زیاتره

دغه غورځنگونه دماتې سره مخامخ کول. ددې سره سره، دبزگرو مبارزې، برباوې هم درلودې چې تر ټولو مهمه یې په ځمکې پورې تړلتابه نه خلاصون ؤ. اوپه دې ډول سرفان کرار کرار په آزادوبزگرو بدلېدل.

دفـــوډالزم پـــه ړنگېدنـــه کـــې دزورواکـــو حکومتونوجوړښـت: دپـانگوالي اړیکـو پراختـا اوبشـپړتيا، سـتر فـوډالان د طبقاتي لاس برى دنوې ساسي بنې جوړونې له دندې سره مخامخ کړل، چې دغه نوې بنه د فـوډالي زورواکي حکومـت ؤ. دغو فـوډالانو هڅـه کولـه چې دبـورژوازي د ودې پـه حـال کې صنایعو نه، دځپلو گټولپاره استفاده وکړي. دوی پـه بـورژوازي کې دېټ خطراتکل نشو کولی نو ځکه دبورژواز ي ملاتړ تـه راپاڅېـدل. اقتصـادي بهـرونـو دفـوډالانـو دلوړتـا سـاتنې سـره، دفـوډالانـو او بورژوازي تر منځ د سازښت غوښتنه کوله. نو شمېر نورو فـوډالانو نشوکولی په خپل څنگ کې دبـورژوازي صـنایع (پرتـه لـه دې چې دځواک کچه یې په پام کې وي) وزغمي. پایله داچې بـوازې بـوزور واکـه متمرکـز دولـت کـولی شـول ددوی دځپلـو پـه تـرخ کې دغـه چارشـونی کـړي. ځکـه چې واکمنـې طبقـې دپـانگوالي تولـد پـه موسسوباندې دمالې په تړلو سره دصنعت او سوداگري له پراختـا او بشپړتـا نه گټې لاسته راوړي چې په دغه وخت کې یـې دپراخـو لښکرواوحکومتي ماشـن دساتنې لپاره ورتـه سـخته اړتـا درلـوده. له دې امله، ستر فـوډالان ددولتي مـالې او گټو لـه زیـاتوالي سـره مینـه وال ؤ. دبـورژوازي مـخ پـر ودې اقتصـادي ځـواک، د بزگـرو اوتــش لاســو ښــاریانو، زیــښــاک کچــه لــوړه کــړه. لــه دې کبلــه دفـوډالي دسـپوتـزم حکومت زړه ته پریوتله ړه چې لوبه دنـده یـې دزیارکښو اوناراضو پرگنو ځپل دي.

دانقلاب مخ نه اوښتونکی بهیر: بشپړتیا موندونکي مولده ځواکونه، دفیوډالي کوچنیو تولیدي اړیکوسره، په پراخه کچه لاس اوګریوان شول.

خوځرنګه چې ساسي موسسې اوپه تېره بیا فیوډالي دولت له منځه نه ؤ تللای "نوي" عنې دپانګوالي اړیکو برلاسي، نشوای کولای ټینګښت ومومی.

همدارنګه دې بهر نشوکولی چې کرارکرار او دسوله سېزې بشپړتیا له لارې منځ ته راشي. له دې کبله دانقلاب له لارې دفیوډالي ساسي سستم ړنګېدنه د ټولنزې پراختیا اوبشپړتیا یواځنی قانون ؤ. دهر انقلاب له پیل نه مخکې داسې حالت منځ ته راځي چې "انقلابي حالت" نومېږي. انقلابي حالت له دوو ذهني اوعيني اړخونو نه دلاندې څرګندونې سره سم جوړېږي.

عيني عوامل (د انقلاب مادي شرطونه):

دمظلوموپرګنودنستي اوتش لاسي زښت ډېر سختوالی چې دخپلو غوښتنو طرح کولو ته یې اړباسي او دواکمنو طبقو ساسي ګډوډی داسې چې نورنشی کولای خپلې واکمني ته په زاړه حالت دوام ورکړی، دعيني عواملو له جملې څخه دي.

لومړني بحث کې مو د فیوډالزم د ړنګېدنې په هکله داسې شرایط یاد کړل چې په حقیقت کې دانقلاب عيني عوامل ؤ. دپانګې لومړنی راغونډېدنه (تجمع) او دراغونډولورازراز طرېقې، په فیوډالي اقتصاد کې دپانګوالي اړیکو نفوذ اودودې په حال کې مولده ځواکونو اودفیوډالي مرګونې تولیدي اړیکو ترمنځ تضاد، دانقلاب اقتصادي بنسټ جوړوي. کله چې مو د بزګرانو، فیوډالی ضد مبارزو په هکله بحث وکړو، دامو وښودله چې د مظلومو پرګنو ناراضتیا او تش لاسي، دو ی دخپلو غوښتنو راپورته کولو ته اړکړي ؤ او دفیوډالي حکومت دنوې بڼې عنې دسپوتزم د تشریح په

وخت کې مو څرگنده کړه چې په حقیقت کې دواکمنې طبقې سیاسي گډوډي یابحران ؤ، داسې چې نوریې دپخواني حالت دساتلوتوان نه درلود.
اوس دذهني عواملو په هکله غږېږو.
<u>ذهني عوامل (دانقلاب ایډیالوژیکي تیاري)</u>: ذهني عوامل په یوه جمله کې لنډولی شو: دمرتجع واکمنې طبقې راپرځولو دپاره په ولسي انقلابي عملیاتو لاس پورې کولو کې دانقلابي طبقې ځواکمني. دپانگوالي انقلاب له پیل نه ډېره موده مخکې بورژوایي ایډیا لوگان د فیوډالي رژیم نوکو ته راپاڅېدل او دنوموړي د ورکاوی غږ یې پورته کړ. بورژوایي روڼ اندو د پانگوالي تولید دپرمختگ له کبله دټولو طبیعي پدیدو دماهیت کشفولو سره خاصه مینه پیداکړه. څنگه چې پوهېږو دایډیالیزم برلاسي دعلم له پرمختگ څخه مخنيوي کاوه، خو دپانگوالي اړیکو له پراختیا سره علمي کشفیات او دتجربې پر بنسټ دطبیعت دقوانینو مطالعه (چې کلیسا یې مخنیوی کاوه) په اروپا کې پیل شوه. دغه کشفیات د (زاړه) یعنې فیوډالی نړۍ لید پرضد د (نوي) پرله پسې مبارزې په بهیر کې منځ ته راتلل. دغه راز نوی نړۍ لید چې دپانگوالي اړیکو پر بنسټ ولاړ ؤ او دبشر دفکر په ټولو برخو یعنې علم، ادبیاتو او هنرکې غزېده، منځ ته راغی. په ایډیالوژی کې دنوي سبک (لارې) ماهیت د "هومانیزم" (دانسان دوستي اوبشري کړاوونو د کمولو پلوي مکتب) په کلمه کې لنډېږی. داروپا دبورژوازي لومړني ایډیالوگان په دې باورؤچې د"لر غوني فرهنگ ژوند، د نوي توب" (رنسانس) په حال کې دي. اوله دې کبله خپل فرهنگ او په ټو لیزه توگه ایډیالوژی یې رنساس نوموله او هومانیزم ددغې ایډیالوژي دنړۍ لیدسبک گڼل کېده. هومانیزم په دې ترځ کې دنوي فرهنگ غبر روحاني یا مادي

ماهت او دفیوډالي مذهب له بنده دهغه دآزادۍ ښکارندوی هم دی. بورژوایې روڼ اندو په بو دغسې نړۍ لید سره دخپلې عقدې اصول په ولسي ژبه دکتابونو اونورو خپرونو په توګه دخلکو منځ کې خپرول اودوی یې انقلاب ته چمتو کول.

اووم څپرکی

پانګوالي سیستم

دپانګوالي سیستم دپیداښت بهیر

دفیوډالي سیستم دننه دپانګوالۍد تولید وده: دفیوډالېزم دړنګېدنې په څېړنې کې دې پالې ته ورسېدو چې دپانګوالۍد تولدطریقې دفیوډالېزم له دننه څخه سرچینه اخستې ده. په کلیو او ښارونو کې دپانګوالي تولید دپیداښت زمینه په ترتیب تر څېړنې لاندې نسو:

په کلیو کې دپانګوالۍ اړیکو پراختیا: په کلیو کې د مولده ځواکونو پرمختګ په څه ناڅه اوږده موده کې، کرارکرارنسبتاًنوې پړاو ته ورسید اوپه مختلفو سمو کې دکوپراتیفونو (تعاوني) دجوړېدو لامل شو. دې پرمختګ په کلیو کې پلورتوکېزه تولید ته وده ورکړه او ورو ورو یې دبزګرو په منځ کې یو نوی قشر منځ ته راوړ چې دتولید هېڅ رازوسایل یې نه درلود، دنورو دپاره یې کارکاوه اومزدوری یې اخسته. دپلورتوکېزه تولید پراختیا اوودې سره دپیسو اهمیت ډېر شو. له دې وروسته بزګر اړؤ چې خپل محصولات په بازار کې وپلوري، دځمکې اجاره او مالیه د پیسو په بڼه فیوډال ته ورکړي، په بله ژبه بزګران هم پلورتوکو- پیسو اړیکوته ورګډشول. دمولده ځواکونو دپر مختګ پر بنسټ، دپلورتوکو-پیسو اړیکو پراختیا، بزګران په

مختلفو قشرونو (کولاک- منځکوره بزګران او دکلـو پرولتاریـا) باندې وویشل. کولاکانو له فیوډالانو څخه ځمکه په باړه اخیستله بیایې په وړو وړو ټوټو باندې وېشله او وروسته یې منځکوره بزګرو ته په اجاره (باړه) ورکوله او بایې دتش لاسو بزګرو (دکلو پرولتاریا) دکارځواک نه په ګټې اخیستلو سره ځمکه کرله. د پانګوالۍ ورځ په ورځ زیاتېدونکي زېښناک، دفیوډالي زېښناک اوتېرېو سره جوخت، دبزګرو دلانستمن کیدو اوکور ورانۍ (کور ګډي) سبب شو. جوته ده چې په فیوډالي ټولنه کې بزګرو دنفوس ډېری جوړاوه، له دې کبله ددوي دپېرودنې دتوان کمښت، کورنی بازار لا پسې کمزوری کاوه او دپانګوالي اړیکو د زیاتې ودې څخه یې، چې دمولده ځواکونو دودې اوسوداګري په پراختیا، یعنې دښارونواوکلو منځ کې پر راکړې ورکړې ولاړ وه، مخنوی کاوه.

<u>په ښارونو کې دپانګوالۍ پراختیا:</u> دمولده ځواکونو پراختیا دتولیداتود ودې لامل شوه. او د سوداګري دغوړېدا په پایله کې ښارونو لا پراختیا وموندله. دښارونو په پراختیا سره سوداګریزې پانګې ورو ورو دبزګرو اولاسي صنایعو دخاوندانو تولیدات ترخپل کنترول لاندې راوستل. په لومړي سر کې سوداګریزه پانګه دکوچنیو تولیدونکو دپلورتوکو د بدلون په بهیر کې، دیوې واسطې په توګه څرګنده شوه. بیا سوداګرو دکوچنیو تولیدونکو دپلورتوکو په منظمې پېرودنې پیل وکړ او اومه مواد او پسې یې دمرستې په توګه هغوي ته ورکول. په دې توګه کوچني تولیدونکي په سوداګرو پورې وتړل شول. په ورستني ګام کې دسوداګریزې پانګې خاوندانو دساده "کوپراتیفونو" اوبیا یې د "مانو فکتور" په تاسس لاس پورې کړ. په دې ډول دسوداګریزې پانګې یوه برخه له دې لارې په صنعتي پانګه بدله شوه او د پانګوالۍ صنایعو خاوندان منځ ته راغلل. البته وروسته بیا شتمن کسبګر هم په صنعتي

پانگوالو باندې بدل شول. سره له دې چې "مانو فکتور" دمنځ ته راغلو شرایطو پر بنسټ یعنې د زورواکه دولتونو د نسبي ملاتړ لاندې یوه اندازه پر مختگ وکړ خوبیاهم اصناف په بشپړه توگه ځواکمن وه او تر اخرې اندازې پورې یې هڅه کوله چې د"مانو فکتورونو" او فني اختراعاتو د ودې مخه ونسي. کورنی گمرکي مالیې (دیو ې سمې نه بلې ته دپلورتوکو د لېږد دپاره)، سمه ابزې مالیې، دصاحب منصبانو اوفیوډالانو ظالمانه واک، په کانو اومقاساتو کې توپیرونه، ټول دسوداگري دلابشپړتیا اودملي واحد بازار دتشکل اودپانگوالۍ اړیکو د پراختیا دلارې خنډؤ. په دې ډول په فیوډالي ټولنه کې، څه په کلیو اوڅه په ښارونو کې، فیوډالي زړې تولیدي اړیکې دنوو مولده ځواکونو دپرمختگ په وړاندې خنډ گرځدلې وې.

بورژوازي انقلاب اوپانگوالۍ ته دفیوډالیزم اوښتون:

دمولده ځواکونو همیشنۍ وده دبشري ټولنې پر پراختیا او بشپړ تیا باندې واکمن قانون دی، خو زړې تولیدي اړیکې دمولده ځواکونودودې خنډ دي. مولده ځواکونه اوزړې تولیدي اړیکې، دټولنزو انقلابونو بنسټ جوړوي. انقلاب، دزاړه فرماسون پر ځای دنوي اقتصادي ټولنز فرماسون، دټینگښت لامل گرځي. په دې ترڅ کې دغه تضاد، د تاریخ پر پراختیا اوودې باندې، واکمن قانون دی. پورتنی تضاد په مخبنا کې، دمرتجع طبقو (چې د زړو تولیدي اړیکو ملا تړ کوي) او د مترقي طبقو (په لومړۍ درجه کې زیار کښان چې دمولده ځواکونو دهمیشني پر مختگ تر ټولو لوی عامل گڼل کېږي) ترمنځ د مبارزو په بڼه غبرگون مومي. طبقاتي مبارزه دخپلې ودې ټاکلي پړاو کې په انقلاب بدلیږی. ټولنز انقلابونه د محرکه ځواکونو او دانقلاب دمشرتابه دخصلت او د اقتصادي، ټولنزو اوساسي پاېلو سره سم مشخص

کېږي. له دې کبله دبورژوازي انقلاب د ارزونې لپاره پورتنی هر بوعامل په ترتب سره څېړو.

۱-دبورژوازي انقلاب خصلت: دېو انقلاب خصلت هغه تضادونه چې دغه انقلاب يې حلوي (دزړوتولـدي اړيکو لـه منځـه وړل اونوؤ تولـدي اړيکو ټـنگښت) او د زړې مخبنا پر ځای دنوې مخبنا ټـنگښت، ټاکي. هغه انقلاب چې موخه يې دفـوډالي اړيکـو لـه منځـه وړل وي دخصـلت لـه نظـره بـورژوازي انقـلاب دی. دبورژوازي انقلاب اقتصادي اوټولنـز بنسټ، دنوو مولـده ځواکونـو اودفـوډالي زړوتولـدي اړيکـو تـر مـنځ تضـاد دی. زبېښـاکگرې واکمنې طبقې دزړو او مرگونې تولـدي اړيکـو دسـاتنې غوښـتونکي دي. دوي دخپل دولتي ځواک څخه دخپلې برلاسي دپاښت په موخه گټه اخلي. لـه دې املـه انقلابـي طبقـه بايـد د نووتولـدي اړيکو دټـنگښت په موخـه ځـواک اوقـدرت تـر لاسـه کـړي. لـه دې کبله دحکومت ترلاسه کول، دهر انقلاب تر ټولو بنسـټـز ه مسئله ده.

۲- محرکه ځواکونه اودبـورژوايي انقـلاب مشـرتابه: څنگـه چې پـوهېږو دزړو تولـدي اړيکـو اومولـده ځواکونـو تـرمنځ تضـاد، دطبقاتي تضادونو په بڼه، په مخبنا کې غبرگون مومی. دلته هـم دا تضاد له يوې خوا د مرتجعې فيوډالي طبقې او لـه بلې خوادولسـي پرگنـو اوبـورژوازي تـرمنځ ؤ. پـه همـدې سـبب دبـورژوايې انقـلاب محرکـه اومخـکښ ځواکونـه ولسـي پرگنوجـوړول. ولسـي پرگنـې، دبزگرو په تـره بـا دهغو تر ټولو نـستمن قشر، تش لاسي ښـاريانو، ځـوانې پرولتاريـا، بـورژوازی او وړوکـې ښـاري بـورژوازي د مخکښـو عناصـرو څخـه عبـارت وي چـې دزاړه سيسـتم د لـه منځـه تللـو غوښـتونکې وې. خوبزگرانـو اوپرولتاريـا دسـاسي سـازمان اوپـوهې دنشتوالي له امله ونشوکړای دانقلاب مشرتوب په لاس کې واخلي.

بورژوازي چې په دغه وخت کې مخکښنه طبقه وه دانقلاب مشري يې په لاس کې واخسته.

۳-د بورژاوزي انقلاب اقتصادي، ټولنزې او ساسي پاللې: اقتصادي پالې: بورژوازي انقلاب دنوو تولدې اړيکو په ټينګښت سره، دمولده ځواکونو پراختيا اوودې ته لاره اواره کړه. داسې چې دپانګوالۍ دټينګښت نه لږ موده وروسته صنعتي انقلاب منځ ته راغی او مولده ځواکونو په چټکۍ سره د بشپړتيا په لار پل واخيست. بورژوايي انقلاب دکارګرو زبېښاک له منځه نونه وړ بلکه نوازې ددې زبېښاک بڼه يې بدله کړه.

ټولنزې پالې: د صنعتي پرولتاريا منځ ته راتګ د بورژوازي انقلاب تر ټولو مهمه ټولنزه پا ىله ده. په کارخانو کې کار دکارګر ود تشکل اونووالي لامل شو. په دې ترخ کې ټولنزو شرائطو، دپرولتاريا ژوند دتاريخ په ترټولو انقلابي طبقې واړاوه. په دې ډول دې انقلاب دصنعتي پرولتاريا، چې دبورژوازي قبر کندونکی ؤ، دپرمختيا اوبشپړتيا شرائط، منځ ته راوړل. دنوي فرهنګ ټينګښت، دپوهې اوتکنالوژي چټک پرمختګ، په نسبتاپراخه کچه د پوهنتونونو اومدرسو دجوړښت سره جوخت د ولسونو دپوهې دکچې لوړېدل دبورژوازي انقلاب دټولنزو پاللو له جملې څخه دي.

ساسي پالې: دبورژوازي انقلاب تر ټولو مهمه پالله د زاړه ساسي سازمان ړنګېدل اوپر ځای يې د بورژواز ي واکمني ټينګېدل دي. دغه راز د زړې واکمنۍ دټغر راټولېدل اودنوې واکمنۍ دځواک منځ ته راتلل دانقلاب ساسي محتوا تشکلو ي. د داسې پارلمان جوړېدل چې دفوډالي جرګو په انډول مترقي ؤ او په ساسي چارو کې د پراخه پرګنو لږ او ډېر ګډون، ددوي دساسي پوهې دلوړېدلو لامل ؤ. له دې وروسته زيار کښو پرګنو په تېره بيا

پرولتاریا دهېوادونو په ساسي ژوند کې دډېر مهم رول په لوبولو پیل وکړ.

دبورژوازي انقلاب بڼې: بورژوازي انقلاب په دوو بڼو (ډولونو) پېښ شوی دی. لومړۍ بڼه یې بورژوا ډېموکراتک انقلاب نومېږي. په دې بڼه کې دخلکو پر گنې په تېره بیا تر ټولو کښته ټولنز اقشار، چې دظلم او زبېښاک تر فشار لاندې زرې زرې شوي ؤ، مبارزې ته راپورته شول او د انقلاب په بهیر کې یې لویه اغېزه درلوده. له دې کبله په دې انقلابونو کې زیارکښه پرگنې (بزگر او پرولتاریا) تریوې اندازې پورې خپلو غوښتنو ته رسېږي اوڅه حقوق تر لاسه کوي چې واک ته د رسېدلې بورژوازي له خوا ورو ورو لاندې (غصب) کېږي.

په دوهمه بڼه (ډول) کې، بورژوازي انقلابونه دبورژوازي لوړوقشرونو (سترې بورژوازي) په مشري ترسره کېږي او زیاتره دانقلاب په نمه لار کې دبورژوازي او فیوډالانو تر منځ – دانقلاب دژورېدو له وېرې-جوړجاړي کېږي او واکمني تر یوه وخته پورې د دغو دواړو تر منځ وېشل کېږي چې کرار کرار دفیوډالانو اغېز کمېږي اوله دې کبله په هغو کې زیاتره زیارکښان ان د بزگرو پراخه پر گنې خپلو اقتصادي اوساسي غوښتنو ته نه رسېږي.

دپانگوالۍ سیستم ټینگښت، پراختیا اوبشپړتیا:

الف – په پانگوال رژیم کې مولده ځواکونه:

مولده ځواکونو په دوو اړخونو کې وده وموندده: صنعت اوکرهڼه. دغه دواړه په ترتیب سره دشننې لاندې نسو.

۱- په صنعت کې دمولده ځواکونو وده (صنعتي انقلاب):

بورژوازي انقلاب دمولده ځواکونو دپراختیا او بشپړ تیا دلارې سر نه خنډ ونه استه کړل اوپه صنعت کې یې انقلاب راوست یعنې

دماشنونو د اختراع سبب شو. له دې کبله دپانګوالۍ د پراختیا او ودې مانا چې په صنعتي انقلاب یې شهرت موندلی، دپانګوالۍ په کار ځایونو کې دلاسي کار پرځای د ماشین کار، په پراخه توګه ځای پرځای کېدل دي. په بله ژبه دپانګوالۍ د "مانو فکتور" له پړاونه چې دلاسي کار پر بنسټ ولاړؤ، ماشیني صنایعو ته لېږد، صنعتي انقلاب نومېږي. دپانګوالۍ په پېر کې کارخانې په دوو لویو ډلو وېشل کېږي: لومړۍ ډله چې درانه صنایع نومېږي د کار خونو هغه ډله ده چې نېغ په نېغه لګښتي وسایل نه برابروي بلکه دتولید آلات اووسایل جوړوي، لکه دتراکتور جوړونې، ماشین جوړونې اویادنساجي دځرخونو جوړونکې کار خونې او داسې نور. دوهمه ډله یا سپک صنایع، هغو کارخونو ته وایې چې نېغ په نېغه لګښتي وسایل لکه خوراک، پوښاک، دکور وسایل اونورشیان جوړوي لکه دربشلو، اوبدلو، کنسرو جوړونې او نورو کارخونې. صنعتي انقلاب په پانګوالو هېوادونو کې لومړی په سپکو صنایعو کې پیل شو اوبیا یې درنو صنایعو ته مخه کړه. څرنګه چې پوهېږو په لومړي سرکې دماشنونوځرخونه په اوبو ګرځېدل او نوازې سندونو ته نږدې جوړ او په کار اچول کېدل. خو وروسته داسې ماشین ته اړتیا پیدا شوه چې په هر ځای کې ورځنې ګټه واخستلای شي. دغې اړتیا د (واټ) په واسطه د بخارماشین اختراع کړ. دواټ دبخار دماشین نه په ګټې اخستنې سره په بېلا بېلو صنعتي برخو په تېره بیا ربشلو پورې اړونده څانګو کې په لسګونه او سلګونه ماشنونه اختراع شول اوسپکو صنایعو په حیرانونکې چټکۍسره پر مخ تګ وکړ. دماشین دتولید زیاتوالي دفلز اړ تیا رامنځ ته کړه خودلرګو سکرو کمښت دفلز راوېستنې اوولې کېدنې د فن پراختیا تنګه ساتلې وه، تر څو چې "هنري کورت" د ولې کېدنې څانګړې بڼۍ چې دډبرو په سکرویې کارکاوه، اختراع کړي اوپه پایله کې د ډبرو

د سـکرو لګښـت اود فلـز د تولـد کچـه لـوړه شـوه. پـه دې ډول صـنعتي انقـلاب درنـو صـنایعو تـه هـم مخـه کـړه. دماشـن آلاتـو دپیدابښت سره جوخت دماشني انجنیري ځانګه، چې پـه انقـلاب کې یې لوی رول درلود، مـنځ تـه راغلـه. دلېږدرالېـږد دوسـایلو پـه منځ کې نوې وسله یعنې داوسپنې پټلۍ اختراع او په کـار و لوـده چـې دپـام وړارزښـت یـې درلـود. مـدرنو بېـړۍ جوړولـو پراختیـا وموندلـه او ډېرې لـویې بېړۍ جوړې شـوې. پـه پـای کـې دزیـاتو اختراعاتو دمنځ ته راتګ له امله ماشني تولد دلاسي تولـدځای ونـو.

۲-پـه کرهنـه کـې د مولـده ځواکونـو وده: پـه کرنـه کـې د پانګوالۍ وده، په صنعت کې دهغې د پراختـا پـه پرتله، پـه کراتـو ورو وه. ځکه پانګوالۍ په کلیوکې لاهم بایددفـوډالانو ضـد خپلـه جګـړه غځولې وې. دپرمخ تللو هېوادونو تـاریخ ښـئې چـې پـه کرنـې کـې دمدرنو اوزارو اوسامانو راتګ او پـه پایلـه کـې کرنـې کـې دپانګوالۍ اړیکو پراختیابېلې بېلې لارې خپلې کړې دي. نوه یې دکلـو دبـډایو بزګرانـو دشـتمنـو زیاتېـدل اوپـه سـترو ځمکوالـو بانـدې ددوی بدلېدل ؤ چې پـه کرونـدوکې یـې د مـدرنو ابـزارو نـه ګټـه اخسـتل کېده. اوبلـه ډلـه یـې داسـې وه چـې بوشـمـر فـوډالانـو خپـل واک وساته او ورو ورو یې په خپله د لازیـاتې ګټـې تـر لاسـه کولـو دپـاره نـوي تولـدي اوزار د زړو اوزارو پـر ځـای راوړل چـې دغـه راز دفـوډالي زبېښـاک بڼـه د پـانګوالۍ زبېښـاک پـه بڼـه واوښـته او یـا پانګوالو په کلـو کې ځمکې رانـو لې او د بـز ګـرو دکـارځواک نـه پـه ګټې اخستنې سره به یې کرلې.

ب- پا نګوالي تولدي اړیکې: پانګوالی داسې سسـتم دی چې دتولـد ابزار اووسایل په نو موتې پـانګوالو او فـو ډالانـو پـورې اړه لري په داسې حال کې چې پر ګڼې له هـر راز ملکـت څخـه بـې

برخې دي نا ډېر لږ ملکت لري اوله دې امله اړ وي چې دکارلپاره دپانګوالو مزدور شي. د پانګوالۍ تولـد ي اړيکې خاصې ځانګړتياوې لري چې په لاندې توګه څېړل کېږي.

۱- ساده پلورتوکز تولد اوپانګوالي: وموول چې پلورتوکز تولد هغه تو لد دی چې د شخصي لګښت دپاره نه بلکه په بازار کې دپلورلو (راکړې ورکړې) دپاره ترسره کېږي.

پلورتوکز تو لد چې دلومړني کمو ن سستم دړنګېدو په بهر کې منځ ته راغی دمرستابه او فیوډالېز م دتو لد په طرېقو کې يې هم، دطبعي اقتصاد دبرلاسي سره سره، شتون درلود. دپلورتوکز تولد ستن اوبنسټ، دکار ټولنز وېش او دتولد پر وسائلو دخصوصي ملکت شتون دی. کله چې داشرائط موجود وي، پلورتوکزتولد به سرته رسېږ ي اود تولداتو راکړه ورکړه به د پلورلو اوپېرودلو په بڼه وي. د پانګوالۍ پلورتوکز تولد دټو لنز وټاکلو شرائطو لاندې دساده پلورتوکز تولد له ودې څخه منځ ته راغلی دی. دساده پلورتوکز تولد تر ټولو مشخص استازی بزګر او کسبګر دي. له دې امله ساده پلورتوکز تو لد دوه ګوني ماهت لري. له یوې خوانه، دا چې د تولد پر وسائلود خصوصي ملکت پر بنسټ ولاړدی نوځکه بزګر نا کسبګر هغه څوک دی چې دپانګې څښتن دی، او دا دپانګوال سره دده ګڼه وجه ده. او له بلې خوا، څنګه چې ساده پلورتوکز تولد پر شخصي کار ولاړدی، دپلورتوکو تو لد وونکی هغه څوک دی چې کار کوي او دا دپرولتاريا سره دده ګڼه وجه ده چې دده برخلاف، د تو لد دوسائلو څښتن نه دی.

دپانګوالۍ پلورتوکز تو لد دساده پلورتوکز تولد په څېر دکار پر ټولنز وېش او دتو لد پر وسائلو خصوصي ملکت باندې ولاړدی په دې تو پېر چې داتولد دمزدور کار دزبېښاک پر بنسټ

ولاړ دی او پانګوال پخپله کار نه کوي بلکه دتو لـد د وسـائلو پـه لرلواو پرولتاریا په مزدور کولو سره ـوازې زبېښـاک کـوي. لـه دې کبله وبلای شو چې ساده پلورتوکز تو لـد کـولای شـي دتولنز و ټاکلو شـرائطو لانـدې دپانګوالی پلورتـوکـز تـو لـد تـه وده وکـړي. ددې چار لپاره سربېره پـر پورتـه ـاد شـوو دوو شـرطونو (دکـار تـو لنز وېش او دتو لد پر وسائلو خصوصي ملکت، چې پـه پخوانـو سیستمونو کې منځ ته راغلی دی) دریم شرط هم اړین دی او هغه پـه پلورتوکـو بانـدې دکـا رځـواک بدلیـدل دي چـې دفــودالـزم دړنګېدنې په پړاو کې منځ تـه راغـی او پـه لنـډه توګـه یـې تـر شـننې لاندې نسو.

۲- دکار ځواک د پلورتـوکي پـه توګـه: ـو کـارګـر دتـو لـد دوسائلو دنه لرلو لـه کبلـه دمـزدور کېـدو پرتـه بلـه چـاره نـه لـري. پانګوال هم دټو لووسائلو ددرلودلو سره سره نشـي کـولای لـه کـار ګرپرته، تولـد پـل کـړی. کـارګر دنوروکسـانو پـه څېـر دکـار ځـواک لری چې په هره ټولنه کې دتولـد مهم عنصر دی. خو پـه پـانګوالی کـې دکـار ځـواک، رول بـدلون مـومي. یعنـې دغـه ځـواک هـم پـه پلورتوکي بدلېږي. پـه دې ډول پلورتـوکـز تولـد ځانتـه عـام خـوی غوره کوي (هر څه ته شاملېږي). له دې امله پانګوالی دپلورتـوکـز تولـد تر ټولـو لـوړ پـړاو پـه توګـه ګڼـل کـېږي. پـه پلورتـوکي بانـدې دکارځواک دبدلېدلودپاره دوه شرطه لازم دي. لومړی داچې کارګر باید شخصا آزاد وی داسې چې وکولای شي دکـار ځـواک پـه خپلـه خوښه وپلوري، په داسې حال کې چې مریې اوسرف دکار ځواک په پلورلـو کـې آزاد نـه ؤ. دوم بایـده دی چـې کـارګـر دتولـد او ژونـد تېرولو وسائل ونه لري داسې چې زېرمه ونلري او په پانګوال باندې دخپل کار ځواک پلورلو تـه اړتیا ولـری. دسـرفانو شـرائطو لـه دې پلوه بشپړ توپېر درلـود، ځکـه چـې دوی شخصـي کرونـدې لرلـې او

کولای یې شول د ځان او خپلې کورنۍ دپاره دژوند وسائل برابر کړي.

۳- پلورتوکي: پلورتوکی هغه څه دي چې لومړی یوه انساني اړتیا پوره کړي او دویم دپلورلو یا مبادلې دپاره تولید شوی وي نه دشخصي لګښت دپاره. پلورتوکي دوه اړخه لري: داستعمال ارزښت او ارزښت. دپلورتوکو هغه خاصت چې دانسان داړتیا وونه یوه پوره کوي داستعمال ارزښت نومیږي. خو دیو پلورتوکي ارزښت عبارت دی دتو لیدوونکو لازم ټولنیز کار څخه چې په دغه پلورتوکي کې نغښتی دی. دیو پلورتوکي ارزښت خپل پخپله دلیدو نه دی، او یوازې بل پلورتوکي سره دبدلون په وخت کې څرګندیږی. ځکه په دې وخت کې هغه څه چې په حقیقت کې بدلیږي لازم ټولنیز کار دی چې دپام وړ پلورتوکو دبرابرولو دپاره مصرف شوی وي. په بله ژبه، دغه دکار ارزښتونه دي چې دپلورتوکي په بڼه اوښتلي او یو تر بله مارچه کیږی. دهر پلورتوکي ارزښت دهغه لازم ټولنیز کار دکچې په وسله چې ددغه پلورتوکي د تولید دپاره ترسره شوی دی، معلومیږي او دکارکچه دکار دوخت په وسله اندازه کیږي.

۴-دکار ځواک ارزښت: د کار ځواک ارزښت دبل هر پلورتوکي په څېر د تولید د لازم ټولنیز کار دوخت په وسله ټاکل کیږي. ددې دپاره چې یوکارګر دکار وس ولري باید کم تر کمه دژوند دتیرولو و سائل یعنې خواړه، پوښاک، ځپلی، کور اونور ولري. او هم دکار ځواک بیرته بیا پوره کولو لپاره باید کارګر، هم دځان اوهم دکورنۍ لپاره دژوند وسائل برابر کړي. اوپه پای کې ددې لپاره چې کارګر یو پیچلی ماشین پکار واچولای شي یوې ټاکلې کچې مهارت ته اړتیا لري چې پخپله دده زده کړه هم لګښت

غواړي، په دې اساس دکار ځواک په ارزښت کې، دکارګر او دده دکورنۍ دژوند برابر ولو دپاره دضروري وسايلو او دده دمهارت حاصلولودلګښت ارزښتونه شامل دي. کله چې دکار ځواک ارزښت دپيسو په بڼه بيان شي دکار ځواک بيه نومول کېږي. په پانګوالۍ کې دکار ځواک بيه دمزدوري په بڼه راڅرګنديږي.

۵-دپانګوالی زبېښناک ماهیت:

اضافي ارزښت: داضافي ارزښت په مفهوم د آسانه پوهېدو لپاره څېړنه تقربياًدنو رښتونی مثال نه پيل کوؤ:ددرزي په نو کار ځاي کې دورځې په منځني ډول لس جوړې جامې جوړيږي. ټول لګښت يعنې هغه خرچه چې پانګوال يې (د کارځای ښتن) کړي په تقربيي توګه په پام کې نولای شو.

دټوټې، تار اونورو مصرفي لوازمو اخستلو لګښت (۲٤۰۰) افغانۍ

دسوون دځای دکرايې اونورولګښت (٤۰۰) افغانۍ

دماشين الاتو او دکار ځای دودانۍ داستهلاک لګښت (۲۰۰) افغانۍ

دلسو کارګرو مزدوري دهرکس لپاره (٤۰) افغانۍ (٤۰۰) افغانۍ

(۳٤۰۰) افغانۍ

يعنې دهرې جوړې جامولپاره (۳۴۰) افغانۍ

چې دهر ې جوړې جامو لپاره (۳٤۰) افغانۍ کېږي. خو دهرې جوړې جامو ارزښت چې دپلورلو يا مبادلې په وخت کې ټاکل کيږي او پانګوال يې په پسو پلوري (۳۸۰) افغانو په اندازه دی. په پورتني مثال کې پانګوال دهرې جوړې په بدل کې، دورکړل شوي لګښت نه (٤۰) افغانۍ زياتې اخلي.

دغه زياتې پيسې دکومه راغلې؟

کله چې پورتنيو ټولو ارقامو ته پام وکړو ګورو چې دکارګر دمـزدوري پرتـه هـيڅ ـو دکمښـت اوډيرښـت ورنـدی. د ارزښـت (دلازم ټولنـز کار بـه چې په هر پلورتوکي کې نغښتې ده) تعريف ته په پام سره، داسې ښکاري چې هغـه ـوازنی رقم چې دکـار خاونـد (پـانګوال) پـه حقيقـت کـې بشـپړندی ورکـړی، هماغـه دکـارګرو رښتونې مزدوري ده، ځکه دوی دي چې کارېې دنوموړي مثال په جاموکې نغښتی او هر ـو کس يـې په خپـل کـار سـره (۸۰) افغـانۍ دلومړنـو موادو اونورو پر ارزښت باندې (په ـوه ورځ کې) ورزيـاتې کـړي خـو پـه بـدل کـې يـې پـانګوال دوی تـه ـوازې (٤۰) افغـانۍ ورکړي اوپاتې يې په خپل جيب کې اچولې دي. پـه دې مثـال کې (٤۰) افغانۍ د هر ې جوړې جامې په بدل کې اضافي ارزښت دی.

لازم کار اواضافي کار: دپورتني مثال په پام کـې نيولـو او پانګوالۍ ټولنه کې تولـدي ټولو ښـو تـه پـه ځيـر (غـور) سـره، وبنـو چې په پانګوالۍ تولد کې ـو کـارګر دوخـت ـوه برخـه دځـان دپـاره اوبلـه برخـه يـې دپـانګوال دپـاره کـارکوي. دکـار هغـه وخـت چـې کارګريې کم تـر کمـه د خپـل ژونـد تيرولـواو دلازمـو وسـايلو دبرابـر ولودپاره لګوي دکار لازم وخت بلل کيـږي او هغـه کـار چې ددغـه وخت په ترځ کې سرته رسيږي لازم کـار نـوميږي. پـانګوال ـوازې دلازم کار وخت لپـاره مـزدوري ورکـوي. کـه پـه پـورتني مثـال کـې فرض کـړو چـې هـر کـارګر دورځـې (۱۰) سـاعته کـار کـړی او (٤۰) افغانۍ مزدوري يې تر لاسـه کـړې، ښـه جوتـه کيـږي چـې لومړنـو (٥) ساعتونو کې يې دغه پيسې مـنځ تـه راوړي او پـه حقيقـت کـې يې نور (٥) ساعتونه دهيڅ ډول مـزدوری لـه اخسـتلو پرتـه مفتـه کار کړی دی. داقتصاد د علم په اصطلاح کې لومړني (٥) ساعته د لازم کار وخت او نور (٥) ساعته د اضـافي کـار وخـت بلـل کيـږي.

اضافي کار چې داضافي تولد منځ ته راوړونکی دی دپانګوالۍ نه مخکې هم شتون درلود. په مرستابه او فیوډالي ټولنو کې هم زبېښاګرو طبقو داستثمار شوو پرګنو داضافي کار نه په ګټې اخستنې سره ژوند کاوه. خو په پانګوالۍ سستم کې اضافي تولد داضافي ارزښت په بڼه رامنځ ته شو ځکه دکار ځواک په پلورتوکي بدل شوی دی. اضافي ارزښت دپانګوالو دژوند او چړچو پر لګښت سربېره دنوو کارګرو دزبېښاک دپاره په پانګه بدلېږی چې د پرولتاریا اونورو زیار کښانو د لا لوټولو او دپانګوالو په وسله دپانګې دغونډولو دپاره پکار اچول کېږي.

دپانګوالۍ تولد موخه: دپانګوالۍ تولد موخه، په پانګې باندې داضافي ارزښت بدلولو اودنوي اضافي ارزښت دتولد دپاره دهغې پکار اچولو څخه عبارت ده. پانګوال تل هڅه کوي څومره چې شونې وي په لږ لګښت سره ډېراضافي ارزښت لاسته راوړي. دوی دټولو شونو وسایلو څخه دغې موخې ته درسېدو دپاره ګټه اخلي. هر پانګوال داضافي ارزښت د ډېرښت لپاره زیار باسي تر څو په ټول توان سره دکارګروڅخه اضافي ارزښت لاسته راوړي. د اضافي ارزښت دډېرښت دپاره دوه لارې شته: مطلق اضافي ارزښت اونسبي اضافي ارزښت.

مطلق اضافي ارزښت: له هغه څه چې تېر شول داپایله راووته چې په پانګوالۍ کې دکارګر دکار ورځ په دوو برخو وېشل کېږي: ۱- دلازم کار وخت ۲- داضافي کار وخت. فرض کووچې دکار ورځ لس ساعته وي چې (۵) ساعته یې لازم کار وخت اونور (۵) ساعته یې داضافي کار وخت دی. په دې صورت کې دزبېښاک درجه یا داضافي ارزښت نسبت به په لاندې ډول وي

(٥) ساعته داضافي کار وخت
دزبېښناک درجه = $\times 100\%$ ——————
(٥) ساعته دلازم کار وخت

که دکار وخت ثابت پاتې شي دکار ورځې په اوږدولو سره کولای شو داضافي کار وخت زیات کړو. دساري په ډول که دکار ورځ له ۱۰ ساعته څخه ۱۲ساعته ته زیاته کړو داضافي کار وخت به ۷ساعته وي او په دې توګه دزبېښناک بنه په لاندې ډول څرګندیږي:

۷ ساعته داضافي کاروخت
دزبېښناک درجه = --------------------×۱۰۰٪ = ۱۴۰٪
۵ ساعته دلازم کاروخت

په دې ډول د اضافي کار دوخت په زیاتېدو سره داضافي ارزښت نسبت یا دزبېښناک درجه ٤٠% لوړیږي. هغه اضافي ارزښت چې دورځني کار دساعتونو داوږدولو په وسیله ترلاسه کیږي، مارکس مطلق اضافي ارزښت نومولی دی. دپرولتاریا دمبارزو له کبله د ورځني کار وخت محدود اوقانوناًراتبت شوی دی. له دې امله دپانګوال دپاره داپوښتنه مطرح شوې ده چې په څه ډول یې زیات اضافي ارزښت ترلاسه کړی. ده ددې پوښتنې ځواب په نسبي اضافي ارزښت کې موندلی دی.

نسبي اضافي ارزښت: دلازیات اضافي ارزښت لاسته راوړلو دپاره دویمه لاره دلازم کار وخت لنډول دي پرته له دې چې دورځني کاروخت تغىر وومي. که په صنایعو کې دکار حاصل ورکونه زیاته شي (نوی اختراعات ددې سبب ګرځي چې په هماغه پخوانی موده کې ترپخوازیات محصول تولىد شي) دغه چار به

دلازم کار وخت دکمښت سبب وګرځي اوپه پایله کې به داضافي کار وخت زیات شي. دساري په توګه (۱۰) ساعته دکار ورځ په (۵) ساعته لازم کار او (۵) ساعته اضافي کار وېشو، فرض کړو دکار دحاصل ورکونې دډېرښت له کبله کافي ده د (۵) ساعته لازم کار پر ځای کارګر (۳) ساعته کار وکړي څو دخپلې مزدوري مساوي به تولید شوو پلورتوکو ته ولېږدوي. خو (۱۰) ساعته ورځنی کار همغشان په خپل ځای پاتې دی. په دې صورت کې داضافي کار وخت د (۵) ساعتو څخه (۷) ساعتو ته زیاتېږي. اوپه پایله کې یې دزبېښاک درجه لوړېږي.

(۷) ساعته داضافی کار وخت
دزبېښاک درجه= ——————— ×۱۰۰٪= ۲۳۳٪
(۳) ساعته لازم کاروخت

زمونږ په مثال کې داضافي ارزښت نسبت یا دزبېښاک درجه (۲۳۳٪) ته لوړه شوې او داد ورځني کار مودې داوږدوالی زېږنده نه ده بلکه دلازم کار وخت او داضافي کار وخت ترمنځ نسبت دبدلون له کبله دی. هغه اضافي ارزښت ته چې دلازم کار وخت دکمښت او په وړاندې کې یې داضافي کار وخت دډېرښت له امله زیات حاصل ترلاسه کېږی، نسبي اضافي ارزښت وایی.

پانګه او دپانګې بنې (ډولونه) :

بورژوازي اقتصاد پوهان دعوا کوي چې هر راز، دکار اوزار دلمړنو انسانانو دډبرو او لرګو څخه نولې تر اوسنو ابزارو پورې، پانګه ده. خو په حقیقت کې دتولید وسایل پانګه نه ګڼل کېږی ځکه دغه وسایل دهرې ټولنې شتون دپاره حتمي اوضروري دي. دتولید وسایل بوازې هغه وخت چې د پانګوال د شخصي شتمني

بڼه ونسي او دکارگرې طبقې دزبېښناک لپاره په کارو اچول شي په پانگه بدلېږي. پانگه دپسو ټاکلې کچه یادتولد وسله نه ده بلکه یوه ټاکلې تاریخي ټولنیزه تولیدي اړیکه ده چې په هغې کې دتولید وسایل اوهمدغشان دوگړو دژوند لپاره اصلي وسایل دپانگوالې طبقې په ملکیت کې دي، په داسې حال کې چې کارگره طبقه دټولنې دتولید بنسټیز ځواک په توگه دتو لند اوژوند له وسایلو څخه بې برخې اواړه ده چې خپل دکار ځواک په پانگوال وپلوري او دزبېښناک لاندې راشي. په بله ژبه پانگه هغه ارزښت دی چې دمزدور دکار دزبېښناک له لارې اضافي ارزښت منځ ته راوړي. پانگه د انحصار نه مخکې پانگواله ټولنه کې په څلورو ډولونو لدل کېږي چې دلته یې یادونه کوو:

۱- صنعتي پانگه او اجزا یې: دتولید په پیل کې، پانگوال دخپلې پانگې یوه برخه دکارخونې دوداني جوړولو، ځمکې پېرودلو، تجهیزاتو او ماشین آلاتو، اومو موادو اومرستندویه موادو پر رانیولو لگوي. دپانگې ددغې برخې کچه چې دتولید دوسایلو برخه کښل کېږي، دکار په بهیر کې بدلون نه مومی بلکه په هماغه کچه ارزښت چې دتولید دوسایلو اجزاء لگول کېږی یا زړېږي، دنوؤ تولید شوو پلورتوکو ارزښت ته لېږدوي. په دې ډول چې دساري په توگه داومو موادو، مرستندویه موادو اودسوون موادو ارزښت دتولیدي چار په بهیر کې په بشپړه توگه نوي تولید ته لېږدول کېږي خو یو ماشین د (۱۰) کلن تولیدي کار په بهیر کې هرکال دخپل ارزښت یوپر لسمه برخه نوؤ پلورتوکو ته لېږدوی. دپانگې هغه برخه چې دتولید دوسایلو، ماشین آلاتو، اوزار و، اومو موادو او نورو دبرابرولو دپاره په کار اچول کېږي - چې په حقیقت کې یې اندازه بدلون نه مومي-ثابته پانگه نومېږي. پانگوال دخپلې پانگې بله برخه دکار ځواک رانیولو دپاره لگوي، دغې برخې ته چې دکار

ځواک پېرودلو دپاره په کار لوېدلې اودتولد په بهر کې دکارګر په وسله داضافي ارزښت منځ ته راوړلو په سبب ډېرېږي، اوښتونکې (متغره) پانګه وايي.

پانګه

اوښتونکې یا متغیره پانګه ـــــــــــ ثابته پانګه

دکار ګرمزدوري

ځمکه، دکارخانې ودانۍ، اوزار،
ماشین الات، اومه توکی،
مرستندویه توکی او دسوون توکی او نور

۲-سوداګریزه پانګه: اضافي ارزښت چې کارګر ه طبقه یې دتولد په بهر کې منځ ته راوړي په لومړي پړاوکې د صنعتي پانګوالو په جب کې لوېږي اونورپانګوال هم داضافي ارزښت یوه برخه تر لاسه کوي. دصنعتي پانګې خاوندان دتولدي بهیرونو تېرولونه وروسته، پلورتوکي تاروي خو په خپله یې بازار کې پلورلای نشي. ځکه که د صنایعو څښتنان دسوداګرو له منځګړیتوب پرته د خپلو پلورتوکو دپلورلو تمه ولري نواړینه ده چې باید دخپلې پانګې یوه برخه دسوداګریزو مؤسسو جوړولو،

دپلورونکو اوکارکونکو په ګمارلو (مقررولو) اونور و باندې ولګوي. لکن عملاًدغه کار نشي کولای او سوداګروته یې سپاري. دسوداګریزې پانګې دنده په نغدې پانګې باندې د پلورتوکیزې پانګې بدلول دي. په دې بهر کې، سوداګر، پلورتوکي دبازار له بې نه په ارزانه دصنایعو له خاوندانوڅخه رانیسي او د ورځې په نرخ یې بازار کې پلوري. ددغو دواړو نرخونو نه لاسته راغلی توپردسوداګري دګټې په توګه دسوداګرو په برخه کېږي. په سوداګري نړۍ کې سوداګري په دوو بهرنۍ اوکورنۍ برخو وېشل کېږي. کورنۍ سوداګري دوه ډوله ده: ټول پلورنه (عمده فروشي) او لږپلورنه (پرچون فروشي). ټول پلورنه دپانګوالو (سوداګرو او دصنایعو خاوندانو) منځ کې سوداګر ي ده اولږ پلورنه په لګښت کوونکو باندې نیغ په نیغه (په مستقمه توګه) دپلورتوکو پلورنه ده. بهرنۍ سوداګري هم په صادراتي (لیږونکی) او وارداتي (رالیږونکی) سوداګریو وېشل کیږی.

٣- <u>نغده پانګه:</u> څنګه چې په فیوډالزم کې مو ولوستل دنغدې پانګې لومړنی ډول د سودکولو پانګه وه چې وګړو دپور ورکولو او پر اصل پور سر ببره دسوداخستلو له لارې پکاراچوله. څنګه چې دلته پسې دهغه ارزښت په بڼه دي چې کچه یې دوه پړاو له تېربدو وروسته لوړېږي، له دې کبله دنغدي پانګې په بڼه اوړي. دبانکونو دپیدابښت او پانګوالۍ دپراختیا سره دنغدي پانګې رول هم زیات شو. بانکونو صنعتي پانګوالو ته په پور ورکولو سره په تولیدکې غیر مستقمه برخه اخستله او چې کله یې اړوند سوددصنایعو له خاوندانو څخه لاسته راوړ په حقیقت کې یې نوه برخه له هغه اضافي ارزښت څخه ترلاسه کوله چې دصنایعو څښتنانو دکارګرو دزبېښاک له لارې اخیستلې وه.

٤-کرهڼیزه پانګه: مخکې مووویل چې په پانګوالۍ ټولنه کې لاهم دفوډالزم پاتې شوني لىدل کیږي. دپانګوالۍ ټولنې په تېنګښت، پراختىا اوبشپړتىا کې ىوشمىر فوډالان د کرنىزو ځمکو لوىه برخه په واک کې لري. دغه فوډالان په پانګوالې ټولنې کې په دوه ډوله داضافي ارزښت نه ونډه اخلي. ىا شخصاً دځمکې دکرطرىقه بدلوي او دکرنې کارګر په کارګماري (مقرروي) اوزبېښي ىې، چې په دې صورت کې دکرهڼيزې پانګې په بڼه اوړي اوىا خپله ځمکه پانګوالوته په ټېکه (اجاره) ورکوي. هغه پانګوال چې ځمکه ىې ټېکه کړې ده دکلىو دپرولتاریا په کارګمارلو او دهغو په زبېښلو سره اضافي ارزښت لاسته راوړي. دکرنې پانګوال ددغه اضافي ارزښت ىوه برخه ځانته ځانګړې کوي اوبله برخه ىې داجارې په ډول فوډال ىا مالک ته ورکوي. په هر حال دلته هم دکرنې پانګه داضافي ارزښت نه برخمنه ده.

اقتصادي ګډوډۍ (بحرانونه): دپانګوالۍ اقتصادي ګډوډۍ داضافي تولىد له کبله منځ ته راځي. دىوبحران په بهىر کې تولىد شوي پلورتوکي په هاغه کچه چې تولىد شوي، بازار نلري. ځکه دلګښت کوونکو دپېرودلو له وس څخه زىات تولىد شوي دي. اقتصادي ګډوډۍ د اضافي تولىد پاىله ده اواضافي تولىد هم په خپل وار سره په تولىد کې دګډوډۍ اودپانګوالو دسىالۍ زېږنده ده. دساري په توګه څوکار خونې چې ځانګړي توکي تولىدوي په لنډه موده کې ىو پر بل پسې په کار لوېږي. دغه کارخونې شپه او ورځ هڅه کوي او خپل تولىدى توکي بازار ته وباسي دومره چې عرضه دتقاضې په پرتله زىاته شي. په دې ډول پورتنۍ کارخونې زىاته اندازه توکي -چې نور اخىستونکې نلري - په واک کې لري او بيه ىې دمجبوریت له مخې پرله پسې راټىټوي څووپلورل شي ان تر دي چې په تاوان ىې هم پلوري. داسې حال کې ویل کیږی چې

په یوې ځانګړې ځانګه کې ګډوډی منځ ته راغلې ده. څرنګه چې دغه موضوع په نورو ځانګو کې هم په همدې ډول پېښېږي په پایله کې یې کارخانې تړل کېږي اوپه زرګونو کارګر له وزګار تیا سره مخ کېږي.

له دغو هرې یوې تولدي ځانګې نه نورو اړونده ځانګو ته دګډوډی اغېز، دعمومي اقتصادي بحران لامل ګرځي چې ټوله پانګواله ټولنه رانغاړي. باید ځر شو چې دتوکو اضافي تولد په هغ ډول دامانا نلري چې دټولنې دټولو وګړو له اړتیا وونه زیات تولد شوي دي بلکه بر خلاف د اقتصادي بحران په مهال زیارکښان په ډېر سخت حالت کې وي اوددوی دژوندانه کچه ډېره راټیټېږي. دبېکاری دزیاتوالي له امله ډېر شمر خلک دژوند لپاره دلازمو وسایلو څخه بې برخې کېږي. په بازارکې ددې توکو زیاتوالی دټولنې د ریښتیانی اړتیا په پرتله نه دی، بلکې ددغو توکورانولو ته دډېری وګړو دوس نشتوالی له توکو څخه دبازار د ډکېدلو لامل دی. داسې چې بازارونه دکرنې او صنعتي کالو څخه ډک دي خو پرګنې یې دپېرودلو وس نلري، لکه چې متل دی: "څومره پرېماني ډېره هومره محرومي ډېره". دتولد ټولنز خصوصت او دتولد پر وسایلو باندې د پانګوالۍ خصوصي ملکت دبنې تر منځ تضاد، داقتصادي ګډوډی ریښه او بنسټ دی. بحرانونه په نه ژغورونکې توګه دپانګوالۍ تولد د طریقې پایله ده. تر څوپورې چې پانګوالی موجوده وي دغه بحرانونه به له منځه لاړ نشي. ګډوډی یا بحرانونه په ښه توګه ښئی چې، دبورژوازي په واسطه منځ ته راغلی مولده ځواکونه د بورژوازي تولدي اړیکو نه مخته کېږي او په پایله کې دغه اړیکې دمولد ځواکونو دلاپرمختګ په وړاندې خنډ اوځنډ ګرځدلي دي. اوښایي چې دمولده ځواکونو وروستنۍ ودې دساتنې دپاره دتولد پر وسایلو دپانګوالۍ خصوصي

ملکت با په بله ژبه دپانګوالۍ تولدي اړیکې ورکې اونابودې شي. دپانګوالۍ سیستم، دمولده ځواکونو په پراختنا اودتولد په ټولنز کېدو سره، دسوسالزم دټنګبنت دپاره لازم عیني شرائط جوړوي. په عين حال کې هغه انقلابي ځواک منځ ته راوړي چې بايده دی ټولنې ته انقلابي بدلون ورکړي. دغه ځواک کارګره طبقه ده.

دپانګوالۍسیستم مخبنا

<u>دپانګوالۍ ټولنې طبقاتي جوړښت:</u> هره طبقاتي ټولنه بېلې بېلې طبقې او قشرونه لري چې ددوي څخه دوه طبقې دټولنې اصلي طبقې جوړوي. ددغو دوو طبقو اړیکې دټولنې اصلي تضاد څرګندوي.

دمرستابه په ټولنه کې دغه طبقې مریې وال اومریان، په فوډالي ټولنه کې فوډالان او سرفان او په پانګوالۍ ټولنه کې بورژوازي اوپرولتاریا دي. هاغه څه چې دپانګوالۍ ټولنې طبقاتي جوړښت تر عنوان لاندې څېړو دامپریالزم نه وړاندې پانګوالۍ پورې اړه لري. دامپریالزم دزمانې پانګوالۍ به په اړوند بحث کې وڅېړو. دپانګوالۍ ټولنې طبقې او اقشار په لاندې ډول څېړلای شو.

۱- <u>**بورژوازي**</u>

بورژوازي داسې طبقه ده چې دتولد دوسائلو خاونده ده او دپرولتاریا دزبېښاک دپاره ورڅخه ګټه اخلي. په پانګواله ټولنه کې بورژوازي طبقه په دربو قشرونو وېشل کېږي:

۱-ستره بورژوازي ۲- منځکوره بورژوازي ۳- وړوکې بورژوازي

ستره بورژوازي دلویو کارخانو اومکانیزه کرونډې لرونکو پراخه ځمکو دخاوندانو او هم سترو سوداګرو اوسود خورو ته ویل کیږی. منځکوره بورژوازي زیاتره کورنیو تولیدونکو اوسوداګریزه اونغدي منځکوره پانګو خاوندانو جوړه کړې او وړوکې یاکوچنۍ بورژوازي د لږو پانګو او د کار دابزارو هماغه خاوندان دي چې ډېری یې په کارکې نیغ ګډون لري. دپورتنیو قشرونو څخه هر یو یې په بېلا بېلو ټولنېزو شرایطوکې دټولنې په طبقاتي مبارزوکې ځانګړی رول لوبولی دی. لوبه بورژوازي زیاتره داشرافو اوفیوډالانو سره سازښت کوي، منځکوره بورژوازي ددوي په پرتله انقلابي قشر دی چې کله یې ګټه په مستقیم خطرکې راشي دلومړي قشر سره سازښت کوي، وړوکې بورژوازي دکارګرې او پانګوالې طبقې په منځ کې منځنی وضعیت لري. د وړوکې بورژوازي د ژوندانه کچه د پرولتاریا نه لوړه ده. خو دسترو اومنځکوره پانګوالو دسختې سیالي تر فشار لاندې ده اوپه پرله پسې توګه ددوی زیات شمېر ددغو سیالو له کبله له پښو غورځې او دپرولتاریا په لیکوکې یو ځای کیږی. دغه قشر دشمېر له مخې په تېره بیا په وروسته پاتې هېوادوکې دټولنې دوګړو ډېری جوړوي.

۲-<u>پرولتاریا</u>

پرولتاریا په پانګواله ټولنه کې هغو کارګرو ته ویل کیږي چې دتولید دوسایلو دملکیت نه بې برخې وي اوله دې کبله اړدي دخپل کارځواک دتولید پر اصلي څښتنانو یعنې پانګوالو باندې وپلوري. په دې اساس دتولید دوسایلو نه بې برخې، دکارځواک په پلورنه کې آزادتیا لکه دبل هر کالې په څېر او دتولید په بهیرکې دپانګوال په وړاندې دریدل، پرولتاریا دنوروزیبېښل شووطبقو نه بېلوي. دپرولتاریا کار دپانګوال لپاره دورځ په ورځ زیاتیدو نکي

زبېښناک اوپانګې راغونډولو سرچينه ده. پانګوال هڅه کوي دبېلا بېلو لارونه دزبېښناک کچه سخته کړي اوبر خلاف پرولتاريا زيار باسي واک ترلاسه کړي اودتولېدوسائل ټولنيز کړي. پرولتاريا دځانګړو شرائطو پر بنسټ دهغو ټولو طبقو څخه چې دپانګوالۍ په وړاندې درېږي، انقلابي ده. په پانګواله ټولنه کې په پرولتاريا سربېره چې په سترو کارخونو کې سره يوځای ده ځينې نور کارګران هم شته چې په وړو کارځانونو لکه دګاولې جوړولويا موچي ګري، ترکاڼي، دپېښ دوکان يا آهنګري اونورو کې کار کوي او يا په سختو کارونولکه دودانو په کارونو اويا په مکانيزه کروندو کې چې سترو مالکانو پورې اړه لري، په کار کولو لګيا دي.

۳- ځمکوال او بزګران

په پانګواله ټولنه کې پر بورژوازي او پرولتاريا سربېره دمالکانو او بزګرانو طبقې هم شته. دغه طبقې دفيوډالي رژيم نه پاتې دي خو دپام وړ بدلون پکې راغلی دی. ځمکوال (ملاکين) په پانګواله ټولنه کې هغه طبقه ده چې دځمکې لويې ټوټې په واک کې لري او پانګوالو او يا کولاکانو ته يې په اجاره ورکوي اويا دمزدورانو دکارنه په استفادې سره په خپلوسترو کروندو کې په ګټه اخستنه بوخت وي. دبزګرو لويه برخه چې دخپلو تولېدي وسائلو په مرسته کار کوي او دډېرى بورژوازي هيوادونو دنفوس لويه برخه جوړوي په پرله پسې توګه دټوټې کيدوپه حال کې دي. دغه بهير دپانګوالۍ عناصر منځ ته راوړي، دنېستمنو بزګرو شمېر ورزياتوي او کورونه يې ورله ورانوي دوی دکولاک،منځکوره او نېستمنو بزګرو په قشرونو وېشل کېږي. نېستمن بزګران هماغه دکليو پرولتاريا يا نيمه پرولتاريا تشکيلوي.

٤- **روڼ اندې اوکارکوونکي**

په پانګواله ټولنه کې نو شمرکسان شته چې دمادي نعمتونو دتولد په بهـر کې خپلواکه وضعه نلري او له دې کبله ځانګړې طبقه نه جوړوي. دساري په توګه دروڼ اندو قشردی چې دپانګوالۍ نه مخکې ټولنو (مرستابه اوفيوډالي) کې منځ ته راغلی او په پانګواله ټولنه کې يې زياته وده کړې ده، روڼ اندي نا لوستي کسان عبارت دي له: انجنيرانو، تخنکرانو،نورو تخنيکي کارکوونکو، ډاکترانو، مدافع وکيلانو، هنرمندانو، ښوونکو، دعلومو کارکوونکواودکارمندانو يوه برخه يعنې اقتصادي کارکوونکو، شمره اخستونکو، حساب کوونکو او نوروڅخه. په ټولنزه توګه ټول هغه کسان چې کسب يې دفکري کارونو له جملې څخه دی اودغه چار ددوی دژوندانه اصلي سرچينه ده، دروڼ اندو په ډله کې شمرل کيږي. روڼ اندي دټولنيز موقعيت اوبوې طبقې ته دخدمت کولو پر بنسټ د بورژوازي، وړوکې بورژوازي او نا پرولتاريايي روڼ اندو په قشرونو وېشل کيږي. په کارګره طبقه پورې تړلي روڼ اندي په پرولتاريايي غورځنګ کې فعاله رول لوبوي.

کارمندان هم دتولد په بهـر کې دخپلواکې وضعې دنه لرلو له مخې روڼ اندو سره ګډ اړخ لري. ددغه قشر پورتنۍ برخه (لوړ پوړي چارواکي، دکمپنيو مدېران، دبانکونو رئسان اونور) چې زياتره د روڼ اندو په ډله کې دي، دټولنيز موقعيت او عاداتو دکچې له مخې بورژوازي طبقې سره کلک تړاولري. په داسې حال کې چې ډېری کارمندان (ددولتي ادارو او دخصوصي موسسو اوشرکتونو ټيټ پوړي کارمندان اونور) په پرولتاريا پورې تړلي دي، دغه راز کارمندانو ته معمولاً سپين کميسه کارګران او دپرولتاريا همغاړي وايي.

۵- لومپن پرولتاریا

په پانگواله ټولنه کې دلومپن پرولتاریا په نامه بو بل قشر هم شته چې دپانگوالی ظالمانه زبېښاک له امله دولسي پرگنو دکور وراني په پایله کې منځ ته راغلي چې په دې ډله کې سوالگران، زناکاران، غله، لندغر، کوڅه ډبي، جنایتکاران اونورشامل دي. دوی هغه کسان دي چې دخپلې طبقې څخه غورزېدلي اوبېل شوي، ټاکلی او منظم کار نه لري او ددوی ژوند دناخاپي چارو لکه غلا، سوالگری اوځان پلورنې له لارې تېرېږي. څنگه چې د دغه قشر ډېری دگډې ایډیا لوژي اړیکې اوطبقاتي پیوستون نه لري ارتجاع اوپانگوالی له دغو فاسدو عناصرونه دخپلو موخو دپاره لکه دفاشستي ډلوجوړولو، په کارگري اعتصابونو کې اعتصاب ماتولو اود ساسي اوټولنز ومخکښوکسانو له منځه وړلو او راز راز دسسو جوړولو لپاره گټه اخلي.

<u>په پانگواله سیستم کې طبقاتي مبارزې:</u>

دمولده ځواکونود پراختیا او بشپړتیا اودسپکو اودرنو صنایعو پیدابښت سره زیات شمېر کارگروته چې دبو چت لاندې دبو بل تر څنگ کاروکړي، اړتیا زیاته شوه. په پایله کې داسې کارخونې منځ ته راغلې چې دسلگونو څه چې دزرگونو کارگرو،په کار گمارلو ته یې اړتیا درلوده. په دې ډول تولید ورځ په ورځ زیا تدونکې توگه لا ټولنزخوی غوره کړ. خودتولید پر وسایلو باندې خصوصي ملکیت بوې وړې ډلې پانگوالو ته امکان ورکړ چې د ملیونونو انسانانو دټولنز کار محصول د خپل ځان لپاره ځانگړکړي. له دې کبله پانگوالا سستم په بو ژور بنسټیز تضاد سره ځانگړی کېږي. دغه تضاد دتولیدپر وسایلو خصوصي ملکیت سره دتولید دورځ په ورځ زیاتېدونکی ټولنز خصلت دنه جوړښت څخه عبارت دی اودغه تضاد په مخبنا کې دبورژوازي اوپرولتاریا

(چې دپانګوالې ټولنې بنسټېز ضدین دي) ترمنځ دتضاد په بڼه څرګندېږي. په پورتنیو تضادونو سربېره نور تضادونه هم په پانګواله ټولنه کې شتون لري چې غیراصلی تضادونه ګڼل کېږي، لکه د پانګوالوتضاد دفیوډالانو دپاتې شونو سره، دفیوډالانوتضاددبزګرو سره، دبورژوازي تضاد دوړوکې بورژوازي سره، دبزګرو او پرولتاریا تضاد دفیوډالانو سره، دټولنې د ټولو مخکښو عناصروتضاد دفیوډالانوسره او داسې نور.

دبورژوازي دولت

دولت په هره طبقاتي ټولنه کې چې ددښمنو طبقو څخه جوړ شوي، په ډېری باندې دلږکي دواکمنې دیکتاتوري دستګاه ده. بوررژوازي دولت هم دهغو ټولو آزادي غوښتونکو عنوانونو سره سره چې پر خپل مخ یې خوروی له دغې قاعدې نه بېل ندی. بورژوازي دولت که دډیموکراسي په بڼه او که څه هم په نورو (دساري په توګه په فاشستي) بڼو سره وي په واقعت کې دټولنې ډېرو زیار کښو باندې دلږکې پانګوال دیکتاتوري ده.

بورژوازي ډیمو کراسي که څه دجمهوریت یا دمشروطیت په بڼه وي په عامه توګه ددریو ځواکونو څخه چې مقننه، قضائیه اواجرائیه نومېږي، جوړه شوې ده. مقننه قوه چې معمولاً له دوو پارلمانونو لکه مشرانو جرګه او ولسي جرګې څخه جوړېږي دهېواد لپاره ټول لازم قوانین تصوبوي. دقضائیې قوې دنده دټولنې په سازمانونو کې دوګړو په کړووړو دقوانینو پلی کول دي چې د سرغړونې په صورت کې دهغوی لپاره په قانون کې سزا ټاکل شوې ده. اجرائیه قوه ددولت دبېلا بېلو ادارو او وزارتخانو له هیئت څخه جوړېږي او دنده یې ددواړو جرګو د مصوبو او دقضاییه قوې دحکمونو اجرا کول دي. په حققت کې دبورژوازي ډیموکراسي بنسټېز ه موخه دپانګوالو دګټو ساتنه او دېرګنو ځپنه ده.

په پانګوالي رژیم کې ښکېلاک: دښکېلاک (استعمار) تاریخ په درېو پړاوونو وېشل کېږي: لومړنی پړاویې دلومړنۍ پانګې دغونډولو په پېر پورې تړلی دی چې مخکې دفوډالزم په ړنګېدنه کې وڅېړل شو. دوهم پړاو یې دانحصاري پانګوالۍ (امپریالزم) نه مخکې پېر پورې اړه لري، چې زمونږ اوسنی بحث دی او دریم پړاو یې دامپریالزم په پېر کې دی، چې په خپل ځای به وڅېړل شي.

۱- ښکېلاکګر ساستونه دانحصار نه مخکې پانګوالۍ په پېر کې: دبورژوازي انقلاب اود پانګوالۍ سیستم دټېنګښت نه وروسته، صنعتي انقلاب پېښ شو او ډېره وده یې ومونده. اوس نوه لوبه مسئله رامنځ ته شوه اوهغه دپرېمانه کالو دپاره دبازار او هغوسترو کارخونو دپاره د اومو موادو دسر چینو موندل ؤچې په کار لوېدلې وې. صنعتي انقلا ب، دلېږد رالېږد او نړیوالو اړیکو دپاره، بې ساري وسائل منځ ته راوړي ؤ. دنړیوال بازار جوړېدل، دناانډوله سوداګر ي وده، داوسېنې دپټلۍ پیدابښت او دمظلومو ملتونو پرله پسې مبارزې، داټول دنوي ښکېلاک بڼو ته دلېږد نښې دي. دآسیا، افریقا اولاتینې امریکې هېوادونه له یوې خوا په صنعتي هېوادونو کې دجوړوشوو مصنو عاتو په بازارونو اوله بلې خوانه ددوی دتولید دپاره داومو موادو پر تاروونکو سر چینو بدل شول. دکمزورو ملتونو او مستعمرولوټول دآزادې سوداګري په بڼه (چې غىر عادلانه او دمظلومو ملتونو په زیان سرته رسېږي) دوام ومونډ. سره له دې دلوټمارۍ پخوانۍ ظالمانه طریقې لااوس هم په بشپړه توګه له منځه لاړې نشوې. آزاده سوداګري دسوداګریزوکمپنیو (دپانګې لومړنۍ غونډېدنې په پېر کې اروپایې سوداګرو، پر آسیایې، افریقایې او امریکایې هېوادو کې سوداګریزه انحصار ټینګ کړی ؤ. دسار ي په توګه په انګلستان کې، دختیځ هند کمپنۍ، دهند سره سوداګر ي په بشپړه توګه پرځان پورې

ترلېږ وه اوله دغه هېواد سره یې دنورو سوداګر و با هېوادونو دسوداګري مخه نوله) دانحصار له منځه تللو او دکورنیو صنایعو نه دملاتړ سیاست دپای، نښه وه.

۲- دمستعمرو پراقتصاد د آزادی سوداګري اغېز:

مستعمرو ته دپرېمانه پلورتوکو واردېدلو په دغو هېوادو کې دپلورتوکو- پیسوترمنځ اړیکې پاوړې اوتېز ې کړې. فوډالانو اودقبلو مشرانوهره ورځ دېلې په پرتله لازیاته ګټه ترلاسه کوله. ددغه چار پایله دبزګرو دزېښاک سختوالي اوکورګډي وه. بزګران دبهرنو پانګوالو، خپلو هېوادو دفوډالانو اوسود خورو تر نیغ فشار لاندې اړ ؤ اومه مواد او خوراکي توکي دپانګوالو بازارونو دپاره تار اوپه ډېره ارزانه بیه یې وپلوري.

دصنعتي پلورتوکو لوی سلاب چې دزېښاکګرو هېوادوڅخه مستعمرو اونمه مستعمروته وړل کېدل،ددغو هېوادو لاسي صنایع او مانو فکتورونه یې، چې دپرمختللو هېوادو دصنایعو سره یې سالي نشوه کولای، له پښو غورځول. ددغو هېوادو کورنۍ سوداګري هم دلاسي صنایعو سره یوځای مخ پر ځوړ شوه. دانحصار نه مخکې پانګوالۍ په دوران کې دمستعمره پانګوالۍ اړیکو پراختیا نه وه کړې. داهغه پیر ؤ چې آزاده سوداګری دښکېلاکګرو او مستعمره هېوادونو ترمنځ داقتصادی اړیکو بنسټیزه بڼه وه.

دکارګرې طبقې دخپلواکه غورځنګ پیل

دکارګرې طبقې بڼه نونه: داروپا پانګوالۍ دصنعتي انقلاب له کبله دخپلې ودې نونوی عصر یعنې د ماشني تولد عصر کې پل کېښود. په ټولنه کې پانګوالۍ اړیکې واکمنې شوې او ددغو بدلونو نو سره یوځای پرولتاریا هم دخپلې مبارزې نونو ي

پراوته ورننوته. بورژوازي دسياسي پلوه هم دتولنې پر برلاسی ځواک (واکمن هيئت) واوښته. پرولتاريا چې دفيوډالزم ضد مبارزې په بهر کې، دخپل بنسټيز تضاد سره سره، بورژوازي سره، همغاړې وه ورو ورو يې دواکمنې بورژوازي پر ضد خپله مبارزه د نوې خپلواکې طبقې په توګه پيل کړه. دهمدغې پړاو وروسته مبارزې په بهر کې ځوانې دغې طبقې پورې اړوند ايډيالوژي او سياسي سازمان يعنې مارکسيزم اوکارګري اوکمونيست ګوندونه جوړشول. کارګره طبقه يوځل په خپلو دندو او تاريخي رسالت نه پوهيږي. لومړی په هغو غورځنګونو کې چې د بورژوازي او وړوکې بورژوازي –روڼ اندو په مشري سرته رسيږي، ګډون کوي اوجوته ده چې دټولنې تاريخي بشپړتيايي بهر ته په پاملرنې سره لومړی دبورژوازي ايډيالوژي تر اغيزې اونفوذلاندې وه خو ورو ورو ځان ددغه نفوذ څخه خلاصوي. موږ دلته په ډيرلنډيز په نولسمه پيړۍ کې داروپادکارګرې طبقې دودې دځرنګوالي ببلګې او په پای کې دپرولتاريا دعلمي ايډيالوژي (مارکسيزم) پيدايښت اوبنسټ ايښودنه تر څيړنې لاندې نسو.

په نولسمه پيړۍ کې داروپا کارګري غورځنګ:

۱-دلوديزم غورځنګ: له هغه ځايه چې انګلستا ن دنورو هيوادوڅخه وړاندې دپانګوالۍ پړاوکې ګام کيښود دکارګرې طبقې غورځنګ هم مخکې له نورو هيوادوڅخه په دې هيواد کې منځ ته راغی. دټاکنوخاصو طرېقود شتون له کبله فيوډالانو خپله واکمني دانګلستا ن په پارلما ن (عواممومجلس) کې همغشان ساتلې او داسې قوانين يې تصويب کړل چې د بورژوازي په تاوان ؤ. په دې شرايطو کې بورژوازي اوکار ګرې پر ګنې يولاس دټاکنيزو قوانينو دسمون غوښتونکې شوې. له بل پلوه انګريز کارګره طبقه هم ورو

ورو پخپله داقتصادي-ساسي مبارزو ډګر ته راوتله. کارګرانوپه لومړي سرکې چې دټولنې اوطبقو په اړوندیې ناسم لـد درلـود، دماشـنو نو په ماتولو اودکارخونو په سوزولو سره یې خپله مبارزه دکارغـر انساني شرائطو – لکه ۱۴ – ۱۵ ساعته ورځنی کار، دښځو اوماشومانو دکار دود اود مزدوري کمښت - ضد څرګندوله. هاغه وخـت زیـاتره کـارګران لـه هغـو کورګـډو بزګـرو او کسـبګرو څخـه جوړېدل چې په تولید کې دماشـن آلاتو دلګولو په اړتیا نه پوهېدل اوماشـن یې دخپل ژوند دبد مرغي لامل انګېره اوله دې کبله یې دماشینونو په ځپلو او ماتولو لاس پورې کاوه. دغه غورځنګ په لودېزم مشهور شو چې دیو افسانه یې کارګر لود دنامه نه اخسـتل شوی ؤ. لود دزبېښـاک لـه شـره دخلاصـون لپاره په لـومړي ځـل خپل ماشـن لـه منځـه یـووړ. دا غورځنګ دومره پراخه شـو چې دمخنیوي لپاره یې دحکومت له خوا ډېرسخت قوانین، ان دمـرګ سزا وټاکله شوه.

۲- چارتیزم: څرنګه چې وول شـول د ۱۹ پېړی په پـل کې دانګرېـز ی پرولتاریـا دټـاکنو قـانون دسـمون لپـاره فعالـه رول ولوبـاوه اووروسـته لـه هغـه چـې د ټـاکنو دطرېقـې دبـدلون لپـاره نـمګړی قـانو ن دپارلمـان نـه تېـر شـو –چـې پـه هغـه کـې بـا هـم دکـارګرو حقـوق لـه پامـه وغورځـول شـول – دصـنعتي ښـارونو کارګرانودخپلوځانګړو سازمانونو په جوړولولاس پورې کړ. ترڅو په کـال (۱۸۳۶) کـې دلنـدن دکارګروټولنـه جـوړه اوترجوړېـدوېو کـال وروسته یې دټاکنو قانون د سمون لپاره یوه کـړنلاره وړانـدې کـړه چې دخلکو دمنشوریا "پیپل چارت" په نامه یـاد شـو. لـه دې کبلـه پر نوموړي کارګري غورځنګ دچارتیزم نـوم کېښـودل شـو. ددغـه غورځنګ په ملاتړ کې پراخه لاریونونه او متینګونه جوړ شول چې کله به په هغو کې د۳۰۰تـر ٤۰۰ زرو کسـانو پـورې برخـه اخیسـتله.

په لومړي سر کې دمترقي بورژوازي استازو هم پکې برخه درلورده خوچې کله يې ددغه غورځنګ پراخ ولسي اړخ ولید او له بلې خوا يې دپرګنو د پرڅای غوښتنو دمنلوسره ددولت اومجلس مخالفت وکوت نوځان يې څنډې ته کړ او په دې توګه يې خپل طبقاتي ماهت لاروښانه کړ. له دې وروسته دچارتیزم غورځنګ یوائې دېوکارګري غورځنګ په توګه رامنځ ته شو. دچارتیستانو ملي ټولنه په کال (۱۸٤۰) کې جوړه شوه. دغه سازمان په حقیقت کې دکار ګرې طبقې لومړنی جوړشوی سازمان دی کړنلاره او همیشنۍ اجراییه کمیټه يې لرله او غړي يې حرفه يې ؤ. دې انجمن دنوي منشور په جوړولو او څو انقلابي ګامونو سره وکړای شول څو برباوې لاس ته راوړي.

۳- په فرانسه کې کارګري غورځنګ: دفرانسې بورژوازي انقلاب دفیوډالیزم سټه ونړوله خو پاتې شوني يې دفرانسې په اقتصادي او ساسي ژوند کې پاتې شول. دناپلئون له پرځیدو وروسته بو واربیا زورواکی سلطنت ټینګ شو. البته دپاچا واک ددووجرګو په وسله ټاکل کېده. یو دمشرانوجرګه چې غړې يې پاچا ټاکل او بله يې د استازو جرګه دهغوغوره کسانو څخه چې لېترلږه کلنی عاید يې ۲۰۰ فرانکه وی او یو ه موده يې په ټاکلې سمه کې ژوند کړی وي. او استازوخپله باید ۷۰۰ فرانکه خپل کلنۍ عاید درلودلای. په دې ډول لیدل کېږي چې دفیوډالیزم پاتې شوني دبورژوازي سره په یووالي کې دهېواد په اقتصادي-ساسي برخو باندې دپام وړ کچې پورې واکمنې وې اوزیار کښه طبقې عملادټاکنې دحق نه بې برخې کېدلې. په ټولیزه توګه فرانسه داقتصاد دلا پر مختګ لپاره په ساسي نظام کې بنسټیز بدلون ته اړینه وه. پرولتاریا لومړی دبورژوازي سره په یو والی کې په هغو سازمانونو کې فعالیت کاوه چې دبورژوازي مخکښو عناصرو جوړول. خو ورو ورو يې خپل طبقاتي تضاد اوتاریخي تجربو ته په

پـاملرنې سـره، چـې لاسـته یـې راوړې وې، دځـانګړو سـازمانونو اواستوګن ځایونو په جوړولو لاس پورې کړ اودموجود نظام پر ضد بلواته راپورته شول. دلـون، پـارس او نـورو سـترو ښـارونو کـارګرو پاڅونونو تـه لاس واچـاوه، کـه څـه هـم دمـاتې سـره مخـامخ شـول خودفرانسې دکارګرې طبقې دپوهې کچه یې ډېره لوړه کړه اوهـواد یې په ټولنزه توګه دنو ټولنز انقلاب په لور پرمخ بوت.

۴- پـه آلمـان کـې دکـارګرې طبقـې غورځنـګ: آ لمـان دنونسمې پېړۍ په لومړیو وختونو کې له اقتصادي پلوه دفرانسې یـا انګلستان نه ډېر وروسته ؤ اویوموټی دولت یـې نـه درلـود. پـه دې هېواد کې دصنعت دلږې ودې له امله کارګره طبقـه هـم لاوروسـته منځ ته راغله. سربیره پردې په آلمـان کـې دبـورژوازي دـموکراسـي دنشـتوالي لـه املـه کـارګري سـازمانونه هـم لـه هېـواد څخـه بهـر جوړېدل (سوس اوانګرېزکې) لکه "د آلمان دخلکـو اتحادیـه" چـې هڅه یې کوله دآلمان دکارګري غورځنګ لارښوونه له بهرنه و کړي خو څنګه چې ددوي اړیکې دآلمان دمختلفو اایالاتو له کارګرو سـره کمې وې ویـې نشـوکړای دکـارګرې طبقـې غورځنـګ تـه هـېڅ ډول مرستندویه لارښونه وکـړي. سـره لـه دې خپلـه کـارګرې طبقـې پـه آلمان، اوپه ځانګړې توګه صنعتي سمو، کې ځلانده مبارزې سـرته ورسولې. په آلمـان کـې دصـنایعو لاوده دفـوډالزم بشـپړ ورکـاوي پـورې تړلـې وه. څنګـه چـې دآلمـان داتحـادیې حکومـت، چـې دفـوډالانو نـه جـوړؤ، اړینـو سـمونونو تـه یـې چمتـووالی نـه درلـود نوځکه پرته له انقلاب څخه بله لار، نـه وه پـاتې. پـه ټـولنزه توګـه د "کمونیستي مانیفست" تـر خپرېـدو مخکـې پـه اروپـاکې دکـارګرې طبقـې غورځنـګ خپـل سـری اړخ درلـود اوکـارګرولاهم دټـولنې اودټـولنې دبشـپړتیااوخپل تـاریخي رول پـه هکلـه ګډنړۍلـد

اوابډبالوژي نه درلوده، له دې کبله دهغوی کړنې خورې ورې او نامنظمې وې اومعمولاً دماتې سره مخامخ کېدلې.

پــه اروپا کې د (۱۸۴۹-۱۸٤۸) کلونو انقلابونه:

په دې کلونو کې داروپا په مختلفو هېوادو پـه تېـره بیـا فرانسـه کـې یوشمېر انقلابونه پېښ شول چې په هغو کې کارګرو فعاله اورغانـده رول درلود. لـومړی پـه فرانسـه کـې کـارګرو یـو څـه برېـاوې لاسـته راوړې او لوبه بورژوازي پرشاتګ ته اړه شوه خو په پای کـې، (کـال ۱۸۵۱)، د دریم ناپلئون کودتـا سـره پـه فرانسـه کـې یـو ډول خپـل سرې حکومت منځ ته راغی اودسترې بورژوازي له حکومـت څخـه بورژوا دیموکراتیک حکومت ته دلېږ د مسئله لاینحلـه پـاتې شـوه. پـه نـورو اروپـایې هېـوادو، لکـه اتـریش، آلمـان، پولنـډ، ایټالیـا اوهنګري کې هم انقلابونه پېښ شول خوټولوماتې وخوړه. سره لـه دې دغو انقلابونو وکړای شول په بولړهېوادو کې د فـوډالي اړیکـو پاتې شوني اسـته وغـورزوي اود پـانګوالۍ دلابشـپړتیا او د کـارګرې طبقې د ودې او پوهې سره مرسته وکړي. د (۱۸۴۹-۱۸٤۸) کلونـو پـه ټولـو انقلابونـو کې ټـاکونکی رول دزبارکښـو پرګنـو پـه تېـره بـا دکارګرو پر غاړه ؤ اوپه دې انقلابونو کې دلومړي ځل دپاره کـارګرې طبقې خپلې خپلواکه سـاسي اواقتصـادي غوښـتنې وړانـدې کـړې. په اروپا کې دنوموړو انقلابونو دمـاتې تـر ټولـو لـوی سـبب دلبـرال بورژوازي خـانت ؤ. دغې طبقې چې زیاتره یـې دخلکـو دغورځنـګ نه ګټې پورته کولې اود خپلو طبقاتي تنګ نظره ګټو لپـاره یـې پـه انقلاب کې برخه اخستله، همدا چې دکـارګرې طبقـې دغورځنـګ دودې سره مخامخ کېدل، پر شـاتګ یـې کـاوه اوزورواکـي سـره پـه سازښت کولو او بېرته پرشا تللو سره یې خلکو ته خـانت کاوه.

دمارکسسم پېدابښت

(دپرولتاریا علمي ایډیالوژي)

دپرولتاریا ایډیالوژي مارکسسم لنینیزم ده. مارکسسم دنونسمې پېړۍ په دوهمه نیمایي کې ددغه وخت ددریو علمي بهرونو پر بنسټ پراختیا اوبشپړتیا وموندده. د مارکسسم دغه درې بنسټه په دې ډول دي: دفرانسې انګرېیال (تخلیي) سوسیالزم، دآلمان کلاسکه فلسفه اود انګریز سیاسي اقتصاد.

۱-تخلیي یا انګیریال سوسیالزم (اوتوپیک): دنولسمې پېړۍ تر نیمایي پورې داروپا کارګره طبقه زیاتره دبورژوازي ایډیا لوژیو او یا انګیریال سوسیالزم تر اغیزې لاندې وه. انګېریال سوسیالېزم ډېر پخو امنځ ته راغلی ؤ. دغه مکتب، دپانګوالودزور زیاتي اوزبېښاک په وړاندې دکارګرې طبقې دغبرګون اونافرمانۍ بیانونکی ؤ. دانګېریال سوسیالېزم لومړنیو استازو توماس مور، بابوف، کامپانلا، مورلي او نورودټولنې سختې ناانډولی نه چې انسان څخه دانسان پرزبېښاک ولاړه وه، په کلکه غندنه کوله اودنوې عادلانه ټولنې دمنځ ته راتګ غوښتونکي ؤ. ددوی په اند، نوې ټولنه کې بایده دي ټول خلک، دژوند ټولو کچو کې له اقتصادي، سیاسي او معنوي پلوه برابروي. هغه لویه مسئله چې دوی نشو کولای حل یې کړي، داوه چې نوې ټولنه څنګه بایده دی ټنګه شي او دغه ټولنه یې دربشتانی ژوند نه لرې څیز انګېرله.

ددغه ډول اند نووتلی استازی توماس مور خپله راتلونکې ټولنه دیو خیالي ټاپو (اتوپیا) په نامه ددغه ټاپو دیومسافر له خولې نه انځور کړېده اوله هغه وروسته د "اتوپیا" کلمه دغیرواقعي اونه ترلاسه کیدونکي څیزپه قطار کې راغلې ده.

سن سمون، رابرت آون اوفوریه اتو پک (انګېریال) سوسالېزم ته په نونسمې پېړۍ کې لاپراختیا ورکړه او واقعت ته یې لانږدې کړ. دوی د پانګوالې ټولنې تضاد ونه کتل اوباور یې درلود چې بورژوازي انقلاب دزیارکښانو لپاره آزادي او برابري نده ډالۍ کړې، دوی په پانګواله ټولنه باندې دشرم داغ لګاوه، د هغې کرغېړنتوب او ناولتیا یې په ډاګه کوله او پرځای یې دزیېښاک او طبقاتي مبارزې نه خلاص یونو ی نظام غوښت.

دمارکسېزم (علمي سوسیالېزم) دغو مخکښانو (دکار په مقابل کې دتولیدشوو مادي شتمنیو وېش) داصل پلي کولو او دخلکو د اساسي اړتیاوو پوره کولو دپاره دتولید دبشپړتیا اهمیت درک کړی ؤ او ان یوې دغسې ټولنې ته درسېدو دپاره یې دځینولارو وړاندیز کاوه.

سره له دې انګېریال سوسیالیستان ونه توانېدل په ټول حقیقت پوه شي، ځکه دټولنی نه یې علمي خیال نه درلود او په طبقاتو باندې دټولنې دوېش علمي علت یې نه پېژانده. دلوړو طبقو دشتون آر (منشاء) یې دځینو زور واکو شیطاني طبیعت ګڼه چې یا خو یې دزور اویا یې دنورو لارو نه شتمني او ان دکمزوره خلکو ځان په خپلې ولکې کې راوستی دی. اوپه دې باور ؤ چې دلوړوطبقو دغه وګړي دانسانانو منځ کې پر یوشانته والي او برابري ولاړه اودتضادونو نه خلاصه یوه ټولنه کې دژوند دخوند نه ناخبره دي اوله دې کبله دټولنې دتضادونو دحلولو او عدالت دټینګولو رښتونې لارې دموندلو نه عاجز ؤ او داسې یې انګېرل چې شتمنو ته په پند او نصحت ورکولو او دبېلګه یېزو یونټونو په جوړولو سره کولای شي دطبقاتي تضادونو نه خلاصه ټولنه جوړه کړي. دوی دطبیعي اوټولنیزو قوانینو په توپیر نه پوهېدل او په دې باور ؤ چې کولای شو ټول انسانان په ښو خلکو او بدو خلکو

ووېشـو. تخلـي سوسـالسـتانو نـه شـو کـولای د پـانګوالې ټـولنې پربشپړتیا باندې واکمن قوانـن اوهغه ټـولنـز ځـواک چـې دپام وړ ټولنې دجوړولو وس لري، کشف کـړي. داټـول هغـه کشـفـات دي چې مارکس، انګلس اودعلمي سوسـالیزم نور مشران یې په موندلو بریالي شول.

۲- د آلمان کلاسکه فلسفه: فلسـفه داسـې پوهـه ده چـې دطبعت، بشري ټولنې او تفکر تر ټولو عام قوانـن څېړي. دوخـت په تېرېدو سـره طبعـي او ټـولنـز علـوم دبشـپړتیا داسـې کچـې تـه ورسـدل چې دنوې سمې علمـي فلسـفې دپیداښـت لـومړنی تـوکي (مقدمات) یې شوني کړل. دساري په توګه په۱۸-۱۹ پېړۍ کې په طبعـي علومـو کې دریـو مهمـولاس تـه راوړنـو (کشـفونو)، د نـوې ماتریالیستي فلسفې دپیداښت بنسټونه رامنځ تـه کـړل. دانـرژي او مادې دپایښت قانون چې دشوروي پوه "لومونوسف" اودفرانسـوي پوه "لاوازیه" په واسطه کشف شو، ثابته کړه چې هـېڅ شـی پخپـل سر منځ ته نه دی راغلی او هېڅ شی له منځه نـه ځـي بلکـه یـوازې دیو حالت نه بل حالـت تـه بـدلون مـومي. دمـادې دپایښـت قـانون وښودله چې ټولې پدیدې دمـادې دخوځښـت اوبـدلون دبېلـې پرتـه بل څه نه دي او هېڅ خالق ندي پیدا کړي، بلکـه تـل ؤ او وي بـه. دوهـم کشـف، دژونـدیو موجوداتـو دجوړښـت واحـد "دژونـدینکې کشـف" دی چـې د روسـي "ګاریـا ننـف" او آلمـاني "شـلایدن" او"شوان" لاس ته راوړنه ده. دې مسئالې په ډاګـه ثابتـه کـړ ه چـې ټول ساکښ اوګیـاه دژونـدینکې پـه نامـه یـوه ګـډ آر (منشـاء) لـري اوحجره هم دمختلفـو مـادي عناصرو پرتـه بـل څـه نـه ده چـې پـه ځانګړي جوړښت سره یې یونوی کـفـت د "ژوند" په نامه منځ تـه راوړی دی. پـه بلـه ژبـه ثابتـه یـې کـړه چـې ژونـد هـم دمـادې دخوځښت یوه بڼه ده. داروین دساکښو د بشپړتیا علمـي نظـر یـې

په وړانـدې کولـو سـره چې دعلمـي ازمېښـتونو اولاس ونـدونو (مدارک) پر بنسـټ ولاړه وه، دطبعي علوموپـه درـم لـوی کشـف بریالی شو. داروین په خپلـو پرلـه پسې ازمېښـتونو ثابتـه کـړه چې اوسني راز راز ژوی او ګـاوې د هماغې لـومړنۍ ژونکې لـه بشـپړتیا څخه منځ ته راغلي، دژونـد دپابښـت دپاره ددوی دوامـداره هڅې دهغوی دبشپړتیا سبب شوې دي. دىو دغه شان علمي پرمختیاوو تراغېزې لاندې د دوو آلماني فلسوفانو هګل او فوىرباخ نظریـات څرګنـد شـول. هګـل لـه نـوو علوموڅخـه دګټې اخیسـتلو طریقې (تضاد، بدلون او بشپړتیا، ىوله بل سره د ښکارندو یا پدیدو تړلتـا اونور) دطبعت اوټولنې دښکارندو (پدىدو) په څېړنه او شـننه کې و غځولې او دىالکتـک یې ىوې لوړې کچې ته اوچت کـړ. خوهګـل دخپـل ایډیالیسـتي بـاور لـه املـه داسې انګېرلـه چې مـادي نـړۍ دمطلقې اىډىا اوټولنـزشعور تجسم دی اودمادي نړۍ بشپړتیا هـم دهماغې "مطلقې اىډىا" او "ټولنـز شعور" دبشـپړتیا غبرګـون دی. فوىر باخ دماترىالـزم دفلسفې پـه پـر مختـګ، ترقي اوبشـپړتیا کې ډېره لوىه ونډه لـري. ده د هګـل دایـډىالـزم پـه غندنـه کې دخپـل ځـانګړي ماترىـالـزم بنسـټ کېښـود. ده بـاور درلـود چې مـاده اوطبعت دانسان دشعور نه دبانـدې او خپلواکـه شـتون لـري. خـو فـوىر بـاخ دهګـل دایـډىالـزم څخـه پرځنـډه کېـدلو سـره سـره ونـه توانېد دده د دىالکتـک نه ګټه واخلي. فوىر بـاخ دټـولنـزو مسـائلو په پوهېدلو کې ایډیالیست پاتې شو. ده دانسان دټولنـز ې بشپړتیا بنسټ دمادي تولـد پـه وده کې نـه، بلکـه پـه شـعور اومـذهب کې لټاوه. په همدې سبب پـه داسې حـال کې چې خـدای اوعسـوي مذهب یې رداوه، دنوې ټولنې دجوړولو لپـاره دانسـانانو دمنـې پـر بنسټ دىو نوي مذهب دبنسټ ایښودلو په هڅه کې ؤ.

۳- دانګریز ساسي اقتصاد: دپانګوالۍ دتولد طریقې بشپړتیا، دعلم نوې نوې څانګې یعنې ساسي اقتصاد دبشپړتیا سره مل وه. په هغه وخت کې چې بورژوازي دنوې مخکښې طبقې په توګه دفوډالزم مخې ته ولاړه وه دپانګوالۍ تولد پر بشپړتیا باندې دواکمنو قوانینو علمي پېژندګلوي او فوډالي تولدي اړیکو نابودي سره یې منه ښودله او دغه وخت ۇ چې د بورژوازي اقتصاد علم، بنه ونوله. بنسټ اښوونکي یې انګریزي پوهان "آدام اسمت"، "دیوید ریکاردو" او نورۇ. لکه دیوپلورتوکي دتولد دپاره سرته رسیدلی کار اودهغه دارزښت دکچې تر منځ اړیکې په څېردبورژوازي ساسي اقتصاد ډېرمهم قانون کشف کړ او د بشري اړیکو د ډېرې مهمې څانګې یعنې د تولدي اړیکو علمي مطا لعې بنسټ یې کېښود. دتیو لنزوعلومو نوروڅانګو لکه تاریخ، حقو ق او داسې نور و هم لا زیاته وده ومونده.

دمارکسزم – لنینیزم پیداښت چې دستر و بنسټ اښود ونکو، مارکس او انګلس په وسله د پرولتاریا د انقلاب په ښوونځي بدل شو، نوه تیولنزه انقلابي نظریه ده چې دریو لویو برخو (فلسفې، ساسي اقتصاد او دعلمي کمونزم تیوري) نه جوړه شوې ده.

دمارکسېزم فلسفه:

دمارکسېزم فلسفه دډیالکتک ماتریا لېزم او تاریخي ماتریالېزم څخه جوړه ده. دمارکسېزم دتیوري ستیه دډیالکتک ماتریالېزم فلسفي پوهه ده چې پر طبعت، بشري تیولنې او شعور باندې واکمن عام قوانین بیانوي. مارکس اوانګلس دفلسفې په تاریخ کې دلومړي ځل لپاره ماتریالېزم او ډیالکتک ته په پوهوی (آګاهانه) نووالی ببنلی او هغه قوانین یې کشف کړل چې په تیولنز ه توګه دانسا ن، تیولنې او طبعت دبشپړتیا او خوځښت پرنړۍ

واکمن دي. ډیالکتک ماتریالیزم له دې کبله ماتریالستي دی چې باور لري طبعت دهېڅ ځواک په وسله نه دی پیدا شوی، تل ؤ او تل به وي او شعور په لوړو پړاو ونوکې دمادې د ودې محصو ل دی. ماده او شعور دخپلو دننیو تضادونو پر بنسټ بشپړتاومومي او دغه بشپړ تیادکمي بدلونونوپه توګه دی چې په نو ټاکلي پړاو کې دکیفی ټوپ (نو حالت نه بل حالت ته بدلون) په توګه منځ ته راځي. مارکس او انګلس دټولنې دبشپړتیا پرواکمنو قوانینو باندې دډیالکتک ماټریالیزم په غځولو سره د تاریخي ماټریالزم بنسټ کېښود. تاریخي ماټریالزم له دې کبله ډیالکتکي دی چې باورلري بشري ټولنې دخپلو دننیو تضادو نوپر بنسټ بشپړتیا مومي او دغه بشپړتیا دکمي بدلونونو په بڼه دی چې په ټاکلي پړاو کې دکیفي ټوپ (انقلاب) په بڼه دیو ټولنیز چوکاټ نه بل چوکاټ ته بدلون مومي. تاریخي ماتریالزم له دې کبله ماتریالیستی دی چې باورلری دبشر ي ټولنو بشپړتیا په لومړی درجه کې دهغو دمادي تولید طریقې دبشپړتیا او دټولنې دننیو عواملو دودې تر اغېزې لاندې سرته رسېږي نه د ټولنیز شعور په وسله. شعور په خپلو ټولو بڼو کې دمادي تولید دبشپړ تیا د کچې سره سم بشپړتیا مومي. دمو لده ځواکونو بشپړتیا د ټولنې داړیکو او مخبنا ټاکونکې ده. تاریخي ماتریالزم د ټولنې پر پراختیا او بشپړتیا باندې واکمن عام قوانین څېړي.

مارکسستي ساسي اقتصاد:

ساسي اقتصاد هغه پوهه ده چې دټولنې بېخبنا (واکمنې تولید ي اړیکې) د پلټنې او څېړنې لاندې نسي. داپوهه هغه قوانین څېړي چې دټولنې د بشپړتیا په بېلابېلو پړاو ونو کې دمادي نعمتونو دتولید په طریقې او دهغه دوېش پر څرنګوالي پورې اړوند دي. په عین حا ل کې ساسي اقتصاد دمولدځواکونو

اوتولد ي اړیکو ترمنځ اړیکې او دمخبنا او بېخبناترمنځ اړیکې تر څېړنې لاندې نسي. څرنګه چې دلته اقتصاد نو طبقاتي علم دی له دې کبله ساسي لفظ ورباندې زیاتوي.

مارکسستي ساسي اقتصاد په پانګوالو هېوادونو کې دکارګرو او په نورو پخوانو طبقاتي ټولنو کې دنورو زیارکښانو داسارت او بندګي دنېستي او محرومي مادي علتونه روښانه کوي او ښيي چې دبشر دتاریخ په اوږدو کې په زیارکښوطبقو باندې زورزیاتی نو تصادفي او نا آسماني چار ندی بلکه دزبېښاک ګرو رژیمو او دلږکي (اقلیت) په وسله د ډېری (اکثریت) استثماري اړیکو دشتون معلول ؤ. او بوازې نه پخلا کېدونکې طبقاتي مبارزه، دطبقاتي رژیم (پانګوالی) له منځه وړل او دپرولتاریا ددکتا توري ټېنګېدل دي چې زیارکښان له زبېښاک څخه ژغوري.

<u>دعلمي کمونېزم تیوري:</u>

دا علم د ساسی اقتصاد او تاریخي ماتریالېزم نه لاسته راغلو پایلو پر بنسټ د پانګوالی رژیم اړینه ړنګېدنه ښیی. علمي کمونېزم ثابتوي چې پانګوالی سستم بوازې دقهر نه ډک انقلاب له لارې سوسیالېزم ته اوړي اوله دې کبله په دې اوښتون او دپرولتاریا دکتاتوري باندې واکمن قوانین څېړي. با بانوي چې څه ډول باید کمونستي نوې ټولنه جوړه شي. ددغې مسئلې په بانولو کې دعلمي کمونېزم تیوري دغه دری دندې سرته رسوي: دنوې ټولنې دمادي اوتخنکي بېخبنا د جوړولو طریقې، دکمونیستي ټولنې د ټولنزو اړیکو جوړښت او دنوي ډول انسان د چوکاټ جوړونه. دعلمي کمونېزم دتیوري په جوړونې اوپه عام ډول د مارکسېزم په ودې کې د اروپا د مختلفو هېوادو په ولسي انقلابونو کې د کارګرې طبقې مبارزې اوپه تېره بیا دفرانسې دپرولتاریا مبارزې؛ اوددغو مبارزو له ودې سره جوخت دکارګرې

طبقې دمبارزو سازمانونو جوړېدل؛ په ځانګړې توګه دکمونستانو اتحادیه اولومړی انتر ناسونال اوپه پای کې دپارس کمون داهمت لرونکي دی چې هغو ته لنډه ګو ت نیونه کوو.

دپارس کمون:

دنولسمې پېړۍ په نیمایې کې د فرانسې زورواکې (استبداد) دولسي پرګنو دغوښتنو په وړاندې ولړزېده او دریم ناپلیون دکورنیو ستونزونه دخلکو دپام اړولو دپاره پروس (آلمان) سره جګړې ته ور ودانګل اوښتګه چې اردو یې دغسې جګړې ته تیاری نه درلوده اودخلکو پرګنو هم ورځنې ملاتړ نه کاوه، دبشپړې ماتې سره مخامخ شو. د (۱۸۷۰) کال سپتامبر کې دفرانسې داردو دماتې خبر پارس ته راورسېد. د قهرجنو خلکو پر ګنې واټو نو ته راووتلې او مقننه مجلس یې په خپلې ولکې کې راوست. دفرانسې بورژوازي د پرګنو ددغه غور ځنګ نه په خپله ګټه کار واخست او د«ملي دفاع دولت» په جوړولو سره یې دجنرا ل تر وفو په مشرۍ حکومت په لاس کې ونیو. دپارس کارګرو هم دخپلوځانګړو ساز مانونو په جوړولو لاس پورې کړاو په انترناسونال پورې اړوند ساز مانونودپارس په دوو برخو کې دپروس (آلمان) اردو دېرغل په وړاندې دمقاومت او تیارسۍ ټولنې جوړې کړې چې په سرکې یې دښار دمرکزي انجمن (پارس کمون) لارښود پلاوی ځای درلود. کمون ژمنه وکړه چې دپارس په دفاع کې به دولت سره مرسته کوي اوپه عین حال کې یې دخپل عمل کړنلاره اعلام کړه چې دهېواد دفاع لپاره دولسونو په وسله وال کولو، دپولس ړنګولو او دښاردمرکزي انجمن یا کمون سملاسي ټاکنو باندې ولاړه وه. دپروس لښکرو پارس کلابند کړ، دکارګرو داتلولي دفاع سره سره، پای کې دبورژواز ي دولت دخانت له کبله د تروفو د سرتېرو له ماتېدلو سره فرانسې ماتې

وخوړه. دفرانسې دملي مجلس ټاکنې دآلمان داردوپه مرسته ترسره شوې او داسې مجلس چې په بشپړه توګه یې ارتجاعي بڼه درلوده منځ ته راغی. د "تي ىر" په مشرۍ یوه کابینه جوړه شوه چې سمدلاسه یې آلمان سره دسولې تړون لاسلیک کړ او وپتیله شوه چې دپارس ځینې سیمې تر یوې مودې پورې نیواک کې پاتې شي. ملي ګارډ خپلې وسلې ونه سپارلې او ددغه خانت په وړاندې یې دمبارزې او دریځ هوډ وکړاوسره له دې چې تي یر زور ته لاس واچاوه زیار کښان تسلیم نه شول بلکې برخلاف، دپارس کنټرول یې عملا په خپل لاس کې واخیست.

دملي ګارډ فدراسیون (پارس کمون) لاربښود پلاوی دانجمن لپاره دټاکنو کولو ته ملا وتړله اوسربېره پردې خپله کړنلاره یې په دې توګه اعلام کړه: دنورو ښارنو سره داړیکو ټینګول، دټولو دولتي مقاماتو دټاکنو لپاره انتخابات، دحرفوي اردو او پولیسو له منځه وړل. دمزدورکاري او چړګری (ګدایې) له منځه وړل اوداسې نور.

دپاریس کمون دټولنې لپاره دخلکو ټاکل شوی استازی ۸۶ تنه چې زیات یې دکارګرو، کارمندانو اود آزادوکسبګروله منځه ؤ او نوردې نمایي یې له ساسي پلوه دبلانکي [1] اوپرودن[2] له پلوبانوڅخه وو.

[1] بلانکي دبلانکستانو دانجمن بنسټ ایښودونکی اودفرانسې دتخلي (انګېریالو) سوسیالستانو څخه ؤ. هغه په دې باور ؤچې دولتی واک باید دمترقی اومخکښنو عناصرو په لاس کې وي او دولسي پرګنو ملاتړته اړتیا نشته.

[2] پرودون- دفرانسې د وړوکې بورژوازي نامتو اقتصاد پوه ؤ چې دده دمکتب پلویان، پرودونستان بلل کیږی.

تولنې (پارس کمون) دواک تر لاسه کولو وروسته، پخوانی دولتی دستګاه رنګه اوپر ځای یې خپل حکومتي ارګانونه کنول. دکارخانو دڅښتنانو لاسونه یې کارخانو نه لنډ اواداره یې کارګرو ته پربښوده. دکارګرو دکارشرایط یې ښه کړل اودنوي دولتي مقاماتو تنخواه یې دماهروکارګرو ترکچې راټيټه کړه. تش اپارتمانونه یې اړوکورنو ته ورکړل اوداسې نور.

<u>دپارس دکمون ماتې:</u>

د تي ر بورژوازي حکومت، دپارس کمون دورځ په ورځ زیاتېدونکي ځواک په کتلو سره، د آلمان صدراعظم بسمارک سره سازښت وکړ، اودټولنې (کمون) د ځپلو لپاره یې فعالانه تاری ونوله. په ۲۸ مې کال ۱۸۱۷ د اردو دپراخه برغل په وړاندې، دپارس کمون زړه ورتنانه ډکې دفاع سره سره، په پای کې د پارس کمون حکومت راوپرځېد. دپارس کمون دماتې لوی علتونه په ټولنزه توګه دادي: دواک ترلاسه کولو لپاره دولسي پرګنو او کارګرو دتاري نشتوالی، په کمون کې دمختلفو ګوندونو شتون چې دځنو مهمو مسئالو لکه دڼوسوسالستي حکومت او دنوي طرز دولتي سازمان جوړښت دځرنکوالي په اړه یې نود بل سره هم غږي نلرله. دکمون له وتلو مشرانو نه هېڅ نو په علمي فلسفې او ایډیا لوژي سمبال نه ؤ او دټولنې دبشپړتیا له قوانینو نه یې پوره پوهه نه درلوده. دکمون ډېری غړي دطبقاتي همکاري پلویان ؤ. بلې خوا نه کمون ونشوکړای دبزګرو سره پیوستون ټينګ کړي او په دې هکله یې دولتي کړنلاره جوړه نکړه اوهم مخکې له دې چې دښمن ته کلک ګوزارونه ورکړي په ټاکنو یې لاس پورې کړ، ملي بانک یې ونه نیوه او دپیسو له پلوه تنګسا سره مخامخ شول اوپه پای کې دمختلفو ولایتونو سره یې اړیکې ټينګې نه کړې.

سربېره پرهغه څه چې ووېل شول دپارس کمون خپلې طبقې پورې دتړلي دولتی ځواک جوړولو لپاره د پرولتاریا لومړنۍ هڅه وه. اوله دې کبله د هغه نه لاسته راغلې تجربې د علمي سوسالزم د ودې او د پرولتاریا دکتاتوري دټینګښت لپاره ډېر داهمت وړدي او ياد به يې تل په تاريخ کې پاتې وی.

دکمونستانو اتحاديه:

څنګه چې په لنډه توګه مو وکتل دمارکسزم دپيداښت نه مخکې، پرولتاريا خپلواکه ګوند اويا سياسي تشکلات نه درلودل. که غوښتل يې اوکه نه يې غوښتل په وړوکې بورژوازي اوبورژوازي پسې راښکل کېده. دپرولتاريا دګوند يا سياسي سازمان جوړول آسانه کار نه ؤ. په تېره بيا چې دوړوکې بورژوازي او انګېر والو راز راز ناسمو اوتخيلي نظرياتو د اروپا دپرولتري انقلابيونو پرچاپېريال باندې سوری غوړولی ؤ. ددغو ناسمو خو په عين حال کې اغېزمنو نظرياتو له جملې نه د "پرودون" نظريات ؤ.

پرودون: پرودون دفرانسې دانګېروالو سوساليستانو له ډلې اودوړوکې بورژوازي ماهيت لرونکی ؤ. ده دپانګوالۍ پرسستم دسختونيوکو او تودو جملو په واړندې کولو او پرولتاريا ته دځلوب (سراب) په انځورولو سره دپرولتارياېي مبارزينو په تېره بيا دفرانسوي ځوانانو او محصلانو پراخه قشرونه دځان پر شااو خوا راټول کړي ؤ. او په خپلو انارشستي او وړوکې بورژوازي نظرياتو سره يې هغو ي بې لارې کول.

مارکس، دپرودون "د بيوزلتوب فلسفه" په ځواب کې په خپل اثر "د فلسفې بيوزلی" تر عنوان لاندې دده د وړوکې بورژوايي نظريات وټکول او په ترڅ کې يې دخپلو فلسفي اواقتصادي اندونو ډېر ټکي بيان کړل.

د کمونستي اتحادیې جوړښت: مارکس او انګلس د ټولو نورو انقلابانو څخه مخکې په دې فکر کې ډوب شول چې لازمه ده د اروپایې هوادو د انقلابانو ترمنځ منظمې اړیکې او پیوندونه ټینګ کړي څو د پانګوالو "سپیڅلی اتحاد" په هر وخت کې هلته او دلته د پرولتري غورځنګونو د ځپلو توان ونلري. په دې موخه لومړی "د کمونستي اړیکو د کمېټو" ترسرلیک لاندې کمېټې په بروکسل کې د مارکس په مشری جوړې شوې چې دنده یې د اروپا د کارګري سازمانونو او له دغې جملې د انګریز له چارتستانو سره د اړیکو ټینګول ؤ.

د مترقي سازمانونو نه یو د "نیاوګرو اتحاد" ؤ چې د انګېریالو کمونستي عقایدو لرونکی یو پټ سازمان ؤ چې د "وایتلنګ" په نامه یو آلماني درزي جوړ کړی ؤ. دغه ډله په عامه معنی د عدالت د ټینګېدو پلوی وه او غوښتل یې د انسانانو منځ کې د طبقاتي تړاو پرته برابرې اړیکې ټینګې شي، ټول نکمرغه او سوکاله وي او داسې نور. د دې سازمان شعار داؤ: "ټول خلک یوډول (برابر) دي". جوته ده ترهغه وخته چې د مارکسزم عقاید و لابنه نه وه نېولې، د وایتلنګ عقاید و مثبت رول لوباوه. مارکس او انګلس ډېره هڅه وکړه څو د دغې ډلې مشران د طبقاتو په هکله د دوی د انګېرنو په ناسم والي او کچه (خام) والي وپوهوي او د نړیوالې پرولتاریا تاریخي رول ور وپېژني.

د مارکس او انګلس دزده کړو له کبله د دغه سازمان ډېرو غړو مارکسزم ته مخه کړه. نورې غوښتنې او اړتیاوې په پای کې د "کمونستانو اتحادیې" په پیدا ښت سرته ورسېدې.

د کمونستانو اتحادیې "علمي کمونزم" ته د انګېریال (تخیلی) کمونزم په بدلون کې ستر رول ولوباوه او "ټول خلک یو

ډول دي"شعار" دنړۍ کارګرانو سره یو شئ" پر شعار باندې بدل شو.

دکمونیستانو اتحادیې یوه اساسنامه جوړه کړه. ددغې اساسنامې په لومړۍ ماده کې داسې ویل کیږي: "دکمونستانواتحادیې موخه: دبورژوازي راپرځول اودپرولتاریا دواکمنې ټینګول، دزړې بورژوازي له منځه وړل چې په طبقاتی نه پخلا کیدلو باندې ولاړه ده. دبورژوازي، او دطبقو او خصوصي مالکت پرته دنوې نوې ټولنې بنسټ ایښودل".

د "کمونستانو اتحادیې" لومړنۍ کنګرې مارکس او انګلس ته دنده ورکړه چې دسازمان مرام لیک مرتب کړي. دغه مرام لیک د "کمونست ګوند مانیفست" په توګه خپور شو او په دغه مانیفست سره په تاریخ کې دپرولتاریا دنړیوال غورځنګ، نوی پیر پرانستل شو.

دکمونست ګوندمانیفست:

مارکس او انګلس دکمونست ګوند مانیفست دجوړولو لپاره په ماشتو ماشتو وخت ولګاوه ترڅودغه مهم تاریخي اثر دلومړي ځل لپاره په کال (۱۸٤۸) دمارچ ماشت، په لندن کې، په آلماني ژبه او بیا په نورو ژبو خپور شو. په رښتیاچې دغه (۲۳) مخیز اثر یودمارکسستي ډېرو مهمو آثارو څخه دی چې تراوسه یې په لسګونو اوبلکې په سلګونو ملونو نسخې په ډېری نړیوالو اوسمه سزو ژبو خپرې شوې دي. دغه ستر اثر دمارکس او انګلس دعلمي لاسته راوړنو دهغه وخت ترټولو اوچت ټکی دی.

دکمونست ګوندپه مانیفست کې دلومړي ځل لپاره دمارکس او انګلس زده کړې په منظمه توګه وړاندې شوې دي. په دې کتاب کې دمارکسزم درې برخې - یعنې مارکسستي فلسفه،

علمي کمو نـزم او مارکسسـتي اقتصاد نـو تـر بله په دیالکتکي کلکو اړیکوسره دمنظمې زده کړې په بنه راغلې دي.

دکمونسـت گونـد مانیفسـت پـه نـوه سـرېزه اوځلـورو فصلونو کې مرتب شوی دی. ددغه اثر په سرېزه کې هغه چاپېریال چې په هغه وخت کې په اروپا باندې واکمـن ؤ پـه ډېره لنډه توگه بیان شوي، له هغې څنې په سرېزه کې داسې لیکل شوی دي:

"اوس هغـه وخـت رسېدلی دی چـې کمونسـتان خپـل اندونه، موخې اوهیلې دټولو نړیوالو په وړاندې په ډاگه بـیان کـړي اودکمونزم دخېرې (شبح) کیسې پرځای دخپل گونـد مانیفسـت وړاندې کړي".

"بورژوابان او پرولتاریا": دمانیفست دلومړي فصل عنوان دی. په دې فصـل کې دبشـري ټـولنې اوپرولتاریـا یـې غورځنـگ دبشـپړتیا څخـه نـوه ټـولیزه څېړنـه وړانـدې شـوې ده. تـاریخي ماتریـالزم پـه منظمـه او د منلـو وړ توگـه جمعبنـدي شـوی اوداحقیقت په ډاگـه اعـلام شـوی دی چـې ټول تـاریخ (دلـومړي کمون نه دتیریدو وروسته) یعنې دبشر جـوړکړی ټول تاریخ په طبقاتي مبـارزو ولاړدی اوددغـه طبقـاتي نـه ودرېدونکو مبـارزو لـه کبله په بشري ټولنه کې ټولنیز، اقتصادي جوړښتونه (صورت بند ي) نو دبل ځای نسي. دمرستوب سستم لـه منځـه ځـي اوځـای یـې دفـوډالزم سسـتم نسـي چـې هغـه خپـل ځـای دپـانگوالی اقتصـادي- ټـولنیز سسـتم تـه ورکـوي اولـه هغـه وروسـته دادسوسالزم ټولنز سسـتم اوپـای کـې کمـونزم دی چـې ټولـه نـړی بـه ونسـي. پـه دې فصـل کـې مـارکس اوانگلـس دپرولتاریـا تـاریخي رول بـانوي اوپـه ډاگـه ښـيي چـې هغـه نوازنیطبقـه چـې دپـانگوالې ټـولنې دبشـپړتیا پـه بهـر کـې دکمـي او کیفـي پلـوه دبورژوازي په وړاندې وده کوي، اوهغـه نـوازنی طبقـه چـې تـر پـای

پورې انقلابي ده، تر‌ته نه ګوري، راتلونکې بشپړتیا غواړي، دبشپړتیا په بهرکې انقلابي پوستون مومي اودبورژوازي سستم دله منځه وړلو اودسوسیا لستي نوي سستم اوپای کې دبې طبقې ټولنې دبنسټ ایښودلو وس لري، هماغه پرولتاریا ده. دوی وښودله چې پرولتاریا داسې طبقه ده چې نورټولنیز طبقات اواقشار پرځان باندې راټولوی اودآزادي ښوونکي انقلاب په لورېې لارښوونه کولای شي.

"پرولتاریا او کمونستان": دمانفست ددوهم فصل سرلیک دی چې دکمونستانو اړیکې دکارګرې طبقې سره او دپانګوالې ټولنې دبدلون دپاره دکمونستانو کړنلاره بانوي. په دې فصل کې مارکس او انګلس یادونه کوي چې کمونستان دټولې پرولتاریا نه بیلې او دکارګري ګوندونو ضد هیڅ راز ګټې نلري. او نورو تش په نامه کارګري ګوندونو سره یې توپیر په دې کې دی چې دوی په پرولتاریایی انتر ناسونالزم باور لري اودټولې پرولتاریا ګډې ګټې، پرته ددوی دملت نه، په پام کې لري او سربېره پر دې کمونستان داښه توب لري چې په انقلابي توري سمبال دي. دوی د ربا اوټګي هغه پرده چې بورژوازي اوپه تېره بیا "ددوی سوسیال دموکرات" استازي یې دپانګوالې ټولنې پرترخوواقعاتو باندې غوړوي، ایسته غورځوي اوددې ټولنې ماهیت چې دزیارکښانو په ظالمانه زبېښناک، دوروسته پاتې ملتونو په لوټمارۍ، اودپیسو په واکمني او تر ټولو بدو اخلاقي اصولو باندې متکي دي، په ډاګه کوي. دوی ځرګندوی په کمونستانو باندې دبورژوازي تورونه چې ګنې کمونستان دملکت د اصل په له منځه وړلوسره، شخصي آزادي له منځه وړي، ملت اووطن نابودوي او ښځې شریکې کوي، داټول د وړې بورژوازي د ماهیت څخه سرچینه اخلي. دا پخپله پانګوال دي چې دټولنې دډېری

آزادي له منځه وړي، دټولنې د غړو نهه پر لسو نه (۹/۱۰) ملکت سلبوي او د پرولتاريا وطن له هغونه اخلي او د مليتونو منځ کې دښمني او کرکې ته لمن وهي، او دا بورژوازي ده چې ښځې يې په حقيقت کې شريکې کړي او رسمي او غيررسمي بدلمنۍ يې دود کړې ده. پرولتاريا، پانګوالۍ نسکوروي او واکمن ځواک په لاس کې اخلي څو په دغو ټولو ډګرونو کې ربښتيني او نياومنه (عادلانه) نظم ټينګ کړي. د خصوصي ظالمانه ملکيت پر ځای د خلکو عمومي ملکيت کېنوي، د ټولنې ډېرۍ لپاره آزادي رامنځ ته کړي او ملي دښمني له منځه يوسي، ښځې د اسارت او رسمي او غيررسمي بدلمنۍ نه وژغوري. مارکس او انګلز په دې اثر کې د بېلوبېلو هېوادونو د پانګوالۍ له خوا د نيواک لاندې يا مستعمره ملتونو لوټنه ښودلې او د دې تيوري بنسټ ږدي چې «بندی ملتونه د پرولتاريا هملاسی» دي او ځرګندوی چې «د يو انسان په واسطه د بل انسان زبېښناک، له منځه تللو سره د يو مليت په واسطه د بل مليت زبېښناک به هم له منځه لاړشي».

<u>«سوسياليستي او کمونيستي ادبيات»:</u> د مانيفست دريم فصل د «سوسياليستي او کمونيستي ادبياتو» تر سرليک لاندې ليکل شوی چې په هغه کې مارکس او انګلز د انګېريال سوسياليزم او کمونيزم مختلف بهيرونه چې تر دغه وخته يې شتون درلود څېړي او د سترو تخيلي سوسياليستانو لکه کرون، فوريه او سن سيمون مثبتو اړخونو د درناوی په ترڅ کې د علمي سوسياليزم او کمونيزم بريد (پوله) له دغو بهيرونو سره ټاکي.

<u>«راز راز ګوندونو سره دکمونيستانو اړيکې»:</u> د مانيفست په وروستني فصل کې د بيلوبيلو ګوندونو سره د کمونيستانو اړيکې بيان شوي او نورو ګوندونو سره په اړيکوکې د کمونيستي سمې

کړنلارې ځلانده بېلګه وړاندې کېږي. دوی لیکي: کمونیستان په هر ځای کې د هر انقلابي غورځنګ نه چې د اوسني ټولنیز او سیاسي نظام ضد سر ته رسېږي باید ملاتړ وکړي، او د دغسې غورځنګونو د اصلي زړي په توګه د کمونیستانو دنده بنیي.

په مانفیست کې د پرولتاریا د واکمنۍ دټینګیدلو اړتیا په ډاګه او روښانتیا سره بیان شوې، د بزګر انواو نورو قشرونو سره د پرولتاریا د یووالي تیوریکي او تاریخي، او د پرولتاریا د دیکتاتوري د ټینګښت بنسټونه ایښودل شویدی. د کمونیستانو موخه داده: «د یوې طبقې په بڼه د پرولتاریا یوموټی کول، د بورژوازي د واکمني نسکورول او د پرولتاریا د ځواک سیاسي واکمني».

د کمونیست ګوند مانیفست په دې کلکو او ټینګو جملو چې د پرولتاریا ځلانده راتلونکې ته په هر کمونیست کې باور او ډاډ پیدا کوي، پای ته رسېږي:

«پرېږدی د کمونیستي انقلاب په وړاندې د واکمنو طبقو پر ځان لړزه راشي. په دې منځ کې به پرولتاریا د خپلو ځنځیرونو پرته نور څه د لاسه ورنه کړي، خو یوه دنیا به لاسته راوړي. د نړۍ کارګرو سره یو شي!».

لومړی انترناسیونال:

د ۱۸۴۸-۱۸۴۹ انقلابونه سره له دې چې ډېری یې خپلو موخو ته ونه‌رسېدل خو د اروپا د بشپړتیا په یون کې یې ژوره اغېزه پرېښوده. بورژوازي اړیکې په پراخه کچه وغوړېدې. د ۱۸۵۰ نه تر ۱۸۶۰ کلونو په واټن کې پانګوالو اړیکو خورا پراختیا ومونده او د نړیوالې پانګوالۍ بازار عملاً منځ ته راغلی ؤ. صنعتي انقلاب اونوي اختراعات سبب شول چې په زرګونو سترې صنعتي موسسې د سلګونو او زرګونو کارګرو سره تاسیس شي او په اروپایي هېوادونو کې د لارو، د اوسپنې پټلو او بېړۍ چلولو جال بې سارې

پراختیا ومومي. کارگرې طبقې د کمي او کیفي پلوه بې سارې وده کړې وه او داسې شرایط ایجاد شوي ؤ چې په رښتني پرولتري سازمانونو کې د کارگرو یوموټی کیدل شونی شي.

مارکس او انگلس چې د کلونو راهیسې په نه ستړې کېدونکې توگه په خپل گټور کار سره د خپلو علمي افکارو په وده او ترویج بوخت ؤ، د ۱۸۶۰ لسیزې په پیل کې دې پایلې ته ورسېدل چې کېدای شي د کارگرې طبقې نړیوال غورځنگ په یو بین المللي سازمان کې یوموټی شي، او د دغشان یوې دندې سر ته رسونه په حقیقت کې ډېره سخته وه. په مختلفو هېوادو کې کارگري غورځنگ د فکري پلوه په بشپړه توگه خور او د راز راز بې لارو (انحرافي) نظریاتو او ایډیالوژیو تر اغېز لاندې ؤ.

په پای کې تر ډېرو هڅو وروسته په ۱۸۶۴ کال کې د مختلفو هېوادو د کارگري غورځنگ استازي په لندن کې سره راټول شول او د دغسې یو سازمان د بنسټ ایښودونکو کنگره یې جوړه کړه. د بنسټ ایښودونکو دغې کنگرې، په یو پریکړه لیک کې، د کارگرو د نړیوال سازمان دجوړولو اصل ومانه او د مختلفو هېوادو د استازو نه جوړه یوه دېرش کسیزه کمیټه یې وټاکله څو د دغه سازمان د بنسټ ایښودونکو اعلامیه او اساسنامه جوړه کړي.

د لومړي انترناسیونال کړنلاره: د انترناسیونال لپاره د هراړخیزې ټولیزې کړنلارې جوړول، د نظر د اختلافونو او لالهاندیو څخه ډک چاپېریال کې، ډېره گرانه دنده وه. مارکس او انگلس د لومړي انترناسیونال د جوړښت نه ۱۷ کاله پخوا د کمونیست گوند مانیفست لیکلی ؤ چې په هغه کې همغشان چې مخکې مو ورته گوته ونیوله د علمي کمونیزم د اصولو بنسټونه په ډاگه او غوڅه توگه بیان شوي دي.

د تګلارې په لومړني لاس وندي (سند) کې چې په پای کې د مارکس له خوامرتب شو، دغه اصلي فکر دکار بنسټ ومنل شوچې د پانګوالۍ په ودې سره د کارګرې طبقې ژوند نه ښه کېږي. دغه طبقه یواځې په مبارزې سره خپل حقوق لاسته راوړلای شي او دغه مبارزه هغه وخت اغېزمنه کېدای شي چې سیاسي اړخ ولري او د خپل طبقاتي حکومت په لور د پرولتاریا لارښوونه وکړي.

مارکس په ښکاره او پوره سادګي سره دشمېرو اولیکنو په استناد ثابتوي چې دپانګوالو د ادعاوو سره سره دصنعت او سوداګري وده دکارګرې طبقې ژوند نه ښه کوي او نه به یې ښه کړي او ثابتوي چې دغه وده تر هاغه وخته چې دپانګې دنظر او واکمني لاندې وي، دکارګرو په سوکالۍ تمامېدلای نشي. دزیار کښانو د ژوندانه د وضعې د رښتیاني بدلون بنسټ د دولتی واک لاس ته راوړل دي.

مارکس لیکي:

«اوس په ټولو اروپایي هېوادو کې د هر متفکر لپاره دمخکني قضاوت پرته دا روښانه حقیقت دی چې نه د ماشینونو بشپړتیا، نه په تولید کې د علومو په کار اچول، نه د ارتباطي وسایلو ښه کول، نه نوې مستعمرې، نه نوؤ بازارونو ته کډه کول، نه آزاده سوداګري او نه په ټولیزه توګه داټول، د زیارکښو پرګنو نیستي له منځه نه وړي. د مولد ځواکونو اوکارهر راز راتلونکې وده په اوسني نیمګړي بنسټ سره ناچاره ټولنیز ې هیلې ناهیلې لاژوروي. او نه پخلاکېدونکي تضادونه زیاتوي. یوازې هغه څوک دغه روښانه حقیقت نه مني چې په دروغجنو هیلو سره د نورو بیده کولو کې د ګټې ښتن وي" .

او په پای کې مارکس دا پایله اخلی:

" د سیاسي واکمني نیول د کارګرې طبقې ستره دنده ده".

دوهم انترناسیونال:

د یو کمونیستي بین المللي سازمان دپرانستلو لپاره د کلونو مبارزو او لازمو مقدماتو د تیارولو وروسته په پای کې په کال ۱۸۸۹ نړدې د ټولو اروپايي، امریکایي او ارجنټاین د هېوادو کارګري ګوندونو استازي په پاریس کې را ټول شول اود انګلس تر مشر تابه لاندې دوهم انترناسیونال پرانستل شو. دغه سازمان په مارکسیستي بنسټ ولاړ ؤ او د انګلس تر مشر تابه لاندې د شپږو کالو په موده کې یې د انترناسیونال – د پرولتاریا نړیوال یووالي – د ټینګښت، د علمي سوسیالیزم د افکارو دخپریدو او د کارګري ګوندونو د موقعیت د ټینګښت په لار کې زښت زیات اقدامات ترسره کړل په دې موده کې کارګري ګوندونه په زیاتره اروپايي هېوادو کې د دوهم انترناسیونال تر مشر تابه لاندې عملا په یو لوی سیاسي ځواک بدل شوي ؤ.

د انګلس تر مړینې وروسته ورو ورو د دوهم انترناسیونال مشري داپورتونیستانو په لاس کې پریوته او هغو ی کرار کرار په کارګري غورځنګ کې د بورژوازي افکارو په ورننباسلو سره ددغه سازمان انقلابي ځواک ورو ورو کم زوری کړ. خو په دوهم انترناسیونال کې ځینې سوسیالیستي ګوندونه لکه په روسیه کې بلشویک ګوند، د دغه سازمان د جوړجاړی کوونکو مشرانو د سرټیټونکو یا تسلیم طلبانه طریقو او ریفورمستي نوښتونو سره مبارزې ته را پاځېدل او په دوهم انترناسیونال کې کرار کرار یو انقلابي اړخ عملاً دلنین تر مشرتابه لاندې، منځ ته راغی. په کال ۱۹۱۴ کې د لومړۍ نړیوالې جګړې په پیل سره د دوهم

انترناسیونال زیاتره مشران، په خپلو هېوادو کې د بورژوازي ښکاره دریز غوره کولو له امله، د اپورتونیسم په ناولي ډنډ کې وغورځېدل. دوي د پرولتاریا د پیوستون اصول یومخ پرېښودل او عملاً په ظالمانه جګړه کې د خپلو بورژوازي دولتونو د ګټو ملاتړي شول او دغه نړیوال سازمان یې عملاً له ورکې سره مخ کړ. خو انقلابی کمونیستانو او په سر کې یې دلنین تر مشر تابه لاندې د روسیې بلشویک ګوند، د دریم انترناسیونال بنسټ کېښود.

بلانکیزم:

یودهغوبې لارو (انحرافي) بهیرونو نه چې مارکس او انګلس ورسره اصولي مبارزه کړې ده، په بلانکیزم باندې مشهوره ده. لویي اګوست بلانکي د فرانسې د ۱۹ پیړۍ نامتو انقلابي د دغه جریان بنسټ ایښودونکی ؤ. بلانکي چې د کمونیستانو په اتحادیې او لومړی انترناسیونال کې یې هم فعالیت درلود، پر دې اند ؤ چې کېدای شي د پانګوالۍ زبېښاک د سرتېرو او هوډمنو انقلابیانو دیوې وړې ډلې د قهر نه ډک اقدام سره، د زیارکښو پرګنو پراخه برخه اخیستنې او ملاتړ ته د اړتیا پرته له منځه لاړ شي او د حکومت په سرکې د دغې وړې ډلې راتلل، سوسیالیزم ته د رسېدو دپاره بس دی. له هغه وخته راهیسې د بلانکیزم عام مفهوم د پېښوجوړونه اوچل ول او په حقیقت کې په افراطي افکارو سره د یوې وړې ډلې هڅه، په ولسونو او د دوی په متشکلی او اصولي مبارزې باندې بې‌باوري څخه عبارت دی. بلانکیستانو د ځواکونو تناسب د ولسونو په تېره بیا پرولتاریا او په سر کې د دغې طبقې د ګوند رول، د بري لپاره لازمو شرایطو، پرله پسې او کله اوږد انقلابي کار ته پاملرنه نه درلوده. مارکس او انګلس، سره له

دې چې د بلانکي انقلابي شخصیت ته لوړ ارزښت ورکاؤ د ټولنې د بدلون په هکله‌یې د ده نظریات په غوڅه سره غندل.

اتم څپرکی

امپریالیزم

د پانګوالۍ د ړنګېدنې پړاو

د مولده ځواکونو پرمختګ:

د امپریالیزم پیدایښت سره نږدې د فلزاتو په ویلې کېدو، کیمیا او انجنیري کې د پام وړ فني بدلونونه راغلل او صنعتي تولید زیاتوالی او تمرکز وموند. د فلز ویلې کېدلو د نوؤ لاروچارو منځ ته راتګ، د پولادو د ماشینونو او فلز کاري د دستګاوو د پیدایښت لامل شو. د اوسپنیزومحصولاتو زیاتوالي، د انجنیري او د اوسپنې د پټلیو جوړولو د لا پراختیا او بشپړتیا امکان برابر کړ. د راز راز نوو ماشینونو لکه د ډاینموڅرخ، د بخار توربین، ډیزل ترامواا، موټر، دریل ګاډوډیزلی ماشین او الوتکو، د صنعتي تولید د زیاتوالي او د لېږد را لېږد وسایلو د پراختیا لپاره لاره اواره کړه. د انحصار نه مخکې پانګوالي کې د سپکو صنایعو ځینو څانګو په تېره بیاټوکراوبدنې په صنعتی تولیداتو کې برلاس درلود خو د دغه پیر په وروستیو کې درنو صنایعو په تېره بیا د اوسپنې د ویلې کېدو، د کانونو را وېستلو، کیمیا او د برېښنا صنعت لوی رول لوباوه. دکرنې په برخه کې هم ورو ورو ټراکټور، کمباین، د دوا شیندلو ماشینونو، کمیاوي سرو او نورو تولیدی ماډرنو وسایلو د پخوانیو اوزارو او آلاتو ځای ونیو. دمولد ځواکونود چټکو پرمختګونو په

پایله کې تولیدي اړیکو هم په خپل ذات کې بشپړتیاومونداه او بدلونونه پکښې راغلل.

په تولیدي اړیکو کې راغلي بدلونونه: د انحصار نه مخکې پانگوالي، ټولې بنسټیزې ځانگړتیاوې، په امپریالیزم کې هم همغشان خپل شتون ته دوام ورکوي. د ساري په توگه د تولید پر وسایلو د پانگوالو خصوصی ملکیت، زبېښاک، د مادی نعمتونو د وېش بڼه او نور اصلی خصوصیات پاتې کېږی. خو نوی خصوصیات هم چې د امپریالیزم ځانگړتیا ده په دې اړیکو باندې ورزیاتېږي. چې په لاندې ډول یې په ترتیب سره لنډولای شو.

الف- د تولید او پانگې تمرکز چې د انحصاراتو د پیدایښت لامل کېږی او په اقتصادي ژوند کې پرېکنده رول لوبوي.

ب -د بانکي او صنعتي پانگې د ترکیب پر بنسټ د مالي پانگې پیدایښت او د مالي پانگې پر اساس د مالي" الیگارشي" پیدایښت.

پ -د پانگې لېږد د پلورتوکو صادرولو د ځانگړې بڼې په توگه چې ځانگړی اهمیت لري.

ت -د پانگوالو انحصاري او نړیوالو اتحادیو جوړېدل چې نړۍ په خپلو کې سره وېشی.

ث -د پانگوالي د سترو دولتونو منځ کې د نړی د سیمه ایز وېش پای.

اوس پورتنی هر یو خصوصیت راسپړو.

الف: د تولید تمرکز او انحصارات

د انحصاراتو نه مخکې پانگوالي خصلت، آزاده سیالي وه. د آزادې سیالي شتون په سترو مؤسسو کې د تولید د چټک تمرکز لامل شو چې شمیر یې ورځ په ورځ زیاتېده، آزاده سیالي، دیو شمیر پانگوالوپه لا شتمن کېدو اود ډېر و وړو پانگو الوپه ماتېدو

سره، د تولید د تمرکز سبب شوه. په بله ژبه یوې تولیدي موسسې خپلې پراختیا سره نورې ورته او وړې موسسې ماتولې او په ځان کې یې حل کولې. په دې ترځ کې د تولید تمرکز، په سترو مؤسسو کې د کار ځواک د تمرکز سبب وگرځید یعنې په لسهاؤ زره کارگر د یوې تولیدی موسسې کې په دنده وګمار شول. د آزادې سیالي له منځه تلل او د انحصار (مونوپولیزم) پیدایښت د امپریالیزم اقتصادي ماهیت جوړوي انحصارات د پانګوالي دسترو تولیدي موسسو یا د څو تولیدی مؤسسو پیوستون څخه عبارت دي چې د اقتصاد یوې ټاکلې څانګې د سترې برخې تولید یا پلورل په خپلو منګولوکې نیسی. انحصارات یا مونوپولونه د راز راز سرلیکونو سره سره په ماهیت کې څلور بنسټیز ډولونه لري چې په دې ډول دي : کارتل، سندیکا، تراست او کنسرن.

۱- کارتل: د پانگوالي څو سترو مؤسسو څخه جوړ پیوستون دی٬ چې یوتر بله سره د خپلو پلورتوکو د پلورلو، د اومو موادو پېرودلو، د بازار وېش او د تولید شوو پلورتوکو او د پېرودل شوو اومو موادو د بیې ټاکلو او هم د هغو پلورتوکو د کچې په هکله چې هر شرکت یې باید تولید کړي، سلاکېږی. په کارتل پورې د اړوندو مؤسسو خپلواکي خوندي پاتې کېږی.

۲ - سندیکا: د مؤسساتو یو انحصاري پیوستون دی٬ چې د سندیکا غړي شرکتونه پکې خپله سوداگریزه خپلواکي له لاسه ورکوي. د پلورتوکو تولید په خپلواکه توگه سر ته رسېږي خو پلورل یې او کله د اومومووادو پېرودل هم د سندیکا د ګډ دفتر له لارې ترسره کېږي. په سندیکا کې د واک ترلاسه کولو (د مدیر ه پلاوی د څوکیو) پر سر د غړو ترمنځ سیالي روانه وي.

۳- تراست: تراست هم د انحصاراتو یو پیوستون دی٬ چې ټول ګډون کوونکي مؤسسات خپله تولیدي او سوداگریزه

خپلـواکي د لاسـه ورکـوري او پـه يـوې ادارې کـې نغـرل (ادغـام) کېږی او خاوندان يې د تراست د ونډو لرونکو په بڼه د خپلو ونډو د شمېر سره سمه ګټه تر لاسه کوي. د تراست، د توليد مديريت، مالي او سوداګريزې چارې د لارښودپلاوي تـر نظـر لانـدې وي. د لارښودپلاوی غړي تر ټولو لويو ونډه لرونکو له منځه غوره کېږي.

۴- کنسرن: يوه انحصاري اتحاديه ده چې پـه صـنعتي او مالي بېلا بېلو څانګو پـورې اړونـدو مؤسسـاتو څخـه لکـه توليـدي مؤسسات، بانکونه، تجـارت خـانې، د لېـږد را لېـږد کمپنـۍ، بيمـې شرکتونه او داسې نوروبرخوکې ګډې مـالي ګټـې مـومي. د کنسـرن غړو د سترو پـانګوالو څنـې يـوه ډلـه پـه اړونـدو مؤسسـاتو پاملرنـه کوي.

د ساري په توګه د امريکې متحـده ايـالاتو کـې د برېښـنا صنعت د "جنـرل الکتريـک" ، د الوتکـو جوړولـو صـنعت "داګـاس کمپنۍ" ، د المونيمو صنعت"کنسـرن ملـون" تـر کنتـرول لانـدې دي او يوازې دوه انحصارات "جنرل موتور" او د "فورد کمپنۍ" په سلو کې نږدې اتيا موټرونه توليدوي.

خو د راز راز انحصاراتو جوړېدلو سره سره د دوي په منځ کې سيالي نه يوازې له منځه نه ځي بلکې لا وځناورډوله او وژونکې کېږی. په انحصاری اتحاديو کې د غړو ترمنځ او يا د انحصاراتو او د هغو په منځ کې چې انحصاراتو ته نه تسليمېږی راز راز دتربګنۍ مبارزې شتون لري. په دغو سياليو کې لـه هـرې طريقـې نـه خپـل سيال ته دماتې ور کولو او د هر راز سوداګريزې ټګي برګي کولو نه ګټه اخيستل کېږی. د انحصاراتوتر مـنځ پـه سـخته مبـارزه کـې د ټولو ناوړوکړنو، بډې خوړلـو،تېـري، بـاج او د هـر ډول جنايتکارانـه اقدام ان دسيالانو وژلو نه همکار اخيستل کېږي.

ب -مالي پانګه او مالي اليګارشی:

۱- مالي پانګه: بانکونه د امپریالیزم په پړاو کې لوی رول لوبوي او په تولیدی چارو کې په جدیت سره لاس وهنه کوی. بانکونه د پانګوالي هغه ځانګړي مؤسسات دي چې آزاده نغده پانګه د "امانت " په بڼه راټولوي بیایې د مؤسساتو خاوندانو ته په پور ورکوي او له دې لارې پریمانه ګټه لاس ته راوړي. د بانکونو یو تر بله د سیالي مبارزه د وړو بانکونو د ماتې خوړلو او په غټو بانکونو کې د هغوی د اوبه کېدلو لامل کېږي د دوی ځینې د ظاهری خپلواکی په ساتلو سره د غټو بانکونوپه څانګو بدلېږی.
د بانکونو یوځای کېدل او راغونډېدل د بانکی انحصاراتو د جوړېدلو لامل ګرځي. با نکونه د پخواني حال نه راوزي او د ځواکمنو انحصاراتوبڼه غوره کوی. بانکونه نږدې په ټولې نغدې پانګې او د خلکو په سپما باندې څارنه کوي. هغوی د صنعتی مؤسسو سره کلکې اړیکې ټینګوي، کاریې دپور (کرېډت) له لارې څاري او د اوږدې مودې پورونه په واک کې ورکوي. بانکونه د صنعتي مؤسساتو نه (چی په دې پړاو کې د کرنې پانګه هم د صنعتی پانګې برخه ده) ونډې اخلي او په دې ډول د دغو مؤسساتو دڅښتنانو په ډله کې ځای نیسي. همدغه شان د صنعتي مؤسساتو څښتنان هم د بانکونو د ونډو په رانیولو سره د بانکونو د خاوندانو برخه ګرځي. د بانکي او صنعتي انحصاراتو د پانګې ترکیب د مالي پانګې د پیدایښت سبب کېږي. د بانکي او صنعتي انحصاري پانګې ائتلاف د صنعتي او بانکي انحصاراتو د مشرانو د شرکتونو او اتحادیو په بڼه څرګندېږي، داسې چې هماغه د صنعتي انحصاراتو د رئیسه یا مدیره هئیت غړي د بانکي انحصاراتو ریاست هم په غاړه لري.
۲- مالي الیګارشي: د امپریالیزم د پیدایښت په پړاو کې د پانګوالي د ودې سره د اقتصادي او ټولنیز ژوند ټولې برخې د مالي

سترو پانګوالو د یوې وړې ډلې تر ولکې لاندې راځي چې د هیـواد اقتصادي کنترول او سیاسي چارې په واک کې لـري. د بانکـدارانو اوکارخاوندانو دغه وړه ډلـه ځواکمنـه مـالي الیګارشـي جـوړوي (د الیګارشي اصطلاح ریښه د یوناني کلمې الیګارشیا څخه ده چې لږ شمیر وګړو ته د واک سپارلو معنی لري).

د مـالي الیګارشـي د برلاسـي بنسـټیزو ډولونـو نـه یـو، پـر اقتصاد باندې د شراکت سیستم دی. دا سیستم پـه دې ډول دی چې یو تن یا یوه مالي ډله چې په یوې کمپنۍ کې د ونډو د لـویې برخې کنترول په لاس کې لري ددې کمپنۍ پانګه د بلې کمپنۍ د ونډو لویې برخې په رانیولو او کنترولولو بانـدې لګـوي. وروسـتنۍ کمپنۍ هم په ورته طریقې سره د نورو کمپنیو د ونډو د غټو برخو کنترول په لاس کې اخلي.

ستر مالي پانګوال د یاد شوی څو پړاویز تړاو په وسیله د هغې پانګې کنترول په لاس کې نیسي چې دده د شخصـي پـانګې څو برابره ته رسـیږي. د شـراکت سیسـتم پـه هغـې ببـرې (پرشـاخ وبرګ) تقسیم بندي سره د سترو پـانګوالو ځـواک پـه پراخـه کچـه زیـاتوي. دغـه سیسـتم انحصـارګرو تـه شـونې کـوي چـې راز راز دسیسـې پـه کـار واچـوي او واړه پـانګوال لـوټ کـړي. ځکـه د دې کمپنیو نه هېڅ یوه دهغوفرعي کمپنیو پـه اړه چـې خپلواکـه ګټـل کیږی مسوولیت نه لري.

له دې کبله د ګټې کولـو پـه صـورت کـې لویـه کمپنـۍ د عاید خاونده کیږي خو د تاواني کیدو په صورت کـې دغـه کمپنـۍ هیڅ راز مسؤولیت نه مني.

ب- د پانګې لیږد:

<u>۱- اضافي پانګه د پانګې د لیږدولو منشـأ:</u> د امپریـالیزم د اقتصادي بنسټیزو ځانګړتیاو نه یـوه هـم د پـانګې لیـږدول دي. د

پلورتوکو لیږدول د انحصار نه مخکې پانګوالي خصلت ؤ، یعنې کله چې آزادې سیالي غوښه واکمني درلوده. په امپریالیزم کې د پلورتوکو لېږد کمښت مومي او ورو ورو خپل ځای دپانګې لېږدولو ته سپاري.

د امپریالیزم په پړاو کې د انحصاراتو واکمنی، د پانګې په هاغه ستر تمرکز او د سهامي او بانکي کمپنیو په پراختیا او بشپړتیا ولاړه ده چې د خلکو د آزادې پانګې د پام وړ برخه راټولوي او په یو شمیر پانګوالو هېوادو کې د پام وړ اضافی پانګه تر خپلې ولکې لاندې راولي. د ولسي پرګنو د ژوند کچه همغه شان، په نسبي توګه، ټیټه پاتې کېږي او کرنه چې په صنعت پسې ګوډه ګوډه روانه ده د خپلې پراختیا او بشپړتیا لپاره پیسو ته زښته اړتیا لري. خو انحصاري پانګوالي لېوالتیا نلري اضافي پانګه د خلکو د ژوند کچې د لوړتیا لپاره ولګوي، ځکه دغه چار به د انحصارچیانو ګټې کمې کړي. له دې کبله پانګه اساساً وروسته پاتې مستعمراتي او تړلو هېوادو ته لیږل کیږی ځکه د پانګې کمښت، لږه بیه، کمه مزدوري، او د اومو توکو ارزانتیا په دغو هېوادو کې د دوی دپاره حیرانوونکې او د نه منلوګټې ترلاسه کوی.

د پانګې دلېږد ډولونه:

پانګه په دوو بنسټیزو ډولونولېږدول کېږی: لومړی د مولدې پانګې په توګه لکه دصنعت، کرنې، لېږد رالېږد او داسې نورو برخوکې. دوهم د پور په ډول یعنې حکومتونو او خصوصی برخو ته د پور ورکول. د پانګې د صادرېدلو مختلفو بڼو سره سره، لېږدونکي یوه موخه لری او هغه د انحصاري پریمانه ګټو لاس ته راوړل دي. شونې ده د پانګې لېږد په پورته دواړو ډولونو (په دولتي او خصوصي توګه) ترسره شي. د امپریالیزم د پیر په سر کې د پانګې لېږد ترډېرې کچې خصوصي ؤ یعنې د پانګوالۍ ځانګړو

مؤسسو صادروله. اوس اوس دولتي پانگه د صادراتي پانگې لويه برخه جوړوي او لاپسې زياتېږي ځکه خصوصي پانگه په تړلو هېوادو کې د بنکېلاک ضد غورځنگونو ورځ په ورځ زياتېدونکې ودې ته په پاملرنې سره غوره گڼي چې ځان په خطر کې وانه چوي. ځکه د دغو غورځنگونو له بري وروسته ډېرځله د دوی پانگه مصادره کېږي. امپرياليستي هېوادونه د پانگې د صادرولو نه د اومو موادو سرچينو، بازارونو او د پانگې اچونې د ځانگو د نيولو او اقتصادي، سياسي او سوق الجيشي (استراتيژيکي) پراختيا د لاروچارو برابرولو دپاره گټه اخلي.

ت- د نړيوالو انحصاراتو منځ ته راتگ او د نړی اقتصادی ويش:

انحصارات کورني بازار ولکه کوي او په خپلو کې يې سره وېشي. بياپه بهر کې پانگه اچونه دسترو انحصاراتو دنفوذسيمو اوبهرنيو اړيکوته په پراخه کچه پراختيا ورکوي ، چې د مختلفو هېوادونو د انحصاري پانگوالو ډلگۍ د اتحاديو په بڼه منځ ته راځي او د ډېرو هيوادو بازارونه د خپل جغ لاندې راولي. د بېلابېلو هېوادو انحصارات په نړيوالو انحصاراتو بدلېږي. نړيوال انحصارات داسې انحصارات دي چې د يو امپرياليستي هېواد د ملي پولونه تېر شوي او يا د بېلابېلو هېوادود ملي انحصاراتو له پيوستون څخه منځ ته راغلي دي.

د امپرياليزم پلويان دعوه کوی چې انحصارات د سولې وسايل دی اوښکاره ده چې د دوی شريکان کولای شي هغه تضادونه چې د امپرياليستي ډلو او بېلوبېلو هېوادو په منځ کې پيدا کېږي د سوله ييزې لارې حل کړي. خو دغه دعوا گانې د حقيقت سره توپير لري ځکه کورني او بهرني بازارونه په پانگوالي کې دځواک او پانگې دکچې پر بنسټ وېشل کېږی او دپانگوالي هېوادو او بېلا بېلو انحصاراتو نا انډوله وده په نړيوالو انحصاراتو

کې د موجودو ځواکونو په بېوالی (متقابله) اړیکو کې تل بدلونونه راوړي. ددې انحصاراتو هره ډله تل د نړۍ د بیا و بشلو، خپلې ونډې زیاتولو او دخپل واک لاندې سیمو پراخولو دپاره همیشني کش وکړپونو کې اخته ده. پر دې اساس د انحصاراتو جوړښت د امپریالیستي دولتونو منځ کې د سوله ییزې مرستې په مانا نده بلکه برعکس د اومو موادو د سرچینو د بازارونو او د پانګې اچونې د سیمو نیولو لپاره د دوی منځ کې د مبارزې د سختوالی په مانا ده.

ث- د سترو دولتونو منځ کې د نړی سیمه ییزه ویش پای او دهغی د بیا ویشلو په موخه هلی ځلی:

د پانګوالي اتحادیو منځ کې د نړۍ اقتصادي وېش سره جوخت د امپریالیستي دولتونو منځ کې هم د نړۍ سیمه ییزه وېش ترسره کیږی. ترنواک لاندې سیمې د امپریالیستانو دپاره د پانګې اچونې حوزې او د صنعتي پلورتوکو د پلورلو دپاره بازارونه جوړوی. مستعمرات د امپریالیستي دولتونو دپاره د پوځي اډو په حیثیت هم زښت اهمیت لري. د نونسمې پېړۍ په پای او د شلمې پېړۍ په سر کې د نړۍ سیمه ییزه وېش د یو شمیر سترو دولتونو منځ کې پای ته ورسېد. خو د نړۍد سیمه ییزه وېش پای ته رسېدل د هغې د بیا وېشلو لپاره د مبارزې پیلامه وه. ځکه د پانګوالو هېوادونو هغه شمېر چې د نورو نه وروسته یې د امپریالیزم په پړاو کې ګام کېښود په صنعت کې د پرمختګ له پلوه نور امپریالیستي هېوادونه شاته پرېښودل په داسې حال کې چې د مستعمراتو د لرلو له پلوه ډېر نېستمن ؤ.

په پایله کې د دې دپاره چې دغه دولتونه هم د خپل اقتصادي پرمختګ سره سم د مستعمراتو نه یوه ونډه ولري لازمه وه نړۍ خپل منځ کې بیا ووېشي. لومړۍ نړیوالـه جګړه هم په

همدې موخه پیل شوه چې په ترڅ کې یې نړۍ بیا وویشل شوه.

دپانګوالي په مخبنا کې راغلي بدلونونه:

د امپریالیستي ټولنې طبقاتي جوړښت : د پانګواله ټولنې طبقاتي جوړښت د امپریالیزم په پړاو کې بدلون مومي. ځینې پخوانۍ طبقې اوقشرونه له منځه ځي او یا ډېر کمزوري کېږي او پرځای یې نوي قشرونه منځ ته راځي.

۱- بورژوازي: دتولید تمرکز او انحصاراتو پیدایښت د بورژوازي طبقاتي بڼې ته بدلون ورکوي. د بورژوازي پاسنی قشر، په داسې حال کې چې د شمېر له مخې پر له پسې کمېږي خودهغې پانګې د کچې له پلوه، چې د کنترول لاندې یې لري، لا پیاوړۍ او غټېږي. په دې ډول چې د امپریالیزم په پړاو کې د مالي سترو پانګوالو څو وړې ډلې د هېواد د پانګو ستره برخه په لاس کې نیسي. دغو وړو ډلو او غړو ته یې امپریالیستان وایي. امپریالیستان د خپلو انحصاراتو په مرسته، ټولو اقتصادي څانګو کې اغېز کوي او د هېواد چارې په خپل لاس کې اخلي. دغه ډله د کورنۍ سوداگرى په لاس کې لرلو او د صنایعو او بانکونو په بشپړ نیولو سره د پانګوالي ډله لویه برخه په اقتصادي چارو کې د نېغې لاس وهنې نه منع کوي. ځکه د بورژوازي منځکوره ډله د امپریالیستانو تر دباو (فشار) لاندې د انحصاراتی ونډوپه پېرودلو سره د انحصاراتود وړوکو ونډه لرونکو په بڼه اوړي او د بېلابېلو اړخونو څخه د دوي تر ولکې لاندې راځي.

۲- وړوکې بورژوازي: وړوکې بورژوازي هم په دې پړاو کې بدلون مومي. د دې قشر هغه برخه چې پخوا یې لېږ تولیدي وسایل درلودل (کسبگر او داسې نور. . .) له دې امله چې

پانگوالي صنايعو سره د سيالي ځواکمني نلري نړدې له منځه ځي او بله برخه يې (لکه هټۍ وال، لاس پلورونکي، د کليوالوسيمو کوچني مالکان او داسې نور. . .) سره له دې چې مخ پرځوړ درومې تر يوې کچې پورې پاتې کېږي. انحصارات د سترو پلورنځيو په جوړولو او دوبشونکو، پلورنکو او داسې نورو وگړو په کارگمارلو سره، چې وروستنيو مدرنو وسايلو سره سر او کار لري، تل د وړوکې بورژوازي د دغې برخې سره سيالي کوي او د دې ډلې دټوټه کېدلو لامل کېږي. د انحصاراتو واړه ونډه وال چې هر يو يې له څو ونډو څخه ډېرې ونډې په واک کې لري هم د دې ډلې برخه گڼل کېږي (په امپرياليستي هېوادو کې دا راز ونډه لرونکي د شمېر له مخې ډېر زيات دي). د وړوکې بورژوازي زړه نازړه تياد امپرياليزم په پړاو کې لازياتېږي. په پای کې ددې قشر لويه برخه په پرولتاريا او لږ شمير يې په بورژوازی تجزيه کېږی. مالي پانگوال په کرنه کې نفوذکوی او د کرنېزو انحصاراتو په جوړولو سره د "کولاکانو" غټه برخه، چې د منځکوره بورژوازي د قشر برخه ده، د خپلو ونډه والو په توگه اړوي او د عمل آزادي ورځنې اخلي. د ځمکوالو طبقه چې په مخکني پړاو کې وخېڅل شوه د انحصاراتو مخکې پانگوالي نه، امپرياليزم ته دلېرد په بهير کې په بشپړه توگه له منځه ځي.

۳- روڼ اندي او کارکوونکي: دامپرياليزم په پړاو کې د روڼ اندو او کارمندانو ترکيب هم له منځه ځي. د پانگوالۍ په پړاو کې د دغه قشر ستره برخه په بورژوازي او وړوکې بورژوازي او لږه غونډې يې په پرولتاريا پورې اړه لري. خو په امپرياليزم کې د انحصاراتو د برلاسي او د کارگرې طبقې سترې پراختيا له کبله د دې قشر لويه برخه په پرولتاريا او وړوکې بورژوازي پورې تړاو مومی. روڼ اندی د امپرياليزم په پړاو کې يا بايد د انحصاراتو او

مالي پانګوالو دپاره کار وکړي او یا باید د لوړې نه مړه شي. له دې امله ډېرى روڼ اندى خامخا د پانګې په چوپړ کې راځی او تر کلک دباو لاندې وي او په خاصو شرايطو کې د دوي ډېرى شمېر انقلابي روحیه مومي. د بورژوازي پوهان دعواکوی چې په امپریالیستي ټولنه کې، طبقاتي تضادونه د له منځه تللو په حال کې دي او دنوموړې ټولنې دوه دښمنې ډلې یعنې پانګوالي او پرولتاریا به ورو ورو د کارمندانو په طبقه (په اصطلاح منځومې طبقه) کې سره یو شي. خو په واقعیت کې دغه قشر د خپل ژوند د پایښت دپاره فکري ځواک پلوری او د کارګرو په څېر تر زبېښناک لاندې کېږي. د بلې خوا نه باید په پام کې ونیسو چې د کارمندانو پراخه ډله ډېره نا متجانسه ده. د دغه قشر پاسنۍ برخه (دولتي لوړ پوړي چارواکي او دکمپنیو مدیران لکه لوړ پوړي روڼ اندي) په بشپړه توګه بورژوازي پورې تړلي دي. په داسې حال کې چې ډېرى کارمندان (ددولتي ادارو او خصوصي مؤسسو وړوکي کارمندان) له اقتصادي پلوه د پرولتاریا په شان شرايط او دغې طبقې سره نږدې اړیکې لري.

۴- پرولتاریا: د مولد ځواکونو چټک پر مختګ او د نوو تولیدي وسایلو پیدایښت، د مزدورو کارګرو طبقه په ډېره کچه پرا خوي. مخکې د هغې پرولتاریا په هکله وغږېدلو چې کسبګري اړخ یې درلود، خو په دې پړاو کې، د پرولتاریا دغه قشر چې بورژوازی صنایعو سره سیالي نشي کولی، خپله دا هیله چې یوه ورځ به د خپل کار ځای څښتن شي، له لاسه ورکوي او د صنعتي پرولتاریا د قشر سره (هغه پرولتاریا چې په سپکو او درنو صنایعو کې کارکوي) یو ځای کېږي. له بلې خوا په کرنه کې د انحصاراتو نفوذ د منځکوره بزګرو له منځه تللو سبب ګرځي او ستره برخه یې د کلیو په پرولتاریا باندې اړوي. د کلیو پرولتاریا هم له دې کبله چې

د نوو تولیدي وسایلو لکه تراکتور، کمباین او داسې نورو سره سر او کار لري په بشپړ ډول صنعتي اړخ مومي او دصنعتي پرولتاریا برخه گرځي. په دې توګه د امپریالیزم په پړاو کې د بزگرو طبقه هم په حقیقت کې له منځه ځي. د وړوکې بورژوازي غټه برخه هم چې په پرله پسې توگه د منځه تللو په حال کې ده په مزدورو کارگرو بدلیږي. دغه راز په امپریالیستي ټولنو کې پرولتاریا د نفوس لویه برخه جوړوي. امپریالیزم د خپل هېواد پرولتاریایي غورځنگ د ځپلو په موخه د خپلو پریمانه گټو څخه یوه لږه برخه د پرولتاریا یو قشر ته ځانگړې کوي او د هغوي دپاره نسبتاً سوکاله ژوند جوړوی. د کارگرو دغه سوکاله لږ کي ډله په اصطلاح کې "کارگري اریستوکراسي" نومول شوې ده. امپریالیستان په دې توگه د پرولتاریا په منځ کې ځان ته ملاتړي مومي او خپلې اډې جوړوي.

د امپریالیستي ټولنې تضادونه:

د امپریالیزم په مرحله کې د پانگوالي تضادونه، خپل سخت پړاو ته رسیږي او سربېره پر هغو نوي تضادونه هم منځ ته راځي چې د امپریالیستي ټولنې ځانگړنه ده.

ترټولو لوی تضادونه په دې ډول دی:

۱- دنړۍ دبیا وېش لپاره داقتصادي ودې په بېلو بېلو پړاونو کې د امپریالیستی هېوادونو منځ کې تضاد.

۲- د انحصاري او غیر انحصاري پانگو منځ کې تضاد.

۳- د امپریالیستی هېوادونو او مظلومو ملتونو منځ کې تضاد چې د ملي آزادي بخښونکو غورځنگونو د ودې له کبله اخرنی (حاد) پړاو ته رسیږي.

٤- د امپریالیزم او سوسیالیزم د کمپ په منځ کې تضاد او داسې نور. . .

امپریالیستي دولت:

د امپریالیزم په پړاو کې، دولت په بشپړه توګه د یو موټی لویو پانګوالو په واک کې وي او په دې ډول "مالي الیګارشي" جوړوي. دغه ډله عملا د دولت ټول کورني او بهرني سیاستونه ټاکي او د هېواد پر برخلیک واک چلوي. په بله ژبه دولت د دوی د غوښتنو ترسره کولو د وسیلې پرته بل شی نه دی. د انحصار نه مخکې پانګوالي د بحث په ترخ کې پوه شو چې د بورژوازي په اصطلاح دیموکراسي دولت په حقیقت کې د ټولنې ډېری زیارکښو باندې د لږکي پانګوال دیکتاتوري ده. د تاریخي پلوه بورژوازي دیموکراسي د انحصار نه مخکې پانګوالۍ خصلت دی خو د امپریالیزم په پړاو کې عملا فاشېزم ځواکمن اړخ مومي.

فاشېزم:

فاشیزم د لویو پانګوالو یو حکومتي شکل دی چې ډېری خلکو باندې د لږکي بورژوازي د دیکتاتوري تر ټولو ارتجاعي بڼه ده. فاشیزم د امپریالیزم په پړاو کې په څو لاملونو، چې لاندې به وڅېړل شي، کله د یو حکومتي مشخص خصلت په توګه منځ ته راځي.

فاشیزم په دوو بڼو څرګندېږي : لومړی په ساده ډول چې دامپریالیزم په عصر کې تل د پارلمان او ډیموکراسي تر پردې لاندې شتون لري. دوهم په سخته (حاده) بڼه چې پخوانی ظاهری پارلمان او قضایي ځواک په رسمیت نه پېژني بلکه نبغ په نبغه قانون تصویبوي او په کار یې اچوي (لکه په آلمان کې نازیزم).

د فاشیزم وده او واک ته رسیدنه په پانګوالو هېوادو کې د دې نخښه ده چې:

۱) اقتصادي بحران او دپانګې د واکمنۍ پر ضد د پرګنو کرکه خپل لوړ پړاو ته رسېدلې ده.

۲) پانگوال نور هغه ځواک نه دی چې وکولای شي خپله دیکتاتوري د پارلمانتاریزم په زړو میتودونو او په ټولیزه توگه د بورژوازي دیموکراسي په بڼه ټینگه او تثبیت کړي.
۳) سربېره پردې پارلمانتاریزم او په ټولیزه توگه بورژوازي ډیموکراسي څه په کورني سیاست (د پرولتاریا ضد مبارزه) اوڅه په بهرني سیاست (د نړی امپریالیستي بیا وېش لپاره جگړه) کې د پانگوالو دپاره خنډونه را منځ ته کړي دی.
۴) د انقلابي متشکلو ځواکونو د واک او په تېره بیا د ځواکمن کمونیست گوند نشتوالی چې وکړی شي د فاشیزم د ودې او د هېواد پر اوضاع باندې د هغه د بشپړ ې واکمني مخنیوی وکړي. د دې اوضاع له کبله پانگوالی اړ کېږی چې په کورني سیاست کې برالا تروریستي دیکتاتوری او په بهرني سیاست کې بې پایه شوونیزم ته (دافراطی ناسیونالیزم دودې اود مظلومو ملتونود نیواک په موخه) چې امپریالیستي جگړوته دنبغې سمبالتیا په ګوته کوونکې ده، لاس واچوي. فاشیزم د پرولتري گوندونواو مترقي اتحادیو تشکیل، د قلم آزادي او دبشر نور حقوق په بشپړه توگه تر پښو لاندې کوي او د لویو پانگوالو په لاس کې د پرولتاریایي غورځنگ د ځپلو دپاره ورروستنۍ وسله ده. له دې کبله فاشیزم په خپله د پانگوالي سیستم په مخبنا کې د یوراز ژور بحران نخښه ده چې دولسونو په انقلاب سره دنېستۍکندې ته درومي.

نوی ښکېلاک یا نیو کولونیالیزم:

د امپریالیستي دولتونو ښکېلاکگرو سیاستونو،دمستعمره هېوادونو دانقلابی پرګنو له مبارزاتی توفان څخه درانه او ماتوونکي گوزارونه وخوړل. د دغو ولسونود آزادي غوښتونکو مبارزو د ودې په پایله کې په زړه بڼه (د ښکېلاک دوهم پړاو) د ښکېلاک پایښت

ناشونی شو، ځکه امپریالیستانو د خپلو اقتصادي ګټو او استراتیژیکي اړو د ساتنې لپاره د اړتیا له مخې د ښکېلاک یوه نوې بڼه را منځ ته کړه چې له پخوانی بڼې سره (د انحصار نه مخکې پانګوالي) یې ظاهری توپیر درلود. ځکه خو د "نوي ښکېلاک" نوم پرې کیښودل شوی دی. نوی ښکېلاک چې په حقیقت کې له اقتصادي او سیاسي پلوه د زبېښاک دریم او وروستنی پړاو دی، ځانګړی خصوصیات لري چې دلته یې په لنډه توګه څېړو:

۱- د نیو کولونیالیزم اقتصادي ځانګړنې:

د ښکېلاک دریم پړاو د پانګې په صادرولو سره ځانګړی کېږي. باید پاملرنه وکړو د دې سره سره چې د پانګې لیږد د زبیښاک د دریم پړاو ځانګړی خصوصیت دی بیاهم امپریالیزم نه یوازې د پلورتوکو د صادرلو او په مستعمرو او تړلو هېوادو باندې د وسله وال تیری نه لاس نه دی اخیستی بلکه په کلکه سره د دې استعماري طریقو نه هم ګټه اخلي. په لومړی نظر کې کېدای شي داسې و انګېرل شي چې امپریالیستان په مستعمره هېوادو کې پانګې اچونې سره د دغو هېوادو اقتصاد پیاوړی کوي خو په حقیقت کې داسې نه ده. ځکه امپریالیستان یوازې په ځانګړو ځانګو (لکه دکانونو په راوېستلو او کرنه) کې پانګه اچوي او هېڅکله نه غواړي چې په سپکو او په تېره بیا په درنو صنایعو کې پانګه واچوي. د دغه راز پانګې اچونې پایله د نوموړو هېوادو د اقتصاد "یو اړخیز " کول دي چې دوي اړ باسي زیاتره په یوه اقتصادي څانګه او هغه هم د امپریالیستي اړتیاوو د پوره کولو لپاره ظاهري پراختیا ومومي او په حقیقت کې د دوي اقتصاد ورماتوي او د یو محصولي اقتصاد پرخوا یې بیایې. په بله ژبه د مستعمرو او تړلو هېوادو خصلت په یو خاص تولید پورې تړلتیا ده

(لکه کویټ، سعودي عربستان او تر زیاتې کچې پورې ایران چې اقتصاد یې د تېلوراایستلو پر بنسټ ولاړ دی) چې موخه یې د امپریالیزم دستر اقتصاد ي ماشین د اړتیاوو پوره کول دي.

۲- د نوي ښکېلاک سیاسي ځانګړنې:

د سیاسي پلوه، نوی ښکېلاک د خپلې ولکې لاندې هېوادو ته په ظاهر کې سیاسي خپلواکي ورکوي خو په عمل کې د فیوډالانو او کمپرادورې (دلال) بورژوازي سره د یووالي او په خپلو مزدورانو او ځنځیري سپو باندې د دوي د بدلولو او د زرګونو سلا کارانو او نورو د لېږلو او د مظلومو ملتونو آزادي بخښونکو غورځنګونو سره د مقابلې لپاره د پوځي اډو د جوړلو په وسیله، خپله سیاسي واکمني هم په دغو هېوادو باندې همغه شان ساتي او لا یې پسې ټینګوي.

په امپریالیزم کې د مستعمرو او تړلو هېوادونو وضعیت:

۱- د مستعمرو او تړلو هېوادو طبقاتي جوړښت: د امپریالیزم داغېز له کبله په مستعمرو او تړلو ټولنو کې قشرونه او طبقې بدلون مومي چې ځغلنده کتنه ورته کوؤ:

په دغه راز ټولنو کې بورژوازي درې قشره لري: د سترې بورژوازي یا کمپرادور (دلالې) بورژوازي قشر چې امپریالیزم سره کلک تړاولري او په ټولیزه توګه د هغه ګوډاګی ده. په دغه راز ټولنو کې حکومت دسترې بورژوازي په لاس کې دی اوله اقتصادي پلوه هم د امپریالیزم سره په پانګې اچونې کې شریکه ده نوځکه ګډې ګټې لري او په همدې سبب، په دغشان هېوادو کې د امپریالیزم د نفوذ ملاتړې ده. دوهم قشر، ملي بورژوازي ده چې د کورنیو صنایعو د خاوندانو، کورنیو سوداګرو او داسې نورو نه جوړیږي. دغه قشر عملاً ډېر محدود او کمزوری او دامپریالیزم او

کمپرادور بورژوازي د فشار لاندې دی. دریم قشر وړوکې بورژوازي ده چې د دغو هېوادو د نفوس لویه برخه جوړوي او د پخوانیو قشرونو د سخت فشار لاندې ده، له دې کبله تر یوې ټاکلې کچې پورې انقلابي روحیه لري. د پرولتاریا په قشر بندي کې دومره بدلون نه لیدل کېږي او یوازې د صنعتي پرولتاریا قشر د صنعت د ودې د نشتوالي له امله د پرولتاریا د هغه قشر نه چې کسبګري اړخ لري څو واره لا وړوکی دی. په ډېری مستعمرو او تړلو هېوادو کې لا هم د فیوډالانو ځواکمن پاتې شوني شته دي چې پر له پسې د امپریالیزم له خوا پیاوړي کېږي. بزګر هم همغشان دنوموړویادوشوو دریو قشرونو په توګه خپل شتون ته دوام ورکوي. په دغشان ټولنو کې، روڼ اندي زیاتره انقلابي دي او دملي بورژوازی، بزګرانو، وړوکې بورژوازی په اقشارو یا یو څه یې هم د پرولتاریا په طبقې پورې تړلي دي.

۲- په مستعمرو او تړلو هېوادو کې ملي او طبقاتي آزادي بخښونکې مبارزې:

په دغه شان هېوادو کې د طبقاتي ځواکونو مخاوی داسې ده: د کمپرادورې بورژوازي قشر چې د امپریالیستي پلورتوکو واردوونکی او د هېواد دننه د امپریالیزم تر واک لاندې صنایعو او کانونو چلوونکی او په بشپړه توګه د امپریالیزم ملاتړی او رجعت پرست یا ګزېونکی دی.

امپریالیستان د کرنې په برخه کې هم پانګه اچونه کوي او د سیمه ایزو پانګوالو په مرسته او زیاتره په هماغو فیوډالي طریقو سره، بزګران زبېښي. د امپریالیزم په واسطه هم د فیوډالیزم د پاتې شونو ساتنه د فیوډالانو په ګټه ده او د دوي د ځواک د پایلتوب سبب ګرځي. له دې کبله فیوډالان هم مرتجع او د امپریالیزم ملاتړي دي. دغشان امپریالیستان، کمپرادور بورژوازي

او فیوډالان د خلکو پر ضد په یو سنگر کې دي. د دغې جبهې مشري یا نېغ په نېغه د امپریالیستانو په غاړه ده (د پوځي لاسوهنې له لارې) او یا فیوډالان او کمپرادوره بورژوازي په گډه د ارتجاعي جبهې مشرتوب کوي. د ملي بورژوازۍ قشر چې نشي کولای د امپریالیستي صنعتي پلورتوکو او هغو صنایعو سره چې د هېواد دننه امپریالیستانو ودرولي دي، سیالي وکړي، د امپریالیستانو او کمپرادورې بورژوازۍ تر فشار لاندې راځي. له دې کبله ملي بورژوازي د هغه فشار په اندازه چې زغمي یې، یا د خلکو د جبهې سره یو ځای کېږي (انقلابي کېږي) او یا د انقلابي ځواک نه ډارېږي او امپریالیستانو سره سازښت ته غاړه ږدي او خپله د هغوی په پانگې اچونې کې شریکېږي. له دې پلوه، دغه قشر دوه گونی خصلت لري.

د خلکو جبهه د پرولتاریا او بزگرانو دکښتنیو قشرونو څخه چې دواړه زیښبل کېږي او د وړوکې بورژوازۍ او انقلابي روڼ اندو څخه جوړېږي. ملي بورژوازي هم په ځینو مواردو کې د خلکو جبهې سره یو ځای کېږي.

۳- په مستعمرو او تړلو هېوادو کې د انقلاب ډولونه :

هغه انقلاب چې په مستعمرو او تړلو هېوادو کې سرته رسېږي، سربېره پردې چې موخه یې د امپریالیزم او د هغه د ملاتړو د اغېزې له منځه وړل دي، د "صنعت" له پلوه د فیوډالیزم د ځواکمنو پاتې شونو د شتون له امله زیاتره یو دیموکراتیک انقلاب دی. دا چې کومه طبقه یا قشر د انقلاب مشرتوب په لاس کې اخلي د انقلاب بڼه او یون بدلون ټاکي.

په داسې حال کې چې پرولتاریا کمزورې او بې تجربې وي د تشکل او ایډیالوژي له پلوه یې لا وده نه وي کړې، د امپریالیزم او فیوډالیزم د پاتې شونو ضد د ولسي انقلاب مشري

معمولاً ملي بورژوازي په لاس کې اخلي چې هغه ته "ملي ډیموکراتیک" انقلاب وایي. دغه انقلاب د فیوډالیزم پاتې شوني تر یوې کچې (نه په بشپړه توګه) له منځه وړي او د امپریالیزم او کمپرادورې بورژوازۍ صنایع، ملي اعلاموي. په یو دغشان انقلاب کې حکومت د ملي بورژوازي او د وړوکې بورژوازۍ د یوقشر لاس ته ورځي (چې په دې صورت کې "بورژوازي ډیموکراسي" نومېږي). او هېواد عملاً د پانګوالي د پراختیا په لار کې پل اخلي، لکه هندوستان، سوریه او داسې نور.

په داسې حال کې چې پرولتاریا پوره تیاري ولري او دځواکمن کمونیست ګوند له خوا یې لارښوونه وشي دولسي انقلاب مشري په لاس کې اخلي چې دغه رازانقلاب ته ولسي "ډیموکراتیک انقلاب" وایي. دغه انقلاب د هغو دندو په سرته رسولو سربېره چې پخوایې یادونه وشوه د صنایعو د سوسیالیستي کولو، د فیوډالیزم د پاتې شونو د بشپړې نابودي او د سوسیالیزم د منځته راوړلولار هواروی. په دغشان یو انقلاب کې حکومت د پرولتاریا او نورو زیارکښو هملاسو، په منګولو کې لوېږي (چې هغه ته «ولسي ډیموکراسي» وایي) او هېواد سوسیالیزم ته د بشپړتیا په لار کې ګام اخلي (لکه د چین، ویتنام، شمالي کوریا، کیوبا او داسې نور انقلابونه). د امپریالیزم او فیوډالیزم د پاتې شونو ضد مبارزه هله کولای شي په غوڅه او کلکه توګه پیل او تر بشپړ بري پورې دوام ومومي چې پرولتاریا د ولسي جبهې لارښوونه وکړي. له دې کبله «ملي ډیموکراتیک انقلاب» د امپریالیزم ضد مبارزې له پلوه د دغې مبارزې لومړنی پړاو ګڼل کېږي او کله چې په پای کې پرولتاریا حکومت په لاس کې واخلي، امپریالیستي ضد مبارزه په ټولیزه توګه د ولسونو په ګټه پای ته رسېږي.

د امپریالیزم تاریخي موقعیت یا ځیکاو:

امپریالیزم د پانگوالي یو ځانگړی تاریخي پړاو دی. امپریالیزم، انحصاري، وروستنی او مرگونې پانگوالي ده. د امپریالیزم د انحصاري اړخ ځانگړنې په تېرو پانو کې وځېړل شوې (د تولید تمرکز، د انحصاراتو زېږنده او داسې نور)، اوس د امپریالیزم پر تاریخي خصوصیاتو لږ غوندې غږېږو.

۱- امپریالیزم ورسته (پوسیده) پانگوالي ده:

هغه ځانگړنې چې امپریالیزم په پړاو کې د پانگوالی د وراسته اومفت خور یا پاڅکی خصلت څرگندونکې دی:

د ونډه لرونکو پراخه ډلې شتون چې خپلې کلنۍ گټې ته سترگې په لاردی،د وزگارو خلکو پرگنو همېشني قشرشتون، دملیتاریزم وده، دبورژوازي طفیلي ډوله لگښت زیاتوالی (په دې ډول چې دوی په تولید کې د گډون پرته د ټولنې د تولید پایله په بېځایه مېلمستیاوو او جشنونو لگوي (په داسې ډول چې ډېرځله د دغو میلمستیاوو یو وار لگښت په یو کال کې د منځنۍ کورنۍ د ژوند د لگښت کچې ته رسېږي). او د امپریالیستي دولتونو کورني او بهرني ارتجاعي سیاستونه. د انحصاراتو شتون په خپل ذات کې رکودیا په ټپه درېدنې او پوسندگی یا ورستېدلو ته لېوالتیا لري. د هغې غلبې له کبله چې انحصارات یې د امپریالیزم په پړاو کې لري د نرخونو د تثبیت او په لوړه کچه کې د هغوي تصنعي ساتنې ته اړ دي. په همدې سبب د صنایعو خاوندان زیاتره د اختراعاتو نه گټې اخستنې او په مدرنو اوزارو د زړو اوزارو د بدلون سره دومره لېوالتیا نه ښیي.

ځکه خو د پانگوالي ډېری انحصارات، ثبت شوي (کښل شوي) اختراعات رانیسی او پټ یې ساتي. ورستېدلو ته لېوالتیا په دې معنی نده چې په امپریالیزم کې هیڅکله هم پراختیا او

بشپړتیاته ځای نشته. انحصار د ټپه دربېدنې زېږېدوونکې ده خو سیالي چې لاهم په امپریالیزم کې شتون لري، تل پانګوال اړ باسي څو د خپلو سیالانو نه په ارزانه بیه د پلورتوکو د پلورلو او د زیاتې ګټې لاسته راوړلو په موخه د تولید په برخه کې د وروستنیو علمي او تخنیکي پرمختګونوپه نوښت یاابداع لاس پورې کړي. له همدې امله امپریالیزم کې په یوشمیر څانګو، په تېره بیانوو جوړو شوؤ څانګو کې تکنالوژي په چټکۍ سره بشپړتیامومي. ورستېدلو ته لېوالتیا له یوې خوا او ستر تخنیکي پرمختګ له بلې خوا همیشه یو تر بله په ټکرکې روان دي. کېدای شي چې کله وخت دوهم اړخ په لومړی اړخ لوړتیا ولري او دا په خپله په امپریالیزم کې د تضادونو د سختوالي او د لا زیاتې نا انډوله پراختیا او بشپړتیا سبب شي چې داهم دامپریالېزم له ځانګړوخصلتونوڅخه دی.

د امپریالیزم د وروستوالي دنخښونه یوه دا ده چې امپریالیستان د خپلې واکمني ساتلو لپاره او کارګرې طبقې سره دخپلوشته تضادونو د کمښت په سوچ، او یا په بله ژبه د پرولتاریا بندی ساتلو لپاره، دهغو ګټو لږ څه چې د مستعمرو او تړلو هېوادو د زبېښناک له لارې یې لاسته راوړي دي د بډو په توګه د کارګرې طبقې پاسني قشر ته ورکوي او په بدل کې یې دغه قشر اړباسي چې د دوی د ګټو دپاره چوپړتیا وکړي. د پرولتاریا دغه قشر ته د کارګرو آریستوکرات قشر (دکارګرو اشراف) هم وایي چې معمولاً په طبقاتي مبارزو کې د پرولتاریا تر مشر تابه لاندې جبهه کې برخه نه اخلي.

۲- امپریالیزم، مرګونې پانګوالي ده:

امپریالیزم د پانګوالۍ ټول تضادونه د شدت وروستۍ کچې ته رسوي. له دې کبله د پانګوالۍ پراختیا اوبشپړتیاپه خپل

تر ټولو لوړ پړاو کې په سوسياليستي انقلاب پای ته رسیږی چې د توليد پر وسايلو خصوصي ملکيت او د انسان له خوا د انسان زبېښاک پای ته رسوی. د امپرياليزم په پړاو کې د پانګوالو هېوادو وده په نا انډوله او دوره اېزه توګه ترسره کوی. د ساري په توګه د ۱۹ پېړۍ په وروستيو او د ۲۰ پېړۍ په لومړيو کې د انګلستان او فرانسې په شان هېوادونه او د اروپا نور امپرياليستي هېوادونه په خپلې چټکې ودې سره امپرياليستي پړاو ته ننوتلي او په پايله کې يې نړۍ خپل منځ کې سره وېشلې وه. وروسته، د متحده ايالاتو او آلمان په شان هېوادونو په چټکي سره د بشپړتيا لار مخکې ونيوله او پخواني هېوادونه يې هم شا ته پرېښودل او په همدې سبب دخپلې ونډې لاسته راوړلو دپاره د نړۍ په وېش کې د نوې کتنې غوښتونکي شول. د امپرياليستي هېوادونو منځ کې د شته تضادونو لا سختوالی د دغه بهير پايله وه چې په پای کې د نړيوالۍ جګړې لامل شو. وروسته به د لنينيزم په بيان کې وګورو چې څرنګه پورته ياد شوي شرايط د امپرياليزم په پړاو کې په سوسياليستي انقلاب اوړي. په همدې دليل امپرياليزم ته مرګونې پانګوالي يا د سوسياليستي انقلاب سريزه وايي.

دريم انترناسيونال يا کمونيستي انترناسيونال:

څنګه چې مخکې مو ورته ګوته ونيوله فرصت طلبه او سازښتکاره مشرانو د دوهم انترناسيونال په مشر تابه کې لاس بری وموند نوځکه خوهغه د ځوړتيا پر خوا لاړ او کيفي وده يې هېڅکله هم د کمي ودې سره متناسبه نه وه. خو ځينو کيڼ اړخو ګوندونو په تېره بيا د روسيې بلشويک ګوند چې په انقلابي مبارزو کې رسېدلی يا آبديده او همدغشان د مارکسيزم انقلابي ښوونو ته وفا دار پاتې شوی ؤ د دوهم انترناسيونال موقع پرسته مشرانو د

لاس پرسرکېدنې او بیاکتنې پر ضد سخته مبارزه کوله. د دغه انقلابي اړخ مبارزه ترپخوازیات د لنین تر مشر تابه لاندې راغله او د اکتوبر د سوسیالیستي انقلاب په بریالیتوب سره ،چې حقیقت کې د علمي سوسیالیزم (مارکسیزم-لنینیزم) بری ؤ، د کارگري انقلابي گوندونو د جوړښت په لار کې یو لوی گام پورته شو. دغه گوندونه د مارکس د وخت له دود سره سم او د ریفورمیستي انترناسیونال څخه دخپل بشپړ جلاوالي ښودلو لپاره "کمونیست گوندونه" ونومول شول. کمونیستي انترناسیونال د دغو انقلابي گوندونو له خوا په کال ۱۹۱۹کې جوړ شو او تر کال ۱۹۴۳ پورې یې خپلوچارو او د پرولتاریا نړیوال غورځنگ لارښوونې ته دوام ورکړ. دریم انترناسیونال د نړیوالې پرولتاریا د آرمانونو پلي کولو په لار کې لوی گامونه واخیستل او یو رښتینی انقلابي او نړیوال سازمان او دنړۍ د کارگري غورځنگ د مشر تابه مرکز ؤ. د دریم انترناسیونال لومړۍ کنگره په کال ۱۹۱۹ کې د نړۍ د ۳۰ هیوادو کمونیستي گوندونو او ډلو په گډون جوړه شوه، مارکسیستي انقلابي غورځنگ په بیړه سره په اروپا، آسیا او امریکا کې پراختیاوموندله او کمونیست گوندونه په ډېرو هېوادو کې تأسیس شول.

ددریم انترناسیونال دوهمه کنگره په کال ۱۹۲۰ کې د ۴۱ گوندونو په گډون جوړه شوه او په کمونیزم کې د افراطي کیڼ لاري ضد مبارزې او د کمونیست گوند ۲۱ گونو شرطونو په ټولونه کې یې مهم رول ولوباوه. په اصطلاح "کیڼ اړخو" د ریفورمیستانو تر مشر تابه لاندې سندیکاگانو او پارلمانونو کې د کمونیستانو هر راز گډون سره مخالفت کاوه. "په کمونیزم کې کیڼ لاري د ماشوم توب ناروغي" تر عنوان لاندې د لنین نامتو کتاب خپرونې د دغې کنگرې د تیاري دپاره مهم رول تر سره کړ.

کمینترن د کمونیستانو تګ لاره په مستعمره او نیمه مستعمره هېوادو کې او د دغو هېوادو د بزګرو او محرومو پرګنو رول څرګند کړ.

د کمینترن اوومې کنګرې د جوړښت په وخت کې ځانګړې پاملرنه د فاشیزم ضد مبارزې ته وشوه. په دغه وخت کې په نړۍ کې۷۶ کمونیست ګوندونو شتون درلود چې یوازې ۲۲ ګوندونو په خپلو هېوادو کې د ښکاره چاروسرته رسولو اجازه درلوده او نورو یې په ناڅرګندو شرایطو کې فعالیت کاوه. د دوهمې نړیوالې جګړې د پیل نه وروسته، د کمینترن غړو کمونیست ګوندونو د فاشیزم ضدستر فعالیت سر ته ورساوه او په اتلوالي سره یې په خپلو هېوادو کې د مقاومت یاټینګار د غورځنګونو لارښونه وکړه. په دې وخت کې د کمونیست ګوندونو دندې ډېرې پېچلې شوې وې او په بېلو هېوادو کې د مبارزې شرایطو یودبل سره ډېر توپیر درلود. کمونیست ګوندونو په ډېرو هېوادو کې وده او ټینګښت موندلی او د دې وس یې درلود چې په پوخوالي او مهارت سره د خپلو هېوادو د زیارکښانو د مبارزې لارښوونه وکړي. په دې ډول د ټولو هېوادو لپاره د یو واحد مشرتابه پاتې کېدل د نوو شرایطو سره عملاسمون نه خوړ او له دې کبله په کال ۱۹۴۳ کې د کمونیستي انترناسیونال د ړنګولو تکل و شو. له دې وروسته کمونیست او کارګري ګوندونه هر یو په خپلواکه توګه د خپلې ټولنې د پېژندنې اود هر هېواد د ځانګړو شرایطو سره سم د مارکسیزم – لنینیزم د عامو زده کړو په تطبیق او د کمونیستي غورځنګونوپه لارښوونه بوخت شول. د راز راز اړیکو، ددوه یا څواړخیزو سلامشورو ، د مختلفو ګوندونو د کنګرو، د مطبوعاتي، اطلاعاتي او ګډو تیوریکو همکاریو په ټینګولو او پای کې د سیمه ییزو کنفرانسونو او نړیوالوسلامشورو سره یې د ټولې

نړۍ د کمونیستانو منځ کې د سلامشورې چار ته دعمل بڼه ورکوله.

څنګه چې یادونه وشوه د امپریالیزم د پیدایښت او د سوسیالیستي انقلابونو د پېر د پیل اوپه نړۍ کې د لومړني سوسیالیستي انقلاب دبریالیتوب نه وروسته، مارکسیزم په نوي بشپړتیا یي پړاو کې ګام کېښود. دا پړاو د ولادیمیر ابلیچ لنین د نامه سره نه شلېدونکې اړیکې لري. له دې کبله مونږ په ډېره لنډه توګه د روسیې د ۱۹۱۷ کال د اکتوبر د انقلاب څوټکي او د لنینیزم یا د مارکسیزم لنیني پړاو د کلیاتو نه دلته یادونه کوؤ.

د اکتوبر سوسیالیستي ستر انقلاب: داکتوبر ستر انقلاب د لنین ترمشرتابه لاندې د روسیې د کمونیست (بلشویک) ګوند په لاربښوونه په کال ۱۹۱۷ کې بري ته ورسید. د روسیې پرولتاریا او زیارکښانو د ۱۹۰۵ او ۱۹۱۷ د فبروري په انقلابونو کې د خپلو مبارزو نه سترې تجربې ترلاسه کړې وې. د فبروري د انقلاب او تزاریزم تر نسکورېدو وروسته ، د لنډمهاله دولت تر څنګ چې تشکیل شوی ؤ، یو بل ځواک "د کارګرو، بزګرو او سرتېرو د استازو شوراګانو" له خوارامنځ ته شو. د بلشویکانو ګوند د لنین تر مشر تابه لاندې د دغو شوراګانو د انقلابي ځواک په ملاتړ، د مؤقت دولت انقلابي ضد ماهیت او هم د منشویکانو تسلیم غوښتونکو سیاستونو د ښودلو دپاره ستر فعالیت پیل کړ.

لنین په امپریالیستي پړاو کې د پانګوالې ټولنې د بشپړتیا یي قوانینو په دودولو سره، یوازې په یو هېواد کې د سوسیالیزم دبریالیتوب امکان ثابت کړ او په خپله لنین او پرولتري ګوند یې د دغه تز د پلی کولو دپاره چمتو کېدل. د اپریل په تزونو مشهور د لنین تزونه په حقیقت کې سوسیالیستي انقلاب ته د فبروري د بورژوا دیموکراتیک انقلاب د لېږد دپاره د جګړې نخشه وه. د

لنډمهاله دولت، انقلابي ضد قهرجنوطریقو له امله ، بلشویک ګوند اړ شو د اپریل نه تر جون میاشتو پورې پټ شي او په پټه یې د وسله وال پاڅون چمتوکېدل پیل کړ. د ګوند اتمې کنګرې چې په پټه پتروګراد (اوسنی لنینګراد) کې جوړه شوه دغه کړنلاره تصویب کړه. دځومیاشتو (د ۱۹۱۷ کال د فبروري نه تر اکتوبر پورې) بورژوازي حکومت په لړکې او هم پخوانیو کلو کې، ولسونه په خپلې تجربې سره د بلشویکانو د کړنلارې په سموالي پوهېدلي ؤ. لنین د سپتامبر د میاشتې نیمایي د ولسونود وسله وال پاڅون لپاره مناسبه موقع وګڼله. د اکتوبر په دولسمه نېټه د انقلاب پوځي کمیټه د لنین په مشرتابه جوړه شوه. لنډمهاله دولت، پاڅون سره د مخاوی دپاره ځان چمتو او د اکتوبر په ۲۴ یې د بلشویکانو په مرکزونو یرغل پیل کړ. وسله والو کارګرو، انقلابي سرتېرو او سورګارډ یرغل پر شا وتمباوه او د اکتوبر په ۲۵ ورځ، د ښار ډېرې مهمې سیمې (دولتي ادارې، پست او تلګراف، وزارتخانې او بانکونه) د انقلابیانو په ولکه کې راغلې او د دغې ورځې په شپه کې ژمنی ماڼۍ چې د لنډمهاله حکومت ټیکاو ؤ د انقلابي ځواکونو په لاس کې پرېوت. د اکتوبر په ۲۵، د شپې په مهال، د روسیې سر ا سري شوراګانو دوهمه کنګره د لنین په مشري پرانیستل شوه او د شوراګانو حکومت رسماً اعلام شو. لومړنی شوروي سوسیالیستي دولت د لنین په ریاست جوړ شو. او په دې ډول د اکتوبر انقلاب، د بورژوازۍ زوړ دولت، د زبېښاک ګرو طبقو د دولت ماشین مات او پرځای یې او د نوي طرز دولت، د کارګرو او بزګرو دولت جوړ کړ.

د اکتوبر انقلاب په تاریخ کې د لومړي ځل لپاره د استثمارچیانو واک را نسکورکړ او د ظلم، زبېښاک او طبقاتي ستم څخه خلاصې ټولنې د جوړېدو بنسټ یې کېښود.

څنګه چې تر اوسه مو وڅېړل د بشري ټولنې بشپړتیایی بهیر چې د لومړني کمون د پیر څخه یې ځانته ځانګړې بڼه نیولې د پرله پسې بدلونونو او بشپړتیاپه بهیرپورې تړلې ده. زوړ پیردزوال په لوري درومي او خپل ځای د ځانګړو تولیدي طریقو او اړیکو او اړونده مخبنا سره نوي پیر ته سپاری. د سوسیالیستي انقلاب نه وړاندې د تاریخ ټول انقلابونه، که څه هم هر یو دمخکنیوپه پرتله مترقي ؤ، خو په هر حال یې یو نوی پیر چې پر زبېښناک باندې ولاړ ؤ د پخواني پیر پر ځای کیناوه او د زړې طریقې د زبېښناک پرځای یې دنوې طریقې زبېښناک را منځ ته کاوه چې د زبېښناک او ظلم جرړې نه ابستل کېدلې. یوازې سوسیالیزم ته د ټولنې لېږد دی چې د مولده ځواکونو د ودې لپاره ترټولو بشپړ شرایط برابرولای شي او د بشر پخوانی هیلې یعنې د رښتینې برابري، آزادي او ټولنیز عدالت ټینګښت او د انسان په واسطه د انسان د هر راز زبېښناک ورکاوی د ځان سره د ډالۍ په توګه راوړي. دغه په اصل کې نوی او له هر پلوه د نوي کیفیت لرونکی پړاو، د بشر په تاریخ کې د اکتوبر په سوسیالیستي انقلاب سره پیل شو. له دې تاریخ وروسته، د ظلم او زبېښناک دورکاوی شرنګاني کړنګېده او د کیفیت له مخې دوؤ متضادو سیستمونو، د سوسیالیزم سیستم او د پانګوالۍ سیستم د مبارزې پیر پیل شو او دغو دوو سیستمونو تضادونه د تاریخي دوران په ستر تضاد بدل شو. د سوسیالیستي انقلابونو او ملي آزادي بخښونکو انقلابونو پیر رارسېدلی او د امپریالیستي او مرتجع دولتونو د ټولو هلو ځلو سره سره، په توندۍ سره مخ پر وړاندې درومی. تر اوسه د انسان له خوا د انسان د زبېښناک ظالمانه سیستم، د ځمکې د کرې ۱/۳ نه لا زیاته برخه کې، رسماً غورځېدلی دی او د امپریالیزم د وروستني مرګ دزېري راوړلو په لور روان دی.

د سوسیالیستي انقلابونو تاریخي دوران، له هغو اوښتنو او ګډوډیو سره سره چې په سوسیالیستي هېوادو کې لېدل کېږي او د زاړه نظام نه نوي نظام ته د لېږد په دوران کې طبیعي برېښي، همغشان به خپلې لارې ته دوام ورکړي او د تاریخ د جبر پر بنسټ به د نړۍ د زیارکښې طبقې وروستني بري ته و رسېږي.

لنینیزم:

هغه تعریف چې استالین د لنینیزم نه کړی تقریباً په دې مضمون دی:

"لنینیزم، د امپریالیزم او پرولتاریایي انقلاب د زمانې مارکسیزم دی. . . لنینیزم په ټولیزه توګه د پرولتاریایي انقلاب تیوري او تاکتیک او په ځانګړې توګه د پرولتاریا ددیکتاتوري تیوري اوتاکتیک دي. . . " داتعریف په ډاګه کوی چې لنینیزم، د امپریالیزم په زمانې کې د مارکسیزم بشپړتیاده. دې تیوري په خاصه توګه د روسیې د سوسیال دیموکرات ګوند (بلشویزم) د مبارزو او د دوهم انترناسیونال دننه دبې لارو بهیرونو ضد مبارزو او د دریم انترناسیونال د بنسټ ایښودلو په بهیر کې بشپړتیا او شکل وموند چې په لاندې لنډ ډول څېړل کېږي:

۱- د مارکسیزم د فلسفې لنیني پړاو:

تر ټولو غټ چوپړ چې لنینیزم، د مارکسیزم فلسفې په اړه سرته رسولی دی، مارکسیزم څخه د بې لارو او ناسمو مکتبونو په وړاندې دفاع وه، چې دامپریالیستانو یا د دوی د ګوډاګیانو له خوا د مارکسیزم پر ضد د کارګرې طبقې منځ کې خپرېدل. لنین او د پرولتاریا نور مشران د مخالفینو پر ضد خپلې پر له پسې مبارزې په بهیر کې نه یوازې د دښمنانو له زیان څخه د مارکسیزم د فلسفې

په ساتنه بريالي شول بلکه د دغې مبارزې په بهير کې وتوانېدل چې مارکسيستي فلسفې ته لا بشپړتيا وبخښي. په دغه وخت کې د لنينيزم بنسټيزه دنده، موجودوشرايطوسره دمارکسيزم سمون او دپرولتاريا غورځنګ لپاره مارکسيستي پايله اخيستنه وه. لنينيزم خپل دا تاريخي رسالت په ښه توګه سرته ورساوه. د دې چار تر ټولو ښه شاهد، په شوروي اتحاد او بيا په نورو هېوادو کې د سوسياليستي انقلاب بری دی چې په يوه هېوادکې دسوسياليزم دبرياليتوب په اړه د لنين پرنوي کشف ولاړ ؤ. لنينيزم، ديالکتيک ماترياليزم ته لا وده ورکړه او د بلشويک کمونيست ګوند انقلابي مبارزو او د اکتوبر د انقلاب په بهير کې په شوروي اتحاد کې يې د سوسياليزم جوړونه بډايه کړه.

۲- د مارکسيستي سياسي اقتصاد لنيني پړاو:

مارکسيزم، د انحصار نه مخکې، د پانګوالې ټولنې قوانين او خصوصيات په ځير سره وځېړل. خو د پرولتاريا د سترو مشرانو، مارکس او انګلس د ژوند په دوران کې د امپرياليزم د شرايطو څېړنه شونې نه وه، ځکه امپرياليزم لا خپله ځانګړې بڼه نه وه ښکاره کړې. د نوو اقتصادي شرايطو (امپرياليزم) د څېړنې دنده د لنينيزم پر غاړه پرېوتلې وه. مارکسيستي سياسي اقتصاد ته دلنينيزم لومړنی خدمت دامپرياليستي سياسي اقتصادڅېړنه وه. هغه څه چې مو تر اوسه د "امپرياليزم" تر نامه لاندې لوستلي دي، د لنينيزم د کشفياتو له جملې څخه دي. لنينيزم همدا شان د سوسياليزم او کمونيزم د اقتصادي قوانينو لويه برخه هم راڅرګنده کړې ده.

۳- د علمي کمونيزم د تيوري لنيني پړاو:

مارکس او انګلس په داسې زمانه کې اوسېدل چې پانګوالي هېوادونړدې په همغاړه توګه بشپړتيا موندلی او پانګوالو د

کارګري بین المللي غورځنګونو په وړاندې هملاسې جبهه جوړه کړې وه. په طبیعی توګه مارکس او انګلس په دې باور ؤ چې سوسیالیستي انقلاب بایده دی چې په یو وخت کې په ټولو یا کم تر کمه د پانګوالي پرمختلفو ډېری هېوادو کې یوبل سره جوخت سرته ورسېږي څو پانګوالي یې دځپلو توان ونلري. خو پانګوالو هیوادو د امپریالیزم پړاو ته په رسېدلو سره په نا انډوله توګه بشپړتیا کړې او د نړۍ د بیا وېش پرسر د دوی په منځ کې شته تضادونو بیسارۍ زور وموند او په پای کې د دوی ترمنځ د جګړې لامل شو. لنینیزم د یاد شوو شرایطو په څېړلو سره داسې پایله تر لاسه کړه چې د امپریالیزم په پړاو کې دهېوادونو بې تولې یانااندوله اقتصادي او سیاسي بشپړتیا، د سوسیالیستي انقلاب د بري دپاره لازم شرایط په یو هېوادکې، او په بېلوبېلووختو کې په نورو هېوادونو کې، برابر وي. ځکه د امپریالیستي تضادونو زور اخیستل او پای کې د دوی په منځ کې جګړه د امپریالیزم د نړیوال ځنځیر د شلیدلو شونتیا د هغه تر ټولو کمزورې کړۍ کې برابروي. سربېره پر دې لنین او استالین د پرولتاریا د دیکتاتوري، د کمونیست ګوند د ستونزو، د سوسیالیزم د ټینګښت او د خلکو امپریالیستي ضد نړیوال غورځنګ او په لسګونو نورو ربړو په بیانونه کې، د علمي کمونیزم تیوري ته بشپړتیا ورپه برخه کړه.

د امپریالیزم په پړاو کې انقلابي چاپېریال:

لنین د انقلاب شرایط داسې راټول کړي دي:

۱- عیني عوامل: د امپریالیزم په شرایطو کې په هر انقلاب کې، انقلابیان دنده لري د خپل هېواد دننه او بهر عیني او ذهني شرایط په پام کې ونیسي. د انقلاب عیني عوامل په دوو ډلو، کورنیو او بهرنیو، وېشل کېږي. د دیالکتیک د قوانینو او د پرولتاریا د سترو مشرانو د زده کړې سره سم، کورني عوامل

بنسټ او بهرني عوامل د انقلاب شرطونه ګڼل کېږي. د امپریالیزم په څېرنه کې مو ولوستل چې د تولید تمرکز او د انحصاراتو پیدایښت، د لږ شمیر په لاس کې د پانګې او ټولنې شتمنۍ د تمرکز سبب ګرځي، په داسې حال کې چې د ډېرې زیارکښانو د ژوند کچه ورځ په ورځ را ټیټیږي. زیارکښه پرګنې په تېره بیا پرولتاریا چې د نیستي او بېوزلي له امله د لوږې نه دخلاصون لپاره بله چاره نه لري پرته له دې چې د پانګې مزدور شي، د امپریالسیتانو په بېرحمانه زبېښاک کې نښلي او پرله پسې لانېستمن کېږي. له بلې خوا مالي الیګارشي دامپریالېزم په پړاوکې دحکومت په لاس کې نیولو او دبورژوازي دموکراسي نه فاشیزم ته په لېږد سره وښودله چې نور نشي کولای په خپل دموکراسي ډوله زاړه سیاست باندې ډډه ولګوي. په دې ډول چې دهر هېواد دننه دنه پخلا کېدونکو تضادونو په قوت موندلو او دزیارکښو پرګنو دطبقاتي مبارزو او آزادي غوښتونکو غورځنګوزور اخیستنې سره دانقلاب دننني عیني عوامل تیار او چمتو کېږي. انقلابیان دنده لري چې په ځانګړې توګه دهېواد کورنیو عواملو ته پاملرنه وکړي خو بایده دی بهرني لاملونه هم تر څېړنې لاندې ونیسي.

بهرني مساعد شرایط داسې لنډولای شو: د امپریالیستي دولتونو د تضادونوقوت او له هغوي نه د ګټې اخیستنې څرنګوالی، د نړۍ د انقلابي او ارتجاعي ځواکونو موقعیت او سمبالتیا، د نورو انقلابي غورځنګونو د ملاتړ او مرستې کچه او د نړیوال امپریالیزم د پوځي لاسوهنې د شونتیا اندازه او په اوسنیو شرایطو کې په تېره بیا د نړۍ د انقلابي کمپ او په ځانګړې توګه انقلاب څخه د سوسیالیستي هېوادو نو د ملاتړ امکانات او داسې نور.

۲- ذهني عوامل: د انقلاب په چار کې د بري دپاره بایده

دی پرولتاریا او زیارکښې انقلابي پرګنې دمارکسیزم – لنینیزم په تیوري سمبال وي. پرولتاریا د دغې تیوریکې وسلې او خپل جنګي درستیزوال (کمونیست ګوند) په لاس کې لرلو سره کولای شی د دغو عواملو په برابرولو کې بنسټیز او لاربښوونکی رول په واک کې ولري. د ذهني عواملو د پوره کولو دپاره لازمه ده چې کمونیست ګوند د انقلابي اود مارکسیزم – لنینیزم په خلاقې پوهې سمبال کادرونو د روزنې په ترڅ کې، د هېواد دننه په یو لړ رسوا کوونکو تبلیغاتو او فعالیتونو چې د نړیوال امپریالیزم او کورنی بورژوازي ماهیت په ډاګه کوي، لاس پورې کړي او د خلکو منځ کې مارکسیزم په ساده ژبه خپور کړي. کمونیست ګوند باید دولسونو رول هغوی ته وښیئي او هغوی د انقلاب ځلانده پایلو او د سوسیالیزم جوړونې سره آشنا کړي. دغې موخې سره د مرستې دپاره کمونیست ګوند باید دپرولتاریاد ټولو انقلابي اوغیرګوندي سازمانونو لکه د اتحادیو او سندیکاګانو مشري هم په خپله غاړه واخلي او د دوی څخه ولسونو سره دنښلوونکي ځنځیر په توګه ګټه واخلي. د دغشان شرایطو لاندې پرولتاریا کولای شي د انقلاب د مشرتوب په لاس کې نیولو دپاره بشپړچمتووالی ونیسي.

دنړۍ کارګرانوسره یوشئ!

نهم څپرکی

د کمونیزم اقتصادي – ټولنیزه جوړښت

سریزه

له هغه وخته چې په انساني ټولنو کې د لومړی ځل لپاره طبقات منځ ته راغلل، پېړۍ تېرې شوې. د نړۍ زیارکښانواورنځګاللو د پېړیو پېړیو راهیسې د نیستۍ او بد مرغۍ په تل کې د آزاد او د ظلم او زبېښاک نه خلاص ژوند خوبونه لیدل. هغوي همیشه خپلې دغې هیلې ته د رسیدو دپاره په هاند او مبارزه کې ژوند تېراوه. په همدې سبب د طبقاتي ټولنو تاریخ د طبقاتي مبارزې پرته بل څه نه دی.

د تاریخ هره پاڼه دځبېښاکګرو ضد د زیارکښانو د خونړیو بلواوو، انقلابونو او پاڅونونو نه ډکه ده. خو د نړۍ د زیارکښانو مبارزه په بېلا بېلو دلایلو له دغې جملې نه د خپل وخت د شرایطو نه ناخبر او د مبارزې د سمې لارې او د هغه څه نه درلودل چې په راتلونکي کې باید منځ ته راشي، زیاتره د ماتې سره مخ کېده. ځکه د دوي بلواوې پاڅونونه او په ټولیزه توګه مبارزې یواځې د روان حالت نه د دوي دبېزارۍ غبرګون ؤ. پای کې د علمي کمونیزم بنسټ ایښودونکو، مارکس او انګلس د نوې ټولنې ودانول، د زیارکښو پرګنو ستر اکثریت لپاره د نیکمرغې ټولنې د جوړښت په

ستر چار کې د بري سمه لار، پرولتاريا ته وښودله او د دوي دلارې لارويانو لنين، استالين او د پرولتاريا نورو مشرانو هغه قوانين چې دوي کشف کړي وو د پانګوالی نوو شرايطو يعنې امپرياليزم سره برابرونه او په پای کې د نړيوال امپرياليزم په مرګوني تن باندې په غوڅه توګه ګوزار کولو سره يې د ځمکې د کُرې يو پر شپږمه برخه کې سوسياليزم بري ته ورساوه او په نړۍ کې يې لومړني سوسياليستي دولت منځ ته راوړ. هوکې! پرولتاريا چې د تاريخ ترټولو انقلابي طبقه ده د خپل مخکښ، کمونيست ګوند تر مشر تابه لاندې يې د انقلاب خونړی بيرغ راپورته کړی اولګياده د نړۍ د زيارکښانو په لومړی کتارکې د زبېښاکګرو پر ضد پرله پسې مبارزه کوی. په دې ډول د نړۍ د زيارکښانو هيله بريالۍ شوه او پرولتاريا وکړای شو د نيمې پېړۍ په موده کې د ځمکې کُرې پر قابونيمايي برخې خپله واکمني ټينګه او د سوسياليزم ستره اډه منځ ته راوړي. د کمونيزم اقتصادي ټولنيزه جوړښت په خپل پراختيا اوبشپړتيا کې له دوو پړاوونو نه تېرېږي چې لومړی پړاو يې سوسياليزم او وروستنۍ او لا لوړ پړاو يې چې بې طبقو ټولنه ده، کمونيزم نومېږي.

له پانګوالی نه سوسياليزم ته دلېږد پړاو د سوسياليزم د پيدايښت بهير

الف- سوسياليستي انقلاب:

د ټولنيزو انقلابونو هغه ګروپ چې د پانګوالو واکمني پای ته رسوي او موخه يې د بورژوازي اړيکو ړنګېدنه او دسوسياليستي توليدي اړيکو ټينګيدنه ده د خصلت له پلوه سوسياليستي (پرولتاريايی) انقلابونه دي. خوځوونکي ځواکونه يې پرولتاريا او د هغې همملاسي (د سراسرې ټولنې زيارکښه پرګنې)

جوړوي. سوسیالیستی انقلاب د ځانګړو خصوصیاتو لرونکی دی چې بورژوازي انقلاب سره بنسټیز توپیر لري. د توپیر اړخونه استالین په لاندې پنځو ټکو کې لنډ کړیدي:

۱- معمولاً بورژوازی انقلاب هاغه وخت پیل کیږي چې د پانګوالي تولیدي اړیکو ځواکمنه پاتې شونې لا پخواد فیوډالي ټولنې په تل کې منځ ته راغلې، وده اوپرمختګ یې کړی وي، خو سوسیالیستي انقلاب هغه وخت بري ته رسیږي چې د سوسیالیستي تولیدي اړیکو له اړخونو نه هېڅ یانژدې هېڅ، په ټولنه کې شتون نلري.

۲- د بورژوازي انقلاب اساسي دنده دا ده چې حکومت ترلاسه او د بورژوازي موجودو تولیدي اړیکو سره یې هم غاړی کړي په داسې حال کې چې د پرولتاریایي انقلاب اصلي دنده داده چې د حکومت په لاس کې نیولو نه وروسته سوسیالیستي نوې تولیدي اړیکې ټینګې کړي.

۳- بورژوازی انقلاب معمولاً د حکومت په ترلاسه کولو پای ته رسیږي په داسې حال کې چې دپرولتاریایي انقلاب لپاره د حکومت په لاس کې نیول، د کار نوی پیل دی. دا انقلاب، حکومت څخه د زړې ټولنې د جوړښت له منځه وړلواو د نوي اقتصادي – ټولنیز جوړښت د رغاونې لپاره د یوې بنسټیزې وسیلې په توګه ګټه اخلي.

۴- بورژوایی انقلاب یوه زبېښاګره ډله چې د حکومت په سر کې ده (فیوډالان یاځمکوال) د بلې زبېښاګرې ډلې (پانګوالو) سره بدلوي او له دې امله د زاړه دولتي ځواک ماتولو ته اړتیا نلري، په داسې حال کې چې پرولتاریایي انقلاب د حکومت د سر نه ټولې او هر راز زبېښاګرې ډلې راغورځوي او د ټولو زیارکښانو او زبېښل شوو، مخکښان یعنې د کارګرې طبقې ګوند د حکومت

په سر کې راولي. دولتي زوړ ماشين ښخي او په بشپړه توګه ماتوي او د نوې بڼې حکومت (د پرولتاريا ديکتاتوري) منځ ته راوړي.

۵- بورژوايی انقلاب نشي کولای د اوږدې مودې دپاره په مليونونو زيارکښه او زبېښل شوې پرګنې د بورژوازي په شاوخوا چې زبېښناکګره ده راټولې کړي، په داسې حال کې چې د سوسياليستي انقلاب بنسټيزه دنده يعنې د پرولتارياېي حکومت ټينګښت او د سوسياليستی نوي اقتصاد ودانول، يوازې د پرولتاريا، بزګرو او د ټولنې د ټولو زيارکښانو ترمنځ د نه شلېدونکي پيوستون او يووالي له لارې سرته رسيږي.

ب -قهرجنه مبارزه د سوسياليستي انقلاب يواځنۍ لار:

تاريخ ښودلې ده چې زبېښناکګرو طبقو هېڅکله په خپله خوښه د واک نه لاس نه دی اخيستی. له دې کبله انقلابي طبقې ناچاره دي د زور او جبر له لارې پر هغوي بريالۍ شي او واکمني ترلاسه کړي. وروستنۍ يوې پېړۍ نه زياتې مودې کې د پرولتاريا تجربو د دې تاريخي واقعيت سموالۍ تاييد کړی دی. ځکه،جوته ده چې بورژوازی هېڅکله نه غواړي د هغو ماڼيو، ساتېريو او سوکالي ژوند نه، چې د پرولتاريا او نورو زيارکښانو د زبېښناک له لارې يې تر لاسه کړي، لاس واخلي او د پرولتاريا کچې ته راټيټه شي، په همدې سبب په بشپړ ځناورتوب سره د خپلو طبقاتي امتيازونوساتنه کوي. تاريخي تجربو په نږدې ټولو برخوکې ثابته کړې ده چې پرولتاريا، پرته د زور او وسله وال پاخون له لارې د خپلو حقه حقوقو تر لاسه کولولپاره بله لار نلري. که څه هم د پرولتاريا مشرانو سوسياليزم ته د پانګوالي د سوله ييزه اوښتون وړاند وينه کړې وه خو هغه څه چې لا تر اوسه تاريخي تجربې ثابته کړې، دا ده چې دغه چار ډېر استثنايي او نسبتاً لږې راتلونکي پورې اړوند دي، نه په اوسنيو شرايطوپورې. له قهريزې

لارې د واک تر لاسه کول په اوسنیو شرایطو کې د بورژوازي نه د واک ترلاسه کولو یوازنۍ لار ده، ځکه چې امپریالیزم دټپي شوي مار په شان د پخوا په پرتله په لسګونو چنده زیات خوړل کوي. او تر هغه وخته پورې چې د نړۍ په یو ګوټ کې هم پانګوالي واکمنه وي، پرولتاریاته نه ښایي او نشي کولای چې خپله وسله پر ځمکه کېږدي.

پ -سوسیالیزم ته د پانګوالي د لېږد (تللو) پړاو یوه تاریخي اړتیا ده:

له هغه ځایه چې د تولید په بهیر د پانګوالي د برلاسي له کبله سوسیالیستي تولیدي اړیکې نشي کولای د پانګوالي ټولنې دننه منځ ته راشي او په ټولنه کې د دغو اړیکو ټینګښت په لنډه موده کې شونې نه ده نوځکه په ټولو هېوادو کې د سوسیالیزم د ټینګښت د لازمو شرایطو برابرولو دپاره یو څه موده وخت لازم دی، ترڅوچې ورو ورو سوسیالیستی اقتصاد د پانګوالي اقتصاد ځای ونیسي. دغه وخت ته له پانګوالي څخه سوسیالیزم ته، دلېږد (تللو) پړاو وایي.

په دې پړاو کې سوسیالیزم لا ودان شوی نه دی خو د جوړېدو په حال کې دی او پانګوالي لا اوس هم نړېدلې نه ده بلکه په خوځښت کې ده. دلېږد پړاو د هر هېواد دپاره چې په سوسیالیزم کې پل کښېږدي، که صنعتي او پر مختللی وي او که وروسته پاتې، یو حتمی پړاو دی چې البته موده یې پر هر هېواد باندې د واکمنو اقتصادي، ټولنیزو، او تاریخي شرایطو په پرتله توپیر لري. په ټولنه کې د سوسیالیستی سترو بدلونونو د سرته رسولو او د راپرځیدلې بورژوازي د دسیسود شنډولو دپاره د حکومت یوه نوې بڼه یعنې د پرولتاریا دیکتاتوري منځ ته راځي.

ت -د پرولتاریا دیکتاتوري:

د پرولتاریا دیکتاتوري د سوسیالیستي انقلاب د بري او د بورژوازي دولتی ماشین د ټوټې ټوټې کېدو له کبله منځ ته راځي. د پرولتاریا دیکتاتوري، د دولت نوې بڼه ده چې د پخوانیو دولتونو سره بنسټیز توپیر لري.

«د پرولتاریا دیکتاتوري، د پرولتاریا او د بزګرو زیارکښو پرګنو طبقاتي یووالی دی چې د پانګوالي پاتې شونو د راپرځولو او د سوسیالیزم وروستني بري دپاره، ټینګېږي. خو په دې شرط چې د دې یووالي لار ښود ځواک، پرولتاریا ده.» پخواني دولتونه په ډېری زیارکښو باندې د لږکي زبېښاګرو دیکتاتوري وه، په داسې حال کې چې د پرولتاریا دیکتاتوري پر لږکي زبېښاګرو باندې د ډېری زیارکښو دیکتاتوري ده. کله چې سوسیالیستي انقلاب بریالی کېږي، دبورژوازي مقاومت، چې ماتې یې خوړلې او خپله دولتي واکمنی یې د لاسه ورکړې ده، د ټیپي شوي مار په شان څو برابره کېږي او په دې لټه کې وي چې ټولنه تر هغه ځای پورې چې کولای شي زهرجنه کړي او یا یې پخواني حال ته راوګرځوي له دې کبله په داسې شرایطو کې د ولسی پرګنو او په لومړی درجه د بزګرو په ملاتړ سره د پرولتاریا د دیکتاتوري ترټولو ستره دنده د زبېښاګرو طبقو، په ځانګړي ډول دبورژوازي، ځپل دي.

دزبېښاګګروضد او د سوسیالیزم د ودانی په موخه د کارګرې طبقې او بزګرو ګډه مبارزه، د دوي منځ کې نه شلېدونکی پیوستون ټینګوي. د پرولتاریا د دیکتاتوري تر ټولو لوي او لوړ اصل دا دی چې ښایی د کارګرې طبقې او زیارکښو بزګرو منځ کې ټینګ اتحاد شتون ولري. د پرولتاریا د دیکتاتوري مفهوم د اقتصادي چارو په اداري، د دولتي ارګانونو په کار او د ټولنې دټولنیز او فرهنګي ژوند د ټولو برخو په رهبري کې د زیارکښو پراخو پرګنو فعاله او نېغ ګډون څخه عبارت دی. د پرولتاریا

دیکتـاتوري د سوسیالیسـتي ټولنې د بنسـټ جوړلـو وسـیله ده. پرولتاریایي دولت د یوه سوسیالیستي اقتصاد د منځ ته راوړلـو پـه لار کې هلې ځلې کوي او اقتصادي برخو کې د دولت د عملي کړنو په پایله کې د تولیدي اړیکو یو نوی سیستم منځ ته راځي. د تولید پر وسـایلو سوسیالیسـتی مالکیـت او د هغـو خلکـو مـنځ کې چې زبېښاک نه خلاص شوي سوسیالیستي متقابله مرسـته، لـه سـیالۍ نه ډکه ملګرتیا او همکاري، د دغو اړیکو بېخ او بنسټ جوړوي.

ث -د سوسیالیستي انقلاب د پراختیا او بشپړتیا بنسټیز قوانین او د سوسیالیزم رغاونه:

سوسیالیزم ته د پانګوالي لېـږد د هغـو قوانینـو پـر بنسـټ عملي کېـږي چې د سوسـیالیزم پـر لـور، ټولوبشـپړتیا مونـدونکو هېوادونوکې یوشانته دي، دغه قوانین په لاندې ډول دي:

۱- د پرولتاریا په وسیله د سیاسي واک تر لاسه کول او د کمونیسـت ګونـد تـر مشـر تابـه لانـدې د پرولتاریـا د دیکتـاتوري ټینګېدل.

۲- د د ډېریو بزګرو او نورو زیارکښانو سره کارګرې طبقې پیوستون.

۳- د پانګوالۍ د مالکیت له منځه تګ او د تولیدپر اصـلي وسایلودډله ایز مالکیت ټینګښت.

۴- په سوسیالیستي کوپراتیفونو بانـدې دکرنـې کـرار کـرار بدلون.

۵- پروګـرام سـره سـم دملي اقتصـاد پراختیـا او وده او د سوسـیالیزم او کمـونیزم د رغـاونې پـر لـور د هغـه لارښـوونه او د زیارکښود ژوند کچې لوړېدل.

۶- په ایډیالوژي او فرهنګ کې د انقلاب او د ډېرۍ روڼ انـدو د روزنې لـه لارې چې ځانونـه یـې د کـارګرې طبقې او ټولـو

زیارکښانو او د سوسیالیزم موخو ته ځانګړي کړي، د سوسیالیستی انقلاب سر ته رسول.

۷- د ملی زورزیاتیو له منځه وړل او په یو هېواد کې د مېشتو ټولو ملیتونو منځ کې د مساوي حقوقو او دوستانه اړیکو ټینګښت.

۸- د سوسیالیستي دولتونو ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا او د کورنیو او بهرنیو غلیمانو په وړاندې د سوسیالیزم د لاسته راوړنو څخه دفاع.

۹- د سوسیالیستی هېوادونو کارګرې طبقې او نورو هېوادو د پرولتاریا یعنې پرولتاریایي انترناسونالیزم منځ کې یووالی.

د مارکسیزم – لنینیزم پر بنسټ د سوسیالیستي انقلاب د پراختیا او بشپړتیا او دمارکسیزم-لنینیزم پر اساس اوبنسټ دسوسیالیزم رغاونه، په سوسیالیستي هېوادونو کې د کمونیست ګوندونو د سیاست اصلي منځ پانګه (محتوی) جوړوی. لېکن د سوسیالیزم د جوړښت ډولونه او طریقې د هر هېواد تاریخي عیني شرایطو ته په پام سره کېدای شي یو تر بله توپیرو لري خو په اصل کې دټولو موخه د سوسیالیزم ودانول دي.

ج- د لېږد د پړاو اقتصاد:

د لېږد د پړاو اقتصاد ته پانګوالي یا سوسیالیستي اقتصاد نشي ویل کېدای بلکه د دواړو څخه یو ترکیب دی. دا اقتصاد د اقتصادي بېلا بېلو برخو پر بنسټ ولاړ دی. کېدای شي د مختلفو هېوادو اقتصادي برخې، د لېږد په پړاو کې، ډول ډول وي خو هر یو هېواد چې د لېږد پړاو ته ورننوزي خامخا به د دریو اساسي برخو لرونکی وي. سوسیالیستی برخه، کوچنیپلورتوکیزه برخه او کاپیټالستي برخه.

۱- سوسیالیستي برخه:

هغه لومړنۍ او لوی ګام چې د پرولتاریا دیکتاتوري یې د اقتصاد په برخه کې اخلي د سوسیالیستي ملي کولو له لارې د ملي اقتصاد د مشر تابه مقام ترلاسه کول دي. سوسیالیستي ملي کول، د زبېښاکګرو طبقو د شتمنیو مصادره کول او په دولتي یا سوسیالیستي شتمنیو (د عامو خلکوشتمنی) د هغو اړول دي. د تولید د وسایلو سوسیالیستي ملي کول د پانګوالې ټولنې اصلي تضاد، یعنې د تولید ټولنیز خصلت او د تولید پر وسایلو د خصوصي مالکیت تر منځ تضاد، په دې اقتصادي برخه کې تر ډېرې کچې پورې حلیږی. دا ګام تولیدي اړیکې د مولده ځواکونو سره همغاړې کوي او د هغو د ودې په لار کې شته خنډونه له منځه وړي. ملي کول، لومړی په درنو صنایعو،بانکونو، د اوسپنې په لارو، داړیکو په وسیلو، سوداګریزو مؤسسو او نورو کې پلې کیږي او کرهڼه هم دځمکې له شرایطو سره سم ملي کیږي. په دې ډول سوسیالیستي دولت د یوې داسې برخې په جوړولو لاس پورې کوي چې پخوا یې په ملي اقتصاد (پانګوالې ټولنې) کې شتون نه درلود چې هغې ته سوسیالیستی برخه وایی. سوسیالیستی برخه د لېږد پړاو په اقتصاد کې لاربښوونکی رول لوبوی. ځکه دا برخه د ملي اقتصاد اصلي څانګې او ترټولو مدرن تخنیکي وسایل په واک کې لري. په سوسیالیستی مؤسسو کې د انسان نه د انسان زبېښاک نشته او دکار ځواک دپلورتوکي په بڼه نه راڅرګندیږی هغه څه چې په سوسیالیستی برخه کې تولیدیږي په ټولې ټولنې پورې اړه لري.

۲- دکوچنیوپلورتوکوبرخه برخه:

وړوکې پلورتوکېزې برخې کې،بزګران (پرته دکوپراتیفونو)، کسبګران او هغه صنعتګران شامل دي چې اقتصاد یې دمحدودو

خصوصي توليدي وسايلو، د نومړو د شخصي کار، پر بنسټ ولاړ دی. د لیږد د پړاو په لومړیو، په تېره بیا په هغو هېوادو کې چې ملي پانگوالی ډېره وده نه ده کړې، وړوکې پلورتوکیزه برخه د نفوس ډېری برخه رانغاړي. وړوکې پلورتوکیزه برخه د سوسیالیزم درغاونې په بهیر کې د کوپراتیفی شرکتونوله لارې، ورو ورو په سوسیالیستی تولید بدلیږي.

۳- کاپیټالیستي برخه:

په کاپیټالیستي برخه کې، لا هم د پانگوالي تولید طریقه شتون لري، ځکه سوسیالیستي دولت نشي کولای او نه بنایی یو وار د هېواد ټول اقتصادي سیستم په بل مخ واړوي. کاپیټالیستی برخې کې هغه اقتصادي مؤسسات شامل دي چې د تولید پر وسایلو دخصوصی مالکیت او مزدوري کار پر بنسټ ولاړ دي. دا برخه په کلیو کې د شتمنو بزگرو (کولاکانو) او په ښارونو کې د پانگوالي منځکوره مؤسسو د خاوندانو نه چې تر اوسه لا ملي شوي نه دي، جوړېږي په دې برخه کې لا هم زبېښناک شته او د کار ځواک دپلورتوکوپه بڼه دی. سوسیالیستی دولت په لومړي سر کې کاپیټالیستی برخې دپاره خنډونه را منځ ته کوي او په تېره بیا په دې برخه کې، د کارگروزیات زبېښناک له منځه وړي او ورو ورو د دوي په وضعیت کې لا ښه والی راولي او بیا د لازمو شرایطو په برابرېدلو سره، چې ترټولو مهم یې د سوسیالیستی برخې وده ده، دغه برخه په بشپړه توگه له منځه وړي.

۴- د هېواد سوسیالیستي صنعتي کول:

سوسیالیزم ته د رسېدو دپاره لازمه ده چې د لیږد پړاو، د اقتصاد کاپیټالیستی او وړوکې پلورتوکیزه برخه له منځه لاړه شي. د دې برخې د له منځه وړلو یوازنۍ لاره په سوسیالیستی طریقې د هېواد صنعتي کول دي. پانگوالي معمولاً په ډېری هېوادو کې

یوازې د اقتصاد هغه څانګې صنعتي کوي چې ډېرې ګټې ورته راوړي. له دې کبله ځینې هغه هیوادونه چې د لیږد پړاو ته ننوځي، لا هم د صنعت له پلوه په ډیرو برخو کې کمزوري او بې وسې دي، په داسې حال کې چې د هیواد سوسیالیستي صنعتي کول، د اقتصاد د ټولې څانګې د لا پراخه صنعتي کولو پرلور بیایی سوسیالیستی دولت، د پانګوالي پرخلاف لومړۍ د درنو صنایعو په پراختیا لاس پورې کوي او بیا د دغو صنایعو د پراختیا سره جوخت سپکو صنایعو ته هم وده ورکوي. له بل پلوه د هیواد د صنعتي کولو لمن د ښارونو نه کلیو ته غځوي او د میکانیزه او مدرنې کرکیلې بنسټ ږدي. د هېواد صنعتي کول په ټولو هېوادو کې د سوسیالیزم رغاونې ترټولو مهمې بنسټیزې ستنې ګڼل کیږی.

۵- د کرنې سوسیالیستي اوښتون:

لومړۍ ګام چې پرولتاریایي دولت یې د کرنې په برخه کې پورته کوي، د زبېښاکګرو د ځمکو مصادره او بزګرو ته د هغوسپارل دی. خو د ځمکې تر مصادرې وروسته د اقتصاد واکمن ډول تر یوې مودې پورې د بزګرو وړوکی او خصوصی تولید دی، ځکه سوسیالیزم په دوو بشپړو متضادو ستنو (سوسیالیستی برخه او وړوکې پلورتوکیزه برخه) رغېدلای نشي. یله دې کبله دکرنې ماهیت هم باید بدلون او د سوسیالیستی بڼې په لور بشپړتیا ومومي. د دې موخې سرته رسېدو دپاره، سوسیالیستي دولت د کئوپراتیفونو په جوړولو لاس پورې کوي. کئوپراتیفونه یوه اشتراکي بانډه ده چې د یو یا څو کلیو بزګر ان سره راټولوي. بزګران، کئوپراتیفونوته په ورننوتلو سره د تولید بنسټیز وسایل یعنې د کرنې وسایل، څاروي، زړی (زڼی)، دعمومي څارویو د اړتیا وړ واښه او د بانډو ودانۍ اشتراکي کوي. په داسې حال کې چې

ځمکه په ټول ملت پورې اړه لري، سوسیالیستي دولت یې تر هغه وخته پورې چې کوپراتیفونه شتون ولري د دوي په واک کې ورکوي. کوپراتیفونه او ټوله شتمني یې د بزګرو ده. د دې کوپراتیفونو عاید د بزګرو د کار په اندول، د دوی منځ کې وېشل کېږي. د کرنې اشتراکي او میکانیزه کول د کلیو په اقتصاد، ژوند او فرهنګ کې بنسټیز بدلون او تغییر راولي او د بزګرو کار لا آسانه او ګټور کېږي. سوسیالیستی دولت هم د کرنې فني وسایلو، ماشین آلاتو، فالتو وسایلو، کیمیاوي سرې او د تولید نورو وسایلو ته، د کئوپراتیفونو اړتیا لرې کوي او په سلګونو زره د کرنې ماهرین روزي او د لګښت وړ صنعتي محصولات کلیو ته استوي. له همدې امله، بزګر په ډله ایزو لویو باڼډو کې غړیتوب د ځانګړو وړو باڼډو د ادارې په پرتله غوره ګڼي او عملاً په کرنه کې د ځانګړې وړوکې برخې د له منځه تللو لامل کیږي.

چ- د لېږد پړاو کې د ټولنې مخبنا:

۱- د پرولتاریا دیکتاتوري:د پرولتاریا دیکتاتوري موضوع، د اهمیت اود وخت له پلوه، په نوروبدلونونو باندې د لومړیتوب له کبله، مخکې وڅېړل شوه.

۲- طبقاتي ترکیب: په دې پړاو کې د ټولنې طبقاتي ترکیب، د پانګوالې ټولنې په پر تله بشپړبدلون موندلی دی. په پانګوالې ټولنې کې کارګره طبقه د ظلم او زبېښاک لاندې وه. دلته، د پرولتاریا دیکتاتوری د ټینګښت نه وروسته د مشر تابه رول لوبوي. په بله ژبه، په واکمنې طبقې بدله شوې او د سوسیالیستی دولت له لارې د نورو زیارکښانو په ملګرتیا د سوسیالستی تولید د وسایلو څارنه کوي. بزګران د سترو مالکانو د تړلتیا نه خلاص شوی او سوسیالیستی دولت ورته ځمکه ورکوي. د پرولتاریا دیکتاتوري د کولاکانو د زبیښاک په وړاندې ددوی

ملاتړ کوي او دمرستندویه یا کوپراتیفی شرکتونو په جوړولو کې ور سره مرسته کوي. سوسیالیستی دولت د لېرد په پړاو کې د بزګرو سره په خپلو اړیکو کې لنینی فرمول سره سم چلند کوی: "منځکوره بزګرو سره یووالی، په نیستمنو بزګرو ډډه لګول او د شتمنو بزګرو ضد مبارزه".

د ټولنې اصلی طبقې، کارګر او بزګر جوړوي خو پرولتاریا د نورو زیارکښو لکه انقلابي روڼ اندو، کسبګرو او نورو سره پیوستون ټینګوي او د دوي د ځواک نه ګټه اخلي. بورژوازي د سیاسی ځواک ترختمېدو او د تولید پر اصلی وسایلود مالکیت د لاسه ورکولو له امله نوره دټولنې واکمنه طبقه نه جوړوی خو تر ډیرې مودې پورې پاتې کېږي. ځکه وړوکې پلورتوکیزه تولید پرله پسې، په پراخه کچه پانګوالي عناصر منځ ته راوړي او سربېره پر دې بورژوازي د واک د لاسه ورکولو وروسته، لا هم د نړیوالې پانګوالی له ملاتړ نه برخمنه ده او تل هڅه کوي چې د لاسه تللي څیزونه، په هرډول چې وي،بیا ترلاسه کړي.

۳- طبقاتی مبارزه:

پانګوالي نه سوسیالیزم ته د لیرد (یون) پړاو کې طبقاتي مبارزه خامخاترسره کېدونکی چار دی. راپرځیدلې بورژوازي نشي کولای دا حقیقت ومني چې نوره واکمنه نه ده او باید دخپل شان او دبدبې نه ډک او پاخکی (طفیلي) ژوند نه لاس پریمنځي. بورژوازي چې په هېڅکله هم د پرولتاریا د بري وړاند وینه نه کوله د انقلاب نه وروسته، حیرانه لالهانده پاتې ده او نشی کولای خپله ماتې ومنی. په یو دغشان حالت کې د واک بېرته لاسته راوړلو دپاره له هرې وسیلې نه ګټه اخلي. دغه طبقه د خپلو اقتصادي امکاناتو نه، د روڼ اندو پاسني قشر، دولتي لوړ پوړو چارواکو، د

اردو پخوانو قوماندانانو او داسې نورو نه ګټه اخلي او سربېره پر دې د پردیو امپریالیستانو نه هم د مرستې غوښتنه کوي او لـه هغـوي نه غواړي چې پر سوسیالیستی دولت او هېواد باندې تیری وکـړي. په دې اساس د انقلاب تربري وروسته هم مبارزه په نوې بڼه دوام مومي. په بله ژبه، د پرولتاریا دیکتاتوري، طبقاتي مبارزه له منځـه نه وړي بلکه په نوې بڼې یې څاری. خو د طبقاتي مبـارزې دا بڼـه د هغې مخکنیـو ډولونـو سره تـوپیر لـري، ځکـه دلتـه پرولتاریـا او هملاسي یې واکمـن ځواکونـه دي او بـورژوازي چـې یـو ارتجـاعي ځـواک دی، نسـکوره شـوې ده. لنـین وایـي د لېـرد پـړاو بایـد د مرګونې پانګوالۍ او نوی راپورته شوي کمونیزم منځ کې د مبارزې پړاو وي،په بلـه ژبـه دلېـرد پـړاو دنـوي بریـالي شـوی خـو کمـزوره کمونیزم او دماتې خوړلې پانګوالۍترمنځ چې لـه منځـه نـه ده تلې یوه مبارزه ده. د پورتني یاد شوی تضاد سربېره د لېرد پړاو کې نور تضادونه هم شته لکه د ښار او کلی تر منځ تضاد، د فکري او بدني کار منځ کې تضـاد، د نیسـتمنو بزګـرو او شـتمنو بزګـرو مـنځ کـې تضاد او داسې نور چې په کراره د سوسیالیزم وروسـتني ټینګښـت په بهیر کې له منځه ځي.

فرهنګي انقلاب:

فرهنګي انقلاب د سوسیالیسـتي انقـلاب، نـه بېلېـدونکې برخه ده او مانا یې دبشپړنوي او عالي یعنې سوسیالیستی فرهنګ بنسـټ ایښـودنه اومـنځ تـه راوړنـه زیارکښـو پرګنـو دپـاره د دغـه سوسیالیسـتی فرهنـګ او ایـډیالوژي دخپلولـو لپـاره دهـر اړخیـزه شرایطو برابرول دي. د سوسیالیستي انقلاب په پایله کـې واکمـن ځـواک، د پرولتاریـا او متحـدینو لاس تـه ورځـي. نـوې تولیـدي طریقـه، تولیـدي اړیکـې (ببخبنـا) د مولـده ځواکونـو او د سوسیالیستی دولت د پرله پسې ودې سره متناسب ټینګېږي.

سوسیالیستي نوی فرهنګ پر دې ټینګ بنسټ باندې ودانیدلای شي. فرهنګی انقلاب یعنې د خلکو د پرګنو د فرهنګ او پوهې هر اړخیزه لوړتیا او د دوي د طبقاتي او ایډیالوژیکي غلیم پر ضد مبارزې لپاره د دوي سمبالول. فرهنګي انقلاب مختلف اړخونه لري چې په لنډه یې څېړو:

۱- د عالي کیفیت لرونکې او په ریښتني معنو کې ولسي او ټولیزه ښوونه او روزنه. د نالوستي (بېسوادی) چټک او بشپړ له منځه وړل او د ټولنې ټولو غړو لپاره دوړیا او وچ زور تحصیل برابرول او کرار کرار د دغو زده کړو کچه تر لوړو تحصیلاتو پورې اوچتول. جوته ده چې د زده کړې موسسو، مدرسو، ښوونځیو، پوهنتونونو او په هغو پورې اړونده موسسو ډېر پراخه جوړښت د فرهنګی انقلاب مادي او لازمه برخه ده.

۲- ولسي سیاسي روزنې، علمي نړی لید (مارکسیزم – لنینیزم) خپرولو او د ټولو زیارکښو د سیاسي پوهې کچې لوړولو دپاره پراخه او پرله پسې کار. د کار د نوې روحیې او انساني لوړو صفتونو او اخلاقي اصولو روزنه او د تېرو طبقاتي ایډیالوژیو دټولو پاتې شونو کرار کرار له منځه وړل.

۳- د نوی طرز روڼ اندو او ماهرینو پراخ لمنه روزنه چې په بشپړه توګه د خلکو پرګنو او نوي سوسیالیستي نظام پورې تړلي دي. دا د فرهنګي انقلاب د مهمو اړخونو څخه یواړخ دی چې په خپله د ببساري او پراخه مادي شرایطو منځ ته راتللو اړتیالری لکه د لوړو زده کړو او پوهنتونونو د موسساتو، د څېړنیزو او فني موسساتو او نورو لازمو تأسیساتو ورځ په ورځ زیاتېدونکېپراختیا ته اوهمدارنګه ټول هېوادکې په پراخه کچه دښوونیزو کادرونو روزنې دپاره او د څېړنیز، هنري، ادبي فعالیتونو د خپرولو دپاره. د سوسیالیستي هېوادونو ښسارې او ډیرې سترې لاسته راوړنې په

نوموړو ټولنو کې د فرهنګي انقلاب دپلي کېدلو ځرګندې نښې دی.

۴- په ټول هېواد کې د مختلفو ولسونو منځ کې او د نړۍ په کچه دهېوادونو منځ کې د فرهنګي همغاړي د کچې برابرول. د دې دپاره د لازمو شرايطو برابرول چې ټولې علمي، هنري او ادبي لاسته راوړنې او ټول فرهنګ د زيارکښانو په لاس کې وي او د ولسونو د پوهې عامه سطحه په يو شان لوړه شي. د کتابتونونو، موزيمونو، تياتر او سينما، د کنسرت او ننداړو سالونونو د تأسيس، د ټولو خلکو دپاره د راديو او تلويزيون نه د پراخه ګټې اخيستنې د امکان برابرول. په سيمو، ښارونو او کليو کې د ليليو او فرهنګ خونو تأسيس او په يو هېواد کې په شته ټولو ژبو د کتابونو، ورځپاڼو او خپرونو ببساري او پراخه چاپول، دا ټول د دغوکړنو برخه ده.

د فرهنګي انقلاب هميشني پرمختګ سره د هېواد د ببلابېلو سيمو فرهنګي وروسته والی له منځه ځي او په ټولو سيمو کې فرهنګي سطحه يو شان پرله پسې لوړېږي. تيرې ټولې فرهنګی مثبته او ګټورې لاسته راوړنې جذب کېږی او لابشپړتيا مومي. سوسياليستي فرهنګ په حقيقت کې د بشري فرهنګ د بشپړتيا، ډېرلوړ او نوی پړاو دی او د بشر د تېر فرهنګ ټولې ګټورې لاسته راوړنې ساتي او پراختيا ورکوي.

ح- د سوسياليزم برياليتوب:

په اقتصادي، سياسي او فرهنګي برخو کې انقلابي بدلونونه چې د لېږد په پړاو کې رامنځ ته کېږي، سوسياليستي برخې ته برياليتوب ور په برخه کوي او په دې ډول سوسياليزم پياوړتيا مومي. د سوسياليزم بری په دې معنا دی چې د توليد پر وسايلو خصوصي مالکيت له منځه تللی او د انسان له خوا د انسان

زیږښاک په تاریخ کې د لومړي ځل دپاره ورک او نابودیږي. د سوسیالیزم بری په دې مانا دی چې سوسیالیستی دولت دپروګرام سره سم د هېواد دټول اقتصاد لاربښوونه کوي. په تولید کې سیالي، ګډوډي، د وزګارتیا بحران او نور د تل دپاره له منځه ځي. په سوسیالیزم کې عایدات، د خلکو منځ کې د دوي د کار د کمیت او کیفیت پر بنسټ، ویشل کیږي او" د هر چا نه د هغه د استعداد په اندازه او هر چا ته د هغه د کار په اندازه" اصل ټینګیږي. دا اصل دخپل کارحاصل ته دخلکو لیوالتیا راپاروي او په پایله کې فردي او ټولنیزې ګټې په ډېره ښه ممکنه طریقه یو له بله سره سمون مومي.

د سوسیالیزم ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا

۱- په سوسیالیزم کې مولده ځواکونه: په سوسیالیستي ټولنه کې د مولد ځواکونو ځانګړی خصلت، د ملي اقتصاد په ټولو څانګو کې ماشیني ستر تولید دی چې د تکنالوژي ترټولو لوړې بڼې او د زیږښاک نه خلاصو کارګرانو د کار پر بنسټ ولاړ دی.
الف- فني پرمختګ:

په سوسیالیزم کې د تخنیک د پرمختګ اساسي لارې په دې ډول دي: د تولید پراختیا او بشپړتیا؛ د کار ماشیني او اتوماتیک کول؛ د بریښنا او اتومي انرژي د ځواک استعمالول او د تولید په بهیر کې د کیمیا نه پراخه ګټه اخیستنه. په دغه چارکې د باصرفه او زیات تولید کوونکو ماشینونو اختراع او ورڅخه ګټه اخیستل، د کانونو د ویستلو طریقو سمول او د اومو او نورو موادو څخه ګټه اخیستل، دنوو اومو موادو اونورو موادو منځته راوړل، د تودوخي د ځواک او نورو تولیدي بهیرونودچټکوونکو وسایلو

اوداسې نوروڅخـه ګټـه اخيسـتل شـامل دي. د کـار بهيـر ماشـيني (ميکانيزه) کول يعنې د لاس د ځواک پـر ځـای د ماشـين نـه ګټـه اخيستل، د انسان کار آسانوي او د سوسياليستي اقتصادي چټکې ودې او د توليـد حاصـل ورکولـو د لوړتيـا سـبب ګرځـي. پـه سوسـياليزم کې، اقتصـادي ټـولې څـانګې (آره يـا اصلی او غيـرآره يـافرعی) ماشـيني کيـږي او د اقتصـادي څـانګو ماشـيني کېـدل د دوي اتوماتيک کولو دپاره لارې چارې برابروي. "اتوماتيزېشن" د ماشين نه د ګټې اخيستنې اوچت پړاو دی او د اتومـاتيکي کېـدو موخه د اتوماتيکو ماشينونو نه ګټه اخيستنه ده چې لاسي کـار پـه بشـپړه توګـه لـه منځـه وړي. د ماشـينونو اتومـاتيکي کېـدلو سـره دکارګر ځواک د لګښت کچه کمېږي او توليـد زيـاتوالی مـومي پـه دې ترڅ کې په دغه راز کارخانجاتو کې د کـار دپـاره د کـارګرولازم شمېر هم کمېږي او پايله کې د دغو کارګرو د ځواک څخه دتوليـد په نورو برخو کې ګټه اخيستل کيږي چې ورسره د ټولې ټولنې پـه کچه د کار په حاصل ورکوونه کې د پام وړ زياتوالی راځي. توليدی بهيرونـو ماشـيني او اتومـاتيکي کېـدل، پـه توليـد کې د بريښـنا د ځواک نه د پراخې ګټې اخيستنې سره ټينګ تړاو لري. «کمونيزم مسـاوی دی د ټـول هېـوادد الکتريفيکيشـن سـره» "لـنين". پـه اوسـنی ټکنـالوژي کې، د بريښـنا صـنعت د انـرژي ډېـره مهمـه سرچينه ګڼل کيږي، لـه دې کبلـه پـه سوسياليسـتي ټولنـو کې د ستر لنين د طرحې پر بنسټ، د صنعت دغه څانګه د نورو صنايعو د ودې لپاره د ستن او بنسټ په بڼه رامـنځ تـه کېـږي او پـه ټولـو اقتصادي برخو کې ورنه پراخه ګټه اخلي. په فني پرمختګ کې بـل لوي عامل د کيميا څخه ګټه اخيستنه ده. د کيميا علـم انسـانانو ته دا امکان ورپه برخه کوي چې د توکوخاصيتونو ته بدلون ورکړي او داسې توکي جوړکړی چې اصولاً په طبعيت کې شـتون نـه لـري.

په بله ژبه د فلز په ویلې کېدو، د ماشینونو په جوړېدو، د برېښنا په صنعت، کرنې، لیږد رالیږد (حمل ونقل)، ټولنیزې روغتیا او نورو کې پرمختګ د کیمیا نه د ګټې اخیستلو پرته شونی نه دی. په همدې سبب وروستۍ خبره داده چې سوسیالیزم کې له هغې نه هر اړخیزه پراخه ګټه اخیستل کېږي. په فني پرمختګ کې بل لوي عامل، چې په نږدې راتلونکي کې د سوسیالیستي ټولنو په صنعتي ډېرو څانګو کې د انرژي تولید د سرچینې په توګه منځ ته راځي، د اتومي انرژي نه ګټه اخیستل دي.

ب- د سوسیالیزم مادي اوفني بنسټ:

د ټولنې مادي او فني بنسټ د مولد ځواکونو د پراختیا او تکامل د کچې او ورسره د تولیدي اړیکو د سمون له اندازې سره تړاو لري. د سوسیالیزم مادي او فني بنسټ په صنعت کې د تمرکز، تخصص او تعاون د کچې له مخې ټاکل کېږي. د یوه ستر واحد په یو تولیدي بهیر پورې تړلوصنعتي څانګو ترکیب ته تمرکز ویل کېږي. دغه واحد ته په اصطلاح کې"کمباین" وایي. د ساري په توګه د فولادو کمباین د اوسپنې او فولادو جوړولو ټول پړاوونه را نغاړي. په بله ژبه هغه ټولې کارخانې چې د اوسپنې او فولادو په جوړولو کې ونډه لري، دفولادو کمباین نومول کېږی. لکه د اوسپنې او فولادو جوړولو سترې کارخانې، د کانونو د را اېستلو مؤسسات، د ډېرو د سکرو تولیدوونکي مؤسسات، د فولاد جوړونې په کارخانو پورې تړلې پتروشیمي صنایع او داسې نور، ټول د فولادو کمباین برخې دي. په یو کمباین پورې تړلو مؤسساتو منځ کې د کار وېش، تخصص بلل کېږي داسې چې په یو کمباین کې هره برخه یو ځانګړی تولیدي عمل سرته رسوي. د مؤسساتو منځ کې د کار وېش ددې لامل کېږي چې هر یو یې د کورنۍ خپلواکي په لرلو سره د خپل تخنیک، نوو اختراعاتو او د متخصصو کارګرو

روزنې د کچې لوړولو کې هڅه وکړي. او په پايله کې دخپلې موسسې دکار حاصل زيات کړي، په داسې حال کې چې په يو کمباين پورې تړلي مؤسسات دنسبي خپلواکي لرونکي دي، يوتربله ټينګ تړاو هم لري. دغه تړلتيا د همچاري او مرستی) سوسياليستي کوپراتيف (له لارې د بېلابېلو مؤسساتو منځ کې راپيدا کيږي. همچاري او مرسته د هغو اړيکو په مانا ده چې د سمو پروګرامونو له مخې د هغو مؤسساتو منځ کې چې په ګډه سره ځانګړې توليد کوي، ټينګېږي. دغه مؤسسات يو تربله د مرستې په ترڅ کې د يو بل په کار کې لاسوهنې څخه ځان ساتي او د توليد بهير د چټکې ودې لامل کيږي. تخصص او مرسته نه يوازې د يو سوسياليستي هېواد دننه بلکه دسوسياليستي کمپ منځ کې هم د موخې سره سم ترسره کيږي.

پ- کارګره طبقه د توليد د اصلي ځواک په توګه:

د ملي اقتصاد په ټولو برخو کې د توليد ستر ماشيني او فني پرمختګ زيات شمېر ماهرو متخصصو کارګرو ته اړتيا لري. سوسياليستي ټولنه د کره موخې سره سم کارګر روزي او د سوسياليزم او کمونيزم د جوړوونکو تر کچې پورې يې لوړوي. دغې موخې ته رسېدو دپاره سوسياليستي دولت د ټولو شتو امکاناتو څخه ګټه اخلي لکه د توليدي سترو مؤسساتو په څنګ کې، چې کارګرو ته د علومو او مدرنې پوهې د زده کړې او عام فرهنګ د کچې د لوړتيا په چارو بوخت دي، د اجباري زده کړو، مختلفو فني ټولګيو تاسيس، د هنر ځايونو او حرفوي فني پوهنځيومنځ ته راتګ. په دې ډول کارګره طبقه په سوسياليستي ټولنه کې ځانګړې او عالي شخصيت مومي او ترپخوا زيات د ټولنې د اصلي رغانده او لارښوونکي ځواک په توګه راڅرګندېږي.

۲- په سوسياليزم کې توليدي اړيکې: په سوسياليزم کې د

تولیدي اړیکو بنسټ، د تولید پر وسایلو ټولنیز ملکیت رامنځ ته کوی، د تولید پر وسایلو او مصرفي توکو باندې ملکیت تل ؤ او وی به. هغه څه چې بدلون مومي، د دې ملکیت بڼه ده، کمونیستان باور لري چې باید د خصوصي ملکیت بڼه له منځه لاړه شي او پر ځای یې ټولنیز ملکیت کېني، دوي هېڅکله دا نیت نه لري چې د ملکیت مفهوم په ټولیزه توګه له منځه یوسي. مارکس او انګلس لیکي: "په ټولیزه توګه د ملکیت له منځه وړنه د کمونیزم ځانګړی خصلت نه دی بلکه هغه بوژوازي ملکیت دی چې په په پام کې یې لری." په سوسیالیزم کې د تولید وسایل هغو خلکو پورې اړه لري چې کار کوي او پر دې اساس د پانګې او زبېښاک د وسیلې په توګه خپل شتون دلاسه ورکوی. د تولید پر وسایلو باندې سوسیالیستي مالکیت، د تولید په بهیر کې د خلکو ددوه اړخیزو اړیکو د خصلت ټاکونکی دی. دغه اړیکې د زبېښاک نه د خلاصو خلکو منځ کې د سوسیالیستی دوه اړخیزې مرستې او د ملګرتیا همکاري او «هرچاته د ده د کار پر اساس» د اصل سره سم د زیارکښو په ګټه د تولیداتو پر ویش ولاړدي. سوسیالیستي اړیکې د پانګوالې ټولنې نه پخلا کېدونکی تضاد (د تولید ټولنیز خصلت او د تولید پر وسایلو د خصوصی مالکیت تر منځ تضاد) له منځه وړي، په بله ژبه د سوسیالیزم د ټینګښت په پایله کې تولیدی اړیکې د مولده ځواکونو د پرمختګ سره همغاړي کېږي. په سوسیالیزم کې تولیدي اړیکې تل بدلون مومی او د مولده ځواکونو د پرمختګ سره ځان سموي. د دې مسألې لوي دلیل، په ډېره لږه ممکنه موده کې د سوسیالیزم د کمپ حیرانوونکی پرمختګ دی.

د سوسیالیستی شتمني دوه ډولونه: په سوسیالیزم کې ټولنیز ملکیت په دوه ډوله دی: ۱- د دولت شتمني یعنې د عامو خلکو شتمني ۲- د تعاوني موسساتو ملکیت.

دوه ډوله سوسیالیستي مالکیت د دوه ډوله سوسیالیستي موسساتو پر شتون- دولتی او تعاونی - باندې دلالت کوي چې دواړه ډوله د ورته ماهیت لرونکي دي. څکه: لومړی، د سوسیالیستی مالکیت دواړه ډوله د تولید پر وسایلود ټولنیز مالکیت پر بنسټ ولاړ دي؛ دوهم، دواړه زبېښاک له منځه وړي؛ دریم، د دواړو د اقتصادلاربنوونه د پلان او برنامې پر بنسټ کېږی؛ څلورم،دواړه «هرچاته د ده د کار پر بنسټ » د اصل څخه تابعیت کوي. سره له دې چې د مالکیت د دغو دواړو ډولونو منځ کې ورته والی شته، یوله بل سره توپیرونه هم لري. دغه توپیرونه د تولید پر وسایلو د ټولنیز توب د کچې پر بنسټ ولاړ دي. څکه تعاوني ملکیت یوډله ییز ملکیت دی. یعنې تولیدي وسایل چې د یو تعاون په واک کې دي په ټولیزه توګه ټولو خلکو پورې اړه لري. تعاوني محصولات یوازې په هماغه تعاون پورې اړه لري. د مولد ځواکونو پراختیا او بشپړتیا سره تعاوني ملکیت،دپوهې او د کمونیست ګوند او سوسیالیستي دولت دکره (دقیقې) نخشې سره سم، سوسیالیزم نه کمونیزم ته د لېږد په وخت کې، په بشپړ ډول له منځه ځي.

په سوسیالیزم کې ځاني (شخصي) ملکیت: په سوسیالیزم کې دتولید وسایل او محصولات ټولنیز ملکیت ګڼل کېږی. د دې محصولاتو یوه برخه چې مصرفي توکي دي د زیارکښو منځ کې د دوی د کار د څومره والی او څرنګوالی سره سم وېشل کېږي او د خلکو ځانی ملکیت ګرځي. نو په سوسیالیزم کې د محصولاتو هغه برخه چې د ځانی لګښت د پاره جوړېږي د ځانی ملکیت په مانا ده. همدارنګه په سوسیالیزم کې، د وګړو ګټه اوسپما، استوګن ځای، د کور وسایل او هغه توکي چې د کور د لګښت او سوکالي د پاره لازم دي، شخصی ملکیت ګڼل کېږی. د

سوسیالیستي تولید موخه د خلکو د ژوند د کچې لوړول دي. د دې موخې پرمختګ به د وګړو شخصي ملکیت ته پرله پسې وده ورکړی. خو سوسیالیستي دولت د دې چار د مخنیوي د پاره ځینې خنډونه را منځ ته کوی چې تر ټولو لوی یې په دې ډول دي: په سوسیالیزم کې نشي کېدای، ځانی ملکیت د نورو وګړو یا د سوسیالیستي دولت په زیان په کار واچول شي. هغه توکي چې د وګړو ځانی ملکیت دي د پلورلو او پېرودلو وړ نه دي او بله غټه مساله د میراث له منځه وړل دي چې سبب کېږي د یوې ټولنې زامن د ورته اقتصادي شرایطو نه برخمن او وګړي د خپلو زامنو د پاره د شتمنیو د راغونډولو په فکر کې نه وي.

د سوسیالیستي تولید موخه:

د سوسیالیستي تولید موخه، د ټولنې د ټولو غړو مادي او معنوي اړتیاوې پوره کول دي. سوسیالیستي تولید نشي کولای پرته ددې، بله موخه ولري. ځکه په سوسیالیستی ټولنه کې د تولید پر وسایلو خصوصي ملکیت نشته او په پایله کې د انسان په وسیله د انسان زبېښناک هم شتون نه لري. له دې کبله دهغه څه پرخلاف چې په پانګواله ټولنه کې شتون لري، دسوسیالیستي تولید اصلي خوځنده ځواک د هغو زیارکښو ګټې جوړوی چې د تولید د وسایلو او محصولاتو خاوندان دي. د سوسیالیزم موخه، د انسان د پاره او د انسان په ګټه تولید دی. که وغواړو چې د سوسیالیزم دغه ځانګړی خصلت د علمي پلوه وڅېړو، باید هغه د «سوسیالیستي اقتصاد بنسټیز قانون» په نوم وپېژنو. دغه قانون، د ټولو اقتصادي قوانینو په څېر، یو عیني او د انسان له ارادې وتلی قانون دی.

د پلان سره سم د سوسیالیستی تولید د بشپړیدلو اړتیا: پوهېږو چې په پانګوالي سیستم کې، اقتصاد د سیالي او ګډوډی

سره مخامخ دی او پرته د پلان څخه بشپړتیا مومي. ځکه پانګوالي اقتصاد له مختلفو واحدونو نه جوړ شوی چې بشپړه خپلواکي لري او له همدې کبله هر پانګوال د ټولنې د اړتیاوو په پام کې نیولو پرته په تولید لاس پورې کوي. د یو ځانګړي پلورتوکي د تولید بهیر دبازار تر ډکېدو پورې دوام مومي او په دې حالت کې ده چې پانګوال تولید ودروي. په سوسیالیستي ټولنه کې وضعیت په دې ډول نه دی، ځکه سوسیالیستي اقتصاد راز راز تولیدي څانګې لري چې په یو ستر واحد کې سره راغونډ شوي دي. ددغه شان تمرکز په شته والي کې، اقتصادي بشپړتیا، د پلان سره سم، نه یوازې شونې ده، بلکه د یو حتمی قانون په توګه منځ ته راځي، له دې کبله سوسیالیستي دولتونه د دغې «تاریخی اړتیا» په پام کې نیولو سره خپل اقتصاد ته د پلان سره سم وده ورکوي. د پلان سره سم د سوسیالیستي اقتصاد بشپړتیا د ملي اقتصاد د بېلابېلو څانګو منځ کې د انډول جوړولو په مانا ده. د ساري په توګه سپک صنعتونه نه بنایی یو اړخیز او د درنو صنایعو د پرمختګ په پام کې نیولو پرته (لکه چې په پانګوالی کې ترسره کیږی) وده و کړی بلکه باید د دې دواړو منځ کې انډول ټینګ شي.

په سوسیالیستی اقتصاد کې انډولونه:

د ملي اقتصاد متناسب او د پلان سره سم تکامل، هغه وخت شونی دی چې سوسیالیستي دولت د ملي اقتصاد د انډولونو پر پیژندنې بریالی شوی وي. د «انډول» د کلمې نه مقصد د تولیدی بېلوبېلو څانګو منځ کې د لازمې همغاړي پر کچې پوهېدل دي. د مختلفو انډولونو منځ کې تر ټولو غټ یې چې په حقیقت کې د تولید ټول بهیر ټاکي، د تولید د وسایلوتولید او دمصرفي توکو ترمنځ انډول دی. د دغه انډول د ساتلو د پاره باید د ټولنې د لګښت کچه وټاکل شي او د هغې سره سم د تولید وسایل منځ ته

راوړی شي. ښکاره ده چې دغه انډول،تل د ټولنې د ژوند د کچې لوړېدلو او د هغې د لګښت د ډېرېدلو سره بدلون مومي. دوهم انډول د صنایعو او د کرنې د ودې منځ کې دی. سوسیالیستی دولت باید په ټولنه کې د کرنیزو توکو د لګښت کچه وټاکي او بیا په نوموړي انډول، په ټولیزه توګه، صنایعو ته وده ورکړي. نور مهم انډولونه دا دي: د تولید او لګښت منځ کې انډول، د سپما او لګښت منځ کې انډول، د خلکو دنغدي عاید زیاتوالی اود کوچنۍ سوداګري د ودې منځ کې انډول، د اقتصادي مختلفو سیمو تکامل منځ کې انډول، د کرهنې مختلفو څانګو منځ کې نسبت او د صنعتي مختلفو موسساتو منځ کې انډول سوسیالیستی دولت د پورته یاد شوو انډولونو په پام کې نیولو سره خپل اقتصادي پروګرامونه تنظیموي او ټولنه خامخاپرمخ بیایي.

ج- د کارد اغېزمنتوب پرله پسې وده، د سوسیالیستي اقتصاد قانون:

په ټاکلي وخت کې دتولید شوي محصول کچه دکار اغېزمنتوب بلل کېږي. مارکس د کار اغېزمنتوب په وده کې مؤثر عوامل په دې ډول بیانوي: د کارګر د مهارت منځنۍ کچه، د پوهې موقعیت او له هغه څخه د علمي استفادې کچه، د تولید ټولنیز سازمان، د تولید د وسایلو پراختیا او وړتیا او د حاصل ورکونې د ودې طبیعي شرایط. دا د ټولو اقتصادي ټولنیزو جوړښتونو عام قانون دی، خو په پانګوالي او له هغې مخکې ټولنو کې دغه قانون په محدود او ناانډوله توګه عملی کېده، ځکه ټولنې د اغېزمنتوب د ودې لپاره سم پلان نه درلود او دغه قانون ته یې دومره اهمیت نه ورکاوه. په سوسیالیزم کې، د اقتصادي پلان او د کار د اغېزمنتوب په وده کې شته اغېزمنو عواملو ته دبشپړې پاملرنې له کبله نوموړي اقتصادي قانون په عمل کې پراختیا

موندلې او د سوسیالیستی اقتصاد د قانون په توګه ځلیږی. په سوسیالیزم کې، انسان د لومړي ځل لپاره د ټولنو د پراختیا او بشپړتیا په تاریخ کې، د دې اقتصادي قانون نه په بشپړې خبرتیا سره د ټولنې په ګټه، په یوې مناسبې طریقې ګټه اخلي.

د پلان سره سم اقتصاد ګټې:

د پلان سره سم اقتصاد په سوسیالیزم کې دوه سترې ګټې لري. یوه د مادي سرچینو د ضایع کېدو مخنیوی (دعلم، تخنیک او مالي سرچینې) او بله د انساني ځواک د له منځه تللو څخه مخنیوی. په پانګواله ټولنه کې پانګوال معمولاً د علم او تخنیک څخه تر هغې کچې پورې ګټه اخلي چې د خپلو سیالانو نه مخ ته شي او دغې موخې ته دلاس رسي په صورت کې نور د علم او تخنیک وروستني تکامل سره مینه نه لري. داسې چې ډیرئ هاغه اختراعات او اکتشافات چې د دوي لاس پوځو پوهانو سرته رسولې د نورو نه پټوي او یا یې امتیاز رانیسی او له منځه یې وړي څو په دې ډول د دوي د سیالانو لاس ته ورنشي. په داسې حال کې چې په سوسیالیزم کې، سوسیالیستی دولت د هېواد د بودجې ډېره برخه د پوهانو په واک کې ورکوي او تل د بېلابېلو لارو څخه د علم او تخنیک پرمختګ سره مرسته کوي. له بل پلوه یو پانګوال تر هغه ځایه پورې انساني ځواک ته ارزښت قایل دی چې کارخانه یې په کار و ولوېږي. دا چار ددې لامل کېږي چې د پانګوالو ټولنو د انساني ځواک لویه برخه بې ګټې له منځه لاړه شي. اقتصادي بحرانونه، په تولید کې ګډوډی، سیالی، وزګارتیا او داسې نور، د دې چار لویې پایلې دي. حال دا چې په سوسیالیزم کې سوسیالیستي دولت د پلان سره سم د خپل ضرورت وړ وګړي روزي او په اقتصادي مختلفو څانګو کې یې وېشي. له همدې کبله په سوسیالیزم کې د بېکارۍ، اقتصادي بحران او داسې نورو نښې

نه لیدل کېږي. په سوسیالیستي هېوادو کې د کلني تولید د ودې کچه او په پانګوالي ټولنو باندې یې فوق العاده لوړتیا د مادي سرچینو او انساني ځواک نه په ګټې اخیستنې کې د سوسیالیستي طریقو په سموالي باندې پریکنده دلیل دی.

په سوسیالیزم کې د کار خصلت:

کار چې د مادي ارزښتونو د تولید په موخه د خلکو زیار دی د هرې ټولنې اړتیا ده. خو خصلت یې په مختلفو اقتصادي-ټولنیزو جوړښتونو کې پردې اساس چې په دغو جوړښتونو باندې څه ډول تولیدي اړیکې واکمنې دي، توپیر لري. کار کېدای شي په خپله خوښه او آزادانه وي او د ځانی او د ټولنې د ګټې د پاره ترسره شي او یا په زور او د زبېښاکګرو په ګټه سرته ورسېږي. په پخوانیو یاد شوو ټولنو کې، د کار خصلت اجباري وو او د زبېښاکګرو په ګټه تمامېده خو په سوسیالیزم کې کار د کس او د ده د ټولنې په ګټه دی.

سوسیالیزم د کار په اړه دخلکو فکر ته بنسټیز بدلون ورکړی او هغه یې د ویاړ، زړورتیا او اتلوالي په وسیلې اړولی دی. په سوسیالیستي ټولنو کې د کار خلاق ماهیت په دې کې دی چې کارګران شخصاً د ماشین آلاتو په اختراع او سمون او په تولیدي بهیرونو لاس پورې کوي. په سوسیالیزم کې هر څوک حق لري چې کار وکړي او کار، تل شتون لري. کارګران هېڅکله د خپلې وزګارتیا او راتلونکي په اړه وېره نه لري. سربېره پر دې چې په سوسیالیزم کې بېکاري نشته، هر څوک باید د خپلې سلیقې او شوق سره سم یو کار غوره کړي. په سوسیالیزم کې لټي او بېکاري ته هېڅ ځای نشته. په سوسیالیزم کې د کار بل صفت، دهغه ټولنیز ځرګند خصلت دی. سوسیالیستي دولت د کار د ځواک پریو ځای را غونډولو او د اقتصادي پلانونو پر بنسټ د اقتصادي

مختفلو څانگو د اړتیا په پام کې نیولو سره دهغه په وېش سره د کار ټولنیزخصلت په ډاگه ښیي.

خ- د کار په بهیر کې سوسیالیستي همچاري او سیالي:

پورته ورته گوته ونیول شوه چې په سوسیالیزم کې کارپه بشپړه توگه څرگند ټولنیز خصلت لري. هرڅوک د سوسیالیستي ټولنې د پرمختگ لپاره کار کوي. د تولید په بهیر کې کارگران د تولید د کچې لوړولو او د ماشین آلاتو حالت ښه کولو د پاره په خپل منځ کې سوسیالیستي سیالي کوي. سوسیالیستي مسابقه یاسیالي د سوسیالیستي همکاري څخه نه بېلېدونکې ده. ځکه یو سوسیالیست کارگر پوره هڅه کوي څو د کار د حالت په سمون او د تولید د کچې په لوړلو سره، ټولنه مخ ته بوځي. یو سوسیالیست کارگر په سوسیالیزم کې د کار لنیني طریقې پر بنسټ په داسې حال کې چې سوسیالیستي سیالي کې ونډه اخلي، خپل نور ملگري د دوي د کار د وضعیت د ښه والي د پاره هڅوي او زیار باسي چې په ډله ییزه او لا پراخه کچه ټول پرمخ لاړشي. کارگران په سوسیالیزم کې باید د خپلو غښتلو ملگرو د تجربو نه گټه واخلي او وروستۍ ډله دنده لري خپلې تجربې په پراخه توگه د ټولو کارگرو په واک کې ورکړي. په سوسیالیزم کې مسابقه یا سیالي، د همکاري او مرستې پرته بل شی نه دی. ځکه د ټولنې په کچه، د تولید د کچې د لوړتیا لامل گرځي او پوهېږو چې په سوسیالیزم کې د تولید د کچې لوړېدل د ټولو خلکو په گټه دي.

ستر لنین سوسیالیستي سیالي د کمونیستي ټولنې د رغاونې لار گڼله. د سوسیالیستي ټولنې پرخلاف " د پانگوالی په سیستم کې، وگړي یو له بل سره له دښمنی ډکې سیالی سیالی کوی او زیار باسي د نورو په ټټر باندې په پښو اېښودلو سره د ټولنې د گټو پرخلاف خپلې شخصی (ځانی) گټې لاسته راوړي او

هغه څه چې دوي ته ارزښت نلري، د ټولنې پرمختګ دی."

د- په سوسیالیزم کې پلورتوکیز تولید:

په سوسیالیزم کې د ټولنیز ملکیت دوه ډوله شتون، لومړنی او تر ټولو مهم عامل دی چې د پلورتوکیز تولید اړتیا ایجابوي. سربېره پردې، نور عوامل هم شته چې د پلورتوکیز تولید د پاره لازم شرایط جوړوی. دا عوامل په دې ډول لنډولای شو: د کار ټولنیز وېش چې د دوه ډوله ټولنیز ملکیت پر بنسټ منځ ته راځي، د فکري او بدني کار منځ کې توپیر، د ساده او تخصصي کار منځ کې توپیر، د کارګر د کار او دهغه چا په منځ کې توپیر چې په مرستندویه (تعاونی) کې کار کوي. مونږ پوهېږو چې په پانګوالي پلورتوکیز تولید کې، د کار ځواک په پلورتوکي بدلېږي څو د پانګوالۍ د زېښناک لار اواره شی. حال دا چې په سوسیالیزم کې، پلورتوکیزه تولید (چی د کار ځواک هم رانغاړي) عام اړخ نلري، دلته د پلورتوکیزه تولید د عمل سیمه ټاکلې ده. د ساري په توګه د سوسیالیزم د ټینګښت په وخت کې د کار ځواک نورپلورتوکی نه دی او نه پلورل او پېرودل کیږی، ځمکه د پلورلو او پېرودلو له بهیره وځي او دغه حالت د نورو سوسیالیستي مؤسساتو په هکله هم صادق دی. په بله ژبه نور هغوي معامله کېدای نشي.

ذ- په سوسیالیزم کې پلورتوکیزه- نغدی اړیکې:

کله چې په یوه ټولنه کې پلورتوکیزه تولید ترسره کېږی، د اقتصادي قوانینو پر بنسټ پلورتوکیزه - نغدی اړیکې هم منځ ته راځي. له دې کبله سوسیالیزم هم دپلورتوکیز-پیسو اړیکو لرونکی دی خو محتوی یې په بشپړه توګه له هغه څه سره چې پخواموجودؤ، توپیر لري.

۳- د سوسیالیزم مخښنا:

الف- د سوسیالیستي ټولنې طبقاتي جوړښت:

په سوسیالیستي ټینګې شوې ټولنې کې زبېښاکګرې او دښمنې طبقې شتون نه لري او ځای یې داسې طبقو نیولی دی چې د دوستانه او نږدې اړیکو نه برخمنې دي. سوسیالیستي ټولنه د ټولنیزو دوو طبقو (کارګر او بزګر) او یو قشر نه جوړېږي. جوته ده چې د طبقې د کلمې پکار وړنه په خپل ذات کې د طبقاتي تضاد یا اختلاف پرشتون دلالت کوی. خوپه سوسیالیزم کې ددغو دواړو طبقو تضاد پخلا کېدونکی دی. په سوسیالیزم کې د کارګرو او بزګرو دوو طبقو د شتون لامل، په لومړی درجه، د ښار او کلیو منځ کې د تضاد شته والی دی چې په خپل وار سره د دوه ډوله ټولنیز مالکیت نېغه پایله ده. له بل پلوه د فکري او بدني کار په منځ کې تضاد چې لا هم په سوسیالیزم کې ببخي له منځه نه دی تللی، روڼ اندئ قشر د نوموړو دوو طبقو څخه بېلوي. په دې اساس د طبقاتو د نابودي او بې طبقې ټولنې دمنځ ته راتګ لپاره، نه ښايي یوازې د زبېښاکګرو طبقو په بشپړه توګه له منځه وړلو بسیاوشی، بلکه باید د ښار او کلیو، د فکري او بدني کار منځ کې تضادونه هم چې په سوسیالیزم کې د طبقاتو د شتون بنسټیز علتونه دي، له منځه یووړل شي. له دې کبله سوسیالیزم نه کمونیزم ته په لېږد کې لازمه ده د دغو تضادونو د لرې کولو د پاره ګامونه اوچت شی.

ب- د ښار او کلي منځ کې د تضاد له منځه وړلو لارې:

په پانګوالي سیستم کې، ښار په بېرحمی سره کلي زبیښني (استثماروی) او په همدې سبب د ښار او کلي منځ کې تضاد، نه پخلا کېدونکی اړخ لري. سوسیالیزم دنوموړي تضاد،نه پخلاکېدونکی اړخ،له منځه وړي او د ښار او کلي منځ کې نږدې همکاري غواړی. په دې ډول، په سوسیالیزم کې د ښار او کلي ترمنځ تضاد، پخلاکېدونکی دی. په سوسیالیزم کې د دغه تضاد د

شتون بنسټیز لامل، د دوه ډوله ټولنیز ملکیت شتون دی چې د ټولنیز ملکیت ډول پر ښار او تعاوني ډول یې پر کلي واکمن دی. له دې کبله د ښار او کلي تضاد له منځه وړل په دې پورې تړلی دی چې د کلیو تعاوني ملکیت په دولتي ملکیت باندې واوړي. د کمونیزم د جوړښت په بهیر کې په کلیو کې د تخنیکي آسانتیاوو رامنځ ته کول ورو ورو کرنه د صنعت په یوه څانګه اړوي. د کرنې د ماهیت په بدلېدلو سره د بزګرو د ژوند لارې او د تحصیلاتو کچه او په ټولیزه توګه د دوی د فرهنګ کچه هم بدلون مومي او د ښاري ژوند بڼې ته نږدې کېږي. سترې ودانۍ د ټولو مدرنو وسایلو سره (مرکزګرمي، اوبه، بریښنا، تلیفون او داسې نور) په کلیو کې د بزګرو د سوکالي په موخه جوړېږي. فرهنګي مرکزونه، مختلف استوګن ځایونه، کتابتونونه، ښوونځي، لوبغالي او چمنونه کلیو اود بانډو د استوګنو په واک کې ورکول کېږي. معمولاً سوسیالیستي دولت، د لېږدرالېږد او تګ راتګ د آسانتیاوو په برابرولو سره څو لوی کلي د یو واړه ښار په چوکاټ کې راټولوي او د هوساینې هر راز وسایل د دوي په واک کې ورکوي. په دې ډول کله چې کمونیزم ټینګښت مومي، نور د کلي او بزګر نښه نه پاتې کېږي او په پایله کې د ښار او کلي تضاد هم له منځه ځي.

ب- د فکري او بدني کار منځ کې د تضاد له منځه وړلو لارې:

په هغو ټولنو کې چې د دښمنو طبقاتو څخه جوړېږي، د فکري او بدني کار منځ کې تضاد، د بدني کار سپک ګڼلو او لږ اهمیت ورکولو په بڼه را څرګندېږي. له دې کبله نوموړی تضاد په دغشان ټولنو کې نه پخلا کېدونکی اړخ لري. په سوسیالیستي ټولنه کې د دغه تضاد له منځه وړلو تر ټولو لوی عامل، د تخنیک پرمختګ دی. ځکه له یوې خوا د کار د ساعتونو په کمولو او د وزګارتیا په منځ ته راتللو سره د کارګرو او بزګرو د پاره شونې کوي

چې خپل فرهنګي او تخنیکی وروسته والی وته (تلافی) کړي او له بلې خوا ټولنه ماهرو کارګرانو ته د اړتیا له کبله هرومروباید لازم ماهرین وروزي. نو په دې ډول له یو پلوه زوړ نسل ته روزنه ورکوي او له بل پلوه د ځوانو او ماهرو کارګرو یو نوی نسل منځ ته راوړي. پورته یاد شوی عامل د نوموړي تضاد د حل تر ټولو لویې انګیزې په توګه دا مانا نه لري چې ایډیالوژیکي عامل د بدني کار په اړه د خلکو د اند (فکر) دځرنګوالی په بدلون کې رول نه لري، بلکه برعکس د ګوند او دولت توضیحي کار، په بدني چارو کې د اداري او ګوندي کارونو فعاله ونډه اخیستنه او د ټولو پرګنو په تېره بیا د روڼ اندوهمیشنی ایدیالوژیکي روزنه، د هر سوسیالیستي دولت د اړینو دندو له جملې څخه ده. په پایله کې سوسیالیزم نه کمونیزم ته په لېږد سره او د باخبره او روزل شوو روڼ اندو کچې ته (د علمي اطلاعاتو له پلوه) د ټولنې ډېرې لوړولو سره، دغه تضاد له منځه ځي. د دغه تضاد له منځه تلل د بدني یافکري چارو له منځه تللوپه مانانه دي، بلکې دکاردنوې بنې پیدایښت دی چې په پخوانیو ټولنو کې یې ساری نه ؤ او تر ټولو لوړې، شونې بڼې سره، فکري او بدني کار د ټولنې ټول غړي یو د بله سره نښلوی. په دې ډول نور په ټولنه کې، هېڅ طبقه په دې مانا شتون نه لري چې یواځې فکري یا بدني کار سرته ورسوي. بلکه ټول وګړي په خپله تخصصي څانګه کې د معلوماتو تر ټولو لوړې کچې کې کار کوي.

ت- سوسیالیستي دولت:

د پانګوالی نه سوسیالیزم ته د لېږد په پړاو کې د پرولتاریا د دیکتاتوري ماهیت او ونډې مولږې او ډېرې ولوستلې. له بلې خوا پوهېږو چې د مخبنا بدلونونه (د دولت په ګډون) په اقتصادي بدلونونو پورې بشپړ تړاو لري. له دې کبله د کاپیټالیستي اووړو کي پلورتوکیزه اقتصادي برخوله منځه تللو او سوسیالیستي اړیکو

رسېدو ته په پام سره لازمه ده چې د ټولنې مخبنا او دولت هم بدلونونه ومومي. په سوسیالیستي ټولنه کې د زبېښاکګرو طبقو په له منځه تللو سره (د سوسیالیزم د بشپړ ټینګښت په وخت کې) په لومړۍ درجه کې د دغو طبقو د ځپلو دنده له منځه ځي، ځکه د دوي تر نابودي وروسته، د دوي ځپل مانا نلري. خو سوسیالیستي دولت لا اوس هم کولای شي او باید د دغې وسیلې نه د بهرنیو لاس وهونکو، قانون ماتوونکو او سوسیالیزم ته خیانت کوونکو پر ضد کارواخلي. په دې هکله په تېره بیا د بورژوازي او رویزیونیستی ایډیالوژیو لرونکو او د هغوي پر ضد مبارزه چې د دولتي او ګوندي مقامونو نه په خپله ګټه اخلی، د سوسیالیستي دولت د لویو دندو څخه ده. سوسیالیستي دولت د کورني سیاست په هکله د پرولتاریا د دیکتاتوري ټول اړخونه خوندي کوي او وده ورکوی. د سوسیالیستي دولت د غټو دندو نه یوه، داقتصاد تنظیمول او پلان جوړونه ده. دغه دنده له پانګوالۍ څخه سوسیالیزم ته د لېږد د پړاو په موده کې په نورو برخو باندې د سوسیالیستي برخې دغوخ او بشپړ بري د تامین په بڼه وه. د سوسیالیزم تر بشپړ بری وروسته نوموړې دنده د کمونیزم د تخنیکی او مادي بنسټ د جوړښت او په کمونیستی اړیکو باندې د سوسیالیستي اړیکو د بدلون په بڼه اوړي. د سوسیالیستي دولت د لویو دندو څخه یوه بله د ټولو خلکو د فرهنګ د کچې لوړتیا او د نوی انسان (د کمونیستی ټولنې وړ انسان) جوړونه ده. د امپریالیزم شتون او د هغه د همیشنی ګواښ خطر، سوسیالیستي دولت د بلی دندې سرته رسولو ته اړباسي. دا دنده د سوسیالیستي ټاټوبي نه د ساتنې او د امپریالیستانو د پوځي دسیسو شنډولو د پاره د پیاوړو پوځي ځواکونو منځ ته راوړل دي. له دې کبله سوسیالیستي دولت اړین دی چې د هېواد د بودجې

یوه برخه د هېواد د دفاعي ځواکونو په پرله پسې لوړتیا او ساتنې باندې ولګوي.

په سوسیالیزم کې د کمونیست ګوند رول:

کمونیست ګوند د سوسیالیزم په ټولو پړاوونو کې د ټولو غیرګوندي او دولتي سازمانونو او په ټولیزه توګه د سوسیالیستي ټولنې په برخه کې لاربښوونکی رول لري او هېڅکله واکمني د نورو ګوندونو سره نه ویشي. کمونیست ګوند له پانګوالي نه سوسیالیزم ته د لېږد په پړاو کې د پرولتاریا دیکتاتورۍ د عملي کولو رول لري او د سوسیالیزم د بشپړ ټینګښت په وخت کې د ټولو اقتصادي، فرهنګي او ټولنیزو پلانونو جوړوونکی دی. کمونیست ګوند په ځان پورې د تړلو سازمانونو (کارګري اتحادیو، د ځوانانو سازمان، فرهنګي سازمانونو او داسې نورو) څخه په ګټې اخیستلو سره، تل خپلې اړیکې د خلکو پرګنو سره ساتي او هڅه کوي ولسونو څخه د پرله پسې زده کړو او یادولو له لارې د خپل سیاست او کړنلارو لوری سم کړي. مخکې ګوته ونیول شوه چې کمونیست ګوند د نورو ګوندونو سره خپله واکمني نه وېشي. "ځکه لومړی، ګوند د کارګرې طبقې تر ټولو مهمو عناصرو د راغونډېدو ځای دی چې دا عناصر هم غیرګوندي تشکیلاتو سره نېغ په نېغه اړیکې لري او ډېرځله د دوي لاربښود دي. دوهم، څنګه چې ګوند د کارګرې طبقې تر ټولو مهمو کسانو د راغونډېدلو ځای دی، د کارګرې طبقې د لاربښوونکو د تیارۍ ښوونځی هم دی چې د خپلې طبقې د تشکیلاتو د هر راز ډولونو د مشرتابه وړتیا لري. دریم، ګوند چې د کارګرې طبقې د لاربښوونکو ډېر ښه ښوونځی دی، د خپلې تجربې او پوهې له پلوه یوائنی تشکیلات دی چې د پرولتاریا د مبارزې د مشرتابه د تمرکز وس لري او له دې کبله ځواک لري چې د کارګرې طبقې هر راز غیرګوندي تشکیلات، په کومکي

ارګانونو او په طبقې پورې د ګوند د نښلولو په پټې باندې واړوي. "
(استالین، د لنینزم د اصولو په باره کې)
د سوسیالیستي ټولنې ایډیالوژي او فرهنګ:

۱- د سوسیالیستي ټولنې ایډیالوژي، مارکسیزم-لنینزم دی او فرهنګ یې د مارکسیزم-لنینزم او پرولتاریایی انترناسیونالیزم د اصولو سره برابر دی.

۲- علم په سوسیالیزم کې: علم، د طبیعت، ټولنې او انسان په اړه د بشر د پوهې سیستم دی. علم نړۍ د مفاهیمو او قوانینو په توګه تعریفوي چې د هغوي سموالی او واقعیت، د انسان عملي تجربې ثابت کړی دی. علم د مادي تولید او عملي تجربې پر بنسټ منځ ته راغلی او په خپل وار سره یې په تولید او نورو اړتیاوو کې انسان ته خدمت کړی او د ډېر اهمیت لرونکی دی. د سوسیالیزم نه پخوا ټولنو کې، معمولاً علم د زبېښاکګرو طبقو په چوپړ کې ؤ او د ټولنې په پرمختګ کې د اغیز ترڅنګ یې د پراختیا ډګر تنګ ؤ. د ساري په توګه بورژوازي د علم څخه یواځې د لا زیاتې ګټې تر لاسه کولو او د خپل واک ټینګولو د پاره ګټه اخلي او په همدې چوکاټ کې وده ورکوي. خو په سوسیالیزم کې پوهان د تفکر او تحقیق دیالکتیکي طریقې باندې په لاس بري سره، علم ته په پراخه کچه بشپړتیا بخښي.

علم په سوسیالیزم کې د ځانګړې طبقې یا قشر استفادې ته ځانګړی نه دی، او په ټولو خلکو پورې اړه لري. په سوسیالیزم کې، علم یوازې د ټولنې پرمخ بیولو او د هغې د ستونزو د حلولو او ډېرۍ لوړې انساني ټولنې یعنې کمونیزم ته د رسېدلو د پاره په کار وړل کیږی.

۳- سوسیالیستي هنر او ادبیات: هنر د انسان په ماغزو کې د هنري انځورنو په توګه د عیني واقعیتونو انعکاس دی. هنر د

بهرني چاپيريال دغبرګون له لارې، انسان سره د ده په پوهېدو کې مرسته کوي او د انسان په سياسي، اخلاقي او هنري زدکړه کې يوه پياوړې وسيله ګڼل کېږي. د ښکارندو (پديدو) او پېښېدونو او هم له هغوي څخه د انګېرنې د راز راز طريقو ډولونه، د شعر، داستان، تياتر، سينما، موسيقی، معماری، انځورګری، مجسمې جوړونې او داسې نورو د پيدايښت لامل کېږي. د سوسياليزم نه په پخوا ټولنو کې هنر او ادبيات په ډاګه سره د زبېښاکګرو طبقو په خدمت کې ؤ او مخکې له دې چې د عيني واقعيتونو ښکارندوی وي، د زبېښاکګرو هيلې او موخې يې تعقيبولې. خو په سوسياليستي ټولنو کې هنر په بشپړه توګه يو نوی کيفيت ومی. هنر او ادبيات په سوسياليزم کې، د خلکو نه الهام اخلي او د دوی په چوپړ کې دی. سوسياليستي واقعيت ليد د دغه راز هنر او ادبياتو خلاقه طريقه ده.

د سوسياليستي واقعيت ليد د هنر بنسټيز اصول، د رښتينولي د واقعيت په غبرګون کې ژور ليد او خلکو او د خلکو ګوند ته د بشپړ نږدېوالي څخه عبارت دي. سوسياليستي هنر د علم وروستنيو پرمختګونو څخه ګټه اخلي او تل د مارکسيزم - لنينزم له ايډيالوژي څخه چې يوازنۍ سمه او د خلکو د ګټو سره برابره ايډيالوژي ده الهام اخلي.

د سوسياليزم نړيوال سيستم:

د سوسياليزم نړيوال سيستم، په خپل برخليک باندې د واکمنو او آزادو ملتونو يوه ټولنيزه، اقتصادي او سياسي ټولنه ده چې د سوسياليزم او کمونيزم په لار کې يې ګام پورته کړی او دګډو ګټو او موخو لرلو له کبله سره يو شوي دي. د سوسياليزم نړيوال سيستم څخه لاس ته راغلي تعريف ته په پام سره پايله

راوځي چې سوسیالیستي ملتونه په ټولنیزو، اقتصادي او سیاسي دریو برخو کې یو تر بله سره جوخت اړیکې لري او سره یو دي.

۱. اقتصادي اړیکې: د سوسیالیستي کمپ د هېوادو اقتصادي اړیکې د دوه اړخیزې مرستې او د کار نړیوال او سوسیالیستي وېش (په ځانګړي چار کې د هر هېواد تخصص) پر بنسټ ولاړې دي. سوسیالیست دولتونه دخپلو اقتصادي پروګرامونود طرحې په وخت کې سربېره پردې چې د "انډولونو" مسئله خپل هېواد کې په پام کې نیسي، د نورو سوسیالیستي دولتونو په مرستې هڅه کوي چې دغه مسئله د سوسیالیستي کمپ په کچه هم وساتی. په دې ډول چې هر سوسیالیستي دولت په عین اقتصادي خپلواکي کې د خپلو اقتصادي او تخنیکي ځانګړتیاوو پر بنسټ د یو ځانګړي محصول په تولید کې تخصص مومي. د دې چار پایله د سوسیالیستي دولتونو منځ کې د کار نړیوال وېش دی. سوسیالیستي دولت په داسې حال کې چې خپلو ټولو اقتصادي څانګو ته وده ورکوي څو اقتصادي خپلواکي یې له منځه لاړه نشي، د سوسیالیستي کمپ په کچه کې هم د "انډولونو" مسئله په پام کې نیسي. د ساری په توګه د درنو صنایعو ودې ته ډېره پاملرنه کوي څو د نورو اړتیاوې په نسبي توګه لرې کړي. د بهرنۍ سوداګري په برخه کې سوسیالیستي دولتونه د یو بل د ګټو خوندي کولو پر بنسټ، یو له بل سره جنس په جنس راکړه ورکړه کوي.

۲. سیاسي اړیکې: سوسیالیستي دولتونه په خپلو اړیکو کې د نږدې همکاري او ملګرتیا، یو د بل حقوقو ته دوه اړخیز درناوی او یو د بل په کورنیو چارو کې د نه لاسوهنې له سیاست څخه کار اخلي. سوسیالیستي دولتونه په هېڅ وجه یو د بل په کورنیو چارو کې د لاسوهنې اجازه نه لري او یواځې کولای شي یو

بل تـه لاربښـوونه او یـا نیـوکې وکـړي. سوسیالیسـتي دولتونـه د سوسیالیستي کمپ د بشپړ یووالي په موخـه معمـولاً خپلـو بهرنیـو سیاستونو په هکله سلا مشوره کوي او د نړیوالـو سیاسـي بهیرونـو په وړاندې یوه کړنلاره نیسي.

۳ـ ټـولنیزې او فرهنګـي اړیکـې: د امپریالیسـتي هېـوادو پرخلاف، سوسیالیستي دولتونه په پرله پسې توګه خپلې تولیـدي، علمـي او تخنیکـي تجربـې سـره بـدلوی او د هـرې خـوا نـه د سوسیالیستي ټولنې په جوړونـه کې یـو د بـل سـره مرسـته کـوي. پوهان د علمي او تخنیکي مهمو مسئلو په هکله په پرله پسې توګـه سلامشـورې کـوی. ددې همکـاریو غتـې پـایلې لـه یـوې خـوا د سوسیالیستي دولتونو د وخت، انرژي او مالي څواک د ضایع کېدو څخه مخنیوي او له بل لوري د سوسیالیستي ټـولنې لا چټکـه وده او پرمختګ دی.

د سوسیالیستي او امپریالیستي هېوادو منځ کې اړیکې:

سوله ایز ګډ ژوند: لنین د امپریالیزم په عصر کې د نړیوالو حالاتو او سوسیالیستي سیستم پیدایښـت تـه پـه پـام سـره دا مهـم اصل رامنځ ته کړ:څنګه چې سوسیالیزم یوځل په ټولو هېوادو کې بریـالی کېـدای نشـي، هرومـرو یـو شـمیر هېوادونـه (د اقتصـادي ـ ټولنیزو شرایطو او په هغوي کې د طبقاتي مبارزو د بڼې پر بنسټ) د نورو نه وروسـته د سوسیالیسـتي انقـلاب پړاو تـه رسـېږي او پـه تېره بیـا د نـړۍ پـه یـو زیـات شـمېر هېـوادو بانـدې د امپریـالیزم د څواکمني د دوام له امله به دتاریخ دیوې ټاکلې مودې په اوږدو کې پانګوال هېوادونه دسوسیالیستي هېوادونو ترڅنګ خپل شتون تـه دوام ورکـړي. او پـه دې صـورت کـې لـه هغـوي سـره "سـوله ایـز ګډژوند" داسې خبره ده چې له پامه نشي غورځېدلی.

په تېره بیا چې سوسیالیستي هېوادونه جګړه نه غواړي او د نړۍ د ټولو سوله خوښوونکو ځواکونو په مرسته د نړیوالې سولې ملاتړ کوي. خو دا مسئله په دې مانا نه ده چې سوسیالیستي کمپ په خپل واک لاندې سیمې باندې د امپریالیزم د مستقیم تېري او یا په نورو هېوادو باندې د هغه د تېري نه سترګې پټې کړي او له جګړې څخه چې امپریالیزم یې پر دوي ورتپي وډار شي. د امپریالیزم په وړاندې هر راز تېرېدنه چې د سوسیالیستي نړۍ د کمپ او ولسونود آزادي بخښونکو غورځنګونو د ګټو په زیان وي، په سوله کې د ګډ ژوندکولو له چوکاټ څخه وځي او د سازښت بڼه غوره کوي. د "سوله ایز ګډژوند" اصل چې لنین رامنځته کړی دی، د "سولې دروېزه" نه ده، بلکه د نړیوالې سولې خلاق، منطقي او اصولي ملاتړدی. له دې کبله سوسیالیستي هېوادونه دنده لري، د نړیوالې سولې نه د کلک ملاتړپه ترڅ کې هرې امپریالیستي ډلې ته چې د سوسیالیستي کمپ د یوې برخې او یا د ولسونو آزادي بخښونکو غورځنګو پر ضد په تېري لاس پورې کړي، په بېرحمۍ سره غاښ ماتوونکی ځواب ورکړي او دړې وړې به یې کړی. سوله ایز ګډژوند، په حقیقت کې په اقتصادي او ایډیالوژي برخو کې د پانګوالۍ ضد مبارزې دوام دی. په داسې حال کې چې د نړیوال امپریالیزم ځواکمني پرضد د ولسونولپاره د جګړې شرایط لا چمتو کوي او په امپریالیستي هېوادو کې طبقاتي مبارزه هم لاوده کوي.

د سوسیالیزم او کاپیټالیزم ترمنځ اقتصادي سیالي:

د سوسیالیزم او امپریالیزم منځ کې اقتصادي سیالي، په صنعتي او کرنیزو برخوکې سړي سر تولید د کچې لوړولو مبارزه ده. یا په بله ژبه د خلکو د ژوند د کچې لازیات لوړول. په سوسیالیستي هېوادو کې د تولیداتو بې ساري زیاتوالی او د ولسې

د ژوند د کچې په ودې سره ورځ په ورځ امپریالیزم په نړیوالې سیالي کې نور سنګرونه له لاسه ورکوي. د دواړو نړیوالو سیستمونو تر منځ سوله‌ییزه سیالي، په پانګوالو هېوادو کې د زیارکښانو او کارګرې طبقې د مبارزو د نفې په مانا نه ده، بلکې د دغه راز مبارزو د پاره یو هڅوونکی دی. په پانګوالو هېوادو کې کارګره طبقه په پانګوالي باندې د سوسیالیزم د اقتصادي بریاوو په کتلو سره، سوسیالیزم ته د رسېدلو په لار کې مبارزې د پاره په ډېر شوق سره ځان تیاروي. سوسیالیستي هېوادونه، د اقتصادي سیالي په بهیر کې دسوله ایز ګډژوند له اصل څخه په ګټې اخیستلو سره د پانګوالي په سیستم باندې د سوسیالیزم د اقتصادي او ایډیالوژیکي سیستم څرګنده لوړتیا عملاً د نړۍ ټولو خلکو ته ښیي.

سوله ایز ګډ ژوند او د ولسونو آزادي بخښونکي غورځنګونه:

سوله ایز ګډژوند په هېڅ ډول د ښکېلاک لاندې (مستعمرو) او تړلو هېوادو د ولسونو آزادي بخښونکې مبارزې نه نفی کوي، بلکه برخلاف، د مترقي غورځنګونو په هکله د سوسیالیزم د کمپ سیاست د ټولو آزادي بخښونکو او د نړیوال امپریالیزم ضد غورځنګونو سره پر تبلیغاتي، مالي او پوځي مرستو ولاړ دي. هر سوسیالیستي دولت د مارکسیزم ــ لنینیزم او پرولتاریایي انترناسیونالیزم د اصولو پر اساس دنده لري چې د آزادي بخښونکو غورځنګونو نه هیڅ راز مرسته ونه‌سپموي او د ضرورت په صورت کې د یو هېواد آزادي بخښونکې جبهې د غوښتنې پر بنا نېغ په نېغه پوځي مرسته هم وکړي. د امپریالیزم د خونړي نېغ تېري په وړاندې نشي کېدای د "سوله ایز ګډژوند" دسیاست په نوم لاس تړلي پاتې شو. خو باید پام وشي چې دا راز مرستې د "انقلاب صادرولو" د مسئلې سره ستر توپیر لري او

مارکسیزم ـ لنینیزم په غوځه توګه د دې عمل مخالف دی. د "انقلاب صادرول" په دې مانا دی چې په یو هېواد کې کورني مساعد انقلابي شرایط او د ولسونو انقلابي عمل لازم پړاوته نه وي رسېدلي، سوسیالیستي دولتونه د دې انقلاب محرک او پیل‌کوونکی شي. په دې صورت کې د ولسونو د پوهې او غوښتنې پرته او د دوي د پرېکنده تیاري پرته، انقلاب پیل شي اوځکه یې ځيلې کلکې نه وي چې ژر یا ځنډ د ماتې سره مخامخ کېږي او یا به د ټولنیز ـ اقتصادي بدلون په بهیرکې د ډېرو کلکو او خطرناکو ستونزو سره مخامخ شي.

لسم څپرکی

کمونیزم

د بشر د اقتصادي ـ ټولنیز جوړښت تر ټولو لوړ پړاو

سوسیالېزم څخه کمونېزم ته د لېږد بنسټیز قوانین په دې ډول دي: د کمونېزم مادي او تخنیکي بنسټ جوړونه؛ د سوسیالیستي دوه ډوله مالکیت بشپړتیا او په کمونیستي واحد مالکیت باندې د هغو بدلول؛ د کار وده او د انسان دژوند لومړنی اړتیا باندې د هغه اړول؛ د ښار او کلي منځ کې تضاد او د فکري او بدني کار منځ کې تضاد بشپړله منځه وړل؛ د سوسیالیستي ټولنې د طبقو منځ کې دشته تضادونو بشپړ له منځه وړل او بې‌طبقې ټولنې ته لېږد؛ د ټولنې د ټولو غړو فکري او بدني هر اړخېز ه وده او د خلکو ټولنېز مالکیت په اړوند کمونېستي اندلار (طرزفکر) موندل او داسې نور.

باید یام وشي چې پورته یادشوي ټول اساسي شرطونه کرار کرار جوړیږي او سوسیالېزم څخه کمونېزم ته د لېږد بهیر د سوسیالېزم د ودانۍ له تمامېدو وروسته، نه پیل کیږي. ځکه د کمونیستي ټولنې ودانۍ او سوسیالېزم نه کمونېزم ته د ټولنې د لېږد بهیر دواړه په یو وخت کې سرته رسیږي، او دا دواړه د واحد تکاملي بهیر نندارہ ده. د سوسیالیستي تولید د طریقې ګام په ګام بشپړتیا او ټینګښت، د سوسیالیستي ټولنې ګام په ګام بشپړتیا او ټینګښت سره یوځای کمونېزم ته د ټولنې د لېږد کرار کرار بهیر هم سرته رسیږي.

کمـــونېزم تـــه د سوســـیالېزم د پرمختـــګ څرنګـــوالی:
کمونېزم ته دسوسیالېزم لېږد یـو تـاریخي بهیـر دی چې د انسـاني ټولنې د پراختیا او بشپړتیا د عیني قوانینو سره سم ترسره کیـږي. سوسیالېزم نه کمونېزم ته لېږد، یو پرله پسې او کرار کرار بهیر دی. کرار کرار لېږد په دې معنی نه دی چې تکامـل پـه کرارکـرار سـر تـه رسېږي، بلکې برعکس په داسې چټکي ترسره کیږي چې د بشر پـه تاریخ کې ساری نلري. سوسیالېزم نه کمونېزم ته کـرار کـرار لېـږد، په دې مانا نه دی چې د سوسیالیستي ټولنې د بشپړتیا په بهیر کې هېڅ ټوپ نشته، بلکې برعکس سوسیالیستي ټولنه هم د بلې هرې ښکارندې (پدیدې) په څیر د کرار کـرار بشـپړتوب وروسـته خامخـا په ټوپ سره په نوې بڼه بـدلون مـومي. یعنـې د کمونیسـتي ټـولنې پیدایښت به هم په انقلابي توګه مـنځ تـه راشـی. پـه همـدې دلیـل سوسیالېزم نه کمونېزم ته لېږد، په خپل سر یعنې پرته له دې چې دمبارزې په زور خنډونه مات کـړی سـرته نـه رسـېږی. اسـتالین د هغه رپوټ په ترڅ کې چې د ګوند اوولسمې کنګرې کې یې وړاندې کړ، هغه کسان یې د نیوکو لاندې ونیول او دغه شان سوچ یې کم عقلتـوب وګڼـه چـې انګیـرل یـې، کیـدای شـي لـه مبـارزې پرتـه کمونېزم ته ورسېږو.

کمونېزم سره د سوسیالېزم د ورته والي اړخونه:
د سوســیالېزم او کمــونېزم مــنځ کــې د ورتــه والــي مهــم اړخونه په لاندې ډول دی:

۱ـ د سوسیالېزم او کمونېزم اقتصادي بنسـټ ورتـه والـی، چې د تولید پر وسایلو باندې د ټولنیز مالکیت څخه عبارت دي.

۲ــ د کمونیســتي جوړښــت پــه دواړو پړاونــو کــې تولیــدي اړیکې د مولده ځواکونو سره سمون لري. په دې مانا چې د تولیـد

پر وسایلو باندې ټولنیز مالکیت د تولید ټولنیز خصلت سره سمون خوري.

۳ـ هم په سوسیالېزم او هم په کمونېزم کې، زبېښاګرې طبقې او د انسان له خوا د انسان زبېښاک او نژادي او ملي زورزیاتی نشتوالی. په دواړو پړاوونو کې زبېښاک نه د خلاصو انسانانو منځ کې ملګرتیا، همکاري او دوه اړخیزه مرسته، د دوی منځ کې د تولیدی اړیکو بنسټ جوړوي.

۴ـ هم په سوسیالېزم او هم په کمونېزم کې د علم او تخنیک د چټک پرمختګ پر بنسټ، د ټولو انسانانو د مادي او فرهنګي اړتیاوو د لابشپړه پوره کولو په موخه، ټولنیز تولید په پرله پسې توګه وده مومي.

۵ـ د ملي اقتصادي پلان سره سم پرمختګ، د سوسیالېزم او کمونېزم د دواړو پړاوونو له ځانګړتیاوو څخه دی. دا چار د ټولنې د ودې چټک یون تأمین او شونې کوي چې د ټولنې د مادي سرچینو او انساني ځواکونو څخه په معقوله اومنطقي طریقه ګټه واخیستل شي او دکار حاصل ورکونه په پرله پسې توګه زیاته شي.

۶ـ هم په سوسیالېزم او هم په کمونېزم کې نالوستی، نیستي، بیکاري په تولید کې ګډوډی او ویجاړي (بحران) نشته.

۷ـ د کمونېزم د جوړښت په دواړو پړاونو کې د انسان کار په خپلې خوښې او خلاق دی. په دې مانا چې انسانان د کار په خپلې خوښې ټاکلو سره امکان مومي خپل ډیر ښه استعداد د ټولنې چوپړ کې په کار واچوي.

۸ـ هم په سوسیالېزم او هم په کمونېزم کې مارکسیستي ـ لنینیستي ایډیالوژي واکمنه ده.

د کمونېزم او سوسیالېزم د توپیر اړخونه:

د کمونېزم او سوسیالېزم بنسټیز توپیرونه د هغو توپیرونو زېږنده ده چې د دغو دواړو پړاوونو د اقتصادي او فرهنګي بشپړتیا په کچه کې موجوددي.

د سوسیالېزم او کمونېزم ترمنځ د توپیر تر ټولو مهم اړخونه:

۱- په کمونېزم کې د مولده ځواکونو د پراختیا او بشپړتیا کچه د سوسیالېزم نه په کراتو لوړه ده.

۲- په سوسیالېزم کې د تولید پر وسایلو دوه ډوله ټولینز مالکیت - دولتي او مرستندویه - شتون لري په داسې حال کې چې په کمونېزم کې یواځې یوډول ټول وګړنیز مالکیت واکمن دی.

۳- په سوسیالېزم کې د ټولنیز مالکیت دوه ډوله شتون د کارګر او بزګر ټولنیزوطبقود شتون د پاره شرایط برابروي، په داسې حال کې چې په کمونېزم کې ټول وګړنیز مالکیت د ځانګړې بڼې په ټینګښت سره، طبقې او طبقاتي مبارزه خامخا، په بشپړه توګه له منځه ځي.

۴- په کمونېزم کې د طبقاتو له منځه تګ سره، د ښار او کلي او د فکري او بدني کار منځ کې تضاد کرار کرار له منځه ځي او پوپنا کیږي.

۵ ـ په کمونیستي ټولنه کې د کار خصلت د انسان د لومړنۍ اړتیا په بڼه بدلون مومي.

۶- دکمونیستي ټولنې په ټینګښت سره به دسوسیالیستي اصل (هرچاته دده د استعداد پربنسټ او هرچاته دده دکار پر بنسټ) ځای، کمونیستي اصل (هرچاته دده داستعداد پر بنسټ او هرچاته دده داړتیا پربنسټ) ونیسي.

کمونیېزم ته دسوسیالیستي هېوادو لېږ او ډېر په یوه وخت کې اوښتل - دسوسیالېزم نه کمونېزم ته لېږد- دهغو ټولو هېوادودپاره چې دسوسیالېزم د رغاونې په حال کې دی، یو نه

ژغورېدونکی چاردئ. په اوس وخت کې سوسیالیستي هېوادونه د اقتصادي او فرهنګي بشپړتیا او پراختیا له پلوه په مختلفو پړاوونو کې دي، د هغویو شمیر د سوسیالېزم د جوړېدو په وروستني پړاو کې دي او ځینې نور یې لومړني پراونه وهي. د دې سره سره ټول سوسیالیستي هېوادونه به د سوسیالېزم نه کمونېزم ته د لېږد په وخت کې یو له بله دومره واټن ونه لري. ځکه د دې هېوادونو نه هر یو، د خپل پرمختګ د کچې پر بنسټ، بایده دي چې د اقتصادي او فرهنګي بیلابیلو اړخونو نه، نورو سره، کمونېزم ته د رسېدو د پاره مرسته وکړي او خپلې تجربې د هغوی په واک کې ورکړي. هغه هېوادونه چې پخوا د اقتصادي او سیاسي پلوه وروسته پاتې ګڼل کېدل د سوسیالیستي هېوادو دوه اړخیزه مرستې او دملګرتیا په همکاري باندې په ډېرې لګولو سره کولای شي په ډېره لږه موده کې ځان د سوسیالیستي ډېرو پرمختللو هېوادو کچې ته ورسوي. له بل پلوه هغه وخت سوسیالېزم نه کمونېزم ته بشپړ لېږد شونی دی چې د پانګوالی د کمپ اغېزه پرې نه وي پاتې شوې. ځکه د امپریالیستي کمپ تل پاتې ګواښ، سوسیالیستي هېوادو ته دا امکان نه ورکوي چې کمونېزم ته ورسیږي.

د کمونېزم ټینګښت:

د کمونیستي ټولنې مولده ځواکونه: د مولده ځواکونو پراختیا او بشپړتیا سوسیالېزم څخه کمونېزم ته د لېږد تر ټولو لومړنی او اساسی شرط دی. د کمونیستي ټولنې مولد ځواکونه د تکامل تر ټولو لوړ پړاو کې ځای لري او د هغو د ودې چټکتیا د بشر په تاریخ کې ساری نه لري. د مولد ځواکونو د بشپړتیا اساس

د کمونیستي ټولنې مادی او تخنیکي پرمختیا جوړوي. له دې کبله د کمونېزم مادي او تخنیکي بنسټ څېړو.

الف- د کمونېزم مادي او تخنیکي بنسټ:

دې ته په پاملرنې سره چې کمونېزم په ټولو اړخونو کې د سوسیالېزم د بشپړتیا نه منځ ته راځي، د هغه مادي او تخنیکي بنسټ هرومرو باید سوسیالېزم سره د ګډ اړخ لرلو په ترڅ کې د بشپړتیا ترټولولوړ پړاو ته و رسېږي. د کمونېزم د مادي او تخنیکي بنسټ رغاونه د درنو صنایعو د پخوا نه لا ډېرې ودې ته اړین دی. د درنو صنایعو د ودې سره د ملي اقتصاد ټولې څانګې لکه کرهڼه، سپک صنعتونه، د ودانیو چارې، وړلو راوړلو، ارتباطي وسایل او همدا شان هغه څانګې چې نېغ په نېغه د خلکو په چوپړ کې دي لکه روغتیایي خدمتونه، د خوراکي موادو برابرول، د عامې سوکالۍ منځ ته راتګ او داسې نور، د تخنیکي پلوه بشپړتیا موندونکي نوي وسایل ترلاسه کوي. له بل پلوه پوهېږو چې د درنو صنایعو او نورو اقتصادي څانګو وده یوازې د پنځوعواملو دپرله پسې پراختیا او ودې له کبله شونې ده. دغه پنځه عوامل چې په سوسیالېزم کې یې بنسټ اېښودل شوی دی اوپه کمونېزم کې د بشپړتیا تر ټولو لوړې کچې ته رسېږي په دې ډول دي: د ماشینونو مکانیزه او اوتوماتیک کول، په صنعت او کرنه کې د بریښنا له انرژي او کیمیا څخه ګټه اخیستل او د اتومي انرژي نه ګټه اخیستل. د پورتینو پنځو عواملو ورځ په ورځ زیاتېدونکې بشپړتیا او پرمختګ یوازې هغه وخت شونی دی چې علم په نېغه د دوی په ودې کې اغیزمن شي.

ب- علم د مولد ځواکونو دنېغ (مستقیم) عنصر په توګه:

د کمونېزم د مادي او تخنیکي بنسټ جوړونې اړتیا، دپنځو اقتصادي عواملود پرله پسې پرمختګ له لارې، علم د

مولده ځواکونو د مستقیم عنصر په توګه رامنځ ته کوي. د مولد ځواکونو د عنصر په توګه،دعلم تحول په دې مانا نه دی چې علم دمولدځواکونو نسبتا خپلواک دریم عنصر په توګه اوړي (لکه انسان او د تولید وسایل). علم د مولد ځواکونو د مستقیم عنصر رول، د تولید د وسایلو او د انسانانو د مهارت له لارې د دغو وسایلو په کار اچونه کې لوبوي. په پانګواله ټولنه کې علم تر هغې کچې بشپړتیامondله چې د پانګوالو ګټو اجازه ورکوله او له دې کبله د دوی د ګټو په قید او د دوی په چوپړ کې وو. په داسې حال کې چې سوسالېزم او په بشپړه توګه په کمونېزم کې یوه وسیله ده چې ټولنه پرمخ بیایي. علم په کمونېزم کې د ټولنې اړتیاوو ته په پام سره (نه د یوې ځانګړې طبقې اړتیاوو او ګټو) په ګډو پلټنو او اختراعاتو لاس پورې کوي. علم په کمونېزم کې، د تکنالوژیکي تجسم په بڼه، د مولده ځواکونو او تولید مستقیم عنصر دی. په بله ژبه د ټولنې د اړتیاوو په په پایله کې دعلم هرراز پر مختګ سملاسی د تولید چوپړ کې په کار اچول کیږي. په کمونېزم کې به د کشفیاتو او اختراعاتو کچه تر هغې اندازې پورې ورسیږي چې یواځې راټولول او دتولید کوونکو په واک کې ورکول یې دزرګونو کسانو کاردی. علم به یوازې د کمونېزم په څو لومړیو لسیزو کې د خپلو تیرو پېړیو پرمختګونو نه لا زیات پرمختګ وکړي.

انسان د مولد ځواکونو د اصلي عنصر په توګه:

کمونېزم یوه بې طبقې ټولنه ده. د اسې ټولنه چې په ټولو برخو کې د برابرو انسانانو څخه جوړه ده. له دې کبله که په سوسیالېزم کې کارګره طبقه د مولد ځواکونو اصلي عنصر دی. په کمونیستي ټولنه کې، انسان دی چې دغه مقام ته رسي. د کمونیستي ټولنې د لویو موخو څخه یوه هم د نوي انسان قالب

جوړونه ده، داسې انسان چې په تولیدي چارو کې په پراخه مهارت سره کولای شي کمونیستي خلاق کار وکړي.

د کمونیستي ټولنې تولیدي اړیکې:

د کمونیزم مادي او تخنیکي بنسټ جوړونه د سوسیالیستي تولیدي اړیکو کرار کرار بدلون او په کمونیستي تولیدي اړیکو باندې د هغې د اوښتلو سره مل ده. په لومړي سر کې د تولید پر وسایلو باندې د ټولنیز مالکیت دوه ډولونه، د عامو پرګنو پر واحد ملکیت باندې بدلون مومي. په بله ژبه، په کمونیستي ټولنه کې نور د تعاوني کومه نښه نه پاتې کېږي او د تولید ټول وسایل د ټولو خلکو په واک کې وي. کمونیستي تولیدي اړیکې د څو اړخونو نه جوړ، یو بهیر دی، چې تر ټولو بنسټیزه یې د محصولاتو کمونیستي وېش او د بشپړ اقتصادي یوشانته والي مساله ده.

د پیداوارو کمونیستي وېش: په کمونیستي ټولنه کې پیداوار "هرچاته د ده د استعداد او هرچاته د ده د اړتیا" د اصل پر بنسټ وېشل کېږي. د دې مسالې د پوهونې په موخه د دې اصل اجزأ په لاندې ډول څېړو:

۱- استعداد: استعداد د هر کار بریالي سرته رسولو د پاره یوضروري عامل دی. د ساري په توګه هغه څوک کولای شي طراح شي چې د بنې فني پوهې څخه برخمن وي. علمي څېړنې او تجربې ښیي چې په ټولیزه توګه د سالمو انسانانو استعدادونه یوتر بله ډېر توپیر نه لری. انسان د پیدایښت په وخت کې یو عصبي سیستم او بالقوه بېلابېل استعدادونه لري چې په مختلفو لوروکې وده او بشپړتیا ورکول کېدلای شي خو هېڅکله به دغه استعداد د قوې نه عمل ته را نشي مګر دا چې مساعد شرایط ورته برابر شي او د نظر وړکس ډېره موده د خپلې علاقې وړ کسب په

برخه کې کار او زده کړه کړې وي. په دې ترخ کې علم ثابته کړې ده چې د عقلي سلامتیا څخه برخمن هېڅ یو انسان، بې استعداده نه دی او خامخا په یوې ځانګړې برخه کې د استعداد لرونکی دی. د دې مسالې په منلو سره پایله لاس ته راځي چې هرڅومره د ټولنو پرمختګ زیات وي په هماغه کچه د استعدادونو د څرګندېدو اوودې د پاره لازمې زمینې برابرې دي. مارکسېزم-لنینېزم باور لري چې هرڅوک ذاتاً د یو خلاق ځواک لرونکی دی او هغه څه چې دغه ځواک په خوځښت راولي او تکامل وربښي "کار" دی. ځکه د ساري په توګه یو کس چې د موسیقي استعداد لري هغه وخت کولای شي په وتلې موسیقي پوه شي چې د موسیقي په برخه کې کار وکړي او تعلیم ورکړای شي. په لاښه ژبه، استعداد په هرچا کې، د زده کړې د منلو او د خپلې علاقې وړ کسب د تعقیبولو د پاره تیاره زمینه ده.

۲- هرچانه د ده د استعداد پر بنا: "هرچانه د ده د استعداد پر بنا" کمونیستي اصل، په دې مانا ده چې تر ټولو لوړې بنې سره د کار لاسته راوړنې وشي، د استعدادونو او د تخصصي او عامې ښوونې او روزنې د کچې د پرله پسې ودې لپاره اجباري ښوونې ترسره شي، په ټولنیزو چارو کې د ټولنې ټول غړي فعاله ونډه واخیستلی شي اوپه خپله خوښه د ټولنې د اخلاقي معیارونو رعایت وکړي. ټولنیز سیستم، د استعدادونو د څرګندېدو او پرمختګ د څرنګوالي ضمانت کوي. د صنعت، علم، تکنالوژي او فرهنګ د کچې پراختیا او بشپړتیا، د استعدادونو د څرګندېدلو دډېرو لویو شرایطو د جملې څخه دي. په کمونېزم کې د مولده ځواکونو د ستر پرمختګ له کبله د علم او فرهنګ د کچې لوړتیا، د کمونیستي اصل له مخې دپیداوارو ویشل، د استعدادونو د څرګندېدو امکان په زیاته کچه لوړوي. ټولنه هم د دغو

استعدادونو څخه د ټولنې او فرد د تکامل په برخه کې په ښه توګه ګټه اخلي.

۳- اړتیا: هر یو تن دوه ډوله اړتیاوې لري: لومړی مادي اړتیاوې (لکه خوراک، پوښاک او داسې نور) دوهم معنوي اړتیاوې (لکه ښوونه او روزنه، هنر او داسې نور). په دې ترڅ کې باید پاملرنه وشي چې د مادي اړتیاوو پوره کوونه د معنوي اړتیاوو د پوره کولو د پاره لومړني شرایط برابروي. اړتیاوې د ټولنې د ټولنیزو شرایطو زیږنده دي، لکه د مولده ځواکونو، علم، تکنالوژي، فرهنګ، کورنیو اړیکو او کار ځای د کچې پراختیا او بشپړتیا او داسې نور. پرته د عیني شرایطو څخه، د هریو تن اړتیاوې تر یوې کچې پورې هم د ده په ذهني کیفیاتو لکه د فزیکي او فکري ودې د کچې، میراثي صفاتو او داسې نورو پورې تړلې دي. سربیره پر دې مادي تولید، د اړتیاوو یو پریکنده عامل ګڼل کیږي. اړتیا په داسې حال کې چې د تولید زیږنده ده، د تولید، تولیدي اړیکو او د نورو ټولو ټولنیزو پدیدو د پرمختګ دوه اړخیزه هڅوونکې هم ده. د خلکو اړتیاوې د دوی د استعدادونو سره جوختې اړیکې لري. ځکه د اړتیاوو پوره کولو لپاره د مادي او معنوي ارزښتونو تولید ته اړتیاده او په همدې دلیل انسان د استعداد څرګندولو او له هغه څخه ګټې اخیستلو ته اړتیالری. انساني اړتیاوې ثابتې نه دي بلکه د انسان د پرمختګ او د تولید د ودې او د ټولنیزو اړیکو بدلون (په تیره بیا تولیدي اړیکو) سره سم بدلون مومي.

۴- هرچاته د ده د اړتیا پر بنا: د کمونیستي ټولنې غړي د خپلو استعدادونو په کارولو او د ټولنې د لا زیاتې سوکالۍ په لار کې د هغوي څخه په ګټې اخیستلو، خپلې اړتیاوې د خپلو استعدادونو د لاسته راوړنو په واسطه پوره کوي. د استعداد پکار

وړلو په عبارت باندې ټینګار کول په دې دلیل چې موخه یې د وګړو کار کول دي. داسې و نه انګارل شي چې په کمونیستي ټولنه کې کېدای شي وزګار وګرځي او یا احیاناً هرڅوک چې هره هیله لري، سمدلاسه پوره کیږي. کمونیستي ټولنه یوازې منطقي اړتیاوې او شونې اړتیاوې پوره کوي. په کمونیستي ټولنه کې داسې حالت نشته، چې څوک، هره ګړی، هر څه وغواړي، سملاسي چمتو وي. په دې ترځ کې د کمونیستي ټولنې غړي د لوړې زده کړې او روزنې پر بنسټ د اوسنیو انسانانو سره بېخي توپیر لري او دې مسالې ته په پاملرنې سره ده چې"هرچاته د استعداد، هرچاته د اړتیا پر بنا" اصل مانا مومي.

په کمونیستي ټولنه کې د کار وېش:

په سوسیالېزم کې د خصوصي مالکیت له منځه تللو سره چې د پانګوالي ستن او بنسټ دی، د کار وېش هم بڼه بدلوي. خو پوهیږو چې د کار وېش په سوسیالېزم کې هم د ټولنې په حال ګټوره او بشپړه بڼه نده نیولې. بېلګه یې د روڼ اندو، کارګرو، بزګرو او نورو منځ کې د کار وېش دی چې د پورتنۍ وینا څرګندونه کوي. کمونیستي ټولنې ته په رسیدو او د فکري او فزیکي کار د تضادونو او د ښار او کلي منځ کې د تضادونو په له منځه تللو سره، د پانګوالي پاتې شوني په بشپړه توګه له منځه ځي او د کار کمونیستي وېش د کار سوسیالیستي وېش ځای نیسي. په پخوانیو ټولنو کې د کار پر وېش سربېره چې په بنسټیزه توګه یې طبقاتي جرړې درلودې، د کار یو راز حرفوي وېش موجود وو خو د کار دغه راز وېش هم د ټولنې د طبقاتي ماهیت له کبله ځانته طبقاتي بوی او بڼه درلوده او د کار د خالص کاري وېش له حالت نه وتلی وو. په کمونېزم کې د کار پخواني وېش له منځه تللو او د هغه د کاري حالت په ساتلو سره د ټولنې د غړو منځ کې یو راز د کار

حرفوي وېش منځ ته راځي چې طبقاتي ماهيت نه لري او په ځانګړې توګه یوازې د حرفې له مخې مختلف کارونه سره بېلېږي. له بل پلوه د صنعتي بېلابېلو څانګو او اقتصادي بېلابېلو سيمو منځ کې هم د کار وېش واکمن دی چې پلان يې د کره پروګرام پر بنسټ جوړېږي.

کار په کمونېزم کې: انسان تل په دې هيله دی چې کار يې د خوند او مينې سره مل وي خو د مريانو او سرفانو د پاره دغې هيلې هېڅکله هم د عمل جامه وانه اغوستله. په پانګوالي سيستم کې هم پرولتاريا د تورتم راتلونکې له ډاره تل د لوږې او وزګارتيا سره لاس او ګريوان وي. او هېڅکله د خپل کار څخه خوند نه اخلي. خو کار په سوسيالېزم او په تيره بيا کمونېزم کې لا په بشپړه توګه د زيارکښانو د دغې پخوانۍ هيلې سره سم خپل ماهيت ته بدلون ورکوي. کار په کمونېزم کې عام، پخپله خوښه، زېبېناک نه خلاص او د ټولنيز مالکيت او تخنيک تر ټولو لوړې کچې پر اساس دی. کار په کمونېزم کې زښته ډېره لاسته راوړ نه لري او د علمي پلوه نظم مومي. کار په کمونېزم کې خلاق ماهيت لري او فکري او فزيکي هڅې په ډېرې لوړې ممکنې بڼې سره يو تربله نښلوي. کار په کمونېزم کې مزدوري نه لري او ټول خلک خپل استعدادو نه د ټولنې په واک کې ورکوي. او په پای کې کار په کمونېزم کې د انسان د ژوند د لومړنۍ اړتيا بڼه غوره کوي.

د انسان د ژوندانه په لومړنۍ اړتيا باندې د کار د بدليدلو شرايط: کار ته اړتيا، ځانته د يو راز انساني کړنو نوم غوره کوي، چې د يو "عادت" بڼه يې نيولې ده. دغې موخې ته د رسېدو د پاره بايد له کړاوه ډک بدنی کار له منځه لاړ شي او د علم او فرهنګ کچه لوړه شي. مخکې مو وليدل چې د سوسيالېزم په تخنيکي پرمختګ او کمونيستي ټولنې ته په رسېدو سره، په کمونيستي

ټولنه کې د کار بڼه په څه ډول ده. بدني کار په هغې مانا چې نن ورسره مخامخ یو، شتون نلري. بلکه ټول وګړي د تخصص لرلو له کبله د تولیدي چارو د اداره کوونکو په توګه رامنځ ته کېږي. د انسان د ژوندانه په لومړنۍ اړتیا باندې د کار دبدلون د پاره په تخنیکي پرمختګ سربېره باید د پخواني کار وېش پاتې شوني، په هماغه ډول چې مخکې وویل شول، له منځه ولاړ شي او کار د خوښي او ښادي په سرچینې بدل شي. د کار ټول تیاره اړخونه، هغه اړخونه چې د انساني خصلت سره سازښت نه لري، باید له منځه لاړ شي او د کار روښانه او خوشالي بخښونکي اړخونه تر وروستنۍ کچې پورې بشپړتیا ومومي.

دکمونیستي ټولنې مخبنا:

کمونېزم یا بې طبقې ټولنه: کمونېزم یا بې طبقې ټولنه د دوو بنسټیزو اړخونو یو جوړښت دی: اقتصادي مساوات او ټولنیزه برابري. په کمونیستي ټولنه کې، د تولید پر وسایلو څښتنولي (مالکیت) په بشپړه توګه ټولنیز دی او په همدې اساس، د محصولاتو وېش د کمونیستي اصل سره سم ترسره کېږي. له دې کبله وګړي د اقتصادي پلوه بشپړیوشانته والی مومي او شتمني په واک کې نه لري. په کمونیستي ټولنه کې هېڅوک خپلې یا د اولاد راتلونکې ته اندېښنه نه لري. ټول یې په شور او شوق سره کار کوي او په ډاډه زړه یو د بل په څنګ کې نیکمرغه ژوند تېروي. شتمني په ټولې ټولنې پورې اړه لري او هېڅوک ځان ته د هغې دلاسته راوړلو او ځانګړي کولو په لټه کې نه وي. هرڅه پریمانه او ډېر وي او د اندېښنې د پاره ځای نشته. ټولنه د اقتصادي مساواتو پر بنسټ، د ټولنېزو او حقوقي مساواتو څخه هم برخمنه وي. په دې ټولنه کې هېڅ راز طبقه شتون نه

لري. ټول خلک یو شان وي او یو د بل د حقوقو درناوی کوي. د ښار او کلي او د فکري او فزیکي کار منځ کې تضادونه له منځه ځي او نښه یې نه پاتې کیږي.

د دولت له منځه تلل: دولت د طبقو د څرګندېدلو سره جوخت منځ ته راغلی او هرومرو د هغو په له منځه تللو سره بېرته له منځه ځي. د پرولتاریا ستر مشر، انګلز لیکي چې ټولنه به، دولت هغه ځای ته واستوی چې ورسره ښایي، د لرغونو آثارو موزیم ته، ټیک د لرغونې زمانې د اوبدلو د څرخونو او برونزو مجسمې څنګ ته. دولت چې کمونیستي ټولنې ته تر رسیدو پورې طبقاتي ماهیت لري، دغې ټولنې ته د لیږد په پړاو کې ورو ورو خپل دغه خصلت له لاسه ورکوي او وروسته کرار کرار تباه اوله منځه ځي. ټولنه د اقتصادي او ټولنېزو چارو د ادارې په موخه، داسې موسسات جوړوي چې یواځې د پخواني دولتي مدیریت له رول څخه ګټه اخلي او غړي یې تل د خلکو دغوښتنې سره سم بدلیږي. په کمونیستي ټولنه کې پوځ ببخي له منځه ځي او دغه ستر انساني ځواک د وژونکو وسلو سره د ګوښه کېدو پر ځای، تولید او کار ته، یانې د بشري ژوند د دوام تر ټولو لویې سرچینې ته، مخه کوي. د کلمې په رښتیانۍ مانا سره په تاریخ کې د لومړی ځل د پاره به دیموکراسي ټینګه او ټوله ټولنه به په غیږ کې ونیسي. ټول خلک به یو د بل لپاره او د ټولنې د پرمختګ په موخه هڅه وکړي.

د نوي انسان قالب جوړونه:

د کمونسیتي ټولنې موخه، د داسې انسان قالب جوړونه (خښته ایښودنه) ده چې هر اړخیزه او هم غړه بشپړتیا یې موندلې وي. د کمونېزم انسان، د بې ساري پوهې لرونکی کارګر دی، داسې کس چې د علم له اصولو څخه خبر او د مادي او معنوي ارزښتونو جوړوونکی دی. هغه یو فعال انسان، دتجربې خاوند

مدیر او د علمي فلسفې سره آشنا یو کس دی. یو داسې انترناسیونالیست دی چې د نړیوال هنر له اصولونه باخبر او په تر ټولو لوړو اخلاقي اصولو اود بدني پلوه په هر اړخیز تکامل سمبال وي. یو داسې انسان، "شتمني" ده، داسې شتمني چې د مادي شتمنیو څخه تېرېږي او لالوړ مقام مومي. کمونیستي ټولنه د انسان د قالب جوړونې د پاره دوو اړخونو ته پاملرنه کوي: بدني اوفکری روزنې ته.

۱- د بدن روزنه: د بدن روزنه، د نوي انسان د قالب جوړونې یو له اړینو اصولو څخه ده. د بدن د روزنې تر ټولو لویه موخه، د انسان روغتیا ده. څرنګه چې پوهېږو، بدني او فکري روغتیا د تولید او ټولنیز فعالیت لومړنی شرط دی. هغه څوک کولای شي د خلاقه کارکولو، د طبیعت له بنکلا نه په خوند اخیستلو او په ټولنیز ژوند کې فعاله ګډون کولو توان ولري چې له بدني او فکري دوه اړخیزې روغتیا څخه برخمن وي. په دې ترڅ کې د کمونېزم موخه یوازې دانسان روغتیا نه ده، بلکه د یو داسې انسان قالب جوړونه ده چې له بدني پلوه بشپړ وي. له دې کبله د روغ رمټ کېدو او بشپړتیا په منځ کې د بدني پلوه توپیر شته. هغه څوک چې د بدني پلوه بشپړ دی داسې یو کس دی چې پر بدن باندې پوره کنترول لري، له ډېر ځواک او انرژي څخه برخمن وي او کولای شي د زیات فشار په وړاندې زیات زغم وښیي. پوهان د علمي پلټنو له کبله پوه شوي دي چې د انسان د غړو ځواک په سلو کې له پنځلسو څخه دری سلنې ته راټیټ شوی دی، ځکه پخوا بدني کار کړاوجن ؤ او نن ډېر آسانه دی. دغه مسأله د انسان د بدن د پاره چې باید د ناروغیو په وړاندې مقاومت وکړي، ډېره خطرناکه ده. له دې کبله نن په سوسیالېزم او بیا په کمونېزم کې لا کلکې بدني روزنې ته پاملرنه کیږي. کمونیستي ټولنه به د راز

راز ورزشونو او د بدن په روغتیا پورې اړوندو مسألو ته د خلکو د پام را ګرزولو له لارې دغه دنده سرته ورسوي.
۲- د فکر روزنه: په کمونیستي ټولنه کې د فکر روزنه یا ښوونه او روزنه پر عیني واقعیاتو، علمي ژورې کتنې، علمي نړۍ لید منلواودکمونیستي یووالي او اخلاقوپر زده کړې ولاړه ده. د سوسیالیستي ټولنې په ټینګېدلو سره، علمي نړۍ لید (دیالکتیکي ماتریالېزم) د واکمنې او پراختیا موندونکې فلسفې په توګه منځ ته راځي، ځکه د ټولنې تر ټولو مترقي اقشارو دغه فلسفه منلې ده. خو په کمونیستي ټولنه کې عیني اړتیا حکم کوي چې د استثنا پرته د ټولنې ټول غړي د علمي فلسفې پر اصولو برلاسي وموسي. ځکه د کمونیستي ټولنې جوړونه او د پېچلو مسالو حل کول هغه خلک ترسره کولای شي چې د طبیعت، د ټولنې او تفکر د تکامل ټولیزو قوانینو سره بشپړه آشنایي ولري. له بل پلوه د ایډیالیستي عقایدو ضد مبارزې د پاره لازمه ده د علمي نړۍ لید زده کړه لا پراختیا وومي. که څه هم خلکو د علمي فلسفې د قوانینو سره په آشنایي سره په حقیقت کې دغه علم منلی دی، لیکن د ایډیالېزم او مذهب د غلطو او طبقاتي ستنو د ښودنو په اړه ژوره پاملرنه په کمونیستي ټولنه کې د ښوونې او روزنې د لویو دندو له جملې څخه ده. د انسان د فکر روزنه د ده عواطفو او احساساتو ته د پاملرنې پرته، یو خوشې او بې فایدې کار دی. لکه څنګه چې لنین ورته ګوته نیسي: "د حقیقت د موندلو په موخه هېڅ یوه پلټنه د انساني عواطفو پرته نه وه او نه به وي" له دې کبله ښوونه او روزنه د دې موخې د پاره چې څرنګه خپل احساسات کنترول کړي او په څه ډول غوره عواطف و روزي او د ځان او ټولنې په ګټه یې په کار واچوي، په کمونیستي ټولنه کې د ښوونې او روزنې له دندو څخه ده. په دې ډول کمونېزم، انسان له دوو اړخونو نه تر پاملرنې

لاندې نیسي: لـه یـوه پلـوه هڅـه کـوي چې انسـان تـر هاغـه ځایـه پورې چې شونې ده عیني واقعیتونو ته نږدې کړي او د علمي نـړۍ لید څخه یې برخمن کړي. او له بل پلوه د ننـۍ نـړۍ، پیژنـدنې او روزنې ته هم پاملرنه کوي.

۳- د کـار لـه لارې ښـوونه او روزنـه: علمـي او کمونیسـتي نړۍ لید، یواځې دټولنو دپراختیا او بشپړتیا د قوانینـو پیژندنـه نـده بلکه په کار کې د دغو قوانینو د عملی کولو وړتیا هم پکښې شـامل دی. یوازې د کار له لارې انسـان کـولای شي د کمونیسـتي ټـولنې بنسټ کیږدي. د طبیعت، ټولنې او د انساني اند پیژندنـه یـواځې د پرله پسې او نه ستړیدونکي کار لـه لارې شـونې ده. لـه دې کبلـه د کار له لارې ښوونه او روزنه یانې په تر ټولو لوړې ممکنې بڼې عمل کې دفکر پلی کول، د کمونیستي ښوونې او روزنې جوهر دی.

کمونیستي اخلاق چې په اوږدو پیړیو کې د بشـري ټـولنې د پرمختـګ پـه دوران کـې د انسـاني اخلاقـو تـر ټولـو لـوړو اړخونـو زیږنـده ده، د سـتر بشـریت د ډېرې د ګټـو او عقایـدو څرګنـدونکی دي. کمونیستي اخلاق په کمونیستي ټولنې پورې ځـانګړي نـدي، سوسیالېزم هم له هغو نه پریمانه ګټه اخلي. د کمونیسـتي اخلاقـو تر ټولو بنسټیز اصول په دې ډول لنډولای شو:

۱- د کمـونېزم، د سوسیالیسـتي هېـواد او د پرولتاریـایي انترناسیونالېزم د هیلو په لار کې سرښـندنه. ۲- د دنـدې پیژنـدنې سره جوخت د ټولنې په ګټه کارکول. هرڅوک چې کـار نـه کـوي د خوړلو دپاره به هم، څه ونه لري. ۳- د ټولنیزې شتمنۍ ساتنه او د هغې د ډېرېدو سره مینه، د ټولنیزو دندونه لوړه پوهه او د ټـولنیزو ګټو ترپښولاندې کولو په وړاندې ودرېدنه. ۴- ددې شعار سره چې "انسـانان، یـو د بـل دوسـتان، ورونـه او ملګـري دي" ټـولنیزه همکـاري، دوه اړخیـزه او د ملګرتیـا مرسـته. ۵- پـه ټـولنیز او

خصوصي ژوند کې سموالی او ریښتینولي، اخلاقي خلوص، ساده توب او فروتني (عاجزي). ۶- یو له بل سره د کورنۍ د غړو دوه اړخیزه درناوی، د کوچنیانو ښوونې او روزنې سره مینه. ۷- د کمونېزم، سولې او آزادي د دښمنانو په وړاندې ودرېدنه.

کمونیستي ټولنې ته په رسېدو سره ځینې پورتني اخلاقي اصول لکه د سوسیالیستي هېواد څخه دفاع او یا بېعدالتي او داسې نور له منځه ځي، ځکه د کمونېزم نړیوالې ټولنې په ټینګښت او د کمونیستي ټولنې وړنوي انسان په پیدایښت سره دغه شان ښکارندې (پدیدې) به د تل لپاره له منځه لاړې شي.

کمونېزم او د فرد آزادي:

د فرد آزادي د ټولنیزو اړیکو په ماهیت پورې اړه لري. ټولنیزې اړیکې د داسې شرایطو په توګه تعریفولای شو چې ټولنه یې د فرد د بشپړتیا، د ده د اړتیاوو پوره کولو او دځاني استعدادونو څخه د ګټې اخیستلو د پاره برابروي. د بورژوازي ایډیالوګان دعوه کوي چې کمونېزم، د فرد آزادي له منځه وړي او یواځنی سیستم چې دغه آزادي خوندي ساتي پانګوالي سیستم دی. د دغشان یو تفکر په وړاندې دا بس دی چې له دغو کسانو نه پوښتنه وشي، په هغه ټولنه کې چې خصوصي ملکیت پر هرڅه واکمن دی؛ په هغه ټولنه کې چې د ډېرۍ زیارکښو برخلیک د یو موټي پانګوالو په لاس کې دی؛ په هغه ټولنه کې چې د تولید ګډوډۍ (بحرانونه)، سیالي، د امپریالیستي جګړو ګډوډۍ د زیارکښو پرګنو په برخلیک واکمن دي، څنګه کېدای شي د فرد د آزادي څخه وغږېږو. هغه څه چې څرګند دي پانګوالۍ تر اوسه پورې پوره وخت درلود ترڅو هغه شان چې دعوه کوي، هوسا ژوند او آزادي د خلکو په واک کې ورکړي، خو په عمل کې مونږ پرته له اسارت، نیستي، لوږې او جګړې نه نور څه و نه لیدل. دغو مسالو

ته په پام سره د بورژوازي د ادعاګانو درواغجنتوب روښانه کیږي. کمونیستان په وروستنی جګړې (طبقاتي او ریښتونې جګړې) لاس پورې کوی او په دې ډول بورژوازي دتل لپاره له منځه وړی او بشریت د ښکېلاک او زبېښاک له بنده ژغوری. کمونېزم د اقتصادي او ټولنیزو مساواتو په ټینګولو سره ټول وګړي په یوه لیکه کې دروي او له هغو څخه غواړي چې په ټولنیزو او سیاسي چارو کې فعاله ونډه واخلي؛ له هغو څخه غواړي نیوکه او وړاندیز وکړي؛ له هغو څخه غواړي چې د علم او علمي فلسفې په وسلې ستونزو سره جګړې ته را پاځي؛ له هغو څخه غواړي چې د ځان او ټولنې په ګټه کار وکړي؛ له هغوی څخه غواړي چې د کمونیستي اخلاقو یادشوی اصول، رعایت کړي.

مارکسېزم- لنینېزم یواځنۍ ایډیالوژي ده چې د ټول تاریخ په اوږدو کې یې د لومړي ځل د پاره د فرد او آزادي ریښتینی ارزښت پېژندلۍ دی.

د یو ملت د یوې ژبې ټینګښت په ټوله نړۍ کې:

په هغه صورت کې چې امپریالېزم بېخي پوپنا او ورک او بېلابېلې ټولنې کمونېزم ته ورسېږي د مختلفو هېوادو منځ کې به ټولې پولې به له منځه لاړې شي. ټول ملتونه به په یو نړیوال ملت، په یو شان انسان، داسې انسان باندې چې توپیر نه پیژني، بدل شي. د نړۍ ټول خلک به د یوځای او یو له بل سره د ډېرې نږدې همکاري په اوږدو کې او د ژبو دیو کیدو له کبله به په یوې روزل شوي او بشپړې شوې ژبې سره غږیږي او د ژبو زیاتوالی به د تل لپاره د نړۍ له مخې پوپناه او ورک شي. د نړۍ ټول خلک به یو د بل په مرستې اوګډوهڅو سره، د خپلې نړیوالې ټولنې د پرمختګ په لار کې یو له بل سره لاسونه ورکړي او د بشرد مادي او معنوي بشپړتیا ریښتینۍ تاریخ به له سره پیل کړي. هغوی به د

زبېښاکګرو طبقو خاطرې د تاریخ موزیم ته وسپاري اود کمونېزم جوړوونکو او اتلانو نه په ښه یاد سره به په بېساري چټکي سره د نړۍ د رازونو د موندلو په لار کې پرمخ ولاړشي.

پای

د محسن خپرندویه چاپ کړي:

- امپریالیزم
- لنین (سه مقاله از استالین)
- مارکس، انگلس و مارکسیزم (چند مقاله از لنین)
- تاریخ حزب کمونیست (بلشویک) اتحاد شوروی
- از کمون اولیه تا کمونیزم
- قسم به خونتان رفیقان! (زندگی و پیکار قهرمانانه‌ی شماری از کمونیست‌های جانباخته زیر ساطور رژیم تبهکار اسلامی ایران)
- مائوتسه دون (زندگینامه مختصر)
- اصول مقدماتی فلسفه اثر ژرژ پولیتسر
- ماتریالیزم تاریخی برای نوجوانان
- ماتریالیزم دیالکتیک برای نوجوانان

ډیر ژر خپریږي:

- اقتصادی سیاسی به زبان ساده
- مبانی و مفاهیم مارکسیزم
- تاریخی ماتریالیزم (په پښتو ژبه)
- دیالکتیک ماتریالیزم (په پښتو ژبه)

بیه: ۴۰ افغانی